

SEDM KAPITOL ZE ŽIVOTA VÁCLAVA NETUŠILA

ANEB Š KOLEM KOLEM SVĚTA

Ivan Binar

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Sedm kapitol
ze života Václava Netušila
aneb
S kolem kolem světa

Ivan Binar

Znění tohoto textu vychází z díla [Sedm kapitol ze života Václava Netušila aneb S kolem kolem světa](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Hynek v Praze v roce 2000. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Ivan Binar: Sedm kapitol ze života Václava Netušila aneb S kolem kolem světa), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 14. 10. 2022.

OBSAH

Kapitola první	10
Kapitola druhá	29
Kapitola třetí	63
Kapitola čtvrtá	130
Kapitola pátá	215
Kapitola šestá	284
Kapitola sedmá	323
Použitá literatura	347

Taky jsem se tam sešel s několika profesory. Jeden z nich pořád chodil za mnou a vykládal, že kolíbka cikánů byla v Krkonoších, a ten druhý mně vysvětloval, že uvnitř zeměkoule je ještě jedna mnohem větší než ta vrchní.

Jaroslav Hašek
OSUDY DOBRÉHO VOJÁKA ŠVEJKA
ZA SVĚTOVÉ VÁLKY

Po neúspěchu s králičí norou – tohle epigonství nikam nevedlo, šmátral jsem rukou naprázdno, ani světlo baterky neproniklo k zoufalým zvířátkům s nosíky pumpujícími vzduch plný zděšení – jsem to zkusil se zrcadlem. Stojí v předsíni zděděno po prarodičích a říká se mu psýcha, což zní slibně; po stranách jsou sklápěcí křídla, jaká mívají gotické oltáře – také ozrcadlená, takže osobnost v psýše se zhlížející je mnohonásobně zmnožena. Ačkoli mě takovéto odrážení uvádí do rozpaků, neodolal jsem pokušení vstoupit do obráceného světa. Čelné zrcadlo teď hyzdí prasklina, němý svědek nepřiznané pošetilosti. A když manželka peskovala nevinná dítě, zbaběle jsem mlčel.

Také jsem kameny obracel, bývá pod nimi tuze živo, spousta bizarních tvorečků s drátěnými nohama, ale jak se k nim přiblížit? Marná snaha... Přesto jsem se nevzdával, ani na chvíli mě neopouštělo přesvědčení, že budu-li hledat, naleznu. Učiním úrok stranou, projdu zdí, najdu skulinu, jíž se protáhnu, a budu tam; nebo snad vstoupím bránou pro dva žebříňáky...

Co jsem hledal, nemělo pojmenování a moje představa postrádala pevných kontur; byl jsem však jistý, že to, co hledám, je reálné jak nos mezi očima: druhá zeměkoule, obyvatelný mikrokosmos, paralelní struktura...

Jsem člověk selského uvažování a věřím na dveře; solidní dubové dveře s panty, zámek na dva západy a klika, nejspíš mosazná. – Ve snu mě nenapadlo, že je naleznu v Elektrárně Vítězný únor a že budou plechové, sériově vyrobené, bez kliky, že to budou dvojité dveře ke skříni na šaty – půlka na špinavé, půlka na čisté. Zmocnil jsem se skříně, když Bajgar odešel do důchodu, neboť jsem ji potřeboval. Právem prvního jsem si tu skříň přisvojil a nikoho se neptal, však si ji domů neodnesu. Až půjdu do penze já, zmocní se jí Binar, bude na řadě. –

Do levé půlky ukládám své zahradnické krámy: rýče, lopaty, hrábě a motyky, nůžky a prázdné plechovky posbírané po elektrárně i po sousední koksovně, a do pravé poloviny, určené čistým, občanským šatům, jsem vstoupil...

V. P.

Kapitola první

Kuchyni opanoval vlezlý chlad, ale služebné děvče Růža si netrouflo ve sporáku zatopit. Jistě by tím vyřešilo zapeklitou situaci, ovšem rozdělovat oheň pod zaměstnavatelem, k tomu se zaměstnanec sotva odhodlá. – Už třetí den seděl civilní inženýr Václav Netušil s hobojem na plotně a nebylo člověka, jemuž by se podařilo vymluvit mu tak pošetilé počínání; dvanáctiletá dcerka Zdenička trávila uhelné prázdniny ve Chvalkovicích, Růžena postrádala potřebnou autoritu a manželka Marie naproti v ložnici měla jiné starosti. – Vedle inženýra spočívala na plotně Číča s tlamičkou na složených tlapkách, připomínala z okna koukajícího pantátu.

Takto spolu seděli už třetí den. Číča klimbala a inženýr hrál na hoboj prostoduchou melodií; řada tónů plnila kuchyni, rovnocenná náhrada za teplo to však nebyla. Růža, zmatena takovýmto chováním, přemlouvala inženýra Netušila, aby se umoudřil:

„Pane inženýre, buďte tak laskav a slezte již konečně z toho sporáku! Třetí den jsme bez teplého jídla, vždyť nastydnete, chytíte vlka na té studené plotně a Číča s vámi. Když nemáte ohled k sobě, mějte jej alespoň k tomu ubohému zvířeti. Také na svoji manželku samodruhou Marii pomyslete a na dosud nenarozeného syna Václava mějte ohled. Vždyť by se mohl narodit, kdyby se mu doneslo, co vyvádí jeho otec v kuchyni. Určitě by nespěchal za takovým rodičem, jenž vysedává na kamnech, komíhá nohama a píská Ovčáky čtveráky už třetí den... Zapřísahám vás, milostpane, slezte z té plotny!“

Inženýr Václav Netušil však z plotny neslezl. Jako by neslyšel, stále dál škobrtavě a s chybami loudil z hoboje prostinkou melodií. Už to bylo na pováženou. Růžena se rozhodla jednat podle vlastního uvážení: ze zaprášeného zákoutí v komoře vystrachala zaprášený

dvouplotýnkový vařič a pustila se do vaření polévky z přestárlé slepice. – Ani vůně linoucí se z hrnce nepřiměla zavlitého inženýra k rozumnému činu. Číča však zvedla hlavu, vztyčila se, udělala kočičí hřbet, zkoumavě pohlédla na pána, který stále nanovo soukal z nástroje: – Vy jste naši vičku, i tu čočovičku vypásli... A nanovo: Ovčáci čtveráci... Jako by to byl rozkaz, Číča znovu zaujala pózu pantáty za oknem. Václavu Netušilovi se zřejmě v hlavě přetočilo důležité kolečko a svými ozuby začalo ničit centrum odpovědnosti. Bezmála devět měsíců se totiž užíral domněnkou, že není původcem zázračných procesů, odehrávajících se v manželčině těle. Před především se zasekl s hobojem na plotně.

„Růžo, doktora,“ ozvalo se z ložnice. „Honem!“

Děvče neopomnělo vypnout elektrický proud pod slepicí, hodilo na sebe kacabajku a vyběhlo do ulice. Bylo to v dobách, kdy služebných dívek bývalo v dobře situovaných rodinách více nežli telefonních přístrojů. V tom kalupu se Růžena zapomněla přezout, tápala ve sněhové břecce, kostkované bačkory už po několika krocích provlhly skrznastrz a dále nasávaly vodu v tom nejprotivnějším skupenství, studily a těžkly na nohou. Dívka nedbala, pádila k příbytku domácího lékaře doktora Mikuly. Před dvanácti lety také takto chvátala, jenže bosky, Zdenička se drala na svět zjara. Dneska je na radě Václav Netušil mladší, dědic jména a věrme, že i rodové tradice.

„Pane doktore, milostpaní je na rozsypání a milostpán si už třetí den píská v kuchyni na šalmaj.“

„Je to hoboj,“ opravil ji doktor, popadl kufřík s nástroji, na poločky nazul galoše a vyrazil. Čeká ho zápas s nenarozeným Václavem, odhodlaným se nenarodit.

Do takového nečasu? Do takového světa? Narodit se otci, kterému přeskočilo... Co víte, doktore Mikulo, o životě, který čeká Václava Netušila mladšího, že se s takovou vervou, s vykasanými rukávy sápete po dětské hlavičce, abyste ji popadl a vytáhl do tak

pomateného světa? Opláchněte si ruce, shrňte rukávy a raději se vraťte domů! Nebo se vydejte k někomu s angínou, pane doktore Mikulo, posviťte mu baterkou do krku a předepište jitrocelový sirup. A mne, Václava Netušila mladšího, mě vynechte. Tady už to znám a jak je mi tu dobře! Nikdo se neprosí o vaše lékařské zásahy, já vám na hlavu taky nesahám...

Ale doktor Mikula nedbal nenarozencových námitek, odborným hmatem ho popadl za hlavičku a táhl silně, vytrvale. Také matka vyháněla vlastní dítě z těla do světa plného roztápané sněhové břechky a lidské nevraživosti, do světa s nedostatkem tepla, vzájemné úcty a tolerance, do světa závistivých sousedů a lstivých úředníků, do světa úspěšných lhářů a bitých spravedlivých, nabubřelých hlupáků a falešných spasitelů, křivopřísežníků a věrolomných udavačů, do světa loupežných vrahů a vrahů z vilnosti, diktátorů a všeobecné branné povinnosti, do světa rýmy, chřipky a syfilidy, do ničemného světa dvacátého století... – Nepudu, nepudu, vždyť tam zuří válka! – Vlastní matka se proti němu postavila. Tlačila mocně s nezastřeným úmyslem vypudit syna co nejdřív, vyhnat vlastní dítě z příjemného tepla, z klubíčka klidu a míru, vykopnout je do zimy, vzpřímit, postavit na ty ubohoučké, slabé nožičky.

„Je-li tu někdo blázen, já to nejsem!“ zvolal Václav Netušil mladší, škulbl hlavičkou a ta, vlhká a kluzká, vysmekla se z rukou lékaře, jenž vzepřen na patách usilovně táhl. Síla, kterou vyvinul, se neztratila; zachována vymrštila lékaře ve směru tahu. Katapultován vlastní energií prolítl doktor Mikula zavřenými dveřmi z ložnice do před-síně a pootevřenými dveřmi z před-síně do kuchyně, čímž uvolnil cestu čtverákům ovčákům k rodiččině lůnu a k dosud nenarozeným uším Vašíčka Netušila vzdorujícího tlakům. Dítě se narodit nechtělo. Zarylo prstíky s dosud měkkými nehtíky do matčiných útrob, z rozhodnutí nespátřit světlo světa nehodlalo slevit ani čárku.

Tu však narazila kosa na kámen. Rovněž doktor Mikula byl rozhodnut. Byl odhodlán zhostit se svého úkolu i přes nezdolatelné

překážky. Zdánlivě nezdolatelné. Byl přesvědčen o tom, že koná svoji povinnost, že slouží dobru, když tomuto dítěti pomáhá na svět. Byl přesvědčen o tom, že nic krásnějšího než narodit se nemůže člověka potkat. Byl přesvědčen o tom, že to holátko bezbranné nemůže ponechat v lůně matčině. Hřbetem ruky si otřel z čela pot a chopil se porodnických kleští.

Ted' teprve začal opravdu vážný, dlouhý, vyčerpávající zápas o život – neživot. Vzdáleně snad mohl připomínat nevinné přetahování lana, přičemž Václav Netušil byl handicapován svojí nepatrnou váhou a skutečností, že je nejen tažen, nýbrž také vytlačován, že je sám proti dvěma. V tom boji – snad jako každý bojovník v podobné situaci – nepřemýšlel doktor Mikula o smyslu zápolení; opojen samotným faktem zápasu nerozebíral pohnutky a postoje svého protivníka, ani na vteřinku se nezamyslel nad příčinou boje a nad rolí, kterou tu zastává. Je bezpodmínečně nutné, aby se Václav Netušil mladší narodil? – Kdyby v tomto okamžiku odložil doktor porodnické kleště, kdyby si v ústraní zapálil cigaretu, vypil štamprlku slivovice a s vyčištěnou hlavou začal uvažovat o protivníkových pohnutkách a důvodech, snad by pochopil a respektoval jeho rozhodnutí. Pak by mu nezbylo než uložit nástroje do kufříku a s hlavou skloněnou odšťapat sychravými ulicemi k domovu. Nebo raději do Bzenecké vinárny na půllitrový džbánek svařeného červeného. – Má recht, musel by si opakovat při každém doušku, – vždyť má ten prcek pravdu. – Jenže boj opájí víc nežli víno, hlavu vyřadí, z rozumného tvora učiní zaslepeného šílence posedlého jedinou touhou: zvítězit! Svědomí, dobré vychování, inteligence, vzdělání, morálka... to vše jako by vyteklo na podlahu a místo zaujala potřeba vyhrát, neovladatelný pud nebýt poražen.

Kdyby nebyl Vašíček Netušil pouhým homunkulem, kdyby své námitky vůči narození dokázal formulovat, snad by se mu ještě před započatím zápasu podařilo přesvědčit lékaře, že to nemá cenu, že je mu opravdu lépe setrvat ve sladkém nebytí. Jenže kdy-

by – chyby. Kdyby neplatí, znamenalo by to návrat do chvíle, která uplynula, musely by se zvrátit události, které se udály, zrušit příčiny následků, znamenalo by to stvoření nového světa, hromady nových světů, jejich bezpočet.

Dosud nenarozený chlapec pustil se do nerovného boje. Také jeho duch byl duchem bojovníka. – Nebyl to rovnocenný zápas podle pevně stanovených pravidel, za dohledu nestranných soudců, byla to zákeřná tahanice. Podvakerát se doktoru Mikulovi podařilo vytáhnout Vašíčkovu hlavičku z matčina lůna, podvakerát se chlapecovi povedlo přitáhnout se zpátky. Byl odhodlán třeba i život položit, jen aby se nenarodil.

„Růženko, umyjte si pořádně ruce a přijďte mi pomoci!“ zavolal doktor na služebnou do kuchyně.

Ačkoli šlo o život Václava Netušila mladšího, o jeho právo na neexistenci, vyhrála hrubá přesila. Zvítězila nepřejícnost a závist lidí už narozených. Jakým právem by se zrovna tento chlapec měl nenarodit, když ti tři, kteří usilovali o jeho život, narození byli? Spojenými silami vyvlekli dítě z teplého úkrytu... v tom okamžiku mu lstivý lékař přestříhl spojení s oním šťastným světem a zůstavil ho chladu a nepohodě světa našeho. Poraženému bojovníčkovi ochably údečky, konečně se vzdal vítězné přesile.

Doktor Mikula pozvedl novorozeně za vlhké nožičky a ušetřil mu několik lupanců na zádička. Děťátko zalapalo po dechu a spustilo povyk. Byl to bolestný křik odsouzence k životu a zcela přehlušil hohoj z kuchyně.

„Je to chlapec, paní Netušilová,“ zvěstoval k smrti znavený doktor Mikula radostnou zprávu.

* * *

Jde tu o Václava Netušila; o člověka, k němuž jsem přilnul v nepřívětivých časech, neboť byl světélkem v temnotách. Ve chvílkách, kdy

nebyl zrovna nucen vykonávat práci, za niž ho tu platili, nebo když zrovna neryl v záhonu vedle železných vrat (to neměl v pracovní náplni, činil tak pro potěchu a bez úplaty), šmejdil po všech zákoutích Elektrárny Vítězný únor a pídil se po vyhozených plechovkách. Mohly být od čehokoli, ale musely být skutečně plechové, aby nedokázaly odolávat korozi, aby ve vlhku zrezivěly a daly prorůst kořenům slídícím v hlíně po výživě – věčně hladovým, věčně žíznivým ústům stromů. Plechovkami byl zcela posedlý. Mám na mysli muže, který vymýšlel pro časopis HÁDANKA-KŘÍŽOVKA, měsíčník s celostátním dosahem, hádanky. Při nočních službách si s tužkou v ruce lámal hlavu nad rýmy dvoj- až čtyřverší, která nehádkáře, která pouhé příležitostné křížovkáře uvádějí v zoufalství a vyvolávají v nich pocity méněcennosti. Vždyť žádný z nás nezasvěcenců nedokáže při nejlepší vůli rozlousknout rýmovaný útvar, v jehož útrokách příkrčeno skrývá se pochybné poselství. – Je prý to lepší, než kdyby se po hospodách zvolna upíjel, míní paní Jana Netušilová, manželka.

Dneska, zítra, pozítří
krtčí kouzlo rozjitří.
Vklouzne k pánu do Říčan
málomluvný Angličan.

Lámejte si hlavu, máte-li času a důvtipu nazbyt!

Nikdo z nás však neměl tušení o jiných, mnohem významnějších tajemnostech tohoto Václava Netušila, vyhublého otce dvanácti dětí (nejstarší dvojčata z prvního manželství) trápeného a téměř utrpeného všedními dny a nedělemi, veškerými svátky a dovolenými, životem. Důsledně byl mořen dětmi už dospělými, jejich neustálým žadoněním o peníze; otravován byl dětmi pubertálními – zvukem a silou jejich přeskakujících hlasů a gramofonem s nesnesitelnou hudbou pouštěnou naplno; ti menší po něm stříleli gumičkami

ze zavařovacích lahví i gumičkami slabšími, nastříhanými z duší jízdnic kol; také odporně vlhkými kuličkami z rozžvýkaného a prosliněného papíru byl zasahován, vyfukovali je na něj jako paraguayští indiáni skrz rozšroubovaný korpus ukradené – jemu ukradené – tužky verzatilky, tolik potřebné k hádankovému veršování. Její nepostradatelné útroby, mechanismus posouvající tuhu vpřed, nalézal po dlouhých měsících bezvýsledného hledání zcela náhodně v útrobach křesel, jindy zase pod kobercem, za prahem, či zapadlé mezi ledničkou a dřezem, nejčastěji však se s nimi musel rozloučit nadobro. – Jde mi tu o rezignovaného muže, se vším smířeného, jehož nosem je beztrestně krouceno a uši má zarudlé od ruček těch nejmenších, jimž reflex káže uchopovat.

„Tak proč jich máte, proboha, tolik?“

„Proč... Asi proto, že se nám narodily.“

Nikdo z nás ostatních netušil, že tento Václav Netušil žije dvojace. Svůj druhý život provozoval ve druhé skříni a přitom na ni neměl nárok. Morální snad, každý člověk by měl moci mít tolik skříní, kolik potřebuje, kolik si umane. Jenže v Elektrárně Vítězný únor se každému zaměstnanci přidělovalo po jedné dvojité skříni – na občanské a na pracovní ošacení. Také Netušilova druhá skříň byla plechová, sériově vyrobená, ničím se od ostatních nelišící schrána: dvoje dvířka, dva oddíly – špinavý a čistý. Obstaral si ji pod záminkou, že přece musí někam ukládat motyky, rýče a hrabítka, když mu povolili obdělávat záhon vedle železných vrat do haly chemické úpravy vody. Převážná většina zaměstnanců se musela spokojit s jednou.

Vašík druhou skříň potřeboval nejen na zahradnické náčiní, vždyť to se pohodlně vešlo do levého oddílu, potřeboval ji především proto, aby měl kam prchat před světem, jenž mu nebyl přívětivým hřištěm pro bezstarostné skotačení. Měl jsem z toho člověka pocit, že prchá před něčím, čemu nelze utéci, vždyť si to nadrobil sám, a proto nese odpovědnost, sám sobě neutěče. Aspoň tedy na

chvilku, třeba jenom kousek dne urvat pro sebe, kdesi v koutku se příkrčit a nerušen nikým setrvat uprostřed vlastní hlavy. Před tuctem svévolných bytostí, jichž je původcem, v nichž má zaručeno pokračování, byl bezpečně a zcela legitimně ukryt v osmihodinovém pracovním procesu; před námi, dělníky elektrárenskými nalézal útočiště ve své druhé skříni. Záhon u železných vrat, o nějž pečoval péčí přepečlivou, nebyl úkrytem zcela bezpečným, kdejaký pobuda a náhodný chodec jej tu mohl pozdravit a zapřádat s ním jalové hovory o ničem.

Také já jsem ho jednou u vrat do chemické úpravný vody obtěžoval svou záležitostí. V tom záhonu pod keřem cesmíny jsme společně pohřbili našeho kanárka, bytost přívětivou, s tragickým koncem. Drobný hliníkový kroužek se mi nepodařilo hladce stáhnout ze spárku. Proč se kroužkují i kanáři a kdo jim to dělá? Je to snad značka kvality, punc svědčící o pravosti materiálu, z něhož je ptáček zhotoven? – Kam člověk vleze, zanechá po sobě viditelnou stopu, zápach, neuroticky čmárá své jméno, kam se dá, aby všichni věděli, že tu byl, to on že zasmrděl, aby se nezapomnělo. Do všeho rýpe tenhle pán tvorstva: do skály, do zdi starého hradu, do kmene živého stromu, ptáčkoví do nožičky. Oznamení, že mu to patří, jako by on byl toho stvořitelem. Zatím však přišel ke všemu po haluzi, jak slepý k houslím; ptáčka ukradl z oblohy, uvěznil ho v kleci, označil jako svůj majetek a nařídil: – Zpívej, ptáčku, nebo zdechni! – Čím smutnější pták, tím krásnější píseň. A protože se kroužek nedal z politováníhodné nožky stáhnout, přelomil jsem mrtvou kůstku – křup! Jako olupovač mrtvol. Mrtvého už nic nebolí a nám jenom vzpomínky zůstanou... A hliníkový kroužek.

Pohřeb se konal v Elektrárně Vítězný únor v Ostravě-Přívoze na odpolední směně roku 1976, Václav Netušil, správce pozemku, vykopal jamku v dosud ještě kypré podzimní hlíně, zesnulého jsem uložil na měkké. Když se koupával v porcelánové vaničce, pocákal celou klec a ještě notný kus kuchyně.

Fatální nápad dostal náš chlapec za srocení všech dětí a zvířat z domu. A uskutečnil jej, aby získal jejich obdiv a přízeň, aby se před nimi předvedl. Navlékl si na levou ruku moji koženou rukavici až po loket, hrábl do klece a na předloktí, v póze odkoukané z historických filmů, usadil ustrašenou hromádku žlutého peří s tlukoucím srdíčkem. Rázem byl z něj sokolník. Rázem zpozorněla sousedovic jezevčice slyšící na jméno Lady a už z pyšného orla nespustila zrak. A když ten chomáček žlutého pápěří s křídýlky k ničemu zakolísal, psice vyštěkla a bylo to, ptáček se zřítíl na podlahu. V dětském pokoji došlo k vraždě bez užitku. Děti se vrhly na psa a ze chřtánu mu vyrvaly jen bezduché ostatky. Ptačí smrtka už máchla kosičkou, marné snahy něco křísit, ani slzy nepomohly. – Při nejbližší odpovědní směně sáhl Václav Netušil pro rýč – a bylo po ftákách. Synek měl poučení a já hliníkový kroužek s nečitelným číslem – snad památka, snad talisman; než jsem jej kdesi ve Vídni vytrousil.

„Stromy jsou lepší, strom nikdo nezakousne. Ty přežijí i moji dvanáctku,“ řekl Vašík, otřel zahliněný rýč klacíkem a zmizel ve své druhé skříni.

„Nechodíš tam na kořalku?“

„Totak,“ ozvalo se z dálky. Kdeže, šídlo v pytli neutajíš, kořalku tam neměl, to bychom snad poznali.

O Václavově vášni pro plechovky věděla už celá elektrárna i polovina koksovny a kdekdo taky věděl, k čemu je potřebuje: sázel do nich semena stromů, pěstoval v nich drobné sazeničky. Ale nehýčkal je příliš, vedl stromky k samostatnosti, připravoval je na život. A když se už stromeček sám dokázal postarat o své, vpašoval ho Vašík na vhodném místě – bez povolení úřadů – do země. Tímto způsobem utloukal volný čas otec dvanácti holátek, ačkoli by pro celou rodinu bylo prospěšnější, kdyby si k práci v elektrárně našel ještě nějaký dobře placený melouch, aby paní Netušilová nemusela tolik látat, tolik mu spílat, tolik lamentovat. Ani ty jeho krkolomné hádanky nepřinesly halíř na přilepšenou. V celoročním soutěžním

maratónu časopisu HÁDANKA-KŘÍŽOVKA sice skončil na velmi čestném čtvrtém místě, kromě toho, že jeho jméno vytiskli ve slupci vytrvalých účastníků soutěže na čtvrté pozici, přineslo mu to jenom pocit zadostiučinění, že je čtvrtý v celé republice. Paní Netušilová však byla jiného mínění a časopisu s poctěným jménem použila k rozdělení ohně v krbu rodinném.

Já však, jeho přítel a přímý podřízený, jsem se hluboce sklonil před jeho důvtipem.

Vdechni ducha stálici,
máš ji hnedle v sednici!

Kromě Vašíka Netušila jsem v životě nepotkal chlapa, který by dokázal cosi takového.

„Tak prozrad', Vašíku, co je to?“

„Totak, abys to pak věděl!“

Připadal jsem si v té době také jako na útěku. Dosud se mi nepodařilo v tom nepříznivém světě vyvrtět dolíček, v němž bych se cítil jakžtakž bezpečně. Nepodařilo se mi najít klid, abych v něm spočinul, zapustil kořeny, vyrašil a rozkvetl. Unikál jsem ozbrojené státní složce, která si usmyslila, že jsem škodná. Šli po mně, stále jsem musel být ve střehu, cosi jim na mně vadilo, sledovali mé životní projevy, očividně jsem se jim nelíbil. Do vězení mě zavřeli a pak zase propustili, pořád mi šlapali na paty, odposlouchávali, co říkám, do hlavy mi nakukovali a přitom tam nic moc nebylo, kam jsem se vrtnul, všude jsem na ně narážel. Snad někdy, snad až se v téhle Elektrárně Vítězný únor dočkám jako Václav Netušil druhé skříně, budu mít pokoj. Protáhnu se jejími dvířky do idyly, do světa přívětivého i pro lidi mojí sorty. Nakonec to dopadlo docela jinak. Rozžehnal jsem se s Vašíkem a s ostatními dělníky elektrárenskými, také s chemickou úpravnou vody, a vydal se na cestu.

Jednoho dne v pozdním odpoledni zazvonil u mých dveří ve 2. vídeňském okrese zvonec a zaznělo to jako smluvené znamení naší staré party: – Ra-rááá-šek!

„Kde se tu bereš?“ optal jsem se domácím telefonem do ulice s úmyslem návštěvníka ze starých časů šokovat.

„I bin's, die Post,“ zaskočil mě pošťák.

„Aha, dann kommen Sie weiter, in den vierten Stock,“ řekl jsem a zabzučel. Hlavní vchod se otevřel a dal poště vstoupit.

Pustil jsem se do hledání přiměřené mince pro reprezentanta úřadu, aby na mne pošta nezanevřela, to bych nerad; vždyť musí vážit výstup do takové výše po úzkém schodišti, po tolika schodech kolem šachty po výtahu, který nepřežil 2. světovou válku, kolem zamčených dveří mžourajících kulatými špehýrkami, skleněnýma očima pokrytecky zvědavých bytů, bytů obávajících se vetřelce, bytů pozamykaných na sedmero zámků, kolem bytů obydlených nedůvěřivými morousy, nevraživými šedými myšmi, potouchlými a nenávisnými egocentriky, xenofoby a onanisty, pletichářskými stařenami, zakyslými zavařeninami, zaprášenými pavučinami, vyblýskanými kredencemi, vyhaslými kamny, pomluvami a závistí... Trním a hložím se musí pošťák prodírat, zrádnými močály. Nezáviděníhodný je úděl pošty – doručit jakoukoli zásilku na kterékoli místo.

Byla to plechová skříň natřená khaki barvou – té byl vždycky dostatek – důvěrně známá každému, kdo se dennodenně převléká z občanského oděvu do pracovního, standardní výrobek rozšířený po celém státě. Tento kousek snad jako jediný překročil státní hranici. Skříň byla převázána obyčejnou prádelní šňůrou a opatřena visačkami s mým nezkomoleným jménem a přesnou adresou, také patro uvedeno a číslo bytu. Pochyby nebyly na místě, pošta se svého úkolu zhostila dokonale. Z doručovatele cákal pot jako z růžice kropicí konve, v čůrkách se mu řinul po zrudlém obličej, prosakoval šedomodrým kabátem, vytékal z úředních nohavic na mé soukromé

linoleum. Dvě trpké vrásky rozryly mu obličej od nosu kolem úst a ztrácely se pod bradou.

„Für Sie,“ řekl jsem velkodušně a vtiskl mu pětišilinkovou mincičku do rozdychtěné dlaně. Větší kousek jsme doma neměli. Nechá-pavě se na kotouček z bílého kovu zahleděl. Rudá, zcela vyčerpaná tvář zmodrala, ústa se zkřivila vztekem, nozdry rozšířily. Pošťák se vzepjal na zadních a předními zahrabal ve vzduchu, bolestně zaržal a mrskl po mně mincí, za niž by si mohl koupit leda tak pětinu půllitru piva PUNTIGAMER. Jenže pětina půllitru piva žízeň nehasí, pětina půllitru piva neprodají ani pošťákovi. – Ne, k vraždě v předsíni našeho bytu nedošlo. Pošťák jen třískl dveřmi a zmizel. Kolem zárubně se uvolnilo několik hrstí předválečné omítky.

Skříň, obě křídla jejích dveří byla zamčena jedním, společným zámkem BRANO a po levé straně byla lepicí páskou připevněna rozměrná obálka s mojí adresou napsanou vcelku správně, jen slovo WIEN bylo napsáno s jednoduchým V, jako Vídeň, jako vítězství. To však napraveno energickým hákancem červené úřední tužky. Kromě dvou stejných klíčů k visacímu zámku byl v obálce také dopis tohoto znění:

Vážený pane Binar!

Přijměte srdečný pozdrav a milou vzpomínku. Jak se v tom Rakousku máte? My se máme dobře, děti rostou jako z vody, i ty malé, ještě že jsou ty přídavky a vdovský důchod už mám vyřízený, jinak bych je musela vyhnat do Komenského parku, aby se napásly. Vždycky jsem se bála tubery a vidíte, bylo to srdce. Zaplatpánbů dvojčata jsou už vdané a obě čekají rodinu. Když Václav umíral, pořád mlel cosi o druhé skříni v elektrárně a o Vás, že na ni máte nárok a že Vám patří, protože jste na řadě. Soudruh Gebauer řekl, když ji otevřeli, že s tímhle nechce mít nic společného, jenom ať to všechno sakumpak i se skříni sbalím, on že ji dává na odpis, stejně prý je navíc. Taky celníci z toho byli celí přepadlí,

sepisovali všechno tři dny a pak ty papíry roztrhali. Narvali to zpátky a skříň zaplombovali. Tak Vám ji tedy posílám. Chudák Václav o Vás vždycky moc pěkně mluvil, co já bych s tím, místa máme málo. Dlouho se netrápil, aspoň nějaká útěcha.

Hodně zdraví Vám přeje a spokojenost celé rodině

Netušilová J.

Strhl jsem úřední pečeť, rozmotal prádelní šňůru, odemkl visací zámek a otevřel Vašíkovu druhou skříň.

S kolem kolem světa 1

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

Stálo opřené o plot a mělo spadený řetěz. Bylo to solidní kolo, předválečné, s koženým sedlem, ze zdvojených trubek rám. Přistoupil jsem až natěsno a zazvonil... Jako když kostelní zvon Bonifác svolává k bohoslužbě. – Na to se ze všech stran seběhli domorodci ověncení věnci z bílých květů šlatce přitůly a modrých kolemkoulů, také domorodky ztepilých postav se přihnaly a cenily na mne zlaté zuby: – To si vypiješ, to-si-vi-pi-ješ! skandovaly a křepčily kolem v prachu prašné cesty, zatímco mužové na mne pohlíželi ponuře, jako na svatokrádežníka; jejich zbraně směřovaly hroty k jasně žluté obloze bez mráčku. Semkli se kolem mne, sotva jsem dechu popadal. Voněli pižmem a skořicí, také pivem desítkou, mručeli výhruzně a skřípali zuby. Svě pantery, gepardy a leopardy drželi nakrátko a pevně. Zvířata se vzpínala na vodítkách, prohlížela si mne šelmíma očima, jež se nedokážou pohybovat, nešilhají, hledí vždycky jen zpřímá. Drápy předních tlap zatínaly šelmy do udusané hlíny. Zatím... Byly tak blízko, že jsem vdechoval odporový pach zbytků masa zahnívajícího jim v mordách, masa obětín, které požily už před měsícem. Teď touží po mém mase.

– Do toho! Do toho! spustily domorodky dychtivě, očekávající vzrušující podívanou.

V těsném sevření lidských a šelmích těl se mne zmocnila úzkost. Patrně se v nejbližších okamžicích nedočkám ničeho příjemného. A také mi bylo líto kola zbůhdarma o plot opřeného, zánovního, se spadeným řetězem. Obával jsem se, že v pneumatikách bude málo vzduchu; hustilka však byla naštěstí řádně připevněna v místech k tomu určených a dalo se předpokládat, že funguje. Také jsem si všiml, že kůže sedla je na jednom místě napadena zelenomodrou plísní, což svědčí o její pravosti, ale také nabádá učinit co nejdřív opatření, aby bujení bylo zastaveno a plíseň odstraněna, aby nezničila tu krásnou práci znamenitého sedláře docela. – Prapodivná situace.

– Promiňte, řekl jsem dbalý slušných mravů, – jméno mé je Věncezslav Páv, básník a cestovatel. Ve vaší zemi jsem se ocitl dílem náhodou, dílem záměrně, neboť prahnu po věděni, o něž se hodlám podělit s celým lidstvem. Směl bych vám tudíž položit několik zvědavých otázek?

– Nesměl, zabručeli domorodci.

– Do kotle! zvolaly domorodky. – Do-kot-le, do-kot-le... zopakovaly dvanáctkrát po sobě. Vyčkal jsem zdvořile, až skončí, a když skončily, nedal jsem se zastrašit ani odradit.

– Přesto vám několik otázek položím, trval jsem na svém. To by bylo, přece nepromarním takovou příležitost. – Otázka první: Jak to, že mluvíte česky?

– Protože jsme Češi, ty bédò! nechal se přeci jen strhnout k odpovědi nejtlustší z hejhulů. – Máme snad mluvit hotentotsky?

Spokojil jsem se s tímto vysvětlením, jež se mi jevilo naprosto logickým. Ovšem otázek se mi dralo na jazyk spousta a domorodci naštěstí nebyli ve svém odmítání důslední. Byl bych se rád v té cizí končině zorientoval, proto jsem se nejdřív zeptal:

– Kde je sever?

– Vem si na to hever, zněla odpověď.

– Kde je jih?

- Mrkni se do moudrých knih.
- Měříte čas na hodiny?
- Nemyslíme na blbiny.
- Máte rádi bramboračku?
- Po té má tu kdekdo žaludeční potíže.
- Vydáváte noviny?
- Kdo by čet' ty koniny.
- Komu patří tohle kolo?
- ...

Nastalo mlčení. Ustalo skandování krvelačných dam, pánové sklopili zbraně i pohledy, šelmy se přestaly caplovat na vodičkách, ulehly do prachu, mordy položily na složené přední tlapy – připomínaly tak z oken koukající pantáty – a v rozpacích začaly příst. Některé se pustily do olizování vlastního pohlaví. Na žluté obloze mezi dvěma slunci se objevil bílý obláček a zase zmizel, hodinky na mé ruce tiktaly tik-tak, tik-tak, jedné domorodce zakručelo v břiše, malému Kubíkovi se chtělo čurat. A protože zaražená máma nedbala důrazného dožadování, skončilo to v kalhotkách.

- Ptám se po majiteli kola proto, že bych eventuálně obětoval nějaký ten grošík a kolo zakoupil, neboť by se mi hodilo. Kolo totiž, milí přátelé domorodci, je ideální dopravní prostředek pro zaujaté cestovatele, kteří nezvládli nebo nesnášejí jízdu na koni, nebo se jim nedostává trpělivosti či prostředků, aby se mohli postarat o tak rozměrné a náročné zvíře, jakým kůň bezpochyby je. Vyžaduje sena a také obroku, rovněž napojit a vyplavit je ho třeba čas od času, vyměnit sešlapané podkovy, postarat se o kopyta, pravidelně hřebelcovat... Také po sobě zanechává páchnoucí odpad, podléhá rozmanitým náladám a jiným potřebám, vždyť je to savec, tvor dvoupohlavní, potí se a švihá kolem sebe ocasem. Naproti tomu kolo je přístroj nenáročný, věhlasný svojí skromností. Stačí je čas od času namazat, zalepit prasklou duši, dohustit ušlý vzduch, šroubek povolený dotáhnout, oprášit. Službičky drobné, banální. Někteří kolegové cestovatelé

však – například Házenka s Landshutem – upřednostňují dopravní prostředek poháněný spalovacím motorem; nevypočitatelný, vrtošivý a záluždný automobil, závislý na síti čerpadel pohonných hmot a na udržovaných komunikacích. Vydejte se s něčím takovým na cesty po naprosto cizí zemi, ne-li po cizí planetě! Cestovatel mého formátu, dámy a pánové, spoléhá výhradně na vlastní síly. Proto nepohrdám jízdám kolem, báječným přístrojem, který mé vlastní síly prostřednictvím převodů umocní. – Drazí domorodci, toto kolo, zbůhdarma o plot opřené, plně vyhovuje mým skromným potřebám. Dámy a pánové, toto kolo kupuji. A protože jste Češi, platím v korunách.

Svůj kratší proslov jsem v závěru podtrhl gestem rozsévače, rozmachem pravičky od klína, kde bývá plachetka s osivem. – Kšáá! vyklouzlo mi přitom z úst, jako bych byl rolník, jenž zahání ptáky chystající se zasetá zrna z brázdy vyzobávat. Jako když do vrabců střelí... Domorodci se rozprchli; s ženami, s dětmi, se zbraněmi, s pardály, gepardy i leopardy, na všechny světové strany se rozprášili. Významné gesto rozsévače spojené s citoslovcem kšá mi snad zachránilo život.

Zazvonil jsem u branky. Nejdřív krátce, nic. Pak vytrvaleji, ne, nikdo se nepřihrnul otevřít. Zkusil jsem tedy kliku, povolila. Tetička Pekařová na dvorku škubala husu a zvonku si vůbec nevšímala. Černobílá kočka Číča se jí otírala o nohy v očekávání, že z husy také pro ni cosi kápne.

– Kdo potřebuje, nezvoní, rovnó přinde, řekla tetička Pekařová, – však i vy, cizí člověk, jste si cestu našil. A copak že nám nesete, dobré člověče?

– Jméno mé je Věncezslav Páv, básník a cestovatel. Procházím tudy kolem a tak jsem se stavil na kus řeči.

– A dobře jste udál, pochválila tetička. – Lidi se u lidí mají stavovat. S husó si moc nepopovidáš, dodala a vypustila ptáka ze sevření kolen, k mému údivu docela živého. – Kšáá! Ani z kočky člověk kloudnyho slova nedostane, že, Číčo. Naši přindó až zavečír. Dáte si buchtu?

– Abych neurazil, řekl jsem a dal si tvarohovou buchtu s velikou radostí. Hladem se mi oční osy křížily pět centimetrů před nosem a po vypětí, které mi připravili domorodci a jejich šelmy, byla buchta nejlepším prostředkem, jak nalézt sebe sama. K tomu cikórkové kafe se škráloupem z puntíkovaného kafáče. Tetička Pekařová si taky dala a přitom vyprávěla:

– Ten tlusté šantala, jak má toho jaguára Ferdu, ten musí byt vždycky první na řadě, na raně, tak ten si vzal svoju vlastní sestřenicu, představte si to, z tatovy strany, nadělal jí pět děcek a pak se zakókal do baby ze Zbrojovky, taky vdaná a s dvojčatama, zametá tam na dílně špony a króti u toho zadkem, div si ho neukróti, tak do té. No, morálka žádná... Odešil od rodiny a teď má, co nechtěl, ta frajle mu neuvaří, nevypere, jenom tó prdeló króti na každýho, jenom na něho už nekróti, na něho už dokrótila, a co včil. Dal se chudák z žalu na piti a na sladkosti, až je z toho celé oteklé... Jaguára zanedbává, dřív mu nosil zbytky z hospody, ale teďká, kdyby si chudák Ferda v lesi neupytlačil, do měsíce mu skape. Říkám vám, pane Pták, špatnosť dneska vládne světem, kam se podíváte...

Snědl jsem těch buchet půl plechu a tetička mezi řečí stále pobízela. Jenže všechno má svůj konec, cestovatel v kuchyni u buchet toho moc nenacestuje. A tak jsem dojedl poslední buchtu, dopil kafe a s obavami, je-li zrovna tahle tetička Pekařová kompetentní, jsem se otázel:

– To kolo, opřené o váš plot, nebylo by k mání?

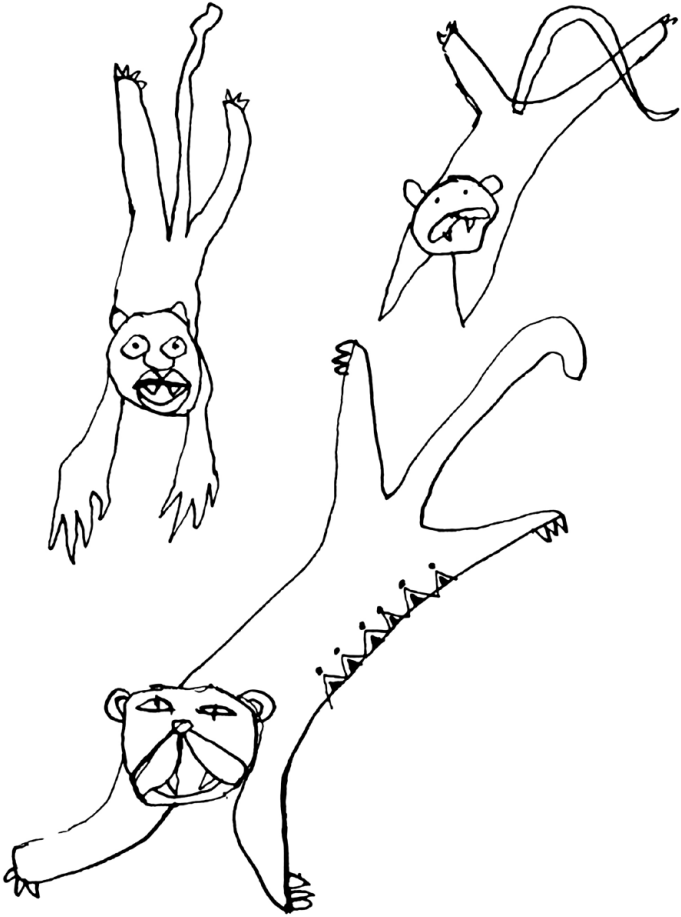
– Tak to kolo, nikdo neví, kde se vzalo. Od jara už je tam opřeny se spadlém řetazem. Oni sem každý poledne, i v nedělu, chodijó a modlijó se k němu. Až mě to jejich brebentění někdy sere, kolik se jich tady sleze u našeho plotu. Ale zažeňte je, přinde jich dvakrát tolik a co pak s nima...

– Já jen že by se mi náramně hodilo, že bych je tuze rád koupil, kdyby bylo k mání.

– Nic lepšího vás, pane Čáp, nemohlo napadnót, zaradovala se tetička. – Když tady to kolisko nebude, vrátijó se do Zmoly, zas bude

všecko jako dřív, budó se zas modlit k hrabačce, co ju tam jézedáci nechali zrezavět. Tam at' si skáčó třeba kilometr do véšky. Jakypak kupování, pane Drop, drapnite kolo a pryč!

Odpustil jsem milé stařence způsob, jakým zacházela s mým vznešeným příjmením, a drapl kolo. Naštěstí byly v brašničce pod sedlem nástroje a tetička Pekařová mi věnovala žejdlík husího sádla. Vždyť jenom ten, kdo maže, jede. Zvedl jsem oči k obloze, byla žlutá jak louka pampelišek a na ní dvě slunce: menší rumělkové stálo na místě, větší karmínové se pohybovalo nestejnou rychlostí po zmatené křivce, ale jedním směrem. Předpokládám, že od východu k západu. Nahodil jsem řetěz, namazal osy i pedály, svých pět švestek připevnil k nosiči a vyrazil, děti moje, na cestu kolem světa.

Kapitola druhá

Jak šelmí oči v temné džungli... A lovec v úkrytu. Jenže lovec beze zbraně je pro šelmu kořistí. Kořist zalezlá v úkrytu pod peřinou na otománku u zdi, rozechvělá úzkostí. Nebude snad každým okamžikem odhalena? Dvě zlaté šelmí oči vzdálené od sebe na šířku dětských zádiček, dvě zlaté kotvy na límci Námořníčka visícího přes židli, i ve tmě pokročilé noci zlověstně blýskají očekávající svůj okamžik. Až se dostaví ráno, až probuzené slunce prokličkuje pelargoniemi v oknech venkovské chalupy, nastane chvíle pro Námořníčka...

Boj Vašíka Netušila s Námořníčkem začal už dřív, těsně před prázdninami v salonu paní Vávrové, v pokoji s čalouněným nábytkem a se spoustou závěsů, ve vile na Kylešovském kopci, v pokoji s bezhlavými figurínami, v místnosti přeplněné špulkami nití, ježatými jehelníčky, odstřížky látek, textilem novým i přešívaným v té poválečné mizérii, předválečné látky prožrané moly, v salonu naplněném rozšafnými dámami. Stál tu mezi ženami notně ho převyšujícími jako hříbek v lese, krčil se pod tíhou obdivu, jenž byl věnován jeho kadeřím, jeho roztomilosti a zdvořilosti, s níž ze sebe vypravil Dobrý den, když s maminkou a s Růžou vstoupili. – Přikrčil se pod úroveň desky šicího stroje MINERVA. Mechanismus k převodu síly z litinového šlapadla přes dvě litinová kola propojená řemenem ho okouznil.

Kdyby mu byla Růža bývala neslíbila tuze lákavou expedici, párem volů by Vašíka do salonu paní Vávrové nedostali. Růžena však zchystala – pokud se podrobí zkoušce Námořníčka – výpravu za žábami do Kajloveckého rybníka, za skokany hnědými.

„Skokan,“ řekla Růžena tónem poučovacím, „to je obojživelník, latinsky Amphibia, patřící do řádu žáby, čili Salientia, čeled' skokanovití neboli Ramidae; zuby skokanovitých jsou vyvinuty na horní

čelisti a na patru, zatímco spodní čelist je bezzubá. Většina skokanů má kladný poměr k vodě, někteří však cestují i po souši a do vody se uchylují pouze v době rozmnožování. V Kajloveckém rybníku žije skokan hnědý, *Rana temporaria*. Podrobíš-li se zkoušce bez reptu, vypravíme se na ně," slíbila Růžena.

Copak lze takovou příležitost promarnit? – Vašík horlivě souhlasil. Nevěděl totiž, co ho na Kylešovském kopci čeká a jak Námořníček vypadá. Zatoužil silně po skokanu.

Dámy se sesedly kolem kulatého jídelního stolu nad míšeňskými šálky se žalostným poválečným čajem a pustily se do konferování o módě a úpadku moresů. Šicí stroj zůstal bez užitku. Vašík vlezl do útrob jeho pohonného mechanismu, usedl na šlapadlo a začal se na něm zvolna kolíbat. Vzápětí podlehl žabímu snění. – Rosnička zelená, něžná žabí víla, byla proň pohádkovou bytostí, nikdy neviděnou, přesto si ji uměl docela snadno představit; vždyť Růža před lety v Chvalkovicích naslouchala jejímu jasnému hlásku, dokázala ho napodobit a vyprávěla Vašíkovi o ní, popsala mu ji do všech podrobností. Rosnička, to by bylo! – Jenže košile bližší kabátu, rosnička nejistá, skokan z Kajloveckého rybníka jistější, na dosah ruky. Pokud se to nepodaří jemu, Růžena ho pro něj určitě uloví. V plechové krabičce od žárovek OSRAM přinesou žábu domů a v kuchyni ji Vašík předvede mamince. Popadne skokana do hrsti, ten vypoulí oči, dívže mu z hlavy nevylezou, maminka se vyděsí a vykáže syna do zahrady. Vašík si pak počíhá na velkou sestru Zdenku. U holek ovšem věk – co se přístupu k žabám týče – vůbec nehraje roli. Taky by jí mohl skokana strčit do postele nebo lépe do šuplíku s malovátky a voňavkami. To bude jekot! – Jak se bude tvářit kočka Číča, tím si nebyl jist: buď se lekne a uteče nebo tlapkou černobílou začne do žáby dloubat, vytaženými drápkami zkoumavě poškrabkávat. Jen aby je nezatála do chuděry slizké, vyděšené. Život malého chlapce je plný dobrodružství, plný poznávání, na každém kroku jej potká cosi neviděného, cosi povznášejícího...

Čaj byl dopit, konference dam ukončena, sklizeno ze stolu a paní Vávrová přistoupila ke zkoušce. Vašík Netušil se poprvé setkal s Námořníkem: byl sněhobílý s tmavomodrým lemováním, prošitý černými nitěmi, zlaté kotvičky dosud nenašité spočívaly v krabici s přípravou. Celek doplňovala kulatá čapka se stuhou a s nápisem MILÁČEK zlatě vyšitým.

Přítomné dámy obdivně povzdechly, některé dokonce vzkřikly rozkoší, jako by se zjevení Námořníka stalo vrcholem letošní sezony. – Vašík vyhlédl z těsného prostoru pro šlapání, ale hned se vrátil zpátky hledaje ve zdi, k níž byl stroj přiřazen, tajný vchod do tajné chodby. Tou by pak zmizel v hlubinách země, pod celým městem by proběhl chodbou osvětlovanou čadivými loučemi do rokle u řeky, zarostlé bezovými křovisky. Jenže stěna zůstala neprostopupná a tajné dveře utajeny. Námořníček se neúprosně blížil...

„Ne,“ řekl sice šeptem, přesto rozhodně.

„Jenom si ten krásný obleček vyzkoušíš, aby paní Vávrová věděla, kde má ubrat a kde přidat. Podívej na tu parádní čepici námořnic-kou, ta ti bude slušet!“

„Ne!“ řekl důrazněji.

„Ty nechceš být námořníkem, chlapečku? Vždyť přece každý hodný hoch byl by rád námořníkem.“

„Nechci!“ vykřikl. Uvědomil si, že kruh kolem něj se svírá. Zar-ryl prstíky do hnacího kola šicího stroje, až mu pěstičky naběhly. „Nechci být námořníkem. Nechci. Nechci. Nechci!“ křičel a modral v obličeji.

Jenže dámy byly neúprosné. Popadly šicí stroj spojenými silami a vyklepaly chlapce na koberec, zkroutily mu ruce a nacpaly ho do kalhotek a blůzy plné špendlíků, na hlavu narazily čepici s nápisem MILÁČEK a přistrčily ho k zrcadlu. Marně se mu snažily rozevřít oční víčka pevně zamčená, rozhodnutá už nikdy se neotevřít.

Ocitl se v rudé tmě; začala tmavnout ještě víc, černat ve tmou tmoucí, nejtemnější. Ovinut pichlavým, nedošitým Námořníkem

propadal se do mrákot... Tma se začala přeskupovat a kroužit, kdesi v dáli se zjevilo světýlko a hluboké ticho nevědomí proťal jasný skřehotavý hlásek. Uprostřed světelného terče na listu stulíku s hubou od ucha k uchu se na Vašíka usmívala drobounká, světlezelená žabka.

Za to, co provedl v salonu paní Vávrové, byl Vašík potrestán. Slíbená výprava na skokana se nekonala. S Růženou ke Kajloveckému rybníku nesmí, rozhodla maminka. Jenže Vašík skokany oželel s lehkým srdcem. Rosnička, na niž si téměř sáhl, byla proň důkazem vítězství nad Námořníčkem. Vždyť si ho poraženého paní Vávrová odnesla do komůrky vedle salonu; předtím ho počmárala modrou křídou a urvala mu oba rukávy. Chlapec netušil, že v salonu paní Vávrové se odehrála teprve první fáze zápasu a poražen v ní byl on, Vašík Netušil. Rozhodující klání ho teprve čeká. Nemohl vědět, že se odehraje koncem prázdnin ve Chvalkovicích.

Na prázdniny do Chvalkovic vozil rodinu Netušilových strýček Albín osobním automobilem vyrobeným a koupeným před válkou; byl černý a vždycky dokonale vyblýskaný. Strýček Albín měl slušně prosperující továrnu na rybářské pruty, háčky, podběráky, třpytky, na veškerou výzbroj lovců ryb. Vašík se sestrou Zdenou trávívali prázdniny v chalupě s dědečkem a babičkou, maminka a strýc Albín odjížděli spolu kamsi jinam – do lázní, do hor nebo k moři – a vracívali se pro děti těsně před koncem prázdnin. On totiž strýček Albín nebyl pravým strýcem, ale co měla maminka dělat... Poslední prázdninovou neděli se konala návštěva otce.

Civilní inženýr Václav Netušil pobýval na zámku s rozlehlým parkem. Moc toho nenamluvil. Vlastně neřekl nikdy nic, ani na pozdrav neodpověděl. Sedával na lavičce v parku oblečen do modrých plátěných kalhot a světlé košile bez límečku, přepásán byl sepranou zástěrou. V jednom kuse hrál na hoboj Ovčáky čtveráky a černobílá kočička Čiča dřepěla vedle něj s tlamičkou na složených předních

tlapkách – jako pantáta, když z okna kouká. Jakmile ji Vašík pohladil, přivřela požitkářsky oči a pustila se do předení. Čím to dělala, nedokázal nikdo vysvětlit; tatínek nemohl, vždyť hrál zrovna na hoboj, a maminka se Zdenou nevěděly.

Maminka se Zdenou usedly na lavičku tatínkovi po stranách; Zdena vpravo, z veskrze dámské kabelky vylovila Janu Eyrovou a pohroužila se do četby, maminka se zmocnila Čiči a usadila si ji v klíně. Seděla po tatínkově levici, hladila kočku od hlavy k ocasu, dlouho mlčky naslouchala jejímu předení a tónům manželova nástroje. Pak spustila lamento, o němž věděla, že není slyšeno – právě proto je spustila, aby nebylo slyšeno, vždyť nebylo na světě nikoho, kdo by je vyslyšel, byť by je třeba i slyšel – leda Bůh, ale ten je moc vysoko. Lamento na hříchy vlastní i hříchy světa, lamento na bídu života, jímž se musí vléci jako vdova s živoucím manželem, s milencem, který za moc nestojí, lamento na děti, které je třeba živit a vychovávat, lamento, jaké se hučí do zdi nářků, do duté vrby nebo do větru... Monotónně, jako když kočka přede, předla paní Marie Netušilová své stesky a hořkost, slova jí odplavovala kal z duše týrané dennodenními starostmi. Nebo snad hoboj v rukou blázna snímal z ní všechno její trápení?

Vašík se vyškulbl z rodinného kroužku dřív, než matka spustila, rozběhl se ke smrku s větvemi po zem. Byl to samotář uprostřed pažitů nedaleko zdi. – Vždycky, když navštívil otce v ústavu, Vašík s úctou a bázní přistupoval ke stromu a se zvrácenou hlavou k němu vzhlížel jako k tajemné, vševědoucí a všemocné bytosti, jako pravěký člověk pohlížel do tváře záhadnému božstvu. Dech se mu tajil. A popadla ho touha utkat se s tím velikánem, zmocnit se ho, zvítězit nad ním. Ne, skácet ho nechtěl, na takové myšlenky byl ještě malý, takové nápady napadají až dospělé ubožáky. Chtěl vznosný a úctyhodný strom dobýt tím, že na něj vyleze. Vyšplhá po větvích co nejvýš, kolem ptačích hnízd – ta nechá na pokoji – až ke svazkům hnědých šišek ve vrcholu. Nebude dbát lepkavé smůly

a bez ohledů ke svátečním šatům vyškrábe se do vršku a bude se tam klátit ve větru – pán nade všemi stromy v okolí.

Také letos o poslední prázdninové sobotě přijelo do Chvalkovic černé auto s maminkou a strýcem Albínem.

A s nimi Námořníček.

Visel ve světnici přes židli a zlatými kotvami na límci zlověstně svítil do tmy. V manželských postelích spali dědeček s babičkou, maminka se strýcem Albínem odjeli do okresního města, v chalupě nebylo místa nazbyt; ráno vyzvednou děti a odvezou je na návštěvu otce. Sestra Zdena měla ustláno v komůrce za spíží. Vašík zalezlý pod peřinou jak štvané zvíře v úkrytu pozoroval Námořníčka. Přemýšlel, jak mu uniknout, jak se ho zbavit. Nemůže připustit, aby se ho Námořníček zmocnil, aby mu obepjal tělo a zářil na něm bělostně, zlatě mu na zádech svítil kotvami. Vždyť v Námořníčkovi by se Vašík Netušil docela ztratil a místo něj by tu byl kdosi jiný, bílý, vyžehlený, cizí a nemožný.

Nad ránem se štvané zvíře vyplížilo zpod peřiny, vyklouzlo ze světnice, aniž vrzly dveře, kuchyní prošlo do dvora. Docela malý chlapec v pruhovaném pyžamku a bosky vlezl k Brokovi do boudy. Pes nenamítal, už dávno spolu uzavřeli přátelství. – Nebyla to klasická psí bouda, nýbrž komůrka pod dřevěnými schody na půdu vystlaná slamou, pro chlapce i pro psa místa habaděj. Vašík se přitulil k Brokovi a teprve tady, v bezpečí, z Námořníčkova dosahu, pokojně usnul.

Probudil ho zběsilý štěkot. Pes nesnášel strýčka Albína, nepřijal ho mezi své a k cizím se choval odměřeně. Plnil svou psí povinnost: upozornit na vetřelce. – Zhurta probuzený chlapec podlehl panice, vystřelil z boudy pozpátku. A když se zvedl a obrátil, zjistil, že stojí tvář v tvář matce a majiteli továrny na rybářské pruty.

„Co tady vyvádíš v pyžamu? Umývat, oblíkat, jedom!“

Otočil se na patě a rozběhl po dvorku kolem hnojiště, u dřevníku proklouzl důvěrně známou dírou v plotě do zamčené zahrady, do sadu s ovocnými stromy, záhony se zeleninou a s všelijakým okrasným i užitečným křovím.

„Vašíku, vrať se! Co do tebe, chlapče, vjelo?“

Nedbal volání, upaloval podél plotu, kličkoval mezi keři angreštu, mezi rybízky, klopýtal o hrobečky brambor, šlapal v zelí, pádil strništěm po sklizené pšenici nedbaje bodanců do bosých chodidel. Zahrada jako by se proti němu spikla. Angrešty po něm vztahovaly drápvavé pracky, trávník dorůstající otavy mu nastavil krtinec, zakopl o něj neobutým palcem a rozplácl se v zeleni, zvedl se však a nedbaje bolesti svištěl podél řady zeravů až k lípě v rohu zahrady. S vypětím sil vyskočil a rukama se chytil nejspodnější větve, přitáhl se, ale přehodit nohy a vyšvihnout se do koruny už nesvedl. Chvilí bezmocně visel na větvi, než se pustil a tápl do trávy jak přežralá hruška. A bylo ticho, žádné kroky ani hlasy sem nedoléhaly, jako by mu nikdo nebyl v patách, jako by byl zachráněn.

Jenže Vašík věděl, že ticho je zrádné a pronásledovatelé se tu objeví každým okamžikem; pokud už nečíhají někde v úkrytu. Odplížil se do hustého maliní – plody dávno obrané – a s tlukoucím srdíčkem, zabořen v ornici vyčkával.

„Vašíčku, domů! Nezdržuj,“ ozval se matčin hlas.

Po chvilce dorazili ostatní lovci. Utvořili rojnici a jali se systematicky pročesávat rozlehlou zahradu: matka, strýček Albín, dědeček, babička a sestra Zdena. Námořníček na něj čekal na židli ve světnici.

„Vylez, zbabělce!“ zahalekala zrádná sestra, jako by jí bůhvíjak záleželo na výletě za bláznivým otcem. Přitom z duše nenáviděla tu každoroční povinnost. Na lavičce v parku jí bývalo špatně a trapně se cítila vždycky, když měla odpovídat na otázky týkající se otce. – Je nemocný, odpovídala popravdě, aniž by chorobu blíže určila. Lov na malého bratříčka ji zcela opojil. I v té mladé dámě vězel zasutý lovec, zrovna se klubal na denní světlo.

Pročesali zahradu, ale kořist, zděšené zvířátko se srdcem v krku, zaryté pod maliním, nenašli. – A tu dědeček, člověk zkušený, ostřílený veterán první světové války, dostal nápad: hvízdal na Broka. – Během několika vteřin pes našel a zradil kamaráda, se kterým se ještě před chvílí dělil o postel. Vašík byl lapen, umyt, oblečen a odveden.

V bílém námořnickém oblečku se zlatými kotvičkami na límci, v černých lakovaných botkách, v kulaté čapce se stuhou a se zlatým nápisem MILÁČEK stanul Vašík Netušil v zámeckém parku před netečnou tváří svého otce, který od loňské návštěvy neučinil ve hře na hoboj žádný pokrok.

Maminka se Zdenou usedly na lavičku tatínkovi po stranách. Strýček Albín jako obvykle čekal v kavárně Před Branami, četl noviny a zbytečně dlouho míchal lžičkou ve vystydlé kávě. Zdena se ukryla v knize, maminka usadila Číču do klína a spustila své lamento. Pokořený Vašík v námořnických šatičkách se odlouдал k osamělému smrku u zdi. S úctou a bázní k němu vzhlédl, nejraději by si lehl na záda do trávy a hleděl větvemi k vybledle modrým skvrnám oblohy. Ale to by si zapatlal své sněhobílé šatky...

To je nápad! Z čistého nebe jasný blesk-osvícení. Vyleze na strom a záměrně upatlá Námořníčka. Upatlá ho tak, aby už nikdy nebyl k použití. – Spodní větve smrku se dotýkaly země, bylo to tak snadné! Jako po žebříku stoupal výš a výš, rukama se chytal větví nad hlavou, hrudník tiskl ke kmeni, v místech poraněných, bohatě ronících lepkavou smůlu se chvíli zdržel, až smůla pronikla sukem i spodním prádlem k chlapcově pokožce. Stoupal po větvích nedbaje ukopnutého palce, dech se mu tajil z té výšky a z výkyvů kmene, i když větřík byl jenom mírný, ševelivý vánek. Také tóny hoboje dolehly až sem a nebyli to kupodivu Ovčáci čtveráci, byla to podivná ukolébavka; konejšivý brukot vyprávěl Vašíkovi cosi uklidňujícího a povzbudivého. Nelze to převést ve slova a do vět, snad jen přibližně, neotesaně: – Neboj se, synáčku, ještě máš tátu, i když

v blázinci, naše království je přece odjinud. Jsme jedné krve a víme o sobě. Co nám tak nutí, co nám tak naléhavě nabízejí, není pro nás. Podstatné zůstane nevyřčeno. Usedni na moje tóny, zhoupni se a nech se, synku, ukolébat... Vašík se tedy odevzdal a otcova hudba jej popadla do náruče. Stulil se v ní a nechal unášet bezedným, bezbřehým mořem štěstí.

„Nemůžeš s tím pískotem aspoň na chvílku přestat? Copak to moje utrpení nikdy neskončí? Kdybys už konečně chcípnul!“ Matka smetla Číču z klína, vytrhla manželovi nástroj z ruky a mrskla jím do písku cestičky. Náruč vytvořená hudbou, v níž se kolíbal Vašík na stromě, se rozevřela a podél kmene, z výšky, zpod trsů hnědých šišek se řítíl chlapec v bílém, nesmírně upatlaném námořnickém oblečku.

Otec vystřelil z lavičky, vrhl se ke stromu a v poslední chvíli poplapil synka do náruče. Vašík v znesvěceném Námořníčkovi otevřel oči, usmál se na tátu a vyklouzl mu lehce z náruče do trávy. Vstal, udělal pár kroků, shýbl se pro hoboj a podal jej otci. Inženýr Netušil zasunul nástroj do kapsy plátěných kalhot a rozmáchlým gestem si položil na rty ukazovák: – Ani muk! poprosil beze slov.

Na trávníku u zdi blázince zkameněla rodina Netušilových: otec, matka, dcera, syn a kočka Číča. Jako by čekali na fotografa. – Odkudsi z křoví sem lehký vánek přivál drsný, skřehotavý pokřik něžné rosničky. Taková maličká a tak silný hlas...

Svítání už se přihradá

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

... anebo uondaný naliju do sebe půllitr černého čaje mírně přislazeného medem ukradeným švagrovým včelám, sedím v kuchyni nad písankou a místo hádanek... Poslouchám, jak rostou stromy za okny.

*Svítání už se příkrádá
brachu
přehršle střelného prachu
kanonáda
se špetkou strachu
z nového dne
Kdo koho opět zabodne?
Abych se raděj skryl
a vůbec netušil...
Johoho!
Kolikero je toho
a onoho?
Mnoho-li k přemítání
víte-li?
K setrvání
v jisté nejistotě
rozkročmo na plotě*

*Koukaje z výše
trochu se stydím
prázdná je číše
na dno vidím*

*V ulici stromy jaro roní
o zimě pomlč – je už po ní
Uprostřed noci náhle
měníme láhve
čerstvé za čerstvější
plné za plnější
Báseň by mi tu byla málo
abych vám sdělil co se stalo*

*Báseň jsou slova v uzlíčku
jedno za tatíčka – druhé za matičku*

*Na vás mám zlost
pane básníku dost
Pane básníku kde jste se vzal
máte na vozíku
uvadlý ideál
Srstku
máš vbrzku
za pět prstů
Kdekdo se nad tím pozastaví
a v zájmu duševního zdraví
šoupnou tě do šatlavy
básníku*

*Slova jsou psané závazky
Kampak zmizely podvazky
dráždivé dámské úvazky
Kde jsou mé mladé časy
kam se poděly asi
Odepínal jsem podvazky
nemysle na pozdní závazky*

*Podvazky náhle zmizely
na smetišti či v jeteli
anebo mezi svišti
či v kapitole příští?
Prd'ola mezi staříky
souká tu ze sebe veršíky
Pak přijde na to
kultiváto*

*bagr to všechno urovná
žahne tě včelí královna*

*V máselnici se máslo stlouká
voyeur na to z okna kouká
až se to máslo stluče
jak bednář na obruče
Metodou která vede k spánku
je krájet kusy na krušpánku
a z kusů
které vzniknou vedle
poskládat husu
rovnou jedlé bedle*

*Ráno už hledí přes rameno
fíkus Benjamín paži vztahuje
mám tě snad vzbudit moje ženo
když do javorů větřík zaduje?
Mám do tě strčit
abys věděla
že v neděli se nedělá?
Mám do tě drcnout rozmilá
aby ses mi tu rozvila
do krásy?
Abys mi zjevila
jaká jsi...*

*Je zázrak dát se do psaní
jen svítání
mě na mou duši
ruší
Úsvit mi hledí do stroje*

*z rádia hrají hoboje
úsvit se dere přes rameno
nic není ukončeno*

*Snad ještě při měsíčku
Ubalancuji báseň na malíčku
Zašeptám větu
a je tu
verš dosud nezralý
vytryskl jako ze skály
Kde se tu vzal?
Kdo ho sem dal?
Spontánní konání
strachu mi nahání*

*O šesté hudba dohrála
červená modrá fiala
Stravinskij řek dál to není
hledej si jinde potěšení
za šera
etc.*

* * *

Uprostřed stály tři nesrozumitelné objekty z pálené hlíny – barvy hnědé a bílé –, zvláště truchlivé z té dálky. I kdyby to měly být abstraktní plastiky, připadaly odtud jaksi nedodělané. A když jsme přišli blíž, až ke kašně, byli to tři hliněná pávi se zuráženými hlavami. Popadl mě vztek; nesmírný, bolestný vztek na neznámého kaziče. Neváhal bych mu v tom okamžiku zamaltovanou fošnou hlavu srazit. Kde se tu mezi námi vzal? Ať táhne, ať se vrátí, odkud přišel! Co pohledává mezi námi v kulturní krajině, mezi lidmi, kteří

jsou zvyklí zdobit si prostředí už po tisíce let? – Ale vždyť je to přece náš bližní, jeden z našich řad, zločinec.

Pěkné domy se bourají, ošklivé staví. Napodobovat cizí odpudivé vzory se stalo povinností. Je to doba plná strachu. Nevíme, kdo je donašeč a co jim na koho donášší. Nevíme, nejsou-li podezřelé naše výdechy a vdechy. Bezpochyby jsou, jenomže dýchat se musí. Připadám si jak protéza, jako náhražka za člověka, pohybuji se po určených pěšinách ve vymezeném prostoru. – Pokud na uspořádání věcí nic nemůžeme změnit, máme snad v sobě učinit revizi a přizpůsobit se uspořádání, ačkoli nám jde proti srsti? – Jenže co z nás pak zůstane? K čemu pak celá výchova, otcovy a matčiny zásady vtlučené do kebulky každodenním příkladem? K čemu nedělní škola s desaterem božích přikázání, nač všechny ty pohádky, ve kterých zlo se nevyplácí...

Jde tu o Václava Netušila, ale také o mne tu jde, očitého svědka. Nedokážu se vyřadit ze hry, i ten nejobjektivnější pozorovatel zamíchá do svědecké výpovědi kus sebe, svou interpretaci, svůj úhel pohledu.

Už jsem toho měl dost. Třetí rok v zasviněných montérkách, které snad ani nemělo cenu práť. Na těle mi příliš nevadily, ale na duši. Degradovaly mě ve spojení s tím, čím jsem v nich byl: posledním hovnem v nelítostné hierarchii dělnické třídy, závozníkem u národního podniku BYTOSTAV Ostrava, nositel Řádu práce, bez vyhlídky na změnu k lepšímu. Báł jsem se psát deník, aby mi ho ne našli, v kalendáři jenom kusé poznámky týkající se odpracovaných přesčasů – pro kontrolu, kdyby něco nesouhlasilo na výplatní pásce. A taky šifry, které jsem zapomněl, dnes už jim nerozumím. V neděli 13. ledna je na celé stránce tohle:

Viktor se vrátil

*Služba – vagon betonářské oceli pro panelárnu Kunčice
jeřáb*

Třetí závoznický rok začal 2. ledna cihlami, pokračoval železem, panely, radiátory ústředního topení; dále to byly pláty plechu, příruby, dveře, kování, betonářská ocel pro panelárnu v Karviné, lešení, barvy, znovu cement a zase cihly – Třebovice, Kunín, Baška, Havířov, Krnov... pěnová guma, skelná vata, Bohumín, Lískovec, Frenštát, Přívoz... Řidiči: Slivoň, Martínek, starší Fojtík, Jakubáč vzpěrač, Valena – ten už mi zůstal až do konce.

Byla to umatlaná a zaprášená pustina, vyjetý olej posypaný cementem na těle i na duchu, studené železo v promáčených jutových palčácích, rezavé dráty se sněhovou břechkou a horké cihly rovnou z pece, kluzké pytle cementu a nehašeného vápna, pustina plná cizích lidí, s nimiž lze jakžtakž obcovat až po třetím pivu, jenže to je pak spíš obcování s pivem. Vycházím s nimi, i s vrahy ve věznici na Borech jsem vyšel, jenže mé království je kdoví kde...

Kam se poděli všichni lidé z tohoto umouněného města, které mi přesto – díky letům zde prožitým, díky významným událostem, jež mne tu potkaly – přirostlo k srdci? Kde jsou kamarádi, s nimiž jsem skotačil, než spadla klec? Kde jsou všichni ti hraví chlapi a děvčata? – Vracím se domů udřený a nad prázdným papírem děsím se vlastních myšlenek, na většinu z nich by se hodil některý z paragrafů hlavy I. trestního zákona, trestné činy proti republice. Víím to, i když nejsem v právu vzdělaný, moc dobře to víím!

Viktor se vrátil z Ameriky po pěti letech, přestože tam nezkrachoval, ačkoli tam byl velmi úspěšný – stipendia dostával, své fotěny vystavoval v renomovaných galeriích, publikoval... Vrátil se na základě amnestie prezidenta republiky, za pět minut dvanáct, aby za svůj výlet přes oceán nemusel do vězení. Ve Vítkovických železárnách Klementa Gottwalda směl pak uvazovat břemena k jeřábu, aby si vydělal na živobytí.

„Proč ses, vole, vracel?“

Pokrčil rameny a usmál se modrýma očima, očima, které vidí. Vůbec se nepokusil vysvětlit mi, proč se vrátil ze svobody do to-

hoto děsu, do odporného režimu, do státu obehnaného ostnatým drátem. Co ho sem táhlo? Snad nedostatek informací nebo potřeba domova, byť zkurveného a bez naděje na změnu k lepšímu?

Vedle mne, v mém bytě vyrůstaly dvě děti – chlapec o šest let starší než roční děvčátko, které 6. února učinilo svůj první samostatný krok. Chlapci se nedávno prořezaly dva nové řezáky, definitivní, po nich už konec, další nenarostou. Moje děti. A s ženou v intimitě noční ložnice lovívali jsme blechy, které si přinesla ze školy od sociálně zanedbaných žáků, ze zvláštní školy, kam ji přeložili, aniž o to usilovala, kvůli mně.

Třetí rok po propuštění z kriminálu hledal jsem si místočko, kde bych mohl pokud možno bezpečně přečkávat zlé časy, báječná léta života. Neříká se tomu touha po důstojném životě? – A přece jsem nezanechal všech nadějí a nad prázdným papírem hledal slova, jež by někoho – třeba jenom mne samotného – potěšila nebo podala svědectví o mizérii doby, kterou její strůjci nazvali normalizací; jako by život v koncentráku byl člověku vlastní. A žádné vyhlídky na zlepšení.

Abych vykreslil období, které předcházelo mému setkání s Václavem Netušilem, zmíním příhodu s jistým kapitánem od bezpečnosti, který si v Ostravě-Hrabůvce opravoval rodinný domek. Jízdní příkaz, který jsme jednoho rána dostali od dispečera pana Plačka, zněl: Uhřetěves, souprava trubkového lešení. Byl jsem přidělen k řidiči Oldovi Valenovi, statkářovu synovi. V padesátých letech, když otce vyhnali z jeho vlastního statku kdesi na jižní Moravě do uhelných dolů v Karviné, našel si Olda práci ve strojné traktorové stanici. Z mladého sedláka se stal traktorista, ale ne nadlouho. Po několika měsících ho zatkli a na rok zavřeli za sabotáž. Rozhrkanému traktoristu se zadřel píst a selskému synkovi přišli úmysl. Ale to už je dávno... Z posledního hovna to pak dotáhl až na řidiče nákladní škodovky. A řidič, to je svrchovaný panovník nad závozníkem, nad tím posledním hovnem mezi dělníky, jehož je třeba jebat, jebat a zase jebat, aby nepřerostl přes hlavu. Pár stovek kilometrů jsme

už spolu najezdili a kupodivu, kápili jsme si do noty. U Vyškova v le- síku jsme zjara trhali konvalinky, v Lipníku nad Bečvou jedli guláš s rohlíkem, cestou klábosili o životě, té kurvě zasrané.

Jeho manželka – mluvil o ní jako o své paní – panovala ve skla- du zámečnických výrobků naší firmy a byla vystavena návštěvám rozmanitých mužů, všelijak rostlých, všelijak postavených, všelijak žádostivých. Neměla zrovna nejlepší pověst... Existuje vůbec důvod k žárlivosti? Může si člověk přivlastnit jiného člověka natolik, aby po něm vyžadoval nemožné? Může uhlídat řidič nákladní škodovky manželku panující nad skladem zámečnických výrobků? – Stane se snad z chlapa, kterému zahne žena, méněcenný kleštěnec? Je nutné řešit situaci po zjevení tušené pravdy sebevraždou? Kdo to posou- dí... Ale předbíhám, kusá zpráva o smrti Oldy Valeny se mi donesla do Vídně mnohem později a její důvod se mohu jenom dohadovat. Co přivede člověka s pohnutým osudem k rozhodnutí opatřit si pro- vaz, vystoupat po schodech na půdu rodného statku, který teď patří čemusi cizímu, pod otcovským krovem si navléct na krk smyčku? Stačí k tomu jenom manželčina nevěra? – Cestou do Uhřiněvsi pro trubkové lešení byl Olda Valena živ a zdráv jaksepatří.

Svinstvo příhody s lešením spočívá v tom, že tu šlo o projev pod- bízivé vstřícnosti kteréhosi papaláše z podnikového ředitelství vůči kapitánovi Sboru národní bezpečnosti, který v Hrabůvce hodlal omítat svůj domek a nehodlal zbytečně utrácet. A my dva – Olda a já, propuštění trestanci – jsme mu posloužili a měli z toho užitek. Poskládali jsme lešení z Uhřiněvsi u kapitánské vilky a byli pozváni do kuchyně na bohatou svačinu, piva a kořalky k nevypití.

„Pijte, synci, nestyd'te se, nic se vám nestane!“ pobízel strážce zákona a naléval taky Oldřichovi, který se jen chabě bránil, vždyť musí s nákladákem přes celé město do garáží na Fifejdách a vodka v sobě jakési ty grády má.

„Dyby tě, ty jeden Oline šuline, nějaký náš přyslušník zastavil, stačí, jak mu řekneš, aby mi zavolal, a fertyk. A včil, synku, chlastej,

co se do tebe vleze! Moc velku radost jste mi zrobili. A ty se teř neulevej!“ nařídil i mně, závozníkovi.

A tak jsme pili pivo a vodku, cpali se obloženými chleby s uzeným a kyselými okurkami u toho spokojeného kapitána, ani nevím, jak jsem se z Hrabůvky dostal domů, až do Moravské Ostravy.

Když po čase nedal Olda přednost zprava, přeřel semafor na červenou a byl přistižen při zločinu zakázaného předjíždění, stačilo pošeptat strážci zákona jméno kapitána dobrodře, a jako by se nestalo, ještě nám ten zkorumpovaný paskřivec zasalutoval.

A toho jsem se polekal. Naštěstí byl tentokrát ve hře především Olda, já jsem jenom statoval jako nezbytný utřinos, který se náhodou naskytl, bezvýznamné nic. Tentokrát neřlo o mne, nebyla to pastička. Naštěstí. Není radno potkat se s ďáblem, byť by byl přívětivě naložen, byť bychom mu byli užiteční.

Nebezpečí na mne číhalo, aniž jsem tuřil kde. Aniž bych tuřil, že číhá. Zdálo se dokonce, že se na mne konečně usmálo štěstí. 5. března mi pan Plaček, dispečer, svěřil dodávkové auto žuk – mělo tři rychlostní stupně a zpátečku, státní poznávací značku OVA 03-14. Až dosud jsem nakládal a skládal stavební materiál, zametal korbu, mazal podvozek, umýval skla a světla, podílel se na stavění ořklivých domů na mnoha místech naší krásné vlasti a snil o tom, že bych se mohl stát jeřábníkem ve skladu řeleza na Michalce v Michalkovicích, do jisté míry svým pánem. Jezdil bych do práce trolejbusem a byl tam celou řichtu na jednom místě, jakési poslední hovno by mi uvazovalo břemena k háku, já bych ve vyhřáté kabince všem nad hlavami popojížděl a správně spouřtěl armovací řelezo nebo jekly na korbu auta, všichni by byli ke mně vlídni a dokonce i zdvořilí a já bych se nemusel vláčet světem s jakýmsi Valenou, Slivoňem, Martínkem, Bandym, Blokřou, Dubským či Jakubáčem, s jejich rozmary a náladami. – Sen o jeřábu se však rozplýval, slibovaný kurs neustále odkládali a na uvolněné místo vzali kohosi jiného... Sáhl jsem tedy po nabíženém řuku a netuřil čertovo kopýtko.

Žuk je dodávkový automobil vyrobený v Polsku, se skříní za kabinou, pohrdaný řidiči skutečných nákladních aut a kamionů, řídit ho může každý, kdo má oprávnění k řízení osobních aut. Takový průkaz se mi zbůhdarma válel doma v psacím stole, v levém šupletí.

Čertovo kopýtko se vyjevilo už při první šichtě. Měl jsem odněkud někam převézt brusku na parkety, ale nadřízení mi poručili, že to nemám zapisovat do výkazu jízdy, tam si mám našvindlovat převoz zámečnických výrobků ze skladu v Hrabůvce na stavbu v Bruntále. Jenže ve skutečnosti jsem jel z podnikového ředitelství do Bolatic za Hlučínem. Když jsem brusku doručil do soukromého domku jistého soudruha z ředitelství našeho rozlehlého podniku, svitlo mi, proč se řidiči malých žuků spokojují s malým platem – dostal jsem dvě stovky do zdráhající se kapsy sepraných montérek. Zároveň mi však došlo, jaké nebezpečí tu hrozí našinci propuštěnému z vězení: že by mě totiž mohli kdykoli polapit při černé jízdě a přišít mi rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle paragrafu 132, a za to jsou tresty až do pětadvaceti let odnětí svobody. Na vlastní kůži už jsem měl zažito, že když je vůle, najde se i cesta... Není ovšem důvod jim to ulehčovat.

Po třech riskantních šichtách, po jízdách přes hranici zákona jsem žuka vrátil panu Plačkovi a své závoznické ruce nabídl libovolnému řidiči velkých nákladáků. – Tentokrát to byl Čárli Dubský, urostlý frajer ze Slezské Ostravy, také propuštěný trestanec. Musel jsem mu pracně vysvětlovat, že to klubko měděného drátu nalezené za cizím plotem nemůže zachraňovat se mnou, že v mé přítomnosti je nemůže prodávat ve Sběrných surovinách, jak to běžně a beztrestně činí s malým Fojtíkem. V zájmu zachování mé a vlastní svobody by měl tuhle akci odložit na jindy, až s ním nebudu já, až mu pan Plaček přidělí jiného závozníka.

„Enemže do zytřka mi ten drat vyčoruju Slivoň s Hrkem,“ namítl na základě letitých zkušeností.

„Mám se snad kvůli blbému drátu nechat zavřít?“ zeptal jsem se ho. „Já se totiž, milý Čárli, nechávám zavírat za jináčí zločiny.“

Podal jsem výpověď ze závoznictví se zdůvodněním, že národní podnik Bytostav, nositel Řádu práce nevyužívá mého vzdělání a učitelské kvalifikace, což je podle zákoníku práce pádný důvod k tomu, aby mě po vzájemné dohodě propustili. – Výpověď byla po drobném handrkování přijata.

K novému místu mi pomohli kamarádi: Karl von Pippa, Zelinka zvaný Evergreen a Křenda. Bůhvíjak velcí kamarádi jsme nebyli, věděl jsem, že existují, zdravili jsme se při setkání, prohodili několik slov a mýjeli se, byli jsme si snad sympatičtí, kromě úsměvů jsme si však nikdy nic nedali. Netušil jsem, do jaké míry jsou to přátelé. Bez nich sotva bych se stal druhým strojníkem v chemické úpravně vody Elektrárny Vítězný únor v Ostravě-Přívoze, kdoví jak bych se musel živit, vždyť mi na pracáku hutě nabízeli, bez jejich přispění sotva bych potkal Václava Netušila, hádankáře, pěstitelů stromů a otce dvanácti dětí, cestovatele a cestopisce, prvního strojníka, svého nejbližšího nadřízeného.

Na takového člověka, jakým byl Václav Netušil, je třeba si počkat. Setkání s ním není samozřejmostí a nemůže se odehrát jen tak, bez přípravy.

Nastoupil jsem do chemické úpravně vody nazývané také demineralizační stanice k 1. dubnu a díky milým přátelům jsem tu byl mile a přátelsky přijat. Věděli už, co jsem za ptáka, provedli mne provozem, ukázali reaktor na číření vody z řeky Odry – až na samotný vrchol jsme vylezli a rozhlíželi se po elektrárně, po koksovně, po celé Ostravě, kam oko dohlédlo. Filtry a potrubí mně ukázali, čerpadla a ventily, také do sklepa jsme zašli. Cvrkali tam bledí cvrčci. Stručně jsem byl seznámen s principem, chodem, účelem, obsluhou a významem chemické úpravně vody. Pak mě předali Pavlu Sulkovi, provoznímu chemikovi, a odešli po svých.

Když jsem po třech měsících pilného studia zvládl reaktor, filtry, potrubí a ventily, také čerpadla, když jsem se naučil čířit a regene-

rovat, odebírat vzorky a vyhodnocovat je v laboratoři, když jsem se naučil vařit kávu ve skleněné kádince a seznámil se s cvrčky domácími dole ve sklepech, objevil se na odpolední směně neznámý muž v nových, pečlivě vyžehlených montérkách. Stál u ventilu před jedním z čerpadel a pravou rukou opisoval ve vzduchu znamení kříže, jako by ďábla zaháněl; pak otočil ventilem a spustil čerpadlo. – Byl to očekávaný Václav Netušil, první strojník a můj bezprostřední šéf. Propustili ho z nemocnice po prodělané plicní nemoci. Záhadnými pohyby rukou si v paměti osvěžoval, co během nemoci zapomněl: směr, kudy by měla voda protékat ventilem, až ho otevře.

„Počké, tak ty jseš ten nové, že?“ řekl mi na uvítanou. „Já jsu Netušil.“

Naučil jsem se demineralizační stanici nazpaměť. Úkony, které bylo zapotřebí vykonávat, vykonával jsem zcela mechanicky. Život byl šedý a monotónní, bezútěšný a bezvýhodný: tři dny ranní směna, dva dny odpolední, dva dny noční, dva dny volno, dva ranní, dva odpolední, tři noční, dva volno atd., až do penze, svátek nesvátek, neděle neneděle, říká se tomu kolotoč a zabíjí to duši. Bez vyhlídky na něco lepšího, bez velkých nadějí.

Jednou v noci přijel z Prahy do Ostravy Petr Uhl, kámoš z basy. Poprvé jsme se setkali v roce 1972 na Borech, vypili spolu několik ešusů čaje a schrupli pár sušenek. Když jsme se pak ocitli za vraty nápravně výchovného ústavu – nenapravení a nevychovaní –, zásoboval mě časopisy, které vycházely v zahraničí a u nás byly ilegální: Listy, Svědectví a ty jejich revolučně socialistické Informační materiály. – Ačkoli jsem nikdy nesdílel jeho revolučně marxistické názory a pan Trockij s panem Leninem jsou pro mne jeden za osmnáct a druhý bez dvou za dvacet, troufám si tvrdit, že jsme byli přátelé. V té době totiž byla společnost jasně, přímočaře a nekomplikovaně rozdělena zcela zřetelnou čarou na ONI a MY. My jsme s jejich totalitní vládou nesouhlasili, oni nám přesto vládli,

protože k tomu měli všechny prostředky. Oni byli naším společným nepřitelem, v názoru na ně a na nutnost se jich zbavit jsme byli zajedno. Hádat se začnem, až oni tu nebudou.

Petr přijel do Ostravy s posláním. Přivezl k podpisu následující text:

CHILSKÝ MANIFEST

československých politických vězňů

Jednotě právníků ČSSR

Náměstí Curieových 7

Praha 1 – Staré Město

Dne 14. června t. r. byla v československém tisku zveřejněna protestní rezoluce Jednoty právníků ČSSR k událostem v Chile. V tomto dokumentu se tvrdí, že Jednota právníků s velkými obavami denně sleduje zprávy o nezákonnostech a stupňujícím se teroru namířeném proti všem pokrokovým a vlasteneckým silám v zemi; tvrdí se tam, že tato Jednota odsuzuje pronásledování, mučení a hromadné popravy chilských vlastenců. Organizace československých právníků volá v rezoluci po obnovení ústavních a demokratických svobod a konstatuje, že představitelé chilského lidu jsou naprosto zbaveni občanských práv a právní ochrany. Organizace československých právníků pro sebe požaduje účast na soudním procesu s Luisem Corvalánem, aby se mohla účastnit na obhajobě jeho i dalších vlastenců.

Zastáváme názor, že je věcí všech pokrokových lidí na celém světě, aby pro chilské revolucionáře a demokraty učinili vše, co je v jejich silách, aby jim poskytl plnou materiální a morální pomoc v jejich spravedlivém zápase za demokratické uspořádání společnosti a za socialismus. Vyjadřujeme-li se tak až dnes, je to proto, že mnozí z nás k tomu neměli dosud příležitost.

Prohlašujeme tedy nyní, že jsme s bojem chilských pokrokových sil zcela solidární a že jednoznačně a energicky odsuzujeme řádění fašistické junty.

Soudíme dále, že k vyjádření této solidarity máme plné právo, neboť s pokrokovými Chilany nás spojují společné ideály, společné cíle a mnohdy i společné osudy. Toto právo na vyjádření podpory však upíráme Vám, pánové z Jednoty československých právníků. Není nám totiž znám případ, že by Vaše Jednota vystoupila na ochranu lidských práv, občanských svobod nebo dodržování zákonnosti v naší vlastní zemi – Československu. Nebo se opravdu domníváte, že je z hlediska práva a jeho společenské úlohy správné, že v průběhu posledních let musely desetitisíce našich spoluobčanů opustit svá zaměstnání a že jsou nuceni pracovat na místech, kde naprosto nemohou využívat své kvalifikace? Domníváte se, že je správné, že děti tzv. špatných otců a matek nesmějí studovat na středních a vysokých školách? Domníváte se, že je správné, že mnozí naši spoluobčané byli ostouzeni v tisku pro svoji nedávnou politickou činnost a nemohli se proti těmto kampaním bránit? Jste, pánové z Jednoty čs. právníků, opravdu přesvědčeni, že v naší zemi je zaručena svoboda slova, tisku, shromažďování, spolčování, svoboda pohybu včetně možnosti opustit vlastní zemi a případně se do ní vrátit, svoboda vědeckého bádání? Domníváte se, že z hlediska trestního práva a jeho společenské úlohy je správné, že v Československu může být odsouzen k trestu smrti ten, kdo provádí zvlášť nebezpečnou činnost proti základům republiky... způsobí-li tím zvlášť závažný následek, máme-li čerstvou zkušenost, že jakákoliv politická činnost nelíbící se skupině vládců může být označena za nepřátelskou zřízení republiky? Je z hlediska úlohy trestního práva opravdu správné, že podle poněkud mírnějších ustanovení bylo v létě 1972 odsouzeno 47 komunistů a socialistů, mnozí k dvouleté (až šestapůlleté) ztrátě svobody, mezi nimi i bývalý rektor Vysoké školy KSČ Milan Hübl,

vysokoškolští učitelé Jaroslav Mezník a Antonín Rusek, krajští tajemníci KSČ Alfréd Černý, Jaroslav Šabata a Jaroslav Litera, historik Jan Tesař, studentský funkcionář Jiří Müller a další? Jste přesvědčeni, že tyto procesy proběhly podle trestního řádu, že v přípravném řízení před StB nedocházelo k psychickému nátlaku a že ani v jediném případě nedošlo k fyzickému mučení? Domníváte se, že při těchto procesech bylo dodrženo ustanovení o účasti veřejnosti? Jste si jisti, že v průběhu všech politických procesů, kterých bylo v letech 1969–1974 na stovky, nežádali zahraniční právníci z demokratických právnických organizací o účast na některých z nich, a v případě, že žádali, že jim to bylo umožněno? Jste přesvědčeni, že podmínky věznění odsouzených komunistů a socialistů odpovídají příslušnému zákonu (a to i přesto, že byl loni novelizován, aby věznitelům skýtal širší možnosti), že vězni nemají mnohem přísnější režim než kriminální delikventi, že jsou dostatečně živeni, netrpí avitaminózou, že mají plnou lékařskou péči, že je postaráno o jejich elementární rozvoj, a naopak že nikdo neusiluje přísnou hermetickou izolací o jejich likvidaci cestou vyvolání psychických poruch?

Všichni žijeme v jedné zemi a všichni známe pravý stav věci. Padá-li za tento stav odpovědnost na každého z nás, je Vaše odpovědnost o to větší, o co jste informovanější a poučenější; tím větší, čím máte větší možnosti daný stav změnit nebo zmírnit. Navíc jsme přesvědčeni, a to na základě mnohých osobních zkušeností, že vzhledem k celku všech československých právníků jste organizací značně nereprezentativní.

Vaše rezoluce na podporu občanských práv v Chile proti tamní fašistické juntě byla licoměrná. Vaše řeč musí být falešná. Nás, politické vězně, kteří byli žalářováni v Československu v první polovině sedmdesátých let, pojí těsná pouta přátelství, solidarity, ideové a akční shody nebo příbuznosti s chilskými socialisty, komunisty revolučními marxisty, křesťany i dalšími

demokraty podle našich různých politických zaměření. Vás s nimi však nepojí nic a licoměrná slova to nedokážou zakrýt. Vaší úlohou je pouze propagandistické zajištění stavu, který panuje v naší vlastní zemi a který je charakterizován mimo jiné i čilým obchodováním mezi Československem a chilskou fašistickou juntou, i tím, že Československo neposkytuje azyl chilským uprchlíkům.

Jsmo přesvědčeni, že spravedlivý boj našich chilských soudruhů, přátel a bratří proti fašismu a teroru, boj za demokracii, svobodu a socialismus bude vítězný. Byli bychom rádi, kdyby věděli, že mají v Československu mnoho opravdových spojenců.

Československo, 18. června – 8. července 1974

Doporučeně:

1. Miroslav Moc, šéfredaktor Rudého práva, které dne 14. června t. r. zveřejnilo rezoluci Jednoty právníků ČSSR. Miroslava Moce zároveň žádáme, aby tento dopis byl publikován v Rudém právu

2. Gustáv Husák, na vědomí

3. Jan Němec, ministr spravedlnosti ČSSR, na vědomí

4. Svaz chilských studentů v ČSSR, na vědomí

Podepsáni političtí vězni, žalářovaní v Československu v letech 1969–1974:

Karel Bartošek, Rudolf Battěk, Ivan Binar, Jan Dus, Karel Fridrich, Ladislav Hejdaček, Jiří Hochman, Karel Kaplan, Vavřinec Korčíš, Anna Koutná, Bohumír Kuba, Vít Lepil, Jan Leštinský, Vladimír Nepraš, Jan Schopf, Josef Stehlík, Jaroslav Suk, Jan Svoboda, Jan Šabata, Václav Šabata, Anna Šabatová, Pavel Šremer, Zdeněk Šumavský, Petruška Šustrová, Aleš Richter, Zuzana Richterová, Petr Uhl, Zdeněk Vašíček, Přemysl Vondra, Radko Vyorálek

Když jsme pak za několik dnů s Václavem Netušilem zamířili po raní směně do hospody Na Rožku spláchnout osm hodin chemického upravování vody ostravskou desítkou, ze škodovky před bránou vystoupil pan Kovář od Státní bezpečnosti a pozval mě způsobem, kterému nešlo odolat, na kus řeči do budovy patřící ministerstvu vnitra v ulici 30. dubna, kousek od Nové radnice. Pivo s Vaškem jsme byli nuceni odložit na jindy.

S kolem kolem světa 2

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

Konečně! – Takovou honičku bych nepřál ani svému největšímu nepříteli Kvasničkovvi zvanému Fajkař. Ale ujel jsem jim, podařilo se, takhle krátcí jsou na mne i s těmi svými jaguáry, pardály a pumami. Teprve tady, v blankytně modrém trávníku hustém jak beraní kožich si uvědomuji líbeznost a podivnost krajiny, kterou jsem profrčel před chvílí na kole pod jasně žlutou oblohou se dvěma červenými slunci; to větší je karmínové, taženo čtyřspřežím žlutých pivovarských valachů – splývají se žlutým pozadím, s oblohou, ale zahledíte-li se pozorně, neujde vám, jak jim vlají hřívý, jak dušou kopyty a mocně zabírají, až sem doléhá pokřik žlutého vozky a práskání žlutého biče nad koňskými hřbety. Vlekou svůj karmínový náklad od východu k západu. Všiml jsem si, že ráno postupují rychleji, v poledne odpočívají žvýkající žlutý obrok ze žlutého pytlíku zavěšeného na šíji. A v pozdním odpoledni už se jen táhnou, práskání kočího je častější, pobídky hlasitější, někdy sem dolehne i hrubší slovo. Proto jsou tu některé dny delší, jiné kratší; podle toho, jak jsou koně vlekoucí karmínové slunce při síle, jak vydatný je obrok, jímž jsou krmeni. – Druhé slunce má barvu rumělky a stojí na jednom místě, je to slunce permanentní a lze podle něj snadno určovat směr – je jakýmsi majákem na obloze. V noci však rumělka potmní, až zčerná docela.

Opřel jsem neblahé kolo o kmen duhovníku, v jehož koruně sladce prozpěvovali netopyři, spolehlivě chráněni duhovým ochranným zbarvením; zcela splývali s kmenem i větvemi stromu. Uvelebil jsem se v trávě.

Zdá se, že se mi podařilo domorodce setřást jednou provždy. Jakmile zjistili, že jsem se zmocnil jejich pánbička, že jsem ho namazal husím sádlem, vyspravil a ověšel všemi svými potřebami, že jsem se mu vyhoupl do sedla a vyjel, padli do prachu cesty na kolena a dali se do úpěnlivého vytí. Po chvíli však – na pokyn tlustého šantaly, majitele jaguára Ferdy – pustili se za mnou s divokým mňoukotem a poštěkáváním. Vypustili roj šípů, z nichž většina se mi zaryla do zad – do kazajky, ale také pod kůži se mnohé dostaly a nesnesitelně pálily. Zapůsobily ale jak ostruhy koni ve slabinách a přiměly mne k ještě usilovnějšímu šlapotu. Naštěstí bylo kolo dobře namazáno a buchtý tetičky Pekařové, jichž jsem požil půl plechu, dodaly dostatek sil mým pevným lýtkům, plíce nabraly dech.

Jedna z krvelačných domorodých dam však dostala nebezpečný nápad formulovaný výkřikem tak silným, že dolehl až k mému sluchu, na hony od nich vzdálenému:

– Poštvite na něho zviřátka, na sraba!

Zabral jsem záběrem nejmocnějším, divoké šelmy vypuštěné ze řetězu mohly být nebezpečné, zvláště gepardové jsou znamenití běžci, a tihle domorodci si svoje miláčky nepěstují pro dětičky na hraní. Záběr mých mocných lýtek byl však přespříliš mocný a řetěz kola slouživšího dlouhé měsíce pod širým nebem za boha byl už vetchý, nevydržel nápor a praskl. – A lité šelmy se už blížily, a lité šelmy už mi byly v patách. Hledat kus drátu v této panenské přírodě a v tomto okamžiku, abych vyspravil prasklý článek, bylo by absurdní. Omotal jsem si řetěz kolem krku, stoupl pravou nohou na levý pedál a levou nohou se odrážel jako pacholík na koloběžce. Přeci se nenechám rozšápat na počátku cesty kolem světa! Pohyboval jsem se sice rychlostí notně pomalejší, než jakou vyvíjím s řetězem funkčním, leč imrhin

těm bestiím unaveným počátečním sprintem jsem se vzdaloval. Byly to šelmy vesměs kočkovité – a těm, jak známo, není do běhu –, jenom tři vytrvalí šakalové byli psovití. Nepředstavovali však pro mne velké nebezpečí – když mě dohnali, zbavil jsem se jich třemi pádnými kopanci patou do spodních čelistí. S bolestným kníkotem štvanicí vzdali, ulehli u okraje cesty s ocasy staženými mezi zadní běhy a nevěděli, jak si lízat nakopnutou spodní čelist, jazykem si na toto dobře zvolené místo nedosáhli. Až konečně nejmladšího a nejméně zkušeného napadlo, že by se mohli olizovat vzájemně, druh druhu. Díky této kolektivní péči přežili moje obranné kopy bez vážnějších následků.

Zdálo se, že už mám vyhráno, že ač s košilí propocenou a s kazajkou a kůží proděravělou jak jehelníček paní Vávrové nepřišel jsem o jedinou drobnost ze své cestovatelské výbavy, ani jsem nezaznamenal vážnější újmu na zdraví, naopak jsem přišel po haluzi k několika tuctům ručně vyrobených šípů nevyčíslitelné sběratelské hodnoty. Když tu najednou můj výjimečně vyvinutý sluch zaznamenal slabounký drásavý zvuk šelmích drápů na opuštěném sedle velocipedu. Učinil jsem bleskově vpravo hled' s mírnou otočkou doprava a spatřil černobílou kočku Čiču uvelebenou tam, kde obvykle spočívá zadní partie cyklistova; s tlamičkou na složených předních tlapkách připomínala z okna koukajícího pantátu a působila dojmem pasažéra zcela spokojeného se způsobem dopravy, byť i poněkud krkolomným.

Zaradoval jsem se mocně, vždyť oč příjemněji se člověku cestuje v doprovodu mlčenlivého, nevtíravého a přívětivého společníka, než kdyby měl být vystaven trampotám cesty bez průvodce. Kočka Čiča bude mi tou nejmilejší přítelkyní. Původně jsem zamýšlel cestovat koňmo, abych měl s sebou bytost, s níž možno v oněch nesmírně cizích končinách občas promluvit. Když jsem však promýšlel detaily zamýšlené cesty, došlo mi, že kůň je bytost poněkud neskladná, zdálky dobře viditelná a kromě toho vyžaduje každodenní péči. Kdovíjak by mu šla k duhu zdejší modrá tráva... Ostatně příhoda se šelmami mne utvrdila ve správnosti rozhodnutí nezvolit koně jako dopravní prostředek

ani jako společníka. Vždyť by se bezpochyb splašil a mne, jezdce sotva prostředního, vyhodil by ze sedla a snad i pošlapal okovanými kopyty, jistě by se však pro mne neshýbl; zanechal by svého pána napospas líticím a sám se spasil útekem. S prokousnutým hrdlem těžko by se mi psaly tyto cestovní zápisky. – Kočka Číča naopak nepotřebuje kováře ani pravidelné plavení, nezabere příliš místa, a zavedou-li nás cesty do končin sebezanedbanějších, kde nelze koupit konzervy s kočičí stravou, nevím o kraji, kde by se nevyškytovaly myši.

Blížil se večer, žlutí oři na žluté obloze sotva kopyty pletli. – Vy kurvy zhnile! ozýval se shůry vozkův láskyplný hlas. – Zaberte, pancharti, už jenom kósek a jste v maštali. – Karmínové slunce se sunulo po své každodenní dráze jak slimák z hospody. Hledal jsem kus drátu na spravení řetězu, Číča cíhala na duhového netopýra – hemžilo se jich v koruně duhovníku nepočítaných, rumělkové slunce výrazně ztmavlo. Drát jsem nenašel ani ve svých zavazadlech, ani v prachu cesty a nahradit chybějící článek řetězu tkanicí z podvlékaček pokládal jsem za krátkodeché, málo perspektivní řešení.

Tu se rozhrnulo křovisko pcháče štíčky růžolící a na blankytném pažitu pod duhovníkem stanul Kvasnička zvaný Fajkař, jako by ze země vyrostl. O tom, jak je Kvasnička zvaný Fajkař nebezpečný, je škoda ztrácet slova. Na každého cosi má, a když se objeví, je zle. Brát do zaječích nebo nohy na ramena nemá cenu, holý nesmysl. Jenom by takhle natáhl ruku, a bylo by. Nebo by stačilo pět kroků-skoků... baf mě za límec a měl bych to stokrát horší. Opásaný byl na dvanáctkrát vázacím drátem, který už chytil rez, ale na spravení řetězu by se hodil jedna radost. Jenže – jak se mi to jevilo – problém kola byl už vyřešen bez mého přičinění, neboť mé dny jsou sečteny. Objeví-li se Kvasnička zvaný Fajkař, je konec, šlus, výsledek dvakrát potvrzen.

– Dostal jsem tě, Netušile! řekl vítězoslavně. – Na tebe mám žížeň už sto roků.

– Co jsem ti udál, Fajkařu? sotva jsem vytlačil z hrdla sevřeného děsem.

– Ty mně Fajkařu říkat nebudeš! Pro tebe jsu Kvasnička a nikdy jináč, posero!

– Co jsem ti udál, Kvasničko? opravil jsem se.

– Ty nic, ale tvuj staříček nám uvorali meze na rok a na deň před sto letama. A ty si to dneska vypiješ.

– Co já ted'ka s tim, Kvasničko, po sto letech? Staříček přebrali rosolky, však viš, že chlastali jak Dán, zakopli o kameň, pluh jim vyjel z ruky, kůň brkl o bylo uvorany, ani nechtěli, ani nevěděli jak...

– Kůň! Chachááá, zasmál se Kvasnička zvaný Fajkař pobaveně.

– Kráva to byla, kráva zapřihnutá do pluha, kde by se ta vaše rodinka zmotala na koňa!

Vzhlédl jsem k obloze. Rumělkové, orientační slunce už zčernalo, karmínové však, hlavní slunce, ačkoli nebylo vzdáleno horizontu více než tucet koňských délek, svítilo jasně a nehýbalo se z místa. Kočj už přestal práskat bičem, jako by rezignoval. – Kvasnička zvaný Fajkař se odmlčel. Začal zvolna s očima na mne upřenýma odmotávat vázací drát z těla. Naskákala mi husí kůže, vlasy a veškeré ochlupení se mi hrůzou zježily. Obával jsem se nejhoršího: bude mne mučit rezavým drátem.

– Synové budou trpět za otce, vnuci za dědky, dědci za babky, babky za psy, psi za kočky, kočky za myši... do třetího až čtvrtého pokolení, pak někdo přijde a tu řepu vytrhne, Netušile! Ten někdo jsu já a ty jeseš ta řepa. Ted' zrovna a na tomto místě nastal čas trhání řepy!

Popadl mě a začal svazovat ruce a pak nohy tím rezavým drátem. Potom mě celého přivázal ke kmenu duhovníku jako k mučednickému kůlu. – A to už jsem dneska unikl ze spárů divochům...

– Přibiju tě k temu duhovníku jak vobraz na stěnu. Ani háček není třeba, dostaneš to mezi vočiska.

Znovu jsem pohlédl k nebi, jako by mi odtud mohl někdo pomoci. Třeba i na této jiné planetě mají milosrdného a spravedlivého Pánaboha. – Zdá se, že mají. Ve chvíli, kdy mi Kvasnička zvaný Fajkař přiložil hřebík mezi oči a napřáhl pravičku s kladívkem, aby udeřil,

v koruně duhovníku se ozval divoký, nelidský jekot. Černobílá skvrna se mihla vzduchem, překryla Fajkařův obličej a chvíli na něm zůstala viset zaryta do kůže kočičími drápy. – V tu chvíli žlutý vozka na žluté obloze práskl žlutým bičem a zvolal:

– Vjo, zdechliny! – Čtyřspřeží žlutých pivovarských valachů zabralo a karmínové slunce jimi tažené se svalilo za obzor.

– Kryf! zavřeštěl Kvasnička zvaný Fajkař – ta ludra kočičí mě zavraždila. Maminko, maminečko, juj to to boli, božemuj jak to šcipe, do živého masa. Votrava krve... Takto hořekoval až do černé tmy lesklé jako dehet, jenže maminečka tu nebyla, nebyl tu žádný, kdo by tomu vrahounovi pofoukal bebínko, kdo by ho ošetřil, kdo by ho utěšil. Kvasnička zvaný Fajkař, silný a obávaný, nesnesl pohled na vlastní krev, skácel se v mdlobách do modré trávy.

Číča mě zachránila před jistou smrtí. Byl by mě zatloukl rezavým hřebíkem dvoustovkou do smrti smrtoucí. Ještě ale nebylo vyhráno. Ještě jsem byl přidrátován k drsnému kmeni duhovníku a bez cizí pomoci bych se nevymanil. Překousat vázací drát, na to mi bylo líto zubů, kočka Číča, ač se snažila, seč mohla, nenalezla ve svých, nyní už hebkých tlapkách dostatek síly a šikovnosti. Alespoň mi vyskočila na rameno a utěšovala mě konejšivým předením. Její něha mi pomáhala překonávat bolest v údech rozedřených drátem – o to hlouběji, oč víc jsem se snažil uvolnit se.

Marná snaha, vzdal jsem pokusy o rozvázání a oddal se Čičinu něžnému chlácholení, oddal jsem se mu zcela, jako by nic jiného neexistovalo, jako by z celého vesmíru zbylo jen kočičí předení, jediná forma bytí posledních bytostí: kočky a člověka. Bolest pomínula, čas se zastavil.

Když o této formě bytí, o tomto setrvání v tiché vzájemnosti přemýšlím teď, u stolu ve velíně Elektrárny Vítězný únor, napadá mi, že takový asi bude život posmrtný: osvobození ode všeho dobrého i zlého, tiché trvání...

Ale přeci jen! Náhle vyšel měsíc – bílý, tvaru kosočtverce postaveného na ostřejší z vrcholů, a krajina se prosvětčila. U mých nohou

ležela hora masa a kostí obalená kůží a šatstvem – Kvasnička zvaný Fajkař v mrákotách. Až se probere, zažene moji věrnou Čiču a vrazí mi ten rezavý hřebík mezi očima do hlavy. A nikdo mu v tom nezabrání.

Jako by Čiča přidala na síle svého předení, jako by spustila ještě jeden motor a ten zvolna sílil. Když jsem velmi opatrně, abych si nezpůsobil zbytečnou bolest, pohnul hlavou doleva, zahlédl jsem dvě světýlka v dáli. Tu jsem pochopil, že se k nám blíží automobil.

– Hola! zvolal jsem ze všech sil, avšak hláskem tenkým, zeslaben utrpením, které mi působil Fajkařův drát. Automobil zahalený prachem minul naši skupinku bez povšimnutí. – Pohnul se ale Kvasnička. S hlasitým povzdechem nabral vzduch do plic. Posadil se. Vstal. Zavrtěl hlavou, jako by nechápal, kde se tu vzal a co se to s ním dělo. V šeru měsíční noci jsem na jeho zakrvácené tváři vytušil poťouchlý úsměšek.

– Tebe si, Netušile, nechám na ráno, abych mohl svoju pomstu pořádně vychutnat za světla. A tu tvoju mrchu strčím do měcha a utopím ju v močuvce!

– To neuděláš! řekl jsem statečným hlasem. – A vyprošuji si, abys mne nazýval Netušilem. Jmenuji se Věncezslav Páv, básník a cestovatel, odtušil jsem spisovně.

Měl jsem pravdu, neudělal to, ačkoliv udělat to chtěl. Automobil se totiž vrátil a zarazil rovnou pod duhovníkem. Byla to terénní ambulance s červeným křížem. Vystoupili z ní tři mužové v bílých pláštích. Jeden – byl to Křenda – svíral v rukou krátkou ručnici připravenou k výstřelu. Druzí dva se jmenovali Karl von Pippa a Zelinka zvaný Evergreen. Křenda zalíčil... a prásk! – Kvasnička zvaný Fajkař se dnes už podruhé svalil do trávy. Tentokrát zřejmě natrvalo.

– A máme tě, Fajkaři! zaradovali se příchozí.

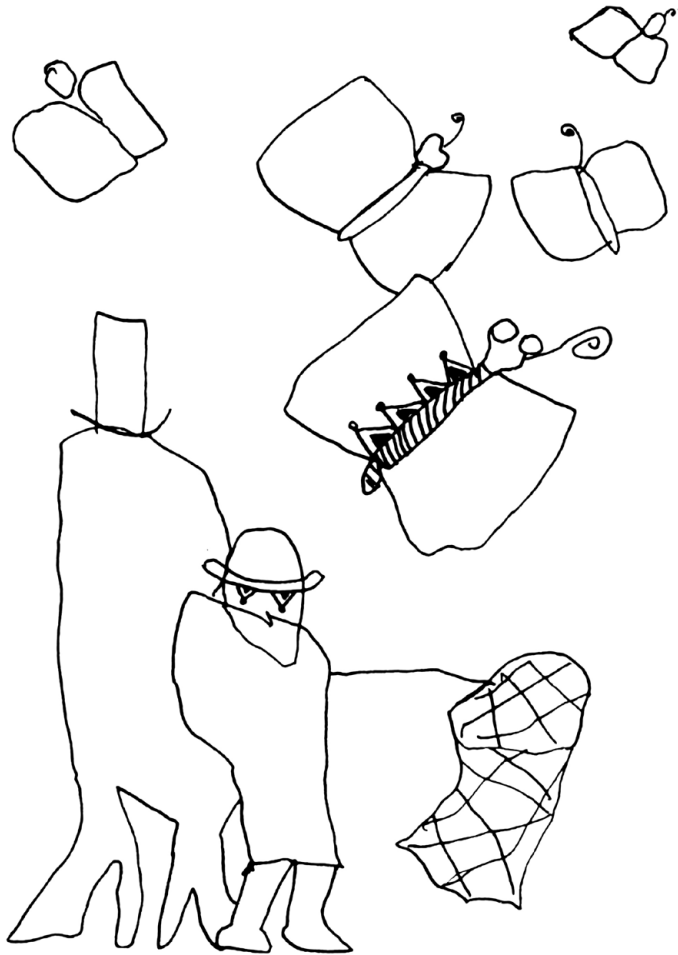
– Hnedka střílet, to jste nemuseli!

– Žádné obavy, útloučivý pane Věncezslave Páve, oslovil mě Křenda mým pravým jménem, – střelil jsem ho uspávací injekcí na slony. Jinak bychom si s ním neporadili.

Karl von Pippa se Zelinkou zvaným Evergreen přikvačili k padlému Fajkařovi a začali ho vázat do svěrací kazajky. Křenda uvolnil má pouta a rány po drátu natřel černou mastí. Chvíli to štípalo, ale pak byl pokoj. – Mezitím strčili Fajkaře v kazajce do ambulance a mně nabídli bezplatnou dopravu do civilizovaných končin, jež nepostrádají elektrárny, koupaliště s chlorovanou vodou, kasárny a blázince. Zdvořile, ale s důrazem jsem jejich nabídku odmítl slovy:

– Děkuji vám, pánové Karle von Pippo, Zelinko zvaný Evergreen a Křendo, za záchranu života i za velkorysou nabídku. Jsem však teprve na počátku cesty. Mohu-li vás poprosit o laskavost, vyřídíte, prosím, pozdravy všem přátelům v Elektrárně Vítězný únor, jmenovitě Václavu Netušilovi, Miloši Neoralovi, Pavlu Sulkovi a Ivanu Binarovi, ať se jim práce v chemické úpravně vody daří, ať řádně perou anexy a katexy, ať také nezapomenou na záhon vedle železných vrat.

Mával jsem ještě chvíli terénní ambulanci mizící ve vlahé noci, pak jsem ulehl do blankytné trávy a díval se na bílý kosočtverec měsíce – cosi mi připomínal –, ani jsem nepostřehl, že už vlastně spím. – Ráno se mi kočka Číča pochlubila uloveným netopýřem. Byl to pořádný macek zvící vzrostlého potkana a Číča měla oprávněný výraz pyšného vítěze.

Kapitola třetí

Nic nenasvědčovalo tomu, že by se měla v nejbližších hodinách znovu objevit. To ovšem na počátku léta neznamená, že by nemohla vypuknout kdykoli – z čistého nebe jasný blesk. Znenadání je tu; přižene se, spustí, natropí spoustu hluku a mokra, vyděsí všechno živé... a zmizí: letní bouřka. Ochočený živel, na každé střeše hromosvod.

Prázdniny začaly mizerně, ale vymlouvat se na kaštan vedle školy bylo by jenom fíglem, jak uniknout skutečnosti do romantického fantazírování. K něčemu takovému neměl Vašek nikdy daleko. – Jenže najděte kloudné vysvětlení pro nepochopitelný čin. Proč se takhle ničemně zachová právě Jožka Troška a proč zrovna vůči němu? Trestal ho snad za jinakost, kterou si Vašek neuvědomoval, ale bezpochyby tu byla: v oblékání, ve vyjadřování a také ve způsobech dobře vedeného příslušníka středostavovské rodiny? – Strom za nic nemůže, stojí tam, kde ho zasadili, hýbe větvemi a vyčítat mu povýšenost bylo by pošetilé. Strom nelze pokořit, jenom podříznout, skácet. – Kdyby byl býval šel rovnou domů, býval by udělal lépe a vysvědčení by zůstalo neposkvrněné. Kolem kaštanu měl projít nevšímavě, spořádaně chvátat k domovu, dokument o své způsobilosti postoupit do vyššího ročníku s vyznamenáním měl položit v obývacím pokoji na příborník, převléknout se do šatů na lítačku a pak teprve. Naléhavému puzení však nedokázal odolat.

Dennodenně se na něj díval z okna třídy, v okamžicích plevující pozornosti si uvědomoval jeho dráždivou existenci. Vylézt stromu do větví však Vaška nenapadlo. Žádný z chlapců ten nápad nedostal, všichni spěchali domů a teprve tam, v blízkosti příbytků se věnovali stromolezbě. Ani největší vybijokno Jožka Troška, člověk s drobnou v-vadou ře-eči a s pověstí nejlepšího lezce a brankáře se

nepokusil zdolat strom, který jim nahlížel do třídy. Byl to jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum*) – kaštan koňský. Ačkoli si na něj Vašek netroufl, strom ho celý rok dráždil: na podzim oblémy plody vyloupanými z bílého lůžka, příjemnými na omak, hladkými, krásně hnědými – jenže jakýpak z nich užitek. A když opadaly listy, když se houpavě k zemi snesl poslední, zbyl tu svlečený strom, nahá podstata s opuštěným havraním hnízdem ve vršku. A na jaře! Přímo před očima se z lepkavých pupenů vylupovalo hebké, nedozrálé listoví a pak... májové rozsvícení. – Na počátku prázdnin jsou květy opadané a místo nich drobné pichlavé kuličky slibují další neuzitečné plody.

Až napotřetí se mu podařilo vyskočit dostatečně vysoko a zachytit se nejnižší sice, přesto notně od země vzdálené větve; přitáhl se pažemi, nohama vyšlapal po drsném kmeni, tělo přehoupl na větev. Dál už to bylo snadné, jak po příčlích nepravidelného žebříku, učiněná procházka. Nahoru, k havranímu hnízdu se dneska nepustí, ušpinil by se, dobytí stromu si nechá na jindy, až se vrátí z prázdnin.

Podíval se ještě vzhůru, jaké vyhlídky naň po prázdninách čekají. Několik pater nad hlavou spatřil Jožku Trošku v nepatřičné póze. Loni v zimě mu Vašek daroval odložené brusle na kličku, aniž se doma zeptal, smí-li. Bylo to ve vyšším zájmu, jednalo se o čest a slávu jejich třídy. Jožka Troška totiž požíval úcty nejlepšího fotbalového brankáře školy a okolí. Patřil mezi chudší žáky – jeho otec měl zálibu v pití piva a také kořalky, u zedníků přidával jen ve chvílích nejvyšší nouze a řídké střízlivosti, matka vypomáhala příležitostně v zámožnějších rodinách s prádlem –, proto mohl pěstovat sporty pouze nenákladné. Znamenitým brankářem kopané se stal proto, že měl jenom jedny boty: festovní, o dvě čísla větší komisňáky s podrážkou plnou železných cvočků, aby se jen tak neprošmajdaly, s cvakavými podkůvkami na špičkách a na podpatcích. Po několika nepříjemných zkušenostech soupeř ba ani spoluhráči nepřipustili, aby se objevoval v poli a masakroval nevinné oběti obuví, jaká by

zasluhovala zbrojní pas. Jožka byl tedy odsouzen k nejnevděčnější roli klukovského fotbalu, postávat v brance. A protože tam nelenil, dopracoval se mistrovství. – Kde by se u Trošků vzaly brusle!

Vzhledem k tomu, že strýček Albín koupil Vaškovi k Vánocům nové kanady i s botama, stačilo vylézt na půdu a Jožka Troška se stal majitelem zachovalých odložených kačenek na kličku, způsobilých pro každou velikost obuvi. Schylovalo se totiž k zápasu áčka s béčkem, a jelikož žádný z chlapců nemínil dobrovolně pobývat v brance a nechat se otloukat pukem, oslovili znamenitého fotbalového brankáře, a ten souhlasil. Vašek mu přikličkoval brusle na proslavené komisňáky a zápas mohl začít. Jenže se vloudila chyba. Jakmile proslavený fotbalový brankář vstoupil na led, rozjely se mu nohy a byl z toho pád: na hýždě, záda, ba i na temeno hlavičky. Tím pádem Jožka zjistil, že neumí bruslit, a do branky byl postaven Vašek Netušil.

Ještě v průběhu přesvědčivě prohraného zápasu podařilo se Jožkovi odkličkovat brusle a vyměnit je za neuvěřitelně krásnou vojenskou baterku s barevnými sklíčky.

Ano, ten člověk vysoko ve větvích kaštanu, až u samého vršíčku, byl Jožka Troška. Stál na tenké větvi poněkud rozkročen, levou rukou se držel kmene a pravičkou lovil v rozepnutém poklopci...

„Těbůh, Jožko!“ zavolal na něj Vašek nevinátko. Vůbec si neuvědomoval strašlivé nebezpečí. Ani nestačil sklonit hlavu, aby uchránil obličej. Teplý proud ho trefil naplno, nevyhnul se ani udiveným ústům. Málem ho ten zlatý čůrek smetl z větve. Zasáhl i vysvědčení povalující se předpisově složené v obálce pod stromem. Vašek se přitiskl ke kmeni, ale teplý proud neustával, stékal mu po vlasech a vtékal za límec košile, jako by Jožkova měchuřina byla bezedná.

„K-kurva, to je tre-efa,“ ozvalo se shůry, „přímo do hu-uby!“

Překvapení a hněv vystřídala lítost – pohana, nestravitelné ponížení. Zatímco ruce objímaly kmen, Vaškova duše propadala kalhotami do temnot studu. Na pomstu neměl pomyšlení. Hanba

a zoufalství mu sešněrovaly údy, mozek i srdce. Nezmohl se na nic, ani když ho Jožka s chechotem míjel po druhé straně kmene. Až za hodnou chvíli se vzpamatoval, slezl a sebral zvlhlé vysvědčení. Pochcaný Jožkou Troškou vykročil Vašek do letošních prázdnin.

Letní bouřka se může přihnat kdykoli; neohlášená, divoká, vzrušující. Běda sekáčům ve volné krajině, s kosou přes rameno! Hromy a blesky, přívaly vod... a v blátě plní cesty mrtvola s dírkou uprostřed čela, jak po výstřelu.

Prázdniny... Dva měsíce ve Chvalkovicích, doba volnosti, čas třešní a jahod, čas růží a karafiátů, čas ukoptěných tenisek, rozbitých kolen a pestrých motýlů. – Ledva se převlékl z cestovního do krátkých kalhot, hnědých manšestráků, zahnal ho dědeček do kůlny houpat kvočny. Prapodivný úkol. Slepice dřepěly v proutěných koších s víky zavěšeny na trámku a tvářily se nakvašeně. Při houpaní se durdily, mávaly křídly a zlostně kvokaly, nezvyklý pohyb se jim nelíbil.

„Proč se to dělá?“

„Když slípka kvoče, nesnáší vajíčka,“ objasňoval dědeček podivnou metodu, jak odradit slepici od její přirozenosti.

„Chtěly by kuřátka, ale těch už máme dost. Slípka, co nesnáší, ta je dobrá leda do polívky.“

„Když je budu houpat, začnou dělat vejce?“ shrnul Vašek dědečkův kusý výklad do otázky.

„Jistý to není,“ připustil dědeček, „ale co když? Nemají to rády, třeba s kvokáním přestanou a začnou snášet.“

„Aha,“ řekl Vašek, jako by pochopil, a pustil se do houpaní kvočen.

Úkol bezútešný. Raději by hladil kočku nebo psu Brokovi házel klacky. Ačkoli slepice nepatřily k Vaškovým oblíbencům – rozčilovalo ho jejich pokukování s hlavičkou na stranu a mžurka spuštěná přes podivné oko, nesnášel jejich lačnost, s jakou se vrhaly za čímkoli: za drobtlem, kamínkem i za plivancem –, bylo mu kvočen líto,

jejich úpěnlivá touha po kuřatech ho dojímal. Houpal tedy liknavě, k otevřené vzpouře vůči dědečkovu příkazu se však neodhodlal.

Kdysi utloukal bělásky smrkovou haluzí; drobné bílé motýly vraždil, když se po dešti pásli na usychajícím blátě. Desítky jich tam v řadě sály vláhu, zvolna rozevírali a zavírali křehká křídla omámeni požitkem, jaký skýtá bouřková voda, nevšímaví ke smrti ve Vaškových rukou. Při tom masakru se mu rozlívá po těle zvláštní pocit vítěze, mocného pána plenícího nepřátelská vojska. Cítil tu rozkoš hlavou i patou, v konečcích prstů. – Když bylo dokonáno a bílý pel s polámaným smetím motýlích tělíček se smíchal s blátem, odůvodnil si tu posedlost užitečností svého konání. Vždyť přece zachránil před motýlí žravostí spoustu zelných hlávek.

Ubíjet klackem motýly a zachraňovat zelí je záležitostí jistého věku a ten už má Vašek Netušil za sebou. Už vloni začal se sbírkou a bylo v ní pár pěkných kousků: kromě bělásků také žlutásci a modrásci, babočka paví oko a dokonce jeden admirál, perletovec stříbropásek, bělopásek topolový, ostruháček jilmový, ohniváček celíkový, také noční motýl přástevník pryšcový a další a další zbytečně zmarněné životy. Neznal totiž technologii lovu a způsob usmrcování exponátů. Smrkovou haluzí poškodil křehkou stavbu motýlích křídel, brutálním a neohrabaným zmáčknutím hlavičky zcela znehodnotil úlovek a učinil ho pro badatele nepoužitelným. V plochých lepenkových krabicích po vánočním cukroví přišpendlena s roztaženými křídly strašila torza ubitých motýlů. Když si je Vašek prohlédl s odstupem jednoho školního roku, shledal, že takovouto sbírkou se nemůže chlubit ani chvalkovickým klukům. Takovou sbírku je třeba potají vysypat na hnojiště, zaházet čerstvými kravenci a začít nanovo. Letos na to půjde odborně. V kůlně při liknavém houpaní kvočen vyráběl z lískového prutu, tlustého drátu a organtýnu z mamínčina odloženého klobouku síťku na motýly.

Snad se Vaškovi letos podaří ulovit sen, který se mu loni mihnul před očima pod lesem Doubkem, v pískovcových skalách nad

malým jezírkem, na něž tu kdysi narazili při kopání písku: babočka osiková (*Vanessa antiopa*) tmavě černohnědý přelud se sirožlutým lemem na křídlech. Také po otakárku fenyklovém toužil, po motýlím výstředníkovi, ale ten mu nepřipadal tak nedostižný jako vzácná, elegantní dáma Vanessa Antiopa.

Do konce prázdnin ji musí ulovit, odborně usmrtit a správně preparovat. Vzácným úlovkem se pochlubí otci při pravidelné návštěvě na zámku. – Ačkoli byl inženýr Václav Netušil jako hlava rodiny k nepotřebě, jako manžel k ničemu, ačkoli jako otec stal se osobou zapíranou, nebylo možné ho pominout; nebylo ani nutné ho pomíjet. Ačkoli blázen, měl svoji funkci. Žil na tomto světě, panoval v ústraní a Vašek si uvědomoval, že ho má a to že je dobře. Je to lépe než být bez něj. Není snadné mít otce v blázinci, ale Vašek to nesl srdnatě. I když ho vídal jen jednou do roka, počítal s ním. Ačkoli vzdálen a také jinak nepřítomný, patřil otec k jeho lidem stejně jako maminka chovající ho v kokonu mateřské lásky, jako téměř dospělá sestra Zdena, shovívavá k bratru dítěti, jako dědeček a babička tady ve Chvalkovicích. Také strýček nestrýček Albín, věrný mamčin přítel, a Růžena, kdysi děvče služebné, patřili k Vaškově smečce; stejně jako bezděčný zrádce Brok a věčná kočka Číča. – Svě lidi si nevybíráme, osud nám je přidělí. Otec, ač vzdálen, přec tu byl.

Mít otce nablízku, pod společnou střechou, přicházejícího z práce s aktovkou naditou lejstry a nesnědenou svačinou, každodenního vychovatele odměňujícího dobré a trestajícího špatné skutky, kazatele morálky a ctností, spořádaného živitele rodiny a pečlivého otce, milujícího manžela, to je praktické, nedoceňované a sotva docenitelné, protože všední, obyčejné a normální. – Mít však otce vzdáleného, jakoby na moři, tajuplného a záhadného, neuchopitelného a nepochopitelného, to synkovi skýtá šanci být někdy přizván do neznámého světa, v otcově doprovodu proniknout klíčovou dírkou do zakázané komnaty; nekonečnou prérií cválat na hřbetě nezkrtného mustanga, doprovázen pestrými rybami proplouvat

potopenými vraky lodí s pirátskými poklady a nemuset se vynořit, toulat se pěšky po hvězdách... Třeba jednou, až otci přinese bájnou Vanessu Antiopu odborně lapenou a usmrčenou, profesionálně napíchnutou, třeba se konečně usměje a pošeptá mu svoje tajemství: jak se stát neviditelným, receptis na kámen mudrců, klíček od branky do svého království...

Jinou metodou, jak vytlouct slepicím kvokání z těch jejich nepatrných hlaviček, je máčení ve vodě. Kvočnu popadneme oběma rukama, křídla přitiskneme pevně k tělu a celou ji ponoříme do sudu s dešťovkou. Musíme ji držet hodnou chvíli pod vodou, nedbat zoufalého odporu ani bublin stoupajících k hladině. Pozor na pařáty! V pravou chvíli je však třeba kvočnu z vody vyzvednout, mohla by se utopit. Zalapá po dechu a na kvokání zapomene, stane se obyčejnou slepicí a pádí do kurníku snášet. Tento způsob však dědeček nepřipouštěl.

Trávit prázdniny v kůlně s dřívím a tvrdošíjnými ptáky, odvykat je zdoluhavě jejich přirozenosti, to nebyla zrovna nejvítanější vyhlídka. Vašek se rozhodl, že nechá kvočny kvočnami a uchýlí se do válečného úkrytu strýce Oldřicha, tam ho nikdo nenajde. Měl rád temná zákoutí, jeskyně a díry. Strýcovu skrýš našel čirou náhodou, když se schovával před babiččiným hněvem v příbytku kamaráda Broka pod schody na půdu. Nebyla to obvyklá psí bouda, nýbrž rozumné využití přebytečného prostoru. Ačkoli v Brokově boudě pobýval Vašík už jako malý Vašíček pronásledovaný Námořníčkem, strýcův válečný úkryt objevil teprve nedávno. Zjistil, že jsou tu padací dvířka, jimiž se vysoukal do úzké komůrky na půdě, pod střešou pokrytou hliněnými taškami; dvě byly skleněné, tudy sem přicházelo sporé světlo. Neomítnuté zdivo a hrubá prkna, škvírami sem lezla sláma z půdy, všude plno pavučin. V tomto úkrytu strýce za války nevypátrali, ani esesácký pes ho tu při domovní prohlídce nevyčmuchal. Kdyby byl strýc býval ve své skrýši zůstal, do konce války by ho nenašli.

Ukrytý před očima světa pobýval tu Vašek sám s tlukotem srdce, se zatajeným dechem, schoulen do klubíčka. Hrál si na schovávanou – jeden proti celému světu.

Po strýci tu zbyla kupa rodokapsů, nefunkční baterka, vyškrtané sirky a dávno vychladlé špačky z cigaret Zora v porcelánovém popelníku, zrezivělý kuchyňský nůž a nedosněné sny. Strach, úzkost, bezradnost a tiché kroky odtud už dávno vyvál čas. – Na jednom prkně našel Vašek tento vzkaz napsaný inkoustovou tužkou:

*V úzkosti čekáš
zdali přijdou
Když tě tu najdou
je konec
Vezmou tě s sebou
a už se nevrátíš
odnikud
nikam*

Babička sedávala před domem na lavičce pod hruškou – válka už dávno skončila – a s očima upřenýma k silnici čekala. Slovem se o své beznadějně naději nezmínila, ale bylo znát, že ji v sobě chová. Čekala na zázrak.

Blesk je světelný úkaz při bouřce, obvykle doprovázený hřměním. Je to elektrický výboj, jakým se vyrovnávají rozdíly napětí mezi dvěma mraky, někdy také mezi mrakem a zemským povrchem. Blesky jsou různé: jiskrové, plošné neboli difuzní a kulové. Hřmění vzniká tím, že se vzduch po dráze blesku rozžhaví a roztáhne, vzápětí se však ochladí a stáhne; do vzniklého prázdna prudce vrazí okolní vzduch a způsobí hromobití. – „Zasáhne-li blesk živou bytost, způsobí tak mocné otřesení čivstva, že nastává omráčení, ochromení, zhusta usmrcení. Osoby bleskem usmrcené zachovávají držení těla, jež měly

bezprostředně před smrtí, z čehož vyplývá, že tato nastala okamžitě. Na osobách usmrčených někdy nebývá znáti nijaké stopy, jindy jeví se popáleniny, krvavé podlitiny, nejednou stromkovitě rozvětvené. Též se přihází vnitřní poranění, zakrvácení mozku. Počet bleskem zasažených lidí není nepatrný. Z jednoho milionu obyvatel bleskem zabito ročně v Prusku 4,4; v Bádensku 3,8; ve Francii 3,1; ve Švédsku 3,0. Zvířata zdají se více vydána býti nebezpečí blesku než lidé. Jsou četné případy, že blesk zabil koně a vozku vedle nich, ano mezi nimi, nechal bez porušení; že celé stádo ovcí vzalo pohromu a pastýř vedle nich neb mezi nimi zdrav vyvázl. Některý blesk má úžasné účinky; d'Abbadie zmiňuje se o blesku v Habeši, který pojednou usmrtil dva tisíce ovcí.“

Babička byla úzkostlivá, nerada pouštěla Vaška z dohledu. Chtěla vědět o každém jeho kroku a zakazovala mu téměř všechno: chodit do kovárny, ložit po stromech, házet kamením, honit se jako blázen na kole, hladit cizí psy, jíst nezralé ovoce, nosit domů zatoulaná koťata, rozdělovat ohně, rozbíjet si končetiny, zmoknout... Zkrátka, kdyby měl Vašek dodržovat všechny babiččiny zákazy a příkazy, musel by spočívat zasklený ve vitrině a nemohl být klukem. Babiččiny pokyny byly proti přírodě a Vaškovi nezbylo než páchat přestupky. Jeho prázdninový pobyt ve Chvalkovicích byl jedním dlouhým, dvouměsíčním řetězem zločinů proti babiččinu zákoníku.

„Kampak, kampak!“ volala na něj z kuchyně, když vytušila kroky v průjezdu. – Vašek se zrovna vydával na lov motýlů, potřeboval vyzkoušet novou sítku.

„Nech ho, babi, vždyť má prázdniny,“ přispěchala synovi ku pomoci matka, kropenatá vápennými kapkami. Měla na sobě nemožné šaty vytažené z truhly na půdě a hlavu zabalenou nemožným babiččíným šátkem – líčila chalupu, aby je sousedi nepomlouvali.

„A co když přinde bóřka!“

„Však se nerozpustí.“

„Už mlčím, ty jseš matka. Ale až do toho chlapce uhodí, já jsem ho ven nepóštěla.“

Vašek samozřejmě nečekal, k jakým závěrům obě ženy dojdou, proklouzl zelenými vraty a vyrazil do vsi. – První zastávkou bývala kovárna v sousedství. Dokázal tu v koutku, kde nepřekážel, prostát celé hodiny. Díval se, jak zkoušený kovář a podkovář Franta Buryška buší do žhavého. Někdy mu dokonce dovolil tahat měch, kterým se dmychá ve výhni. Okuje odskakovaly od kladiva – žhavé krůpěje ohňotrysku blýskaly v šeru kovářny a na zemi chladly v šedomodré lupínky neužitečného smetí. Smrdělo to tu ohněm, železem a snad i peklem. Jenže kovárna byla zavřená, už navždycky. Kovář, než by vstoupil do jednotného zemědělského družstva, našel si raději místo ve fabrice až kdesi v Blansku a z Chvalkovic se odstěhoval. – Spousta je dělníků v Blansku a žádný kovář ve Chvalkovicích...

Chlapec tedy proběhl vesnicí bez zastávky, bylo tu jak po vymřetí – lidé v polích za prací, jenom pár toulavých psů ho pozdravilo vrtechostem, ale šli si po svých, žádný se k němu nepřidal. Co taky se psem na lovu motýlů? – Zmocnilo se ho vzrušení, lovecká vášeň ho popadla a hnala přes humna, cestičkou vyšlapanou v dozrávajícím žitě vzhůru k jezírku v pískovcových skalách pod lesem Doubkem. Tam žije Vanessa Antiopa, černohnědá krasavice se sirožlutým lemem na křídlech – kořist. Vašek si nemyslel, že ji dnes hned napoprvé lapí, vždyť se ani pořádně nevyzbrojil, vždyť mu chybí výbava k šetrnému usmrcování úlovku, dosud se mu nepodařilo najít příhodnou lahvičku s širokým hrdlem a s hermetickým uzávěrem. Uvnitř bude vata napuštěná éterem – plynová komůrka na motýly. Také by měl mít brašnu jako bratránek Benedikt, do ní lze úlovek uložit, aniž by pel na křídlech utrpěl úhony. Lovit správně motýly není jen tak. – Dneska si vyzkouší novou sítku na méněcenných běláscích a všedních babočkách.

Sítka se osvědčila, je s ní přeci jen kultivovanější způsob lovu nežli se smrkovou větví. Úlovek byl v dobrém stavu, ovšem kousek hodný stát se exponátem zamýšlené sbírky mezi lapenými motýly nebyl. Vašek propustil ubohé chčipáčky – někteří dokonce přeži-

li – a rozhodl se pro koupel i přesto, že mu to babička zapověděla. Ani matka by nebyla nadšena, kdyby zjistila, že se smočil v louži umístěné sice v romantickém prostředí pískovcových skal, jenže s vodou stojatou a ne zrovna nejčistší. Místní obyvatelé nazývají tu kaluž přezíravě Vécob, což v chvalkovickém nářečí znamená močůvku. Ovšem chlapi z celé dědiny se tu – navzdory zákazům – čile namáčejí. Nic kloudnějšího se totiž v dosahu jejich bystrých běhů nevyskytuje.

Klid panoval vůkol, jenom užovka s hlavičkou vztyčenou klikatila se po hladině k protějšímu břehu. Shodil ze sebe šaty, ptáče ukryl do dlaně – byl stydlivý i sám před sebou – a vstoupil do vody. Raději by se koupal v trenýrkách, jenže zmáčeny prozradily by na něj prohřešek proti jednomu z ixtera babiččiných příkázání: Nebudeš se koupati ve Vécobu! – Vody s bídou po pás, pět temp a byl u křoví, kde před chvílí zmizela užovka, žádné rozhánění. Ponořil hlavu pod hladinu a se zavřenýma očima stal se potápěčem v záhonu sasanek na dně Rudého moře.

Když se vynořil, když mu byla sejmuta mosazná přilbice s kruhovým okénkem zužujícím zorné pole, když vzhlédl k obloze ničím neomezován, zahlédl temné třepotání... Lovec má být vždycky připraven. – Byla to ona, byla to babočka osiková, Vanessa Antiopa!

Snad jenom Jožka Troška by neváhal a vrhl by se neoblečený a bos za kořistí. Neví se ovšem, zda právě on by zatoužil po motýlu – krásném sice, ale k neužitku. Vašek vyskočil z vody a na mokré tělo překotně natáhl trenýrky zadkem dopředu, nazul tenisky, aniž je zašněroval, popadl sítku a celý vzrušený zjistil, že nemá co lovit. Obloha vybledlá letním horkem hostila pouze pár zběsilých vlaštovek a nenápadný obláček za větvemi Přichystalových třešní; zmizelého motýla nevystopuje ve vzduchu ani Unkas, poslední z Mohykánů. Vašek se pomalu dooblékal, tkaničky tenisek opatřil řádnými kličkami. Hleděl zasmušile na klidnou hladinu, a když se opět objevila klikatá užovka, začal po ní prát kameny. – Ale netrefil.

Jenže přeludy se vracívají a nedopřejí klidu, svádějí, až svedou, kdo by odolal. Babočka obletěla chlapce rozmáchlým obloukem, pak se mu zatřepotala těsně u nosu a zamířila vzhůru, mezi pís-kovcovými skalami k osikovému háji u lesa. Popadl síťku a pustil se za ní.

Jeho kmitavé indiánské běhy však zarazil pozoruhodný úkaz. Až po chvíli nechápavého civění pochopil Vašek, co ti dva lidé v skrytu, ve vysoké trávě pod rozechvělými osikami provádějí. Mělo to zůstat utajeno, ale poručte motýlu kudy lítat. – Dvě bílé půlky se rytmicky pohybovaly mezi rozevřenými koleny a nad tím se třepotala Vanessa Antiopa, jako by váhala, nemá-li usednout. Chvíli otálela, pak odvrátila po klikaté čáře k lesu.

Lovec zapomněl na kořist, fascinován přihlížel udiven, do jaké šíře je možné dát kolena od sebe. Nevěděl, jak se zachovat. Nejlepší by bylo roztáhnout křídla a vznést se k nebi, zmizet v nejbližším obláčku. Jenže nejlepší nebývá vždycky možné. Raději by byl jinde, přesto jej počínání lidského páru v trávě přitahovalo, nemohl se odtrhnout. Po chvílce mu však svitlo, že kdyby otálel, musel by pak zřejmě běžet velice rychle. – Nepovšimnut odcouval do bezpečí. Ani si neuvědomil, že je obloha zatažena černým mrakem. Blýsklo se a zahřmělo. Když míjel jezírko s nelichotivým názvem, první zdráhavé krůpěje vydloubly do hladiny drobné krátery. Vašek se dal do klusu.

„Nápadnou známkou vznikající bouřky jest objevení se lehkých, řasových (cirrových) mraků na obloze při obzoru kalné; tyto houstnou a tvoří se kupovité mraky – hrady, skály – mnohdy na několika místech najednou; tyto rostouce spojují se a tvoří mraky bouřkové, vysoké to a rozsáhlé kupy barvy modrošedé, pod nimiž se válejí šedé chumle; přední jejich část jevívá běložluté nebo červené odstíny.“

Bylo by zbytečné zevrubně a zdlouhavě líčit hodiny probloumané kolem špinavého jezírka mezi pís-kovcovými skalami a nad ním, v trávě pod osikami, počítat máchnutí síťkou naprázdno, než se to

podánilo. Neboť ten, kdo silně chce a nevzdává se, začasť naplnění dojde. Otázkou ovšem zůstává, přinese-li mu to štěstí. – Vaškovi úlovek přinesl náramnou radost. Naložil s ním tentokrát lépe než s předešlými kousky; téměř odborně motýla usmrtil, s nepatrnou ztrátou pelu ho přišpendlil na dno krabičky po doutnících nalezené na půdě, po doutnících vykouřených ještě za monarchie.

Jenže radost, kterou Vaškovi kořist přinesla, nikdo s ním patřičně nesdílel. – Pěkně, řekla babička, když jí preparovanou babočku předvedl. Jaképak je to nadšení, jaké sdílení radosti. – Páni! řekl dědeček. To už bylo lepší, ale taky málo. – Hm, udělala proklatě stará sestra Zdena a pak už tam nebyl nikdo, ostatní členové rodiny z Chvalkovic před týdnem odcestovali. Soused kovář byl kdesi v Blansku dělníkem a pes Brok ani kočka Číča se o mrtvé motýly nezajímají.

Vašek dospěl k přesvědčení, že ulovenou Vanessu Antiopu musí představit otci. A proč by měl čekat na konec prázdnin, na otravnou každoročně se opakující rodinnou záležitost, když otcův zámek není od Chvalkovic příliš vzdálen, když cestu tam a zpátky za cenu oželeného oběda a velkého babiččina lání lze stihnout na kole mezi snídaní a večeří, přičemž mu dobrá hodinka vybyde na pořádné koupaliště v Letovicích.

Kolo mu koupil strýček Albín za pěkné vysvědčení. Ano, ani močí Jožky Trošky zneuctěné a prosáklé vysvědčení neztrácí svoji faktickou hodnotu a zůstává platné; i přes žlutou flekatost a varhánky zůstává svědectvím o žákově pílí a přičinlivosti, i tak je pěkné, hodné odměny. Kolo bylo modré, se závodnickými berany a s přehazovačkou na tři převody, mělo taštičku s nářadím a hustilku upevněnou k rámu. Přebývalo v kůlně s houpanými kvočnami. – Krabici po doutnících s preparovaným motýlem a dva krajíce chleba s pomletými škvarky zabalené v sobotní příloze Svobodného slova uložil Vašek do batůžku a ten si upevnil na záda.

Až k tomuto punktu proběhly přípravy na cestu hravě. Dědeček odešel do zahrady hned po snídani a obírá tam o samotě rybíz v blá-

hové naději, že do růžova vyhajanému vnoučkovi napadne přijít mu na pomoc. Marná naděje. Odtud tedy Vaškovi nebezpečí nehrozilo. Nebezpečí ztělesňovala babička, číhající v kuchyni u dveří do průjezdu. A průjezdu se vyhnout nedalo. Většinou se Vaškovi dařilo proklouznout babičce pod rukama, ovšem s kolem a batohem to bude těžší. A bylo. Tentokrát – jak husy kapitolské – prozradily Vaška kvočny v koších, nedbale houpané. Když se s kolem kolem nich vykrádal z kůlny, spustily takový povyk, že babička z kuchyně vyrazila jako šipka.

„Kampak?“

„Nikam. Jenom se trochu projet.“

„Nikam! Bude bóřka.“

„Než bude, stokrát se vrátím.“

„A co ten ruksak?“

„Nic. – Jenom tak...“

„Doma zvostaneš!“

„Babi, jenom na chvíli...“

„Až zde bude matka, dělé si, co chceš. Když ti to dovolí.“

„To mám sedět celý prázdniny v kůlně s kvočnama?“

„Nikam!“ trvala na svém babička. „Běž do zahrady pomáhat dědkovi vobírat rybíz, je na to chudák sám.“

Vašek se pokusil nenadálou překážku obejít, ale babička se postavila do cesty. Vlastním tělem mu bránila v průniku k vratům, vraty na náves a ven.

„Pust'!“ procedil mezi sevřenými zuby.

„Nepustím! Co bych pak řekla tvé matce, kdybys zmokl a nachladl. Nebo kdyby do tebe nedej bože uhodilo.“

„Bouřka nebude, pust' už konečně! Já musím,“ syčel Vašek, ale babička nepovolila.

Nebyla to jednoduchá situace: dědeček v zahradě česal rybíz, proklatě stará sestra Zdena ještě spala ve světničce za komorou a kočka Čiča se pídila po myších. Poblíž byl jenom Brok, ten však

nezaujal žádné stanovisko, nedokázal se rozhodnout kam se přidat, nedokázal posoudit, na čí straně by to proň bylo výhodnější, s ním si to nechtěl rozházet. Ze samých rozpaků pustil se do táhlého vytí. – Ačkoli se Vašek násilí vyhýbal – dosud se nestalo, že by vyvolal rvačku mezi chlapci, že by při sportu kopl bližního do holeně nebo že by kroutil něčí rukou či se vrhl do víru všeobecné řeže ve školní šatně –, tentokrát byl odhodlán za každou cenu prosadit svou: odstrčil babičku z cesty, divže neupadla, a vyrazil z vrat. Brok pochopil, kdo je vítěz, přidal se tedy k němu.

Chlapec úpěnlivě šlapal do kopce, Brok za ním běžel dlouhými radostnými skoky, uši mu horlivě plácaly do hlavy, smál se přes celou hubu a jazyk za ním vlál jak lyžařova šála. A když byl cyklista u záložny, téměř na vrcholu stoupání, babička se vzpamatovala a vyšla před vrata. Ovšem pěší neměla šanci násilníka dopadnout.

„Počké, až se vrátíš,“ zahromovala aspoň, „slízneš si to i s úrokama!“

Pes, když zaslechl babiččin hlas, pochopil, že přeci jen pánem je ten, kdo mu dává žrádlo, a žrádlo mu dává babička. Přestal se smát, uši připažil k hlavě, rozevlátý jazyk vrazil zpátky a vrhl se chlapci po noze. Naštěstí silnice už vedla po rovině a Vašek si přehodil na nejtěžší převod, zabral mohutně a jako vystřelený vyrazil ke kostelu. Zuby cvakly naprázdno těsně za patou a pes zavyl bolestí, překousl si špatně poskládaný jazyk v hubě. V tu ránu propadl sebelítosti a odšoural se do škarpy; uvyklý lízat si utržené rány, ocitl se teď – maje ránu na lízadle – ve zjevných rozpacích.

I takto poškozený Brok ucítil náhle velice vzrušivý pach hárající se feny řezníka Rédy za plotem. Než se mu podařilo podhrabat plot a ošukat Bernardu (byl čtvrtý na řadě), než o něj řezník Réda přerazil plaňku, dlel už Vašek v Letovicích na koupališti, pětkrát měl přeplavánu padesátku a zrovna spočíval v bílém jetýlku obletován pilnými včeličkami.

Objevil se tu i motýl modrásek v modrém maskovacím mundačku, proti modré obloze neviditelný. Oblétl Vaška sedmkrát

zvědím způsobem, dokonce si k němu přičichl, aby nedošlo k mýlce, a nenápadně, jakoby nic, od květinke ke květinke se odplížil za velitelem podat hlášení. – S vlasy ještě mokřými, osvěžen a dobré mysli pokračoval Vašek s Vanessou Antiopou v batůžku k otcovu zámku. Stejným směrem zamířil také modrý špeh.

Václav Netušil jel zvolna, chvílemi o jedné ruce, chvílemi dokonce bez držení, za ním oblak prachu, nic ho nehonilo, času dost. Vyjel z lesa mezi pole se zrajícím obilím a s bramborovou natí, míjel řepu cukrovku a strniště po sklizeném žitě. Na horizontu mezi stromy se objevila silueta bílého zámku s červenou věží. Sjel ze silnice na polní cestu, vjel do úvozu. Po stranách svahy s vyrostlou neposečenou trávou a lučními květy – na nich sosáky vnořenými do blizen chlemtali nenasytní motýli; napití potáčeli se vzduchem z květu na květ, od hospody k hospodě, a pili dál. Mezi nimi největší a nejvýznamnější – babočka admirál s epoletami, ověšen odznaky, řády a vyznamenáními. Jakmile spatřil cyklistu, vzlétl do výšky přímým a rychlým, zcela nemotýlím způsobem.

Z úvozu vyjel Vašek do kvetoucí louky. Zvedl zrak od prašné cesty a spatřil pestrý stín kvapící k němu rychlostí útočící stíhačky. Těsně před obličejem to nabralo výšku, jen lehounce, sametově se oťřelo o chlapcovu tvář.

Předtucha zlého sotva zabrání katastrofě.

Bylo ticho, letní den, na nebi skřivani se zavřenými zobáky, ani si nevrzli. Nehřmělo, zbraně neřinčely, nikdo nevydával hlasité povely. Přesto se chlapce zmocnil strach. Jako by tušil, že za jistých okolností velitel velí beze slov, osobním příkladem. Jenže co s tušeními?

Za mírným pahrbkem už na něj čekali. Bylo jich mračno, s admirálem v čele. V první řadě batalión bělásků – kanonenfutr, za nimi žlutásci a modrásci, rota pavích ok, družstvo perletovců stříbropásků, pak bělopásci topoloví, ostruháčci jilmoví, jeden osamocený ohniváček celíkový, také se tu objevilo pár ospalých nočních přástevníků pryšcových a další pestrá čeládka. Motýli všech druhů,

barev a velikostí se semkli do jednoho šiku. Vanessa Antiopa – ba-
bočka osiková – mezi nimi nebyla. Poslední svého druhu, ukřižova-
ná v krabici od doutníků, spočívala v batohu na Vaškových zádech.

Chlapec okamžitě pochopil, oč motýlům jde. Byl však rozhodnut
zachránit vzácný úlovek stůj co stůj. Seskočil z kola, strhl batůžek
pod sebe a zalehl do prachu polní cesty. Mračno motýlů se na něj
zvolna sneslo; lehkými nožkami podupávali mu po těle, něžnými
sosáky se ho dotýkali způsobem, jakým to provádějí bělásci blátu
po dešti; otevírali a zavírali křídla, jako by dýchali, tykadélky ho
šimrali, sáli mu pot z oděvu a z pórů na nezakryté pokožce; velice
tenkými, neslyšnými motýlími hlásky si přitom vyprávěli bezvý-
znamné banality všedního života, jako by tu o nic nešlo, jako by
se jich to ani moc netýkalo, jako by tato příhoda s chlapcem na
kole byla zcela běžnou, rutinní záležitostí, jakých se každého léta
udá bezpočtu. Sáli zvolna, s přestávkami. Nejdřív jenom pot, ale
toho přeci není v člověku nekonečně... Byla jich spousta, směsice
motýlích křídel jakkoli barevných ve svém součtu vytvořila špinavě
šedý mrak. Bylo jich přespříliš, pokryli chlapcovo tělo v několika
vrstvách, šlapali po sobě a ještě se jich spousty vznášely v chumlu
dosahujícím výše zmlklých skřivanů, poštuchovali se přitom, každý
si chtěl smočit a těm nahoře bylo líto, že nablízku není takovýchto
chutných hochů víc, a báli se, že by se na ně třeba nemuselo dostat.

V tiché záplavě motýlí něhy uslyšel Vašek slabé psí poštěkávání.
A pak, jako by se z dálky blížila letní bouřka. Taková, která se objeví
znenadání: najednou je tu, spustí, natropí spoustu hluku a mokra,
vydělá všechno živé... a zmizí. – V tu chvíli se mu četa bělásků pro-
drala pod rukama na obličej. Zachutnala jim slaná vláha ve Vaško-
vých očích. Drala se ven i přes úpěnlivě sevřená víčka.

„Průměrná rychlost, s jakou bouřky postupují, jest různá dle krajin,
dle prudkosti a dle směru větru při bouřce panujících. V Norsku
obnáší 28 kilometrů za hodinu, v Itálii 33 kilometrů, v Rusku 41 ki-

lometr (ale mění se mezi 20–102 km/hod.), ve Francii 41,3 kilometru. Čím prudší bouřka, tím rychleji postupuje kupředu; největší rychlost bývá u bouřek s krupobitím spojených. Letní bouřky bývají rychlejší než jarní a podzimní.“ – Tato byla letní a netrvala ani půl hodiny.

Vašek se posbíral ze země a nohy se mu podlamovaly slabostí. Taky Brok – dohonil ho těsně před bouřkou, válečnou sekeru zakopal už ve vsi – tvářil se značně schlíple, jako by si byl vědom selhání; nedocházelo mu však, v čem selhal. Ani teď si nebyl jist správností svého rozhodnutí přidat se k chlapci. Neměl by ho ztrestat za příkoří spáchané babičce? – Společné motýlí dobrodružství ho však utvrdilo ve správnosti volby Vaška za svrchovaného pána, jemuž je záhodno skýtat nekonečnou psí oddanost. Je docela možné, že náhlé přívaly vody vysvoboditelky a blesků spasitelů přičítal Brok chlapcově domnělé schopnosti poroučet živlům. – Vašek vedl kolo za řídítka, opíral se o ně, aby neupadl, a pes se ploužil pět kroků za ním. Netrvalo to však dlouho a chlapec se vyhoupl do sedla. Po několika klátivých metrech nabyl obvyklé jistoty. Ať chtěl nebo nechtěl, také Brok musel přidat do kroku.

Nad bílým zámekem s červenou věží visel poslední temný mrak; ještě z něj naposledy blýsklo, poslední zahřmění a bylo po bouřce. Odpolední slunce opanovalo oblohu a vyzvalo skřivany k vrzání, na blátě u kaluží se objevili mírní motýlci. Desítky jich tam pily vláhu; zvolna rozevírali a zavírali křídla, jako by to byly vdechy a výdechy, omámeni požitkem, jaký skýtá jen sání bouřkové vody. Vašek je objel širokým obloukem, také Brok se vyhnul pestrým křídlům v uctivé vzdálenosti. – Vanessa Antiopa s proklátým tělem přečkala pohromu bez viditelné úhony.

Zámecká vrata byla přiřažena a bušení do dubových, železem okovaných prken pěstí ani čedičovou kostkou se nesetkalo s odezvou. Otcovi sloužící měli patrně volno nebo se někde zbůhdarma potloukali neočekávajíce žádné hosty. Fortna se uprosit nedala. –

Chlapec s kolem doprovázený skleslým ohařem se vydal podél zdi zámeckého parku hledat skulinu, kterou by pronikl do uzavřeného světa. V místech, kde očekával, že vznosný smrk samotář, jeho dobrý známý, hýčkový strom bude mu kynout větvemi a trsy šišek ve vrcholu rozhoupe na jeho počest, čekalo smutné překvapení: dobrá polovina stromu chyběla a zbytkem kmene se táhla bílá rána, čerstvá jizva po blesku. Jako by ještě cítil pach po elektrickém výboji. Opřel kolo o zeď, psa nechal kňučet v kopřivách a po rámu vylezl na temeno zámecké zdi.

Uviděl vrchol smrku, pořádný kus, pár pater větví s šiškami válet se v pažitě u zdi, kousek od lavičky, na níž obvykle sedávala maminka s lamentem a sestra Zdena s knížkou; mezi ženami inženýr Václav Netušil z hoboje loudívá Ovčáky čtveráky, řadu tónů pravidelně se opakujících, bez konce, bez oddechu. Dnes tam dřepěla jen černobílá kočka Číča s tlamičkou na složených tlapkách – jako pantáta, když z okna kouká. Vašek seskočil ze zdi, přistoupil k lavičce a pohladil Číču. Obvykle požitkářsky přivírala oči a zapínala předení. Tentokrát se však nahrbila, zlostně zasyčela a tlapkou jindy hebkou, v tuto chvíli však s drápy tasenými, tála po hladivé ruce a zanechala na ní čtyři krvácející šrámy. Brok za zdí bolestně zavyl, něžná kočička s ocasem vztyčeným odkráčela k zámku.

Na lavičce se válel otcův hobj z zimostřávozového dřeva. Chlapec jej přiložil k ústům, ale vyloudit kloudný tón se mu nepodařilo; vždyť se nikdy předtím o to nepokusil. Odložil nástroj, sundal batůžek a posvačil chleba s pomletými škvarky. Pak otevřel krabici po dávno vykouřených doutnících a zahleděl se na motýla téměř odborně přišpendleného pěti ocelovými jehlami.

A teď: motýlí sosák stočený i ve vyschlé smrti do spirály se rozvinul, tápavě prohmatával prázdnou kolem, až se dohmatával prkénka. Také dlouhý zadeček se prohnul, nejdřív nahoru a pak dolů, nožky zahrabaly ve vzduchu, dosáhly ke dnu, vzepřely se, napjaly... a pink! Jehla zaražená v motýlí hrudi vyskočila, opsala balistickou křivku

přes lavičku a zapadla do trávy. Na řadu přišla křídla, nádherná temněhnědá křídla se sirožlutým lemováním... a pink, pink, pink a ještě jednou pink! Čtyři jehly vystřelily do výšky, prolitly chlupci kolem tváře, divže oči nezasáhly. – Vanessa Antiopa zamávala osvobozenými křídly a vzlétla do svého živlu. Jako vítězná vlajka se zatřepotala Vaškovi nad hlavou a zamířila ke zraněnému stromu, k jeho utáté části povalující se na trávníku. Motýl obletěl třikrát hnědé trsy šišek, jako by hledal cosi důležitého, náležité místo k usednutí, a pak se zvolna, po šroubovnici spustil dolů, až zmizel v padlém větroví.

Nebylo obtížné ho najít, stačilo odhrnout chuchvalec šišek. Motýl seděl na rudě orámované dírci – jak po výstřelu – uprostřed otcova čela a mlsně ulizoval zaschlou krev. Křídla se mu rozvířila a zavířila, jako by dýchal.

„Bouřkám připisuje se blahodárny vliv na atmosféru, any čistí vzduch; celá příroda, zejména rostlinstvo, jest jako znovuzrozeno po bouřce; výboji elektrickými vzniká ozon, jenž přispívá k čištění vzduchu, dále déšť jej zbavuje prachu a vítr přispívá k stejnoměrnému promíchávání různých částí vzduchu.“

Na nejnižší větev kaštanu před školou vyskočil tentokrát hned napoprvé. Přitáhl se pažemi, nohama vyšlapal po drsném kmenu a tělo přehoupl na větev. Dál už to bylo snadné, jak po příčlích nepravidelného žebříku, učiněná procházka. Pustil se až nahoru, k havranímu hnízdu, výš se nedostal, tak slabé větvičky by ho neudržely. Přikrčil se ke kmenu a ducha obrnil trpělivostí. Čekal na svůj okamžik. Vycvičen prázdninovými lovy motýlů věděl, že své chvíle se dočkat musí.

Třetího dne rozkymácená koruna prozradila – už! Vašek se odlepil od kmene, rozkročil se na tenké větvi, levou rukou se přidržoval a pravičkou zalovil v rozepnutém poklopci...

„K-kurva!“ ozval se Jožka Troška několik metrů pod Vaškem. „T-to ti ne-edaruju!“

A nedaroval. Navzdory souvislému žlutému proudu stoupal Jožka mimořádnou rychlostí vzhůru, jako když se kuna Rézi vydá rdousit neviňátka, zrudlý v obličejí, s vlasy zmáčenými teplou tekutinou.

Vášek se zděsil. Nejraději by zamával křídly a vzlétl k nebesům. Výš se už vyškrábat nemohl, jediná cesta vedla dolů, bestii do spárů. Volit je možné pouze mezi dvojím.

S poklopцем nezapnutým spustil se tedy po kmeni k matičce zemi, minul rozžhaveného Trošku a žuchnul do trávy. Zvednout se a popřípadě ztratit v davu nestačil. Země zaduněla, v trávě vedle Vaškovy hlavy spočinuly festovní komišňáky s podrážkou plnou cvočků, s cvakavými podkůvkami na špičkách a na podpatcích. Pravá bota se odlepila od pažitu a opsala kyvadlovou dráhu končící ve Vaškových slabinách. Objal si instinktivně hlavu, tělo stulil do klubíčka, aby bylo co nejmenší, a se zaťatými zuby v duchu počítal okované rány. – To nám ten školní rok pěkně začíná, napadlo ho u třetí a při sedmé ráně ztratil vědomí.

Motýl, který mu po procitnutí lízal rány, nebyla Vanessa Antiopa, nýbrž Pieris brassicae – docela obyčejný bělásek zelný.

Víš, co je úzkost?

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

– Je úzkost smutek? – Kdepak! Smutek, ten už se dostavil, není v něm očekávání, není v něm tajemství, má svoji příčinu a ta už přeci udeřila. Úzkost děsí svou neuchopitelností, úzkost je nahlédnutí klíčovou dírkou do pekla. Jakmile se vetře, když se nechtěná, nezvaná, obávaná nečekaně dostaví a začne se přehrabávat v útrobách, mačkat srdce a lisovat hlavu, celý se zúžím v list mastného zoufalství, propadnu škvírou mezi přiraženými postelemi do mrazivého prázdna, do temné nicoty. Tak úzký jsem, že bych se utopil v mizivé vrstvičce margarínu mezi dvěma chleby na svačinu pro chudého poválečného chlapce.

Nejčastěji přichází úzkost nad ránem, kdy se noc úží do ztracena. Lehká pokrývka se promění v obludnou krůpěj rtuti, zavalí tělo i dušičku. Choulíš se vyděšen, do sebe zakutáváš, jsi tak maličký, jako bys ani nebyl. Úzkosti neutečeš. – Je to strach? – Ano, je to strach z ničeho. Příčina není zjevná, snad je to strach z příčiny, předstrach. Není to obava z ničeho konkrétního – z trestu, z něčí msty, křivdy z násilí –, ale i z toho všeho; je to strach jen tak, sám o sobě; ochromuje svalstvo i myšlenky, zrychluje dech a svírá vnitřnosti. Úzkost je studená. Podlamuje nohy. Kroutí žaludkem. Tají dech. Zastavuje tlukot srdce a výkřiky vráží zpět do hrdla. Rdousí myšlenky. Úzkost je prázdno. – Způsobuje úzkost předtucha zlého? – Ano, i to je příčinou úzkosti; obava, že se přihodí neštěstí a postihne tebe i tvé blízké, že přijdeš o práci, že se přiženou kobylky, mor, vypukne válka, obloha že nám spadne na hlavu, svět se rozskočí pod nohama, pekař nenapeče rohlíky... – Je to trest? – Ano, úzkost je trest za troufalost existence. Trest za hanebnosti, kterých ses od narození dopustil, kterých se dennodenně dopouštíš a kterých se budeš dopouštět, aniž by sis je připouštěl: trest za nezdvořilost, přezíravost, neochotu, za lenost duševní i tělesnou, za obžerství a opilství, trest za lhostejnost, cynismus, žvanivost, tajnůstkářství, za nevěru uskutečněnou, zamýšlenou i latentní, za lhaní, potouchlictví, marnivost, za špatně umyté nohy a špínu za nehty, za dopravní přestupky, za odfláknutou práci, závist a netoleranci, za křivé svědectví, za posměch, za temné myšlenky, nelásku, trest za nekalá přání, za hrubost ve skutcích, ve vyjadřování i v myšlení, za lakotu a hamižnost, za rozhazovačnost, za sobectví, za vraždy, loupeže a podvody, za terorismus a za vynalézavost, za chlípnost a připálený koláč, trest za penězokazectví, násilí, hrubost, svatouškovství, za lásku i za nenávisť, za roznášení kapénkové infekce na veřejnosti... Trest za to, že jsi, žes ráno rozdlábil očiska a začal se chovat jako člověk. – Když se pak vyprostíš z úžiny noci do prosluněného rána, když zadupeš nohama v botách – zaženeš úzkost? – Zdá se, že aspoň cosi se podařilo, že takhle je to lepší. Když se v denním

světlem potácíš mezi lidmi, mezi příslušníky svého druhu, když hladíš svoji kočku, když se věnuješ tzv. povinností, přijdeš na tzv. jiné myšlenky, úzkost jako by pozbývala svou moc, jako by se vytrácela. Jako by úzkost byla jen noční můra a denní světlo ji zaplašilo. Jdeš ulicí, jako by se nechumelilo, jako by bylo vše v pořádku; než otevřeš noviny, než tě zasáhne nevraživý pohled tvého bližního, než ti plivne na botu anebo rovnou do oka, než polkneš hada – a je tu zas. – Je možné úzkosti čelit? – Sotva. Neznáme-li příčinu, jak odstranit následek? Úzkost přepadá děti, dospělé i starce bez rozdílu rasy, národa a přesvědčení. Dává nahlédnout do hlubin děsu. Děsíš se chvíle, že se ocitneš bez dokladů a bez klíčů v kapse, sám. Děsíš se smrti. Jako bys od narození neměl dost času připravit se na onu nevyhnutelnou jistotu. Raději myšlenky na smrt zaháníš, huš, huš, jako by to šlo, jenže ony se přikrádají, berou ti hlavu do kleští, mezi dva kameny, ve svěráku ji drtí. Voláš maminku, jako by ti mohla pomoci, jako bys už léta nebyl sirota, už od toho okamžiku, kdy se kosti rozestoupily a svaly tě svými stahy vypudily na mráz. Stojíš tu bosýma nohama na kamení, opruzenou prdelku v koprivách.

Pojď, mladý příteli, usedni a poslyš, co ti teď řeknu: Úzkost má i své klady. Odcházívá a zanechává po sobě ulehčení. Je mírou krásy života – oněch dnů, kdy s námi nepobývá. Jak bychom mohli – neznajíce úzkost – vychutnat chvíle bez úzkosti?

* * *

Sochy v Komenského parku mi chyběly, bývaly tam barevné a nápadité, přinesly vzruch do našeho města, vůni otevřeného světa; i bez nich se však dalo žít. Ono se dá žít bez většiny krámů, které nás obklopují, které vlastníme, na něž jsme si zvykli, o nichž se domníváme, že jsou nepostradatelné. Nejsou. Zcela jsem si to uvědomil až ve vězení. Jenže se sochami, obrazy, se ženou, s pivem a na

svobodě se žije veseleji. – Na pivo jsme s Vašíkem toho dne nešli a zavinil jsem to já. Ačkoli jsme se domluvili už několik dnů předem a můj první strojník si nechal kolo pro jistotu doma a přijel tramvají, zklamal jsem ho. Před bránou elektrárny stál totiž pan Kovář a jeho pozvání nebylo možné nepřijmout. Pivo je věčné, neuteče, pan Kovář smrtelný, v letech. Má po ruce argumenty, jakým nelze odolat. Ano, bezpochyby má v některé z kapes i pistoli.

Když sochy v parku stály – dítko svobody –, zbývala špetka naděje, že snad ještě není vše ztraceno. Sochy v Komenského parku vytvořili sochaři z rozmanitých koutů světa: z Evropy (také západní), Ameriky, z Japonska a místní umělcové, účastníci symposií konaných v místních železárnách. Plastiky vesměs nefigurativní nebo hodně stylizované, umění moderní, s jakým se můžeme setkat kdekoli v civilizovaném světě. Sochy v parku byly důkazem toho, že jsme kulturním městem v kulturní zemi, že patříme do moderního, demokratického světa; že nejsme državou nedovyvinutě, fosilní říše dobrovolně. Ovšem Hitler by ty plastiky nazval zvrhlým uměním, o tom není sporu. Byly v Komenského parku ještě poté, co kousek od nich, v budově Nové radnice rozbila stan sovětská komandatura.

Pak vyšel v jakémisi bezvýznamném plátku článek našeho bývalého kamaráda Barela o tom, jak tyhle sochy – dají-li se tak vůbec nazvat, když nikoho nepředstavují, a kdoví co se za jejich podivnými, nesrozumitelnými tvary a pestrými barvami skrývá – hyzdí místo pojmenované po Učiteli Národů a urážejí dobrý vkus pracujících občanů tohoto města a jeho návštěvníků, kteří přijíždějí, aby se poklonili padlým z 2. světové války, našim osvoboditelům u jejich památníku právě zde, v Komenského sadech. Je nejvyšší čas odstranit toto zvrhlé umění, napsal náš bývalý kamarád Barel... A zakrátko byly pryč. Pod rouškou noci je kdosi kamsi zašantročil, nikdo nevěděl kdo a kam, nikdo se na to ani nezeptal. – Takovou sílu mělo pero našeho bývalého kamaráda Barela.

Nebýt estébáků, bylo by se mi žilo v Elektrárně Vítězný únor v Přívoze s Vašíkem Netušilem, Milošem Neoralem, s Pavlem Sulkem, s inženýrem Bártou, mladým Švedou a s ostatními chlapci v montérkách jako v bavlnce. Jenže estébáci tu byli a potřebovali neustále dokazovat nezastupitelnost svého řemesla, bez nich by se spravedlivý společenský řád sesypal natotata. Proč si ale svou nepostradatelnost dokazovali zrovna na mně?

Jak věděli, jak jen mohli tušit, co se mi odehrává v hlavě, když jsem se tím nechlubil? Proč to musí odnášet také Vašík Netušil, otec dvanácti dětí, který se pro dnešní večer uvolnil z rodinného kruhu a hodlal se mnou v hostinci Na Rožku strávit několik piv? – Nebýt estébáků, poklidně bych si chodil do práce a do hospody a čekal, až se to obrátí, na penzi bych čekal ještě třicet let života a díval se, jak děti rostou – mé dvě i Vašíkova dvanáctka –, v létě bych jezdil tramvají za Porubu na koupaliště, o volných víkendech do Vlkovic – na houby, hrabat seno, na jahody, sbírat švestky, na zabijačku, jen tak.

Taky jsme tou dobou navštívili o prázdninách v Českém Krumlově Paralipomena Zahradku (ve skutečnosti se jmenuje Josef), mého odvěkého, věrného přítele. Poznali jsme se v útlém dětství v nedělní škole a celý život o sebe zakopávali: v Opavě, v Ostravě, na Krajzáku, ve věznicí na Borech a nakonec ve Vídni, kam za mnou přiharcoval, ale už bez Toničky. V Českém Krumlově byl s ní ženatý, s brýlatou Toničkou. Měl tam od estébáků pokoj, neboť Toniččin zesnulý otec byl zaživa jedním z nich a živoucí paní matinka měla mezi nimi v Českých Budějovicích plno kamarádů; takže byl Paralipomenon pod dohledem, aniž za ním museli do Krumlova, aniž ho tahali po truchlivých vyšetřovnách s dírkovanými stěnami.

Ačkoli Tonička okouzila mocně Paralipomena brýlemi a Fiatem 127, manželství se jim příliš nevydařilo. Každé obrýlené děvče s autem dokázalo Paralipomenona okouzlit, ale Tonička byla první, která ho pojala za manžela. Podle úsudku moudrých žen, tvůrkyň veřejného

mínění, měli oba už nejvyšší čas. – A tak si estébákův sirotek vzal propuštěného politického vězně.

Ovšem paní matka byla kabinetní ukázkou tchýně z plytkých, druhořadých anekdot.

„Toničko, přinesla jsem ti jablíčko,“ zdůvodňovala své útoky na nedotknutelnost novomanželské ložnice. Vcházela v těch nejnevhodnějších okamžicích, ani nezaklepala. Vždyť to byl její byt! A Toniče to nevadilo...

Paralipomenon Zahrádka, doma pokládáný za velikého kance, v dalekém Českém Krumlově v čase volna zasmušile plival z mostu do Vltavy, v pracovní době pak speciálními hráběmi odstraňoval z cedníku na sračky v čistírně odpadních vod cizí použité prezervativy, aniž by vnímal krásy půvabného historického města a jeho obyvatele.

Vždycky mi na tomhle Paralipomenonovi imponovalo to, co jsem sám postrádal: snadné komunikování s okolím, spontaneita, manuální šikovnost, způsob, jakým dával najevo odpor k autoritám. A pak: těch holek, co dovedl přemluvit! Taky drzost nebetyčná, kterou jsem tenkrát pokládal za odvahu.

V klubu U Maléřečků v idylických předokupačních dobách se pustil dokonce do šéfa krajské pobočky Svazu spisovatelů, tlustého prozaika, autora knihy o partyzánech. On, původce sedmi nepublikovaných básniček, napadl největšího z krajských formátů. Z očí do očí mu vmetl, že všechno, co kdy napsal, jsou sračky, nic než sračky a zase sračky, kam oko dohlédne... Všichni vůkol jsme čekali, jak bude drzý Pára rozcupován, rozdrčen a zalehnut. Tlustý spisovatel však zděšeně zalapal po dechu, polkl hořkou slinu a pípl sevřeným hrdélkem:

„Sračky, říkáš?“

„Sračky, říkám.“

„To znamená, že jsem sráč?“

„Bylo by to v logice věci,“ odpověděl Paralipomenon Zahradka, můj přítel nejvěrnější, bez slitování. A já jsem na něj u těch Malerečků – nevěda dosud nic o tom, že i státem povolený spisovatel může být zmítán pochybami – hleděl s neskrývaným obdivem. Hrdý jsem byl, jak statečného mám kamaráda. – Tlustý básník obrátil do sebe vodku s pepřem zvanou lomcovák a zahalil se temným mlčením. Nebyl to příliš vydařený závěr vcelku povedeného večírku.

„Snad jsi nečetl tu jeho tlustou knížku o partyzánech?“ zeptal jsem se nazítrí Paralipomenona Zahradky.

„Zbláznil ses? Proč bych četl takovou sračku?“

I tohle mi tenkrát imponovalo, vždyť sám bych nebyl něčeho takového schopen.

Husarský kousek jakési šílené, iracionální odvahy – nebo to byl projev zoufalého šílenství či šíleného zoufalství – provedl Paralipomenon Zahradka koncem ledna roku 1971. Už od prosince jsme věděli zcela jistě, že se nad námi stahují mraky; několik přátel nám totiž dalo vědět, že je vyslýchala Státní bezpečnost a předmětem zájmu bylo naše malé divadélko a Syn pluku, znamenitý muzikál, parádní číslo sezóny 1968–69. Byla to báječná spatlanina motivů z Katajevovy stejnojmenné knížky, taky z Timura a jeho party Arkadije Gajdara – povinná četba našeho dětství. Posměchem jsme se třefovali do okupantů, smích odplavoval šok znásilňovaných, nic lepšího nás nenapadlo, jinou zbraň jsme nenašli. V ulicích se naparovali cizí vojáci a my jsme uzavřeli s diváky spiknutí. Na jevištiátku Divadla hudby svlékali jsme okupanta do podvlékaček, abychom se mohli smát, aby se nám ulevilo, abychom se ho tolik nebáli.

Jenže když se kolem nás začaly stahovat mraky, když bylo jasné, že tu nejde o hru na četníky a zloděje, když jsem si uvědomil, že jde o kejhák, ukazovák mocné ruky že ukazuje na mne, zmocnila se mě hrůza. V šedesátém osmém, v báječném roce uvolnění, v roce téměř svobody, jsme v denním tisku četli svědectví lidí, kteří přežili teror tvrdé pěsti dělnické třídy, četli jsme o metodách Státní bezpečnosti,

o krutých trestech soudů: kolik lidí bylo ve vyšetřovnách utýráno, jakými způsoby vynucovali přiznání k činům, jež se nestaly. A teď jsou znovu puštěni ze řetězu. – Báł jsem se, že mě zatknou, že mi budou svítit do obličeje a řvát na mne otázky a mlátit pěstmi, pak do mě kopat na zemi, báł jsem se, že mě bezduchého mrsknou do sklepa s betonovou podlahou, na níž stojí voda, báł jsem se, že mi o nahé tělo budou típat cigarety a špendlíky vrážet pod nehty, že do mne pustí elektrický proud a nakonec mi dvěma cihlama rozdrť varlata. Jako ochromený jsem čekal, že si pro mne přijedou: šedá volha, muži v kožených kabátech s klobouky do čela, v rukou pistole ráže 9 milimetrů...

Ale když jsem o naší situaci přemýšlel střízlivě, nenapadal mě důvod, proč by se teď, po dvou letech, měli zabývat naší bohapustou fraškou, vždyť jsme s tím už dávno sami přestali. – Jenže noční můra otravovala i za dne a stále se vracela. Usmíval jsem se, pravda, ovšem trochu šejdrem. Určitě to byl záměr, tohle nenápadné kroužení kolem nás, policajtská metoda – dát o sobě vědět, projevit se, nenápadně napíchnout oběť na rošt a zvolna jí otáčet na pomalém ohni.

Tou dobou jsme s Paralipomenonem Zahrádkou pobývali v jedné místnosti, zrovna jsme pili grog s máslem, Gaučovu zimní specialitu, a probírali zapeklitou situaci. Grog s máslem klouže lehce do krku, zahřívá útroby.

„Třeba nás nebudou mlátit.“

„Proč by nás mlátili? A kdyby... Nějakou tu facku snad vydržíme.“

Báł jsem se, že nevydržím. Nemám s fackami zkušenosti. Báł jsem se, že po první umřu. V dětství se mi políčků nedostávalo, maminka uštědřovala herdy a lámala vařečky o nastavený loket, otec na mne vztáhl ruku jen jedinkrát. Kdysi jsem utržil pěstí do nosu na venkovské tancovačce jenom proto, že jsem se zrovna nachomejtl. Facky jsem se báł, úderu plochou dlaní do tváře, políčku, ponížení.

Venku už byla tma a vlhko lezlo do místnosti zavřenými okny, bylo zašpiněné špinavým vzduchem z továrních komínů. Paralipo-

menon Zahrádka se natáhl po telefonu – ještě dneska se mi vybavuje výraz jeho tváře, ve světle stolní lampy jako na jevišti. Jenže ten výraz nebyl hraný, promyšleně navozený pro klíčovou scénu dramatu. Zvolna vytácel číslo, ještě nepromluvil a mně se zdálo, že se právě zbláznil. A že bych měl něco udělat: vyskočit a tápnout po telefonu, vyrvat šňůru ze zdi. Ale neudělal jsem nic, jenom usrkl z Gaučova grogu a jako divák v kině čekal, co se stane. – Zahrádka do telefonu řekl:

„Spojte mě s někým ze Státní bezpečnosti!“

Ted' jsem měl vyskočit a dopustit se činu. Zůstal jsem však na židli jak uhranutý.

„Ano, Josef Zahrádka. Doslechl jsem se, že sháníte scénář Syna pluku. Ano, já jsem jedním z autorů.“

To přece nemyslí vážně, určitě mluví s nějakou lampárnou, ale takhle nejapné žertování by si mohl odpustit...

„Ne, dát vám ho nemohu, zničil jsem ho, spálil na popel.“ – Usmíval se přitom jak idiot a já jsem věděl, že to není žert, že ten šílenec skutečně volal na Státní bezpečnost. Usmíval se pitomě, i když sluchátko už leželo ve vidlici. – V tu chvíli jsem vyskočil, napřáhl pravičku, ale zamýšlená facka se nevyvedla, srazil ji předloktím a mně do pranice s kamarádem nebylo.

„Mysli si, idiote, žes ju dostal!“ – Tato nevydařená facka visela ve vzduchu léta letoucí a nejsem si jist, nevisí-li dodnes.

Léto s novomanželi Zahrádkovými bylo idylické. Pára se tuze zaradoval, když jsme přibyli do Českého Krumlova, pohádkového města. Naložili nás do fiata a odvěkli kamsi na Lužnici, do maminičiny chaty; vybudoval ji otec estébák a nesměli jsme trhat jablka, maminka by se zlobila. Netrhali jsme je, nebyla zralá. – A když jsme opékali na ohništi ryby, Tonička měla na obličeji masku, ale ne šamanskou ani mikuláší, nýbrž pletovou, na krásu. A neopékala s námi venku na ohništi ryby, nýbrž v obývacím pokoji maminičiny chaty po tatínkovi hleděla na televizi. – Zmocnila se mě předtucha,

že můj kamarád Paralipomenon Zahradka s pytlím přes rameno jednoho dne – a nebude to trvat dlouho – zazvoní u našich dveří. Ale neřekl jsem nic, mohlo by to být pokládáno za navádění.

Opět po letech se mi zdálo, že létám. Ten slastný pocit! A jak snadné to bylo! Zazvonil zvonec, skončila hodina dějepisu na jedenáctiletce v Opavě a pan profesor Chlápek, pedagog, který požadoval, abychom ho podle nového nařízení nazývali soudruhým učitelem, neboť je opravdu jen drobným učitelem: jak postavou, postavením, tak i financemi, vyrazil ze třídy první a za ním celá X. a, hrnuli se chodbami k menze a nikdo nesměl předběhnout, drobný učitel pan profesor Chlápek měl rozpaženy paže, to gesto vymezující hranici možného bylo ještě umocněno ukazovátkem v pravici. Živoucí linie se důstojně pohybovala kupředu, za ní strkající se dav mládeže – X. a – dychtivý jídla a volnosti, bojovalo se o pozice, neboť ten, kdo stanul u výdejního okénka v jídelně první, byl vítězem. Loudával jsem se raději vzadu za davem vědom si marnosti tohoto zápasu – ne proto, že bych nechtěl zvítězit, nýbrž z jakési povýšenosti: přece se nebudu cpát. Stejně jsou kyselé... – Ale dnes: stačilo upažit a rukama v zápěstí drobně zavrtět, špičky bot se odlepily od podlahy a už jsem byl u stropu – pozor na hlavu! –, stačilo zabrat pažemi jak v rybníce a už jsem se vznášel nad hlavami spolužáků, nad hlavou drobného učitele s ukazovátkem, na mne si nepřijdeš, nad schody jsem brázdil školní vzduch sledován nevěřícími zraky, protáhl se nedovřenými dveřmi do jídelny a tiše přistál u výdejního okénka první. Byly dukátové buchtíčky. – Neznám skvostnější pocit než létat lidem nad hlavami.

Po propuštění z borské věznice měl jsem od nich asi dva roky pokoj. Jenom čas od času zazvonil u dveří zmoklý esenbáček, policista potřebný a užitečný, zabývající se nekalými činy darebáků, jež musel čas od času navštívit. Zkontroloval občanku, jestli v ní mám

razítko zaměstnavatele, vždyť tu máme pracovní povinnost. Postál na prahu chvíličku, do bytu nevkročil, kafe, čaj ba i panáka odmítal, neplival na podlahu a slušně zdravil.

Znovu to začalo až v elektrárně, když jsem se zúčastnil dvojího čtení ve Filipově porubském bytě (četlo se z knížek vydaných v nelegální edici Petlice). Když mi v Petlici vydali Pana Gabriela. Když byl předán Chilský manifest československých politických vězňů adresátům.

Poprvé si pro mne přišel major Kovář pěšky, je to od nich k nám kousek. Vyčíhl chvíli, kdy Jarka a David už byli každý ve své škole, kdy jsem odvedl Markétku do školky a vrátil se domů k psaní Rekonstrukce, knížky o vězení. Za mnou byla včerejší odpolední, přede mnou dnešní noční směna. Pan Kovář mi ukázal svou estébáckou knížečku opravňující k čemukoli a požádal mne, abych ho následoval.

Poprvé to bylo namlouvání. Vyšetřovna s dírkovanými stěnami zařízená jako kancelář náměstka ředitele mlékáren: dva psací stoly, sofa, konferenční stůl a křesla jak pro vítané hosty. Byl jsem uvyklý strohosti vyšetřovny v budově vazební věznice na Krajzáku, v níž nejpěknějším předmětem byl obraz prezidenta republiky armádního generála Ludvíka Svobody. Vězeň tam měl být zdeptán, ponížen a zvláčněn, aby se dobře hnětl. Tady však, v budově Krajské správy ministerstva vnitra ČSSR poblíž Nové radnice a Komenského parku, mělo prostředí navodit atmosféru tvořivé spolupráce. Major Kovář mě usadil na sofa a sám usedl do křesla naproti. Vzápětí tu byl další major Kovář, muž téhož druhu a shodného stáří – do penze měli hoši cobydup; za namáhavou práci se zločinci a nepřáteli státu odcházejí totiž tihle paznehtové do důchodu už v padesáti pěti. Oba se tvářili jako měsíci v úplňku, dokonce i cigaretku mi nabídli. Měl jsem svoje. Spustili magnetofon a začali se ptát. A když se nedočkali odpovědi, učinili gesto vstřícnosti a přístroj odstranili. Jenže za dírkovanými stěnami jsem předpokládal nahrávací aparaturu mnohem výkonnější.

„Dobrá, pane Binar,“ říkali mi pane, „když vás to ruší... Ostatně, nejde o žádný výsledek, nic nemusíme zaznamenávat, je to jen takové nezávazné povídání. Máte za sebou těžký životní zážitek, ale už jste se snad dostatečně zotavil, a my tu nejsme kvůli tomu, abychom někoho perzekvovali, nýbrž proto, abychom páchání trestné činnosti proti republice bránili. Klopýtnout může každý, to neznamená, že je pro naši společnost ztracen, že už nemá šanci stát se platným občanem naší socialistické vlasti. Taky vám, pane Binar, chceme pomoci. Takový talentovaný člověk, a nepublikuje! My víme, že vám z Profilu vrátili dva rukopisy, ale nemyslíme si, že jsou špatné a že by vyjít nemohly, ale copak my, pane Binar, vydáváme knížky? My nechápeme, co v tom Profilu proti vašim rukopisům mají. Talentovaných lidí přece není nazbyt a je škoda, velká škoda, že vám tu kdosi nebo cosí brání oficiálně vydávat literaturu pro děti. Státní bezpečnost samozřejmě nemá s pohádkama nic společného, ale možná že bychom za jistých okolností... Chápete, pane Binar? Ledacos bychom mohli zařídit, jen kdybyste ukázal dobrou vůli, alespoň trochu dobré vůle...“

Takováto sezení na policejním sofa s dírkovanou stěnou za zády se odehrávala v letech 1974–77 často. Nikdy však nenarušila pracovní proces v Elektrárně Vítězný únor, vždy proběhla v mém volnu. Ačkoli ty dva měsíčky v úplňku, majory Kováře, nevystřídali jiní – jen jednou se jim zapletl do řeči mladý muž jménem Břet'a inteligentní, věcnou a nebezpečnou otázkou –, své promluvy k mlčícímu objektu přestali doprovázet sladkými úsměvy.

„Neradi, pane Binar, saháme k represii a mohli bychom, zákon nám to umožňuje. Takovou dobu se vám snažíme vysvětlit to, co je ostatně vaší občanskou povinností pochopit a podle toho se chovat, ale vy dál setrváváte na svém stanovisku, stále odmítáte odpovídat na naše jasné otázky anebo nám dokonce lžete. Jak si to pak srovnáte se svojí morálkou? Copak slušný člověk – a vy se přece pokládáte za slušného člověka –, copak slušný člověk lže? Už řadu

měsíců se pokoušíme domluvami a trpělivým vysvětlováním přivést vás na správnou cestu, vy ale ignorujete naši dobrou vůli a v této útulné místnosti zarytě mlčíte. Jakmile za vámi zaklapnou dveře, pokračujete dál v činnosti, pro niž je slovo nekalá nedostatečné, my ji neváháme nazvat protistátní trestnou činností. Nemyslete si, že tu klábosením s vámi zbůhdarma utrácíme čas. Zatímco se vám snažíme vysvětlit, že je nezbytné, abyste změnil svůj postoj a šel nám na ruku, abyste se zachoval jako poctivý občan, vytáčíte se řečmi o bolavém prstu. Nemyslete si, že naše operativa vybavená nejmodernější technikou zahálí. Takovýhle stoh inkriminujícího materiálu, půl skříně spisů a dokumentů tady o vás máme, stačí to jen předat prokurátorovi. A já to udělám, na to vemte jed, pokud nedostanete rozum. A vy ten rozum dostanete už dneska! Tady, na tomto místě a v tuto chvíli rozhodujete o svém osudu. Z této místnosti odejdete buď s lehkým srdcem jako svobodný, rozumný člověk a poctivý občan, nebo vás odvedem v klepetech tam, kde jste už nějakou dobu pobýval. Ale tentokrát to směšný roček nespraví, tentokrát v tom kriminále zestárnete!“

Neměl jsem nejmenší důvod úředníkům státní exekutivy nevěřit. O jejich moci nebylo pochyb. A podruhé trávit kus života ve vězení, už samotná představa mě děsila.

Seděl jsem na tom jejich čalouněném sofa jak na trdlici, žaludek rozvibrovaný, tahal jsem už z padesáté cigarety, v hlavě mi hučelo. Báł jsem se víc než kdy jindy, věděl jsem, že jde do tuhého, tentokrát že neblafuje, zdá se, že nastala chvíle, kdy se budu muset rozloučit se svojí Elektrárnou Vítězný únor i s Vašíkem Netušilem, rozloučit bez loučení. Ano, i se všemi svými lidmi, které mi Bůh svěřil: s matkou, ženou a se dvěma dětmi. Taky mě v té nekonečně dlouhé chvíli mlčení napadlo, že bych mohl přikývnout a stát se fízlem (vždyť ani nevím, co vlastně po mně chtějí), jenže hodným fízlem, charakterním, který donáší pouze nepodstatné věci a to důležité nevyzradí – vždyť takový hodný fízl může být mnohdy užitečný

a lecčemu i pomůže. Zmate stopu třeba... Vždyť mám, kurva, dvě malé děcka, to snad každý pochopí, že si nemůžu jen tak odejít na pár let do kriminálu, vždyť mám za ně odpovědnost, co by mi z nich vyrostlo! A co žena, můžu snad po ní chtít, aby mi zůstala věrná, až budu zase pro nic za nic bručet, aby se stala světicí? – Kývnu a nikdo se nic nedozví, se svědomím se už nějak srovnám. Kому to ublíží, když budu svolný? – Ano, tady a na tomto místě, v tuto chvíli rozhoduji nejen o svém osudu. Tady, v tuto chvíli jde o život.

„Pane majore, mohl bych si zatelefonovat?“

„Chcete se poradit s manželkou?“

„Vždyť víte, že nemáme telefon. Jenom bych jí chtěl po sousedech vzkázat, že nepřijdu k večeři, že vlastně nevím, kdy se vrátím. Aby mě nesháněla po hospodách a po všech čertech jako posledně, když jste mě zavřeli a nedali jí vědět. Aby věděla, že se mi nic nestalo, že jenom sedím za mřížemi.“

„Jak myslíte,“ řekli majoři, „půjdeme.“ Vedli mě chodbou dolů po schodech k hlavnímu vchodu, bez klepet, jako vždycky, do ulice 30. dubna.

„Na brzkou shledanou, pane Binar,“ řekli oba, abych si nemyslel, že mám vyhráno. – Poskakoval jsem domů jak poškolák, jemuž zrovna skončilo poškole. Kdo by to řekl, kolik radosti člověku dokážou poskytnout dva zakyslí estebáci!

A tak jsme šli s Vašíkem Netušilem po odpolední směně na pivo. Své jízdni kolo nechal pro jistotu v hale demineralizační stanice opřené o filtr katex, a když padla, když nás vystřídala noční směna, vymydlení jsme vyrazili do hospody Na Rožku, abychom tam byli dřív, než z Dolu Vítězný únor vyfárají havíři, abychom je předběhli, což se podařilo.

Výčepní Jarek už měl nálevní pult plný půllitrů s roztočeným pivem, rozvážně jak tuze chytrá mašina chňapal po sklenicích a dotácel další vrstvy tekuté radosti a útěchy. Vteřinku po nás, ve

chvíli, kdy nám Růžena přinesla pivo, rozletěly se dveře a havíři vstoupili. Poskládali se do řady k nálevnímu pultu mlčky, s jakousi sveřepostí; tiší a ukázněně, uvyklí frontám rozmanitým: na těžní klec před sfáráním a vyfáráním, na tramvaj v době špičky, na oběd v závodní jídelně, na kahan v lampárně, na přidělový meloun o Dni horníků. Nestrkali se, nedohadovali, se svým místem ve frontě byli smířeni, smířeni byli se svým havířským osudem. Růžena obešla frontu a vybrala od každého peníze za pivo včetně spropitného, jež si sama určila, Jarek u pultu přiděloval každému tolik kusů, kolik kdo nahlásil, havíři jsou poctiví, pivo nekradou. Míst u stolů se na všechny nedostalo, mnozí pili vestoje, měli černě orámované oči a hlubokou žízeň, byli klidní a bledí jak zvolna padající sníh, jak čerstvá pивní pěna. Mlčky vypili dvě až čtyři piva, odskočili si ještě na záchod a odešli stoupnout si do fronty na tramvaj nebo na autobus.

Přihlíželi jsme zaujatě tichému obřadu přijímání piva, neviděli jsme ho samozřejmě poprvé, ale pokaždé nás havíři fascinovali svým tichým odevzdáním.

„Rebela bys mezi nimi nenašel.“

„Snad kdyby jim vzali to pivo,“ řekl Vašík. „Mají se dobře, dostanou všechno, co potřebují: pivo, podnikový byt, věrnostní příplatek, dobré doktory, po práci rekreaci, poukaz na banány a pocit, že jsou nejlepší. Kafe jim v havírně teče z kohoutku, a když je to zavalí, mají státní pohřeb. Společnost si jejich práce váží.“

„Také naší práce, práce energetiků, dělníků elektrárenských si společnost váží.“

„To je pravda, ale ne tolik – nedostáváme poukaz na banány, neteče nám kafe z vodovodu a málokdo z nás se dožije státního pohřbu.“

„Závidět se nemá! To proto, že nefáráme do díry a nefedrujeme uhlí pro náš průmysl. Naopak, my to uhlí spalujeme.“

Takto jsme tlachali s Vašíkem Netušilem v hospodě Na Rožku, ale potichu, aby to havíři neslyšeli. Za takové řeči nás ale nikdo nemůže zavřít. Takovéto řeči v hospodě u piva nemohou přece

škodit státu. Ani našemu státu... Ale co když se najde nějaký vykuk a řekne: – Však my dobře víme, co jste tím mysleli! – A tak jsme raději obrátili list a začali si povídat o užitečnosti stromů a zpěvného ptactva, protože fotbalu jsme neholdovali ani jeden z nás. Škoda, to je přece téma! Na fotbal se může mít vlastní názor, smí se fandit libovolnému družstvu, a smí se dokonce podlehnout fotbalovým emocím i vášním – radosti i zklamání. Jenže Vašík nechápal, proč ti lidé, napohled docela zdraví, vynakládají tolik úsilí jenom proto, aby nohama či hlavou dopravili dutou kouli do sítě mezi břevny. Já jsem zase nechápal dost dobře tu radost nebo zármutek tisíců přihlížejících, když se to někomu z hráčů podaří. – Takto jsme zpochybňovali smysl národního sportu, dopouštěli se tak svatokrádeže, za jakou bychom mohli od svých bližních v hospodě schytat pár po čuni. A protože jsme s pitím neotáleli, míra opilosti ovlivnila téma našeho klábosení. Hádankář Vašík sáhl do spodního šuplete:

„Vysoké letní nebe
skřivan skřivanku jebe
Hospodář v pcháčí láteři
ujec mu šoustá s neteří – co je to?“

„Oplzlý fotře, hádankou nemravnou ses do mne pustil? I za tohle by nás mohli sejmout.“ – Ostatně, čas už se navršil a pivo došlo. Jenže Vašík si nedal pokoj a jeho básnické střevo vyprodukovalo poslední perlu dnešního večera:

„Ať ten Jarek nezahálí,
přines, Růžo, po gořali!“

Tohle však nebyla hádanka, nýbrž pokyn. I stalo se. Velkou vodkou skončila návštěva dvou strojníků elektrárenských v hospodě Na Rožku, po odpolední směně.

Když jsem ztěžka a hlučně odemkl dveře a vratkým krokem znaveného dělníka překročil práh, žena mi přiběhla v ústrety a byla uplakaná, netloukla mě pěstmi, jak by se slušelo přivítat zpozdilého opilce, ani výčitkami mě nezasypala. Slzy žalu rozmazala o můj límec nasáklý čmoudem cigaret a smradem hospody, a také o můj zločinecký obličej.

„To je dobře, že seš doma! Já jsem si myslela, že tě zase sebrali.“

Můj kamarád Paralipomenon, občanským jménem Josef Zahrádka, mi na podzim oplatil naši prázdninovou návštěvu. Přijel bez auta a bez manželky, vždyť Tonička a fiat jedno jsou, jen tak nalehko s pytlek přes rameno přijel vlakem odpočinout si od manželství. Měl sice řidičský průkaz, ale jízdu automobilem nepraktikoval ani tehdy, když měla Tonička chuť na víno a naléhala, aby to přeci jen zkusil, vždyť to nic není. Řidičský průkaz získal v poušti Gobi. Získal ho tam lehce a levně, stačilo nastartovat terénní automobil GAZ, zařadit rychlost a jet a jet a jet, libovolným směrem se pustit, poušť je široká, zatáčka za dva dny. V Mongolsku, kde půl roku opravoval československým zedníkům polámané míchačky, uvykl řidič Paralipomenon dálkám a šířkám, nekonečnému horizontu. Středoevropské okresky ho děsily.

Měl jsem velkou radost, že přijel kamarád z takové dálky, až z Českého Krumlova, má žena spráskla ruce, posbírala po bytě děcka a kusy jejich nezbytného oblečení na dva dny, taky oblíbené hračky a přikázala, že ji smíme doprovodit na autobusové nádraží. Musí totiž zrovna teď bezpodmínečně do Vlkovic.

„Je třeba posbírat trnky.“ Trnky říká švestkám. „A taky ránat ořechy,“ dodala.

„Nezapomeň na jabka, abysme nějaké měli,“ přidal jsem a byl rád, že tu budem s Paralipomenonem sami, což skýtá řadu možností. Například hopnem do Baníku se džbánem pro dvanáctku, sednem si v koupelně na okraj vany, necháme téct vodu – to prý ruší odposlech – a povedeme protistátní řeči.

David už měl svůj vlkovický raneček sbalený: sešit Rychlých šípů, dvoje ponožky, červené trenýrky, nůž a jednu gumovou holínku (druhou prostě nenašel) – kladívko a hřebíky ukradne dědovi a víc není potřeba. Markétka popadla panenku Emmy, stvoření s příšerně buřtovými údy, a byla nachystaná. Ani Jarce dnešní výprava netrvala dlouho: vcukuletu naplnila rozsáhlou tašku nezbytnostmi, proběhla koupelnou a bylo. A už jsme šli: David s ranečkem na zádech, Markétka s Emmy pod paží, já s Markétkou na koňu, Paralipomenon s Jarčinou rozsáhlou taškou a Jarka s námi se všemi.

Pět kroků ode dveří jsme potkali chlápka s nenápadně dozadu ulíznutými vlasy, ztepilé postavy a s nohavicemi kratšími, než se obvykle nosí. Pohledný člověk.

„Tak toho potkávám dvakrát denně a on se na mne zubí. Škoda že jsem vdaná paní s dvěma dětmi...“

„Ty jseš vdaná paní a on je pan estébé,“ řekla jsem jí na oplátku, aniž bych si musel vymýšlet.

„Ne!“

„Ano! Potkávám ho v ponurých chodbách a místnostech, je tam doma, to se pozná hned.“

„Taky si na něho pamatuju tam odtud,“ řekl Paralipomenon.

„A já jsem se radovala, že ctitel... Neměla bych tu, chlapci, zůstat s váma?“ řekla má žena. Byly v té větě obavy, jaké padnou na člověka, když se mu zjeví zlé znamení: motýl smrtihlav, houkání sýčka, černá kočka přes cestu, estébák s krátkými nohavicemi...

„Děti se těší, stejně ničemu nezabráníš.“

Pomohli jsme mým třem lidem do autobusu a pak mávali a mávali, ačkoliv autobus ještě stál na nástupišti. Ale vždyť jeli jenom do Vlkovic k dědečkovi a babičce. – A tu se na autobusovém nádraží objevil Ctitel. Tvářil se jako detektiv Babočka při objednávání třech vajec do skla. Autobus už se rozjel a my jsme ukazovali prstem, aby si ho Jarka všimla, aby věděla – až se vrátí a my nebudem doma –, že neležíme opilí někde ve škarpě. Rozběhli jsme se za autobusem

přes tu široširou plochu nádraží, a když zmizel mezi domy, otočili jsme se nečekaně a spatřili na vyasfaltované pláni pět zdatných sportovců běžet naším směrem. Byli v nenápadných občanských oděvech, obuti v polobotkách, a Ctitel měl před nimi náskok jedné koňské délky – jako by se hnali za ním. Když si uvědomili, že jsme zastavili a díváme se na ně, taky se zastavili a civěli na nás.

Nevydrželi jsme to dlouho a vykročili k městu. Vlčáci v závěsu za námi. Vůbec jim nevadilo, že o nich víme. Bezpochyb chtěli, aby chom si jejich sledování všimli. Proč? – Pocit, který na mně ležel už několik let, pocit malé myšky na betonové ploše na mne teď dolehl s ještě větší naléhavostí. Než jsme došli k Domu umění, registrovali jsme, že těch sportovců přibývá. Čouhaly z nich antény, skláněli hlavu ke klopě saka a neslyšně cosi mumlali. Mladí mužové, zřejmě estébácká škola, zrovna probírali hraní na nervy sledovaným objektům. Ještě že tu byl se mnou Paralipomenon, ve dvou se lépe předstírá statečnost.

„Tož cosi takového v Českém Krumlově nemáme,“ řekl Josef Zahradka, „ne že by mně to chybělo, tak moc velká sranda to zas není.“

Odbočili jsme do Domu umění, koupili si vstupenky a vylezli do prvního patra, bývá tam stálá expozice českého moderního malířství, kousky přenádherné: Zrzavý, Kubišta, Procházka, Šíma... Je s podivem, že ty krásy nezavřeli do deponitáře, vždyť jsou protistátní ažaž, jako všechno, co je svobodné a krásné. – Byli jsme tam sami s klimbající babičkou na židli – dozírala spíš symbolicky. Bloumali jsme mezi obrazy, odstupovali a přistupovali k malbám, jako bychom se kochali celkem a vzápětí studovali detail, ale nebyla to pravda, obrazy jsme vůbec nevnímali, galerie se stala problematickým úkrytem pro dvě štvaná zvířátka, krása nejkrásnější nás nemohla zbavit úzkosti, vysvobodit z pasti, do níž jsme byli nahnáni. Posouvali jsme se podél obrazů s nastraženými ušima, čekali nepatřičné policejní kroky, žádné se však neozývaly.

„Přece tu nepřenocujeme...“

Řekli jsme na shledanou klimbající babičce, usmála se:

„Přijďte zas!“

Sestoupili jsme po schodech podél Ráje Maxe Švabinského a vyšli na ulici. Ať jsme se rozhlíželi sebelépe, žádného z příčinlivých slídlů jsme nezahlédli.

„Tomu nevěřím! Kdepak, zázraky se nedějí.“

Takto jsme konverzovali, jako bychom neměli spoustu jiných témat. Kvůli takovéto rozpravě přece nepřijel až z Českého Krumlova... Šli jsme mlčky ulicemi města, které nás oba poznamenalo; našlapovali jsme tiše, rozhlíželi se jak zvědové na nepřátelském území. Jako mladí chlapci jsme sem přišli z menší a zapšklé Opavy, do města naděje, z dětství jsme tu vstoupili do věku dospělého. Celí rozdychtění jsme tenkrát vystoupili z vlaku, maturitní vysvědčení v kapse. A skutečně, město nás přijalo a bylo nám dost dlouho nakloněno, dožili jsme se tu úspěchů a šťastných okamžiků, já jsem v jeho zdech našel ženu a zplodil tu s ní dvě děti. Dozráli jsme v tomto městě, jež sice postrádá líbeznosti, není však bez půvabu. Žije prací a emocemi, jeho krása je dravá, planoucí ohněm, zaprášená a čpící. Svě děti vychovává bez ukolébavek. Tohle město nám ale taky zavřelo hubu, do vězení nás zavřelo a zdá se, že s námi ještě není hotovo.

„Třeba nám jenom chtějí pokazit sobotu.“

„S takovými bubny a činely? Kolik to asi stojí? Napočítal jsem těch atletů dvanáct. Jako apoštolů.“

„Třináctý Ctitel, ani se neschovává.“

Tvářili jsme se suverénně, jako bychom vůbec neměli nahnáno, nahnáno jsme však měli. Vešli jsme do Minibaru, občerstvovací stanice bez toalety – chodí se s klíčem do vedlejšího domu – na zaslouženého panáka. Kdoví kdy bude další příležitost. Slídiči zůstali na chodníku.

Utrhli jsme dvě poslední místa a náš vzdálený přítel a snad i ctitel našeho zavrženého umění Hrachovec, upocení lokálkář

z Večerníku, měl smůlu, že byl v nepravou chvíli na nepravém místě, aniž si toho byl, aniž si toho mohl být vědom. Dokonce nad setkáním s námi – hlavně však se vzácnějším Paralipomenonem Zahrádkou – projevoval nadšení: – Kdyže jsem tě viděl naposledy, no přece tenkrát v soudní síni, bože, kolik už je to let! A teď žiješ v Českém Krumlově, takové nádherné město, Vltava, zámek, barokní divadlo, historie, kavky ve věžích, a co manželka, žes ji nevezl s sebou, dětičky už máte? Žádné? Taky jsem se oženil, holku máme, to víš, do dírky dírku udělat, to je teprve kumšt, vodu tam čistíš od hoven, šprcky taháš hráběma, ale jsou i horší věci, já zas musím sračky psát do novin, že nemusím, ale vždyť kdybych to nedělal já, slušný člověk, dali by tam nějakou svini, že, takhle to dělám já, však mě znáte, však víte, co si o nich myslím, o tom není pochyb, taky jsem měl potíže, kvůli vám, ne že bych vám něco vyčítal, vždyť jsem váš kamarád, kluci, ne, teď už je zaplatpánbůh klid...

„Nevím, nevím, Kischi,“ řekl Paralipomenon Zahrádka tajuplně, „mám ten dojem, že klid už zase mít nebudeš.“

„Nechte mě, nic jsem jim neřekl. Nic, co by nevěděli, co by vám mohlo ublížit, vždyť oni věděli všechno, jenom jsem jim to potvrdil, nic víc...“

„Neboj se, my tě bít nebudem, ale mrkni skrz ten auslág, Kischi. Vidíš toho chlápka? Ulíznuté vlasy, ztepilá postava, nohavice, jako by čekal velkou vodu. A s ním dvanáct křapíků. Vidíš je, Kischi?“

„Vidím,“ řekl Hrachovec.

„O tom do Večerníku asi nic nenapišeš.“

„Co je, kluci, co se děje?“

„Jsou nám od rána v patách, je to estébácká škola, probírají stopování a nahánění strachu. Teď zrovna mají praxi. A ty, protože se s náma vybavuješ, lítáš v tom taky.“

„Co bych lítal, vždyť jsu ve straně.“

„Tak ty ses vloudil do strany dělníků? Hledme, hledme, renegát. O to horší, s odrodilci se strana dokázala vždycky vypořádat, že?“

„Běžte do prdele s takovou srandou, cosi vám leze na mozek, ztrácíte smysl pro humor.“

„To snad ani ne, jenom nám trochu zčernal.“

Ještě chvíli jsme takto se soudruhem klábosili, ale ne dlouho. Podíval se na hodinky a už musel, termín přece! Vždyť novináři nejsou pány svého času, stále ve službě, i v sobotu.

„Ahoj, kluci, jsem rád, že jsem vás potkal,“ řekl, tvářil se však zatrpkle. – Skrz výkladní skříň jsme viděli Ctitelovo imperativní gesto, jímž vypravil smečku čmucharů za neblahým žurnalistou.

„Jsme andělé smrti, přinášíme lidem neštěstí.“

„Snad si ho nepopraví, soudruha.“

Nevyzpytatelné jsou cesty Státní bezpečnosti. Z Minibaru jsme vyšli po dvou panácích a očekávali, že jsme očekáváni. Aspoň půl tuctu že pro nás Ctitel ponechá. Nepředpokládali jsme, že se za Hrachovcem vydalo celé mužstvo. Ale nečekal na nás nikdo znatelný. Šli jsme zvolna kolem pošty a přes Malý park, otáčeli jsme se, rozhlíželi na všechny strany, nikdo za námi nešel, nikdo nás neznepokojoval nápadnou nenápadností. Došli jsme na Husovo náměstí bez doprovodu, žádné vrtulníky nám nekroužily nad hlavami. Vypláchli jsme džbán a hopli naproti do Baníku, pak jsme seděli v koupelně na okraji vany, měli puštěnou vodu – to prý ruší odposlech – a povídali si při pivu o vojně. Paralipomenon mi líčil své avantýry se staršinou manželkou a já jsem mu na oplátku vyprávěl o tom, jak jsem musel ze střelnice v Kuřivodech pěšky až do Bělé pod Bezdězem, protože jsem nenastřílel, ani do terče jsem netrefil.

Když mě majoři Kováři vypustili ze dveří Krajské správy ministerstva vnitra ČSSR, nespěchal jsem tentokrát rovnou domů, zamířil jsem do Komenského parku srovnat si v hlavě informaci, jíž se mi dneska u výslechu dostalo, aniž bych o ni žádal. Bloumal jsem po osvětlených cestách, míjel prázdná místa po artefaktech, jež se tu dlouho neohřály. Vadily svou výjimečností, svojí viditelnou příslušností do

jiného, normálního světa – za to, že byly svobodné, odsoudili je k zasanťování nebo dokonce ke zmaru. Kdeže jim je dnes konec...

Majoři Kováři tentokrát citovali z mého rukopisu knížky o vězení. Pohoršovali se nad vulgarismy, jichž jsem použil. Od nich to sedělo! Co však informací o tom, že znají obsah rukopisu, který zrovna píšu, který pečlivě ukrývám, sledovali? Byl to záměr nebo zmýlená? Těžko uvěřit, že by se tak lstivá a zkušená organizace dopustila zásadního omylu. Totiž: napsané stránky, abych je neměl doma při předpokládané domovní prohlídce, svěřoval jsem důvěryhodnému příteli D. P. A nikomu jinému. To znamená, když z mého textu citovali doslova celé pasáže, musel jim D. P. rukopis poskytnout. Když se tedy k citování odhodlali, museli předpokládat, že přijdu na to, odkud text mají. Chtějí, abych se dozvěděl, že D. P. je donašeč? – To snad ne! Nebo ve snaze blýsknout se, že vědí všechno, že přes rameno čtou, co zrovna tūkám do stroje, se přece jenom dopustili chyby?

Nedávno – po letech dvaceti – volal mi D. P do práce: proč jsem se neohlásil, když tady už dva roky pobývám, jestli se mu nevyhýbám a vyhýbám-li se mu, proč.

– Protože si myslím, můj milý D. P., že jsi fízl. A nejsem sám, kdo si to myslí, to mi věř.

– Ale to není pravda, jak to mám vyvrátit? Pomluvy se těžko vyvracejí... Máš nějaké důkazy?

– Jak bych mohl mít důkazy! Jenom indicie, ale těch habaděj. Samozřejmě, na základě indicií tě nemůžu odsoudit, akorát s tebou nemusím mluvit. Akorát mám důvod se ti vyhýbat, a to zrovna činím.

– Křivdíš mi, řekl smutně.

– To je možné, že ti křivdím, ale co mám dělat, řekl jsem a položil. Ani trochu veselo mi nebylo. Jenže jak mám vědět, kde je pravda?

Úzkost mě popadla v tom Komenského parku. Připadal jsem si sám uprostřed příšer, které mi jdou po krční tepně a já je nevidím. Krouží kolem na tichých tlapkách, pod měkkými polštářky ukrývají drásavé spáry, tváří se jako neteční spoluobčané, tváří se, jako bych

je nezajímá, jako by je nic nezajímalo, vůbec nic. Čas od času mě uloupí z chodníku nebo od psacího stolu, odvečou do vyšetřovny a tam mi buší do mozku a já se nemohu bránit, nemohu říct: – Tři korunky na hlavu, na honěnou nehraju! Nemohu jim utéct, všude mě najdou, když mě chtějí potrápít, zasévají nedůvěru k přátelům, stále připomínají svou existenci. Bojím se ráno, v poledne, večer i ve spánku, doma se jich bojím, na ulici, v tramvaji i v práci z nich mám strach, lezou mi do cesty, do svědomí, jsou všudypřítomní, neplatí na ně: – Huš, huš, zmizni, potvoro, ani třikrát plivnout přes rameno, žádný prášek proti molům, proti estébákům... Zoufalý život psance, který nic neukradl, který nikoho nezabil a nemá se kam utéci, kam ukrýt, myšička na betonu a lovec opřený loktem o zábradlí cílí, prst na spoušti, nezmačkáne hned, třeba až zítra... nebo za chvíli? pozitří? nebo nikdy? – A sochy, které tu kdysi byly: kovové stromy, pole modrého smaltovaného plechu, litinové hlavy na kolečkách, duhový terč, spletené roury k prolézání, smutkoplaše a jitřiče fantazie, lapače blbosti, trumpetové holubníky, orchestriony barev a tvarů ti zmrdi bez fantazie, sluhové okupantů kamsi zašantročili.

Jistě, pár lidí mi ještě zbylo, nejsem úplně sám, jen osamělý. Pro útěchu jsem v tom Komenského parku počítal na prstech: rodinní příslušníci, Paralipomenon, Edík, Petr – s těmi jsme měli společný osud, odseděli si svoje ve vězení, za ty ruku do ohně; ještě pár lidí se tu snad najde, Ota Filip, Ivan Kubíček, Jarda Krejčí, Honza Leštínský... kdo ještě? Kdo z těch, kteří se do ničeho nenamočili... Vašík Netušil, Zelinka zvaný Evergreen, Karl von Pippa a Křenda... taky Gaučo a jeho grog s máslem... pár disidentů v Praze – jak je k nim daleko! Zoufalci se stejným osudem... Byla by to aspoň rota?

Stál jsem pozdě večer v Komenského parku pod výbojkovým světlem u památníku osvoboditelům a nikdo nebyl v té chvíli na světě, kdo by mi pomohl nést tíhu, která mne zalehla, tíhu přítomné chvíle a pomyšlení na budoucnost. – Co je to za systém, když mu vadí hračky rozhozené po trávníku? Co je to za systém, který si za

svého nepřítele vybral zrovna mne? Snad právě proto, že mírný, tolerantní, myslící a bezbranný musím být nepřítelem takového režimu a nejlepší by pro nás oba bylo, kdybych nebyl.

Polekal jsem se. Nikoli svých protistátních myšlenek, jenom jsem si uvědomil, že tu stojím v Komenského parku sám, v noci, snadná oběť brutálního, zavrženíhodného zločinu, který nelze vyšetřit. Práskl jsem do bot a přes záhony, přes trávník pelášil k domovu.

Několik neděl předtím, než jsme odjeli z té špatně spravované země navzdýcky, bloumal jsem sám krajinou kolem Vlkovic. Původně tu žili Němci. Naši Němci, Němci z Moravy a Slezska, usazení zde po staletí. Po válce je reprezentanti této země s požehnáním vítězných velmocí a za potlesku českých občanů vyhnali: pryč zpátky, domů. – Tak nám to říkali ve škole, nebyl důvod nevěřit, Němci do Německa, jak je to prosté. Zavinili válku, prohráli válku, co s nimi. Jenomže jejich domov byl tady, ve Vlkovicích, v Opavě, v Novém Jičíně... a všichni se přece neprovinili, všichni nezavinili válku, jenom někteří. A naše reprezentace za souhlasu většiny vyhnala vlastní lidi do cizí země, aniž by zkoumala míru jejich provinění. A mě teď čeká cosi podobného.

Prošel jsem Heřmanicemi až do Věsky, Věskou kolem kostela a dál silničkou na Kaménku. U cesty mě praštil do očí starý známý z Komenského parku; ztratil sice barvu a zrezivěl, ale byl to on – železný sloup s op-artním kotoučem, měnícím optický efekt podle úhlu pohledu, cosi neuvěřitelného v té krajině rozpadajících se vesnic a zanedbaných pastvin rozkrájených zrezivělým ostnatým drátem, v krajině pokácených křížů a vykuchaných božích muk; Martján na Karlově mostě, Sněhurka v kravíně, pěst na oko. – Pokračoval jsem polňačkou dolů a narazil na popraskaný bazén v lese, neúspěšný pokus o koupaliště. Kolem dokola a mezi stromy se povalovaly smaltované plechy, zbytky modrého pole z Komenského parku. Jedním z plátů kdosi vyspravil rozdrbanou boudu opodál. Za boudou vyvrácena ležela v kopřivách obrovská hlava na kolečkách,

litinové dílo Karla Nepraše. Náš malý Davídek při procházkách Komenského parkem se pokoušel postrčit ji po kolejkách. Nikdy se mu to nepodařilo. Fascinovala ho svou obrovitostí a úsměvem. Teď se tu válí poražena u nepovedeného koupaliště bez vody – v ukradeném kraji ukradená hlava na kolečkách. Co tu ještě pohledávám?

Vrátili jsme se ke koupališti za Věskou se švagrem Lubošem, je vyučený strojní zámečnick, železu rozumí.

„To tu nemožeme nechat, kdosi ju ukradne a střelí do sběru. Radši ju ukradneme my a postavíme v zahradě, vždyť je to pěkné.“

„Jenomže nás by zavřeli.“

Zatímco jsme ryze teoreticky zachraňovali ponížené a k smrti odsouzené umělecké dílo, přikradli se k nám dva chlapi oblečení do zeleného svršku nepěkně nazývaného bundokošile, měli červené tváře, hnědé polobotky a vždycky pravdu.

„Ha!“ řekli. „Co jste tu ztratili?“

„Chcete ukrást železo!“

„Myslíte tuhle sochu?“

„Ta litina patří obci. Vy jste podezřelí, a kdybyste to ukradli, je to trestný čin a já jsu pomocník věbé a tady soudruh je soudruh předseda.“

„Ale to je výborné! Vy jste za to odpovědní? Takhle se zachází s uměleckým dílem? Jak je možné, že vám tu rezaví skulptury, které zkrášlovaly krajské město? Kolňu na žďorby spravujete uměním! Jak si to zodpovíte, když to nahlásíme?“

Zvolili jsme nejlepší obranu. Soudruzí nevěděli, co jsme zač, a pochopili, že bez autojeřábu s tím nehnem, že jim ten kus litiny nevyfoukneme, i kdybychom chtěli, sami si ho prodají do sběru. Ani nás nepožádali o předložení občanského průkazu, nasedli do zelené škodovky a odjeli. – A my s Lubošem jsme tu Neprašovu obří hlavu na kolečkách strčili do kapsy a odnesli k nám na zahradu.

S kolem kolem světa 3

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

Vázací drát, který jsem získal tak neobvyklým způsobem, mě dokonale zklamal. Byl opravdu mizerné kvality, skrznastrz prolezlý rzí a je s podivem, že na Kvasničkově zvaném Fajkař vůbec udržel kalhoty. Kdybych se tenkrát u kmene duhovníku pořádně napnul a zacasnoval tělem, byl bych se býval určitě osvobodil, drát by byl býval praskl jako zvlhlý motouz papírák. Takovým drátem přetržený řetěz velocipedu nevyspravím ani provizorně. Pokusil jsem se o to sice, ale při třetím záběru jsem jej musel hledat v prachu cesty. Švihnul jsem zbytkem drátu do škarpy, popadl kolo za řídítka a vyrazil do neznáma. Zvědavost, ten hnací motor každého cestovatele, kázala mi pohrdat pohodlím a vykračovat vstříc novému poznávání.

I s drobným nedostatkem kolo znamenitě sloužilo: mohl jsem si na ně navěšet tašky s veškerým majetkem, nosič obtěžkat břemeny nutnými k cestování, Čiča se měla kam uvelebit, když jí tlapky únavou umdlávaly, zvonek zvonil, a když se cesta sklonila, svezl jsem se na pedálu jako na koloběžce i bez řetězu. Ostatně, přetržený řetěz kolem krku mi nesmírně slušel, děvčata se za mnou otáčela, kdykoli jsem na nějaká narazil. A to mně – starému kozlovi – tuze lichotilo.

Dívky vyzývavé krásy postávající u cest na mne mávaly, lákaly mnohaslibnými gesty, hubičky posílaly, a to jen proto, že se jim líbila má nevšední ozdoba. Nepodlehl jsem samozřejmě jejich svodům, vždyť jsem měl před sebou vznešené poslání: poznat a podat svědectví. Cestovatelství totiž není zbůhdarmé utloukání času, neúčinné užívání dne, bezduchá zábava, nýbrž činnost bohulibá, lidstvu prospěšná. Musím však přiznat, že vedle strastí a nejistot odměňuje cestovatelství také chvílemi klidu a pohody, tolik potřebnými k načerpání sil do dalších strastí, do nových dobrodružství.

Kráčel jsem zvolna mírně zvlněnou krajinou a užíval si sluníček – nebe bylo bez mráčku, pěkně žlutoučké jak čerstvě vylíhlé housát-

ko a vůkol to vonělo ambrou, vždyť zrovna probíhala senoseč. Ze všech stran se ozývaly vylekané vzdechy podtínané trávou, odevšad ke mně doléhala kamenokovová škrrr, škrrr carborundum brousků napravujících kosám ostří a také svrkot vyplašených svrčků. Kosáci se rozpřahovali v pravidelném rytmu a hrabalky se oháněly hráběmi. Blankytná tráva s pestrými lučními kvítky vadla v pokosených řádcích a vydávala tu těžkou, pro můj nos stále ještě vzácnou vůni, působením obou sluncí schla rovnou před očima a měnila barvu z blankytné přes ultramarín, kobalt až k pařížské modři, nejvyšší čas poskládat seno do kupek. Však také hrabalky v puntíkových šátcích odložily hrábě a chopily se vidlí.

Blatník mého bicyklu spokojeně řachtal po kamínkovaté polní cestě s vyježděnými koleji, Čiča se probudila a odběhla na lov. Celá určená se vrátila s tučným svrčkem – při senoseči propadají panice, zmateně poskakují, snadno by je ulovilo i nemotorné batole –, usedla na sedlo, složila přední tlapy pod bradu, zemdlé a nasycená usnula za jízdy

Také mně šli zdejší svrčci k duhu; jsou vydatní, plní vitamínů a proteinů, není třeba je tepelně zpracovávat, chutí připomínají neposolené škvarky s cibulí a mákem – je to nezvyklé, ale co naplat, v nouzi čert i mouchy lapá. Nedal jsem se přece na objevování nových světů proto, abych našel kulinární ráj, Schlaraffenland, zemi za móřem piva... Cestovatel musí přinášet oběti. Díky malé černobílé přítelkyni jsem hladem věru netrpěl, svrčků je všude hojno a ona mi je ráda nosila.

Bylo poledne. – Což neznamená v těchto končinách, že bylo dvanáct hodin, neboť podle sluncí se čas nedá určovat. Poledne nastane ve chvíli, kdy čtyřspřeží žlutých valachů s karmínovým sluncem na voze přiškobrtá na úroveň slunce rumělkového, permanentního, až se obě nebeská tělesa překryjí: někdy v 11:42, jindy ve 12:23 a není výjimkou, když k tomu dojde až o půl třetí. Naštěstí nejsem otrokem času, abych lpěl na nějakých svazujících přesnostech u této veličiny, ostatně vědecky zpochybněné, relativní. Slunce se překryla, bylo

poledne. Opřel jsem kolo o kmen kokošky. Kokošková alej vroubila cestu a skýtala řídký stín, nic hustšího však v dohlednu nebylo. Usedl jsem do příkopu a pustil se do louskání svrčků, jichž mi pilná Čiča nanosila několik habadějů, a to bylo přespříliš. Podlehl jsem jakési nekontrolované žravosti a spráskal jich dva veletucty. Pak jsem ještě natrhal náruč pastuších tobolek a spořádal je neloupané. S břichem naditým zalezl jsem do nejbližší kupky sena a probudil se až v pozdním odpoledni. Bud' jsem spal tak dlouho, nebo si dneska nebeští koně popílili. – Rád bych ještě za světla dorazil k obydlené končině s hospodou nebo alespoň k lidskému příbytku s vodou, žízeň po nezřízeném hodování byla stravující. – Oprášil jsem z oděvu tmavomodrá stébla, vytřepal z kalhot všetečné broučky, pobíhá jich tu všude přemíra, a připravoval se na další cestu.

– Tak pojď, ty můj poklade! Čičik... Ale Čiča nikde. Chvilí jsem čekal rozhlížeje se kolem, točil se jak holub na báni a stražil uši do všech stran, zaslechnu-li její neslyšné tlapky a slyšitelné mňoukání. Nebylo to poprvé, co se zdržela, kočka není pes, který poslušně přikluše na hvízdnutí... Proč jsem byl tentokrát tolik zneklidněn? Jak to, že zrovna tady, pod korunou kokošky mě popadla obava, úzkost, strach o malou kočenu, bez níž by mé cestování ztratilo rozměr, jaký může člověku poskytnout jen blízkost přátelsky nakloněné bytosti? – Balil jsem svých pět švestek pomalu a přemlouval sám sebe, že se nic neděje, Čiča že je tvor statečný a vybavený instinkty, nic se jí přece nemůže stát. Po dlouhých průtazích a nerad jsem přece jen vyrazil. Však ona přiběhne, vyskočí na nosič a uvelebí se v sedle, složí přední packy jako pantáta, jenž z okna kouká.

Po několika krocích jsem pocítil, že mi ještě něco chybí, cosi blízkého, nač jsem si zvykl a teď postrádám. Sáhl jsem si ke krku – ano, přetržený řetěz tam nebyl. Vrátil jsem se, rozházel a zase složil kupku, která mi posloužila za ubytovnu, prohledal příkop pod kokoškou a celé okolí, ale řetěz byl pryč.

Vzhlédl jsem k obloze – žlutý vozka dřepěl na bobku a pobaveně mne pozoroval. Teprve když v mém pohledu vyčetl jednoznačnou otázku, ukázal bičem směr, kterým jsem se tak jako tak hodlal vydat, zašklebil se škodolibě a práskl do koní. Čtyřspřeží pivovarských valachů zabralo těžkými kopyty a karmínové slunce se dalo do pohybu.

Hned za první zatáčkou terén hluboce poklesl do průrvy, bezpochyb ji tu vyhlodala řeka. Hluboko pod nohama mezi bujnou vegetací jsem zahlédl žluté odlesky vody. Opět jsem použil kola jako koloběžky, tentokrát to však byl čin neuvážený, přední brzda fungovala mizerně a zadní bez řetězu vůbec, řítil jsem se krkolomně serpentýnami, a nebýt zdatným cyklistou s letitými zkušenostmi, býval bych si patrně na tom kamínkovaném tobogánu srazil vaz. Byl to malý zázrak, že se mi podařilo ukočírovat kolo v tak nepříznivé situaci. Naštěstí jsem neopomněl upevnit všechny předměty a přitáhnout řemínek svojí korkové přílby; co bych si počal bez cestovatelských utensilií a bez pokrývky hlavy v cizím světě pod palčivými slunci.

Na dně dosti širokého kaňonu se klikatil bystrý potok. Voda, která se jevila žlutou – zde se každá vodní hladina jeví žlutou, vždyť odráží žlutou oblohu – byla průzračná a ledová, přímo lákala k napití. Spokojil jsem se však s pouhým opláchnutím rukou a obličeje. Cožpak si cestovatel může dovolit napít se z neznámého zdroje? Ačkoli žízeň po vydatných svrčcích a mastných pastuších tobolkách byla nesnesitelná, pokušení jsem odolal a s jazykem na vestě pokračoval v putování. Zurčení chladného živlu nezbedně poskakujícího mezi kameny násobilo můj chtíč a drásalo nervy. Má potřeba však měla být záhy podivně ukojena.

Ještě za světla jsem narazil na hospodu. Jmenovala se U DVŮCH MOTÉLŮ, tak hlásalo návěstí velící doprava, z cesty pěšinou do přílehlé strže podél vyschlého potočiště, ústícího do potoka činného. Po několika krocích se úzká strž rozšířila v palouk, na palouku utěšené selské stavení s širokými vraty, za okny v truhlících zelené kakáty,

baziliška a rozvalím. U DVÓCH MOTÉLŮ se opakovalo na vývěsním štítě.

Vešel jsem otevřenými vraty do dvora s hnojištěm, kadibudkou a pumpou; zrovna tam dva kosáči pumpovali vodu do ešusů. Od pumpy vedla k hospodě vyšlapaná cestička. Opřel jsem kolo o zed' a vstoupil do lokálu. U dlouhých stolů na lavicích seděli kosáči v montérkách, gumové holínky na nohou, na hlavách rádionky se zarolovaným okrajem. Bylo tu i několik unavených hrabalek v květovaných zástěrách. Všichni měli před sebou hliníkové ešusy s pěnivou tekutinou připomínající pivo. Proč zrovna ešusy? Inu, jiný kraj, jiný brav. Veškeré publikum ke mně vzhledlo, a když jsem smeknul a pozdravil, začali se pobaveně chechtat.

– Nevšiméte si jich, řekla baba Motélová, majitelka, výčepní i obsluha. – Jsó to burani. Pumpa je na dvoře! Vrazila mi do ruky prázdný ešus.

Posláním cestovatele na rozdíl od misionáře není přinášet do neznámých končin naše mravy, nýbrž podřídít se mravům místním, pozorovat, zaznamenat, udělat si úsudek a informovat doma veřejnost. Pochopil jsem a šel na dvůr, pečlivě vymyl ešus, na jehož vnitřních stěnách byly kruhy zaschlé špíny a usazená pěna. Neodolal jsem a napil se pramenité vody rovnou od pumpy, ještě jednou vydrhl nádobu pískem, pečlivě vypláchl a vracel se po vyšlapané pěšině.

– Kdepaks nechal vodu, kemo? divil se mé prázdné nádobě kosáč, který vrávoravým krokem chvátal ke kadibudce. – Šumák bez vody je strašně silné, propálil by ti diru do blézáka.

Skutečně, baba Motélová už měla šumák rozbalený, hodila mi ho do ešusu elegantním obloučkem, aniž bych se slůvkem zmínil, že po něčem takovém prahnu.

– Pote do extrovný, pane Páv, přece nebudete vy, takové slavné cestovatel, sedět s křupanama v logále!

Zalichotilo mi, že můj věhlas dorazil až do odlehlého kouta a že baba Motélová nezkomolila mé neobvyklé jméno. – V extrovně byl lustr z panoží kabara pižmového, také věšáky tu byly v loveckém

stylu, z paznehtů a pyjů ulovené zvěře. Na jednom z nich byl pověšen jutový pytel, v němž se občas cosi pohnulo a jako by se pokoušelo vydat zvuk, zavolat o pomoc, ale nemohlo. Opět se mne zmocnila úzkost, jejíž příčinou snad byla zatoulaná Číča. Anebo cosi neznámého visí ve vzduchu... Na věšáku byly ještě dva klobouky – vysoký cylindr a měkký borsalino. Patřily dvěma fajnovým pánům, kteří seděli pod nimi a opatrně, decentně upíjeli ze svých ešusů. Seděli vedle sebe u dlouhého stolu a u každého z nich ležela síťka na motýly.

– Sedněte si semká k tem dvóm pánum, pane Páv, to je spoločnosť pro vás.

– Rustik Heligon, lovec motýlů.

– Frumencius Polygon, rovněž lovec motýlů.

– Věncezslav Páv, básník a cestovatel. Velice mne těší.

– Potěšení je i na naší straně, pane básníku a cestovateli, řekli oba lovci motýlů. A mně se ulevilo. Úzkost mne opustila, a když jsem si s oběma pány přitukl, byla dušička v peří. – Je to báječné, poznat sympatické lidi, dozvědět se jejich jména a profese a moci s nimi prohodit několik slov. Patří přece do cestovatelovy pracovní náplně poznávat nejen přírodu, nýbrž i společnost, zvyky a obyčeje obyvatel probádávaných oblastí.

Venku zahřmělo. Setmělo se rázem, baba Motélová musela přinést rozžatou lampu, abychom na sebe viděli. Za okny se blýskalo, hromy byly divoce a v přestávkách mezi hromobitím doléhalo sem hustě šumění deště.

– Všude dobře, v hospodě nejlépe! Pochvaloval jsem si, že v tom nečase nemusím bloumat krajem. Číča si snad nějaký úkryt najde. – A k čemupak je dobré lovit motýly?

Oba pánové mi vyprávěli o dnešním úspěšném dni, plný pytel jich nalapali a všeho druhu, ještě sebou uvnitř cukají, však ono je to zanedlouho přejde. Loví se pro pel, ten je obzvlášť ceněn v kosmetice, používá se k výrobě očních stínů pro marnivé dámy. A macerované sosáky prý jsou pány vyhledávaným afrodisiakem.

– Copak lov, to je legrace, řekl pan Polygon, – teď nám teprve nastane rachota!

– Musíme motýly roztrždit podle druhů a pohlaví a pak seškrábat pel z křídel žiletkou do papírových pytlíků podle barev, vysvětlil pan Heligon.

– Jde to na plíce!

– A na oči! Taky sosáky je třeba třídit podle pohlaví, samičí totiž nejsou k ničemu.

Bouře za okny bouřila dál a já jsem šumáku baby Motélové přišel na chuť. Netrvalo dlouho a obsah ešusu ve mně zmizel jak v bezedné propasti. Mí soustolovníci byli umírněnější; ulizovali z nádob jak mlsná kočka z krajáče smetany.

– Skáknou vám pro další, nabídl se pan Polygon a už byl zpátky, celý promáčený, s šumivým mokem sladkobolné chuti. Tentokrát měl nápoj temnou, téměř černou barvu a pěnu hustou jak šlehačka. Přisál jsem se k chladivému hliníkovému plechu jako pijavice ke koňské noze a zcela podlehl dosud nepoznanému chťiči. Vypil jsem obsah nádoby jedním douškem. Další nadmíru mi přinesl pan Heligon a ještě mne pochválil:

– Hodný, bumbá, ani pobízet ho nemusíme.

Napil jsem se opět zhluboka a bouře za okny, hromy s poryvy větru a šuměním deště se proměnila v záludnou pobízecí symfonii.

Pánové Rustik Heligon a Frumencius Polygon vstali od stolu, popadli sítky na motýly a uklonili se jako na scéně. Bylo to opravdu povedené vystoupení; v extrovně s panožím zatančili mi pro pobavení komickou čtverylku. Tuze se mi to líbilo, chtěl jsem zatleskat, ale nepodařilo se mi dlaní trefit dlaň – při úporné námaze mójela jedna ruka druhou a mně to připadalo směšné, k popukání.

– Teď budeme kouzlit, oznámil pan Polygon a nasadil si cylindr – jako pravý pouťový kouzelník. – První a poslední kousek: kočka v měchu! ohlásil pan Heligon a narazil si na hlavu borsalino. Pak sundal z věšáku pytel, rozvázal tkaloun a přistrčil vak panu Polygonovi. Ten

si mezitím navlékl pevné pracovní rukavice. K mému úžasu vylovil pan Polygon z pytle přetržený řetěz mého kola. Ještě dnes dopoledne zdobil mou šíji a teď se jím okrášlil tento podivuhodný kouzelník. Musím přiznat, že také jemu slušel znamenitě. Sáhł do pytle podruhé – očekával jsem hrst pošlých motýlů, ale chyba lávky: vytáhl na světlo... moji malou průvodkyni, mou černobílou kočičku, přítelkyni, ochránkyni a živitelku Číču! Nebohé zvířátko mělo tlamičku přelepenou leukoplastí, aby se nemohlo bránit zuby a mňoukáním. Pan Polygon ji – všecku zesláblou a ochablou – držel štítivě za ocas kus od těla jako nevábnou věc patřící na hnojiště.

– Kočičí létání! ohlásil pan Heligon jako pouťový vyvolavač a přistoupil k oknu.

Teprve teď mi došlo, že musím zakročit; nezakročím-li ihned, stane se neštěstí. Vyskočil jsem... Ne, vůbec jsem nevyskočil, chtěl jsem vyskočit od stolu, ale nešlo to. Jako by mě přikryli těžkou houní, nebyl jsem v stavu odlepit zadek od židle, pozvednout ruku. Přesto jsem viděl a vnímal události naprosto jasně: pan Heligon otevřel okno a dovnitř vtrhla bouře – tympány, činely, zvony a bubny, tuby a basy, hromy a blesky. Pan Polygon roztočil Číču nad hlavou, učinil otočku jako atlet kladivář a vymrštil nebohé zvířátko oknem do sloty. Vykřikl jsem zděšením... Ne, vůbec jsem ze sebe nevydal hlásku, nešlo to, jenom jsem chtěl vykřiknout. A tu se mne zmocnily mráskoty, propadal jsem se do tmy a nevědomí.

Nemohl jsem vůbec otevřít oči, hlava těžká, žízeň a roztřesený žaludek. První vjem byl pach obilního šrotu, pokrácených kopřiv a hnoje, druhý vjem – dutý úder kopyta o dřevěné stání, šustění slámy a jakési podivné chroupání. A ještě jeden zvuk mě zaujal; připomínal cosi příjemného z dětství, určitě z Chvalkovic. Ano, dědeček seděl na trojnožce, mezi kolena plechový hrotek a dožil Stračenu: – Crrr, crrr, crrr... crčelo mléko do plecháče.

Konečně se mi podařilo otevřít oči. Nalezl jsem se na trámové podlaze podestlaný modrou slámou, nade mnou nahá žárovka,

vzduch sem proudil škvírou pod stropem. U koryta kousek ode mne řetězem připoutané ke žlabu postávalo dobytče, jakému tu říkají pšela. Nejsou to žádná pokorná zvířata jako třeba naše kravky, mají žahavé chvosty, jimiž se ohánějí, a běda tomu, koho zasáhnou na nechráněné pokožce; hodnou chvíli je ochromen a pak mu naskáčou ošklivé puchýře. A nejen to, rozzuřené dokážou rozdupat člověka na kašičku. Na trojnožce seděla Mařa Šolastrová a dojila pšelu crrr, crrr, crrr... do hrotku. Byla oblečená v růžové uniformě s brigadýrkou na hlavě, okširovaná řemením jak déveťák ve službě – kolem pasu i přes ta svoje neskutečná prsa –, a na řemení se jí houpal červeně a bíle pruhovaný obušek. Ve tváři i na ruce měla ošklivé puchýře po pšelím chvostu, ale nevěnovala jim pozornost, zřejmě už přivykla, dojila rytmickými pohyby tekutý pšelí med.

– Nemyslete si, pane Netušil, že po známosti tady neco svedete. Jste v tem až po krk a já vám z toho nepomožu, kdybych se měla rozkrájet, řekla Mařa Šolastrová, když byla s dojením hotova. Zvedla se z trojnožky a obsah hrotku vylila do koryta, příslušejícího stání, ve kterém jsem se nacházel.

– Ale vždyť já jsem Věncezslav Páv, básník a cestovatel, ohradil jsem se chabě. Do skoku mi nebylo.

– To můžete povídat tady pšele, a ne mně, vždyť se známe od děcka. Poradit vám možu jenom jedno: žádný zatlókání, všecko popravdě řeknite a moc se vám ulevi. A taky pořádek! Když budete mět ve stání podestlany, korétko dočista vyblézany, když nebudete požďuchovat pšelu, když budete pěkně sedět se založeněma rukama, máte ode mě všecko. Já tady enem poklúzám pšely a dávám bacha na zadrženy, drženy a uzavřeny. Já nevím, co kdo vymamlasil, že ho přimkli, však on to každé sám dobře ví.

–Já to, Mařo, opravdu nevím.

–To říká každé. A neříkáte mně Mařo, já vám taky netykám. Řikáte mně pani velitelko a fertyk. Med dostanete po každym dojeni a voda teče z napáječky. Hnuj se vyhazuje jedná za tédeň, věměna knih a prá-

dla za štrnást dni, kopáni jednó do roka. Jasny? Je zakázaný kóřit, chytla by sláma, onanovat, to je hřích, nedostal byste se do neba, a válet se přes deň ve slámě. Povoleny je sedět, chodit, číst, hrát šachy a čekat. Když přindu já nebo jiné velitel, postavíte se do pozoru a srozumitelně řeknete: Pani velitelko nebo pane velitel, podle toho, chliv číslo sedumnást set štrnást, zadržené Netušil a jedna pšela. Jasny?

Mařa Šolastrová nečekala, že něco odpovím, přistrčila mně trojnožku, na ni položila knihu P. G. Wodehouse Heitere Golfgeschichten – vytáhla ji ze svého klenutého zářnadrí – a bez pozdravu odešla. Dveře práskly a ozvalo se dvojí zaklapnutí zámku.

Ano, i do takovýchto situací se znamenití cestovatelé tu a tam dostanou. Bylo tu neutěšeně. Chyběl mi kartáček na zuby a pasta Weleda, na niž jsem zvyklý, také kolo a především má ubohá malá Číča. Pšela koulící vztekle složenýma očima a švihající kolem sebe žihadlem, ač tvor živý a užitečný, byla za něžnou kočenu jen chabou náhražkou. Také hrnek nebo sklenice, jídelní nádobí a příbor tu chyběly, o mýdle, ručníku či utěrce nemluvě. Voda tekla z dobytčí napáječky rovnou do koryta s čerstvě nadojeným medem a spouštěla se nosem. Tekla na med, musel jsem ji chlemtat způsobem člověku nedůstojným. O konání tělesné potřeby raděj pomlčet! Jako to dobytče vedle... Golfové historky však byly veselé, škoda jen, že má němčina není z nejlepších.

Přesto jsem si v knížce hezky hlasitě říkal, aby mi ušel čas a také abych se v jazyce Marxově a Engelsově zdokonalil, když se mi naskytla takováto příležitost. – Mé slabikování mělo nečekaný, překvapivý účinek; když jsem udělal pauzu, abych si odpočal, dobytče uvázané kousek ode mne zadupalo nepokojně kopyty a zabzučelo docela zřetelně: – Dáále! Dáále! Nedal jsem najevo překvapení a pokračoval v lektuře. Poočku jsem pozoroval blažený výraz v jinak tupém a divokém obličejí pšely. V závěru první veselé golfové historky, když Archibald Mealing vyhraje nad protivou Gossettem, když snoubenka Margaret zjistí, že rande propásl kvůli golfu, a odpustí mu, když se

doví, že vyhrál přebor svého klubu a nemá ani trochu v lásce literaturu, z komplikovaných očí dobytčete vytryskly slzy smíchu i dojetí.

A tak jsme tu svorně žili celých čtrnáct dnů, aniž by mi někdo řekl, proč jsem tímto prazvláštním způsobem zbaven svobody. Kdo vlastně jsou pánové Heligon a Polygon a co mají za lubem? Ale nestěžoval jsem si. Jenom strava byla příliš jednostranná: med z koryta, bez chleba, bez másla a voda z dobytčí napáječky. Také hygienické nezvyklosti mi dělaly potíže. Musím konstatovat, že některé civilizační návyky mohou být v jisté situaci jenom na obtíž. Těžko si člověk zvyká, když na něj občas kdosi pokukuje dírou ve dveřích. Mařa Šolastrová přicházela ráno a večer zkontrolovat pořádek, podojit pšelu a prohodit pár slov. Byla vcelku zdvořilá, ovšem nazývat mne pravým jménem Věncezslav Páv, k tomu se nedokázala odhodlat. A takovou by mi to udělalo radost!

– Vzpomínáte si, pane Netušil, jak jsme si na zbořenisku za plagátama hráli na doktora? připomněla mi jednou večer.

Zapýřil jsem se notně, neboť jsem si na tu situaci, kdy došlo k velkolepému objevu opačnosti pohlaví, živě pamatoval. Bylo po válce, mladší školní věk, v lebedě, durmanu a lopuši nalezl jsem u Maře onu – už tenkrát – dráždivou rozdílnost a zároveň vzájemnost. Mlčky jsem přikývl. Už při prvním setkání s Mařou jsem si na ty nevinné dětské hrátky vzpomněl.

– Co byste řekl, času dost, kdybysme si to zvopákli... Ta dobrá žena si začala rozepínat řemení, nedílnou součást uniformy, a dívala se na mne hladovýma očima. Svůj neukájený pud nedokázala kompenzovat jinou, prospěšnější činností.

– Odstup, satane! zvolal jsem odhodlán odolat, ale nebylo v mé moci vymanit se z jejího cílevědomého sevření. – Hrotek s čerstvým medem se převrhl do slámy, a když bylo konečně dokonáno, vstali jsme celí upatlaní a já bez večere.

Nazítří přinesla Mařa Šolastrová čisté podvlíkačky a košili bez límce, sebrala Heitere Golfgeschichten a vytáhla ze záňadří první díl Švejka. Byl den výměny knih a prádla.

– Ruce za záda! poručila Mařa Šolastrová. – Jde se!

Přela mi věnovala povzbudivý pohled, jako by říkala: – Zlom vaz, kamaráde, a vrať se brzy, už se těším, až si zas budeme číst.

Začalo to – což se dalo předpokládat – tahanicemi o jméno. Jako by to, co je napsáno v občanském průkazu, bylo rozhodující. Nedokázali pochopit, že tady jsem Věncezslav Páv a nikdo jiný. Václav Netušil že zůstal jinde, dejme tomu v Elektrárně Vítězný únor, Ostrava-Přívoz.

– Říkáte, skříní jste se k nám dostal? Velice zvláštní... řekl pan Heligon a kroutil hlavou jak špatný herec snažící se předvést údiv.

– Kterýmpak křídlem, levým nebo pravým? zeptal se pan Polygon uštěpačně. Kouřil tlustý doutník a vypouštěl ústy tuze umné kroužky dýmu.

– Jak to děláte, pane Polygone? projevily jsem zájem i obdiv, – něco takového bych v životě nedokázal!

– Kouříte? zeptal se pan Heligon suše.

– Toho nešvaru jsem zůstal ušetřen.

– Tak vidíte, že jsme vás načapali na hruškách! zaradoval se Polygon. – Nekouří a chtěl by vědět, jak se dělají kroužky.

– Karl von Pippa, Zelinka zvaný Evergreen a Křenda! vybafl pan Heligon. – Nic vám to neříká?

– Mě nenachytáte, prohlásil jsem s mírným patosem, jaký mi obvykle bývá cizí, ale tentokrát – zdá se – byl na místě. Zahalil jsem se neproniknutelným mlčením. Přece nezradím přátele, kteří mne zachránili před Kvasničkou zvaným Fajkař, před bídnou smrtí hřebíkem dvoustovkou a rezavým drátem.

– Ale vždyť my vás nechceme nachytat, my jen pátráme po pachatelích, staráme se o bezpečnost, bdíme nad šťastným životem našich obyvatel a jejich dětí. Co je na tom?

– Jsme ochránci a přátelé. Informujeme, radíme, pomáháme, převádíme starší a handicapované osoby přes ulici. Také vám, pane Netušile, hodláme pomoci.

– Dobře, když nechcete spolupracovat, použijeme jiných prostředků. Nemyslete si, že se jich budem – kurva – zdráhat použít!

Pouze jednou, jedinkou věcí by mne bývali zlomili: kdyby odněkud vytáhli moji nebohou Číču a začali jí ubližovat. V tom případě... nevím, nevím. Číču však neměli, chuděrka vyletěla oknem hospody U DVŮCH MOTÉLŮ do bouřlivé noci a dosud o sobě nedala vědět. Kdoví kde je jí konec!

– Tak znovu: Karl von Pippa, Zelinka zvaný Evergreen a Křenda. Kdy jste je viděl naposledy, za jakých okolností a kam odešli, kde se nacházejí v této chvíli?

– ...

– Dobře, sám jste se rozhodl, žádný nátlak jsme na vás nečinili. Vždyť by vás neubýlo, kdybyste promluvil. Jak já nerad někoho mučím!

– Koledoval si o to, nic jiného nám nezbývá.

– Jak já nerad někomu drtím palce a zápěstí, holeně a nártý, nenávidím natahování na žebřík. Jak já nerad číchám smrad kůže spálené až do masa. Srdce mi z hrudi rve kvílení martyrovo. A když musím vydlobávat oči, dělá se mi špatně od žaludku. Když někomu pomelu živou ručičku v kafemlejnku, nechutná mi nedělní oběd...

– Ještě že jsou za mučení příplatky a za každý promučený den dva dny volna. To se, panečku, šikne.

– Tak co, budeme zpívat, Netušil?

– ...

– Nebudem? Tak se nedá nic dělat, přistoupíme k tortuře!

Po dvou hodinách v přilehlé domácí mučírničce, celí zpocení a vyčerpaní (své dva dny volna si opravdu zasloužili) oba lovci motýlů, pánové Rustik Heligon a Frumencius Polygon, rezignovali.

– Víc pro vás, pane Páv, udělat nemůžeme, řekl pan Heligon. Poprvé mne oslovil jaksepatří, mým skutečným jménem.

– Na vás jsme krátcí, pane Páv, přidal se pan Polygon a myl si zapatlané ruce. – Nelze jinak, budete předán Fabišovi!

Naložili mne na nosítka a nesli k Fabišovi. Kdybych byl býval stál na nohou, byla by se pode mnou podlomila kolena. Jistě si každý dovede představit, co je to Fabiš.

– Já jsu ten hrozný Fabiš, buj se mě, buj! vybafl na mne hned ve dveřích. Bylo to strašnější než v tom nejbujnějším snu. Ačkoli jsem posbíral zbytek sil, ačkoli jsem svíral hýždě, seč mohl, ucítil jsem cosi vazkého v kalhotách a padl do bezvědomí. Tentokrát nebyl příčinou mých mrákot opojný šumák ani poctivá práce lovců motýlů. Stačil jediný pohled Fabišův a byl jsem v limbu.

Posbíral jsem se na slámě chlíva č. 1714 a nade mnou se skláněla Mařa Šolastrová v růžové uniformě, sešňěrovaná služebním řemením.

– Bylo to s tebou pěkný, Václave, řekla něžně a pohladila mne po rozbité tváři, – škoda takovýho chlapa. Přišla jsem se s tebou rozlóčit.

– Někam odjíždíte? zeptal jsem se v naději.

– Já ne, ale ty tady, Václave, končíš. Dostala jsem rozkazem odvézt pšelu. Jistě víš, co to znamená... Aby ses dlóho netrápil a protože tě mám ráda, muži pro tebe udělat jenom jedno... Mařa sáhla pro pen-drek, zahrnala se a praštila mne vši silou přes hlavu. – Třetí mdloby v jedné kapitole!

Tentokrát se nade mnou sklánělo dobytče, předurčené být nástrojem mého zmaru. Teple na mne hledělo složenýma očima, rozeklaným jazykem mi olizovalo tvář, a když jsem prohlédl, spokojeně zabzučelo. Vstal jsem a ke svému údivu cítil se jako znovuzrozený. Žádná bolest po mučení, krvavé rány zacelené, polámané kosti srostlé, i boule na hlavě zmizela. Podrbal jsem to milé zvířátko za ušiskama a přátelsky poplácal po kýtě.

– Děkuju ti, Stračeno, za příkladnou péči!

Dobytče zaslzelo blahem, otřelo se o mne čumákem, žihadlo zatáhlo mezi zadní a ještě jednou mi olízlo celý obličej. Pak mne dostrkalo k trojnožce a poručilo vzít do rukou knihu.

– Tak nám zabili Ferdinanda, řekla posluhovačka panu Švejkovi, který opustiv před léty vojenskou službu, když byl definitivně prohlášen vojenskou lékařskou komisí za blba... začal jsem číst příběh notoricky známý. Pšela si stoupla na své místo u koryta, ale do medonosných kytek se nepustila, naslouchala mému melodickému hlasu mlčky, ani přežvykovat nezačala, se soustředěnou pozorností v prostoduchém obličejí.

V takto idylické vzájemnosti našli nás pánové Heligon s Polygonem. Vešli do chliva č. 1714 s elektrickými karabáči v rukou, aby zpacifikovali vražednou pšelu. Vlekli s sebou prostou rakev z nehoblovaných prken a širokou uhlířskou lopatu k nabírání mých ostatků. Jakmile spatřili čtenářskou idylu, praštili nástroji o zem a zbaběle utekli.

– Nedá se nic dělat, bude se hádat, rozhodl Fabiš. Tentokrát jsem byl při síle, stál celkem pevně na nohou, ačkoli mi přece jen kolena trochu vibrovala. Bodejť by se nechvěla, vždyť jsem stál před Fabišem, vždyť jsme si hleděli navzájem do očí. – Poslýché, Netušile, normálně dávám hádanky já a zatracenec musí uhádnout. Tentokrát to vobrátime: ty mně dáš tři hádanky, a když je všechny uhádnou, jseš synem smrti! A hnedka ti řeknu, jak tě sprovedíme ze světa: zavřem tě zpátky do chliva a zeberem knížku. Pak přivedeme mladó a divokó pšelu, kerá tě nezná, kerós nezblbl knížkama, a budeš, panečku, kókat. Ale jenom chvílku. Však my dobře víme, proč tě ta sviňa nerozcasovala!

Ani jsem si nemusel hlavu lámat, abych pochopil Fabišův rafinovaný záměr. Samozřejmě, nebezpečné dobytče se žihadlem mne nemilovalo kvůli krásným očím, ztepilé postavě a pukům na kalhotách; byl jsem pro ně zdrojem zábavy a poučení, kteréžto požitky jsem mu poskytoval předčítáním zábavných a přitom hodnotných knížek. Mé lektury byly jakýmsi zaklínáním. Uhodne-li Fabiš mé tři hádanky, jsem ztracen. – Ale nevěšme hlavu předčasně, ještě jsem tady, ve Fabišově pracovně, mám dvě zdravé ruce i nohy, hlavu dosud pevně na krku.

– Tři hádanky, nic víc, nic míň. Stačí, když jednu neuhádnou, a jseš volné, Netušile, jako fták!

Prašná cesta pod nohama, žluté nebe nad hlavou! Není to nádherná představa? Opravdu stojí za to se krapet zamyslet, sáhnout do nepřeborné studnice hádanek – kolik jsem jich jen v životě navymýšlel! – o nichž toto monstrum nemůže mít tušení. Nemusím ani sahat po nejtěžším kalibru, bude stačit prostřední, třeba tahle:

*– Klapoklides notně vzdul
aniž by použil sůl
z lusku kousky na sekeru
porcelán je na maděru – co je to?*

Usmál jsem se přitom lišácky a trošku povýšeně přesvědčen, že na moje hádankářské umění je tenhle poděs krátký, a v duchu jsem už balil svých pět švestek. Jaké však bylo mé překvapení, když neuplynula ani minuta a Fabiš odrecitoval jak z partesu:

– Loajální občan se přejeđl neslanou luštěninou – snad hrachem, snad fazolí, snad čočkou – porřizenou na dluh a rozbil záchodovou mísu. Odřřikal to spisovně a ještě mne napomenul, že luštěnina v hádance nebyla blíže specifikována. – S takovó, Netušile, si už moc srandy na tem našem světě neužiješ.

Lišácký a trochu povýšený úsměv mi ztuhl ve tváři a koutky úst se protáhly k botám. Podlaha se pode mnou rozhoupala, Fabiš uhodl hned napoprvé. Jako by se můj úsměv přestěhoval na jeho ksicht a proměnil se ve vítězný, z vítězného na škodolibý a ze škodolibého na ďábelský škleb.

– Tak to vybal, posero, ještě dvakrát možeš!

Mozek mi zapnul na plné obrátky. Listoval jsem v jeho přihrádkách a zavrhoval hádanky, které mě napadaly, jednu za druhou. Vždyť jde do tuhého. A tu jsem přišel na cosi nečistého, člověka mého formátu nedůstojného, ještě dneska se rdím hanbou, když na to pomyslím: ano, bylo to myšleno jako podlost. Jde-li o kejhák, člověk ztrácí soudnost, propadá panice, jedná, aniž by uvažoval, a nehorázností vlastního

jednání udivuje nejvíc sám sebe. Morální zábrany padnou jak podřáté. Kdysi na noční směně – Binar byl zrovna pro vzorky vody v kotelně – vymyslel jsem hádanku bez řešení. Dlouho jsem si nad ní lámal hlavu, marnost nad marnost, hádanka tu byla, ale bez rozlousknutí. A ta mě zrovna teď, v této osudové chvíli napadla. Odháněl jsem ji, ale nedala se, vytlačila všechno ostatní, nafoukla se, použila loktů a přes zatínané zuby vypadla mi z úst:

*– Zapomněli na móresy králíci
kverulantu utli tipec křapíci
v jetelině našli vbrzku pohanu
zabalenu v bleděmodrém turbanu – co je to?*

A bylo to venku! Vrátit zpátky se nedalo... Nebylo mi zrovna nejlíp, připadal jsem si jako ten nejposlednější mizera, jako chlapecek vychovávaný k počestnosti, jenž provedl cosi tuze hanebného: nakopl kotě nebo nazval hodnou stařenku zkaženým gulášem. Omlouval jsem si selhání situaci, ohrožením života, morální pokleslostí protivníkovou – vždyť také on je záłudný: nechal mne přiotrávit šumákem, zavřel do chlívka, mučil a teď usiluje o mé nežítí... Špatné svědomí se však nedalo uchlácholit ani těmito argumenty.

– Ranní svítání, řekl po chvíli Fabiš se suverénní jistotou. To snad ne... Jak mohl přijít na takovou pitomost?

– Neuhodl, oponoval jsem chabě.

– Jak, neuhádl... Uhádl! trval na svém. – Dokaž mně, Netušile, že nemám pravdu. Řekni mně teda, jak je to správně?

Chycený do vlastní léčky sklapl jsem jako kudlička. Jak mohu vyvrátit jeho tvrzení, když sám řešení neznám?

– Tak dobře, uhodl. Ano, je to ranní svítání, samozřejmě, co jiného by to tak mohlo být než ranní svítání? Všechno tomu nasvědčuje a vy jste, Fabišu, hadač, jakému není rovno. Hadač k pohledání. – Samolibě se nafoukl a trochu v rozpacích nad tou chválou vysmrkal se do dlaně.

Nevěda, co s tím nadělením, rozmazal soperl po dokumentech na stole. Ale rozpaky z něj rázem spadly.

– Máš poslední možnost, Netušile. Jestli uhádnu i ted'ka – a můžu třikrát –, bude ve chlívě č. 1714 pěkný rodeo.

Ted' šlo opravdu do tuhého. Skutečně mohl Fabiš hádat třikrát, umožňovala to pravidla. Podcenil jsem soupeře hned na počátku a ted' jsem nebyl v stavu kloudně uvažovat, sebrat rozum do hrsti a ukázat té příšeře, jak je na Věncezslava Páva krátká. Díval se na mne uhrančivýma očima a já se zmenšoval a zmenšoval, až jsem ledva viděl přes okraj stolu; i kalhoty se mi zkrátily nad kolena, stal se ze mne docela malý chlapeček na cestě do školky, sotůrek s namazanou houskou přes rameno, třikrát přepletený svetr a čepičku s kšiltem na sobě:

*– Sedí stařík na střeše,
kouří, ale nekřeše! – Co je to?*

Tahle duchaplnost ze mne vypadla, jako když hodíš pětikačku do automatu a vypadne ti žvýkačka. Ale zpátky jsem to vzít nemohl, žvýkačka už byla venku. Stejně by mě nic lepšího nenapadlo. – Nebudu prvním cestovatelem, který vzal špatný konec. Ani posledním. Nejvíc mi však vadilo, že o mém udupání pšelo se nikdo nedoví – ani rodina, ani kamarádi v Elektrárně Vítězný únor. Marně mne budou hledat v druhé skříní, marně mezi filtry anexy a katexy, marně u čerpadel ve sklepě, ani v kotelně mne nenajdou. A nikdo odtud jim tam o celé události nepodá zprávu. Fabiš, to je ten poslední!

– Mužeš to říct ještě jedné? zeptal se Fabiš po dlouhé chvíli hloubavého přemýšlení.

Mechanicky jsem zopakoval tu blbounku dětskou hádanku a uvažoval přitom o možnosti, jak vyváznout. Mohl bych té nové, cizí a zlé pšele vyprávět příběhy, jako chytrá Šehrezád vyprávěla svému krvelač-němu manželi panovníkovi. Jenže jak dlouho bych to vydržel a kdoví jakou primitivní a tupou divočinu už na mne nachystali.

– Mohl bys to napsat křídó na tabulu, Páve? požádal mne Fabiš zdvořile a rozpačitě se přitom drbal za ušima. Poprvé mne nazval oním kýženým jménem – Páv. To už mohlo signalizovat cosi pozitivního. Napsal jsem tedy to prostoučké dvojverší křídou na tabuli a hned jsem povyrosl o notný kus. Také nohavice se mi přiměřeně prodloužily. Fabiš hleděl na zápis, mrmlal si pod nosem a bylo na něm znát, že neví.

– Kanón po véstřelu, řekl nejistě po dlouhé chvíli.

– Ne-e, zvolal jsem mužným hlasem. – Co by dělal kanón po výstřelu na střeše? A kde je ten stařík? Ještě dvakrát můžete, pane Fabišu, hádat.

– Pauza! zahalekal Fabiš. – Hodinová přestávka na voběd.

A už tu byli ti dva: Rustik Heligon a Frumencius Polygon.

– Vemte pana Páva na voběd do kantýny, potřebuje si odpočnót po takovym hádaní.

Byla hovězí polévka s játrovými knedlíčky a byl řízek s bramborovým salátem jak od maminky, ale když mně přinesli medové koláčky jako moučník, důrazně jsem odmítl. Med už nikdy! Když jsem se vrátil do kanceláře, seděl Fabiš na stole a klátil nohama. Hleděl do země, oči nezvedl, ani když jsem vstoupil do místnosti.

– Starý pokrývač kouří z fajfky a nemá křesadlo, navrhl spisovně.

– Neuhodl, řekl jsem a dalo mi hodně přemáhání, aby v mém hlase nezaslechl náznak zadostiučinění. Nemohu přece dávat soupeři okatě najevo svoji převahu.

– Já se poddám! Já už to nevydržim s nervama. No co, tak halt jednó v životě prohrám. Však se svět nezboří a já se nezbláznim. Nemusim vyhrávat vždycky, ať si taky jednó jiné vyhraje. A na vás, pane Páv, se nemužu ani podívat. – Fabiš sňal ze šíje můj řetěz od kola, nadvakrát mi jej omotal dosti neurvalým způsobem kolem krku a zařval jak frajtr čerstvě vypuštěný z péeešky:

– Čeléléém vzad!

Uposlechl jsem jak čerstvě narukovaný bažant. Nakopl mě ten hastroš bodlem do zadku tak silně, že jsem vyrazil tělem zavřené dveře, sletěl ze schodů a vylítl hlavním vchodem – naštěstí dokořán – a potom branou do ulice plné slunečních jasů. Když jsem se posbíral z prachu cesty, ti dva lovci motýlů za mnou vyšoupli i mé kolo ověšené taškami, taktak jsem je zachytil za řídítka a sedlo, těsně před pádem. A ti dva vykuci mi jako malí kluci strouhali na posměch mrkvičku.

Kapitola čtvrtá

Občas se mu stávalo – už jako docela malému dítěti –, že v půli gesta, uprostřed kroku, nakousnutého jablka, uprostřed slova vypouštěného z úst se zarazil zaskočen překvapivým uvědoměním si sebe sama, zaskočen vlastní existencí. – Jako by ze sebe vystoupil a zvnějšku si prohlížel tu bytost, kterou zrovna opustil. Nebylo to však srovnatelné s pohledem do zrcadla. Jako by já byl někdo jiný. Ten jiný jako by byl samostatnou bytostí. Nevnímá však tělo, z něhož vystoupil: postavu, údy, oděv, vlasy, barvu očí, výraz tváře... duši se pokouší zkoumat, svou malou vyplašenou dušičku.

Ke kloudnému závěru nedošel, jenom ho napadaly udivené, zcela neoriginální, banální, po generace se vracející otázky: Kde se tu беру? K čemu je to dobré? Kamže se to ubírám? A tak dále, a tak dál. – Někdy se mu úzkostí užil dech: Jak tohle skončí? Jindy ho zas naplňovala radost: Já jsem! Existuju... Nevěděl, co si počít – se světem, se sebou samým. Jako by ten já byl sám na světě, sám ve vesmíru; bez matky a otce, bez ostatních lidí, bez koček a psů, rosníček a motýlů, bez trávy a stromů, bez jakýchkoli vztahů a souvislostí. A to ho děsilo.

Ale vždyť je tu sám. Jenom on, sám se svým tělem a s dušičkou bezbrannou, nikdo mu nepomůže, nikdo ho nezbaví břemene jedinečnosti lidského osudu.

Vtom zahlédl v sotva probuzeném lese pohyb mezi stromy. Objevil se tu pták se sojčími pírky, usedl takřka na dosah, větvička se pod ním zhoupla. Úhledné neviňátko a přitom loupí jiným ptákům děti z hnízd, jejich zavražděnými tělíčky pak vykrmuje svoje holátka. Sojka na Vaška úkosem, potměšile pohlédla a pryč! – Sledoval její let mezi borovicemi, dokud mu nezmizela ze zorného pole. Bylo to krásné. A krásné se nikdy nezdrží.

Sklonil hlavu a bradu zasunul mezi klíční kosti. Uvědomil si, že se vrací zpátky do nepříjemného začátku nepříjemného dne po nepříjemné noci; ze světa snů, představ, preludů a existenciálních úzkostí do všední samozřejmé každodennosti, mezi lidi. Zahleděl se na špičky přidělených bot – byly neohrabaně zakulacené a patřily obuvi, která mu sahala do půli lýtek. Půllitry! V životě by si něco takového nekoupil. Ani za kalhoty, v tuto chvíli spuštěné, s opaskem na kolenou, nemusel zaplatit ani vindru. Další řemen, mnohem širší, s pěticípou hvězdou na ocelové přezce, visel mu pověšený přes šíji. Bylo léto, konec srpna v borovém lese s borůvkami a hříbky, s vojáky trůnícími na latrínách, každá pro pět mužů a také s muži dřepícími jen tak volně v podrostu. Potřebných bylo víc nežli míst k sezení. Vojín Netušil Václav měl kliku, seděl na dřevěné desce latríny uprostřed, dva muže měl po levici, dva po pravé ruce, všichni měli úzkostné výrazy ve tvářích. Výcvikového střediska spojařů, téměř celého praporu se zmocnil průjem.

Proč tu nejsi? Kde, kčertu, vězíš? Kdes byla včera, kde předevčírem... Otázky patetické, řečnické, do větru. Jak by tu mohla být, když si ji vlastně vymyslel? Pokud někdo někde vězí, pak je to on: v uniformě, ve výcvikovém středisku spojařů, mezi borovicemi na latríně s průjemem. – Ještě nikdy nebyl voják Netušil Václav vyzván místním rozhlasem, aby se dostavil k bráně, že tam má návštěvu. Vždyť kdo by ho tu navštívil... Maminka, ta se nikam nevypraví. A Jana? Proč by za ním jezdila světa kraj zrovna Jana, když vlastně nic, žádný důvod, snad jenom nedopovězená věta, ale to je málo, žalostná bilance. Kvůli pár nakousnutým, nedopovězeným slovům se nejezdí za vojákem napříč republikou. Trpce vyčítal osudu, že zrovna ve chvíli, kdy už to bylo tak slibné, odvedli ho na vojnu. Bylo to nečekané, proti dohodě, podlá zrada úřadů, vždyť počítal s odkladem, věřil, že ho přijmou na univerzitu, vždyť mu to slíbili. Místo požadovaných dvou let si na šachtě odfáral tři roky, čímž splnil a překročil podmínku a odčinil jakési čísi viny. Jenže vojenští

páni už na něj číhali u brány Dolu Eduard Urx, jako by jim někdo ohlásil, že oběť právě vyfárala a do té díry už ji nikdo nedostane ani párem volů. Vale et me ame!

Některým lidem osud umetá chodníčky, odhání od nich komáry a vosy, zlacené talíře s dobrotami jim až k ústům přistrkuje a stříbrnou lžičkou klade lahůdky na jazýček, hrášek se jim do postýlky nikdy nezakutálí. Ne tak Václavu Netušilovi: v posteli se mu prostěradlo shrnuje, pokrývka se svléká z povlečení a sune se až do nohou, padá z postele, což s sebou přináší chlad a noční můry. Jeho chodníky jsou zarostlé kopřivami a bolševníkem, lopuchové kuličky se mu zatínají do kalhot, trnité větévky švihají do tváře, klopýtá o nečekané překážky a řítí se nosem rovnou do psích výkalů; k obědu mívá převařená kolínka s připálenou omáčkou a místo masa flákotu, krvelační komáři, jako by byli smluveni, slétají se na něj v hejnech a nabroušené vosy jdou mu po krku.

Strýček Albín přišel o továrnu, v níž se vyrábějí rybářské pruty a další potřeby nezbytné k vytahování důvěřivých ryb z vody: vlasce, háčky, třpytky a mušky, navijáky, splávky a tak podobně. Ne že by rybáři ztratili o zboží zájem nebo vyhynuli, ani ctižádost polapit co nejvíc ryb je neopustila, to jenom čas oponou trhnul a změněn svět. Majitelem továrny se stal veškerý pracující lid, neboť zvítězil nad buržoazií, a strýček Albín patřil k poraženým, aniž byl k boji vyzván, aniž by bojoval. Odevzdal klíče jakémusi hejhulovi ve vypraných montérkách a odešel do své vily na kopečku okusovat si bezradné konečky knírů. Ale ani tam mu měnitelé světa nedali pokoj. Také z vily postavené před válkou z peněz za rybářské pruty a za háčky, z peněz, které strýček Albín vykořistil na dělnících, vyhnali poraženého třídního nepřítele a luxusní funkcionalistickou stavbu zabydleli roztomilými předškolními dětičkami, jejichž maminky se osvobodily od plotny, necek a věčného zašívání, šátky si převázaly vlasy, aby se jim nenamotaly na hřídél, a staly se údernicemi,

součástí vítězné vládnoucí třídy v naší krásné lidově demokratické vlasti. – Aby se strýček Albín nemusel starat kde hlavu složit, když přišel aktem proletářské spravedlnosti o bydlení, strčila ho tvrdá pěst dělnické třídy nejdřív do záchytného tábora pro milionáře, a protože měl k tomuto revolučnímu rozhodnutí nemístné poznámky, pokračoval odtud rovnou do vězení.

Než byl strýček Albín odsouzen k doživotnímu trestu za vlastizradu, špionáž a podvracení republiky, podařilo se mamince, paní Marii Netušilové, gesto, jež ji navždycky bude ctít v očích spravedlivých a slušných lidí, a snad i milý Pánbůh k němu přihlédne, až bude soudit živé i mrtvé, jenže v praktickém životě lidově demokratické a později socialistické republiky jí přivodilo spoustu těžkostí. Paní Marie však věděla – nebo spíš jenom tušila –, že nežijeme pouze pro tento okamžik, vždyť je tu ještě cosi nad námi a v nás. V osudových chvílích přesvědčila strýčka Albína, že je bezpodmínečně nutné, aby svůj letitý vztah stvrdili také formálně, aby ho ve věznicích a táborech potrestaných mohla navštěvovat. A navštěvovat ho mohla jenom jako zákonná manželka. Což se jí s notnými potížemi při překonávání překážek kladených mnoha úřady nakonec podařilo.

Jiný kousek – jak se později ukázalo velice rozumný pro oba zúčastněné – se podařil Vaškově starší sestře Zdeně: než byly státní hranice uzavřeny a zadrátovány, utekla se svým milým, věčným studentem práv a znamenitým tenistou Bóžou Zouharem, nejdřív do Bavorska – několik měsíců přežívali v uprchlickém táboře u Norimberka, tam se také konala neokázalá svatba na úřadě – a teprve pak je přijala vysněná Kanada s otevřenou náručí. – Rozumný sestřin kousek však nepřispěl šancím na uplatnění matky ani bratra v nových poměrech, což nelze vyčítat Zdeně, Bóžovi ani Kanadě, nýbrž jen a výhradně novým poměrům ve vlasti.

Strčit také paní Marii Albínovou a dosud nezletilého Václava do vězení si nové poměry netroufly, tak tvrdou pěst dělnická třída přeci jenom neměla, ale vyhnat je z vily na kopečku do činžáku u řeky,

to je přece fér. – Byt měl dvě místnosti, záchod na pavlači společný pro celé patro, vodovod s výlevkou na chodbě a koupelnu suplovala plechová pozinkovaná vana přinášená každou sobotu ze sklepa a plněná vodou ohřátou na sporáku z modrých kachlů v červeném smaltovaném hrnci. Ale vždyť takto žily v domě všechny dělnické rodiny – než pro ně, vládnoucí třídu, budou postaveny nové, moderní domy a proletářská spravedlnost jim vynahradí strádání, které musely přetrpět pod buržoazní nadvládou.

V té době navštěvoval Vašek Netušil jedenáctiletou střední školu, zařízení poskytující všeobecné vzdělání a maturitu, bezpodmínečný předpoklad pro studium na vysoké škole. Kupodivu odtud nebyl bratr emigrantky a syn manželky potrestaného třídního nepřítele vyloučen. Patrně ušel bdělosti a ostražitosti odpovědných orgánů, nebo snad proto, že jeho otec inženýr za studentských časů hrával s nynějším ředitelem školy, členem komunistické strany, v kavárně Koruna taroky.

Byl to pěkný sešup z vily se zahradou do činžáku plného lidí, zápachu a hluku. Výbojní chlapečci v upatlaných tepláčkách či červených trenýrkách po sobě stříleli z dřevěných samopalů nesouhlasíce s mírem, rozjívené holčiny v ušubraných sukénkách přeskakovaly přes kusy prádelní šňůry upižlané tajně za domem, bouchaly olezlými míči o zeď nebo visely hlavami dolů zaháknuté nožkami v podkolení na klepadlech určených spíš kobercům, sukénky sklopené k bradičkám, odhalující světu umouněné spodní kalhotky. Drbavé ženské v pootevřených dveřích bytů umlkaly v hovoru, když noví nájemníci procházeli kolem, neodpovídaly na pozdrav, ale vzápětí – jakmile matka se synem prošli – spustily nanovo flašinet nactiutraháčné výřečnosti. Jaképak asi teď zvolily téma?

Byla tu však řeka, živel fascinující; z okna kuchyně viděl její zčeřelou hladinu, odlesky pouličních světél ve vlnách. Nebyl snad kdysi, před touhle vypečenou inkarnací, rybou? Nebo snad námořníkem? – Až po setmění vycházel z domu na dlouhé romantické pro-

cházkou po nábřeží. Otlučným činžákem procházel kvapně, hlavu vraženou mezi ramena, jakoby uličkou vojáků v bílých kabátcích, s napřaženými nabíjíky. Řeka byla náplastí na ztrátu přepychu, který mu byl ještě donedávna samozřejmostí – přepychu soukromí: samoty ve čtyřech zdech, v zahradě oddělené od ostatních zahrad solidním, nepřekračovaným plotem. – Utíkal se k řece v čase, kdy by bylo rozumnější spát, v hodinu, kdy si byl téměř jistý, že nikoho nepotká, vždyť i z hospody U Chmelové šišky už dávno vystrnadili i posledního opilce, bezrukého Adamce. Sedával na železném zábradlí a byl by nejraději rybou. Nebo námořníkem?

Maminka by z něho měla ráda lékaře. Zbláznila se snad? Manželka vlastizrádce, špiona a škůdce odsouzeného proletářskou spravedlností na doživotí by chtěla mít syna lékařem? To tak! Snad by mu mohli dovolit studium na Vysoké škole zemědělské, veterinární fakultu... Ještě byl na jedenáctiletce, k maturitě se doškobrtal s prospěchem průměrným, nevěda k čemu je zrovna tohle studium dobré. Ani těsně před závěrečnými zkouškami neměl představu o tom, čím by mohl být, čím by se měl žít. Chyběla mu ctižádost stát se někým významným, vždyť mu přistříhli křídýlka, ještě než se opeřila. O námořnících měl představu, že si hvízdají v lanoví. Nebylo by to krásné?

Díval se po děvčatech, tuze se mu líbila, ale nevěděl, co si s nimi počít. Co počít sám se sebou, nevěděl. Ostýchal se oslovit je. Myslel, že jsou udělána z čehosi jiného, ušlechtilejšího, a tudíž křehčího a rozbitného. Jako by Václav Netušil, chlapec z činžáku u řeky, podléhal nevyřčenému zákazu. Na dívky a ženy se díval jako na obraz, do něhož nelze vstoupit, leda zázrakem. Úzkost ho svírala, vždyť zázraky se nedějí. Také na smrt, která by přišla neslyšně po špičkách, kostnatou rukou mu zakroutila krčkem a hýčkala ho ve vlažných vlnách věčnosti, pomýšlel nad řekou. Co na tom ve věku bezradnosti?

Ano, vyhověl pošetilemu přání matky a vyplnil přihlášku na Vysokou školu zemědělskou v Brně, obor veterinární lékařství.

Odevzdal ji třídnímu učiteli, jemuž se na tváři objevil pobavený úsměšek. Právo podat přihlášku však ani Václavu Netušilovi nemohl nikdo odepřít.

V květnu, necelý měsíc před maturitami byl Vašek úřední obsílkou předvolán na odbor školství okresního výboru za účelem projednání záležitosti. – Dostavil se čerstvě ostříhán a bez kravaty, límec košile přehrnut přes límec saka, kalhoty vyžehlené, boty naleštěné. Přijal ho jakýsi zmetek jménem Raviolli nebo Carfiolli v rozlehlé pracovně s obrazem prvního či druhého dělnického prezidenta na čelní zdi. Za psacím stolem s telefony vykukovala budovatelská čupřina černých vlasů, pod ní živá kukadla a nepatrný nosík. Zbytek tváře ukrývala deska stolu. Vašek zůstal u dveří. Sou-druh Raviolli nebo Carfiolli se potopil pod stůl, vzápětí se vynořil a přitápnal k Vaškovi, chlapci průměrného vzrůstu – byl mu po prsa. Podíval se mu do nosních dírek a vyrazil zpátky, odrazil se, vyskočil a půlobratem ve vzduchu umístil zadničku na stolní desku, aniž by se vzepřel na rukou. Vašek překonal nutkání odměnit ho potleskem za bravurní kousek. Státní zaměstnanec vybalil svačinku z bílého svačिनového papíru – housku se salámem – a ukousl notný kus. Žvýkal, klátil rozverně nožkama a s plnou pusou spustil:

„Takže ty jseš ten Netušil, co netuší, že nemá nárok. Povedená rodinka! Žasnu nad tou drzostí: prospěch průměrný, fotr v kriminále a mladý pán chce študovat na pána. Nasrat! Jistěže má u nás každý právo na vzdělání, zajišťuje to ústava. Jistěže tě pozvou k přijímačkám a jistěže je neuděláš, na to vem jed, kdyby ses posral. Protože já ti to doporučení nepodepíšu. Tak. Já vím, že to není tvůj plemenný fotr, ale stejně jseš buržoazní spratek a nechápu, kdo zaspal, že tě nechali dojít až k matuře. A co tvá ségra, jak se má v Kanadě? Píše? Tvoje krev zradila vlast a na tebe přitom nemyslela. A ty bys chtěl, kurva, léčit krávy... Nasrat a rozmazat!“

Kdyby to bylo někde jinde, kdyby to byl někdo jiný, Vašek by mu řekl, že léčit krávy nechce ani trošku. Chce... Chce jen tak pobývat

na světě, plivat z mostu do řeky, toulat se po nábřeží, dívat se po ptákách, snít o holkách, hvízdát si v lanoví. Ale proč by to měl vykládat zrovna tomuhle soudruhu Raviollimu nebo Carfiollimu na školském odboru okresního výboru, když to sám ještě nemá v hlavě srovnáno, když slíbil mamince, že půjde studovat na doktora bestialis. – Vlastně se mu ulevilo, maturu nějak sklepe a pak jsou prázdniny, poslední sice, o to krásnější. Dál nemyslet. – Domníval se, že slyšení je u konce, že nastala chvíle odchodu, ortel byl vyřčen: nasrat a rozmazat. Nevěděl ale, jak odejít, ošíval se vedle úředních dveří, pohlížel tázavě na mužíka žvýkajícího na stole poslední sousto, očekával imperátorské gesto: – A ven!

„Dáme ti šanci!“ vybafl soudroužek a gejzír vlhkých drobtů doletěl až k Vaškovi. „Půjdeš do výroby, na dva roky si oblékneš dělnickou halenu – moc ti bude slušet –, a když budeš dobře pracovat, když ti soudruzi z šachty napíšíou pěkný posudek, proč bys nemohl študovat třeba na Vysoké škole báňské. Člověk je totiž, Netušil, na posledním místě našeho snažení. Vždyť kdybys chtěl, i do strany bysme tě vzali, ale to by sis to nesměl posrat. Tak si to neposer! Plav už a za dva roky ať tě tu vidím znovu, ale v lepším světle!“

Dva roky! To je přece hotová věčnost, kdoví co bude za dva roky... Vracel se domů zvolna, v cukrárně si koupil dva kopečky zmrzliny – růžový a žlutý – na oplatku bez chuti tvaru mušle a cítil se blaženě. O svůj osud se nemusí starat, postaral se o něj soudruh Raviolli nebo Carfiolli na okresním výboru. Když se doloual k řece, k činžáku, kde měl své lůžko, ke klepadlu na koberce s děvenkami hlavou dolů, dvě dorostenky s řaděrky už znatelnými si tam házely modrým míčem. Ta pěknější byla tmavovláska a měla oči zelené jak Číča, když na ni v jistou chvíli pod jistým úhlem svítne slunce. Dívala se na Vaška těma kulatýma očiskama a zapomněla chytit.

„Nečum na něj, vejre!“ houkla na ni ta druhá, jako by bylo bůhví jakým neštěstím, když se míč zakutálí do roští, jako by jeho poletování z rukou do rukou znamenalo víc než letmé setkání dvou párů

očí. Vašek se shýbl pro kulatý předmět, ale nehodil, podal jej tomu vejrovi.

Vlastně mu pivo ani moc nechutnalo. A přesto je pil. Věděl totiž, nepřestane-li, že zachutná. A hlavně očekával, že zruší bariéry, zbaví ho zábran, přičiní se, aby svět zkrásněl, jeho spolustolovníci se promění v milé, okouzlující, vtípem sršící bytosti. Dokonce i četař Josef Troška. Ano, Jožka Troška, kdysi v dávnověku nositel okovaných komisňáků, znamenitý fotbalový brankář a věhlasný stromolezec s drobnou va-adou řeči, dosud se jí nez bavil. Ano, ten. Na staré dlouhy bylo zapomenuto, vždyt šlo jen o nevinné chlapecké žertování a bebínka způsobená dětem dětmi už dávno přebolela.

Bylo to setkání po letech. Když opilý vlak rekrutů dorazil na místo určení a Vašek v teplácích a s nedopitou lahví tuzemského rumu ve sportovním pytli, s povolávacím rozkazem v ruce prošel kasárenskou bránou a motal se jako ve snách nevěda co dál, zmocnil se ho voják ve vybledlé plátěné uniformě, po třech červených nudlích na ramenou, vykasané rukávy:

„Ka-am to ču-učíte, čeče? Sem pote!“

„Troška,“ řekl Vašek, „Jožka Troška z naší třídy. Kde se tu bereš, chlape?“

„Če-etař Troška, soudruhu vojíne,“ řekl četař Troška a v očích měl cizotu. Co za červa si dovoluje oslovit mazáka, navíc poddůstojníka a dokonce mu tykat? Že spolu chodili do školy, že spolu lezli po stromech? – Nezájem! V očích měl cizotu a ve tváři křivý úšklebek. Vašek dosud nevěděl, co znamenají tři červené prýmký. Viděl před sebou spolužáka z národní školy. Nemohl tušit, jak propastný je rozdíl mezi čerstvým bažantem a četařem, který to má za pár do civilu.

„Co blbneš, vole,“ vyjelo z Vaška zcela spontánně.

„Ba-acha na toho vola a na tykání!“ Jožka sázel slova do řádku, ani nekotkal. „Jsme na vojně a já jsu četař. Ve službě. Ve službě jsu

pěkná sviňa. Ve službě neznám bratra. Máte u sebe alkohol, vojíne? Odevzdat! V kasárnách se nechlastá.“ – Byla to lež. V kasárnách se chlastalo. Vašek sáhl do pytle a podal nadřízenému spolužákovi z poloviny vypitou flašku rumu.

Četař Troška nekecal: ve službě byl pěkná svině a neznal bratra ani spolužáka, zato v hospodě se z něj vyklubal docela únosný kumpán. A do hospody se smělo až po přísaze. To už nebyli v kasárnách, nýbrž ve výcvikovém táboře pod stany, v písku mezi borovicemi a Vašek Netušil už leccos pochopil. Například, že nadřízené ani kumpány si člověk nevybírá; a že je lepší konflikty nevyhledávat, že je lepší se jim vyhnout. Taky zjistil, že po pivu je na vojně lépe než před pivem. První sklenice neznamená příliš, je pouze na spláchnutí prvotní žízně; druhé pivo je nezbytným následníkem prvního – nehotová, rozdělaná práce, očekávání věcí příštích. Teprve třetí je skutečným začátkem pití piva. Po něm svět zkrásní a kdejaký vohráblo stane se ti bratrem. Se zalíbením pozoruješ proměnu nevrle servírky s utahaným zadkem v hospodě čtvrté cenové skupiny v přitažlivou krásku. Pivo je mocný kouzelník.

Vašek Netušil mohl být taky mazákem – vždyť jsou s Jožkou stejně staří –, taky mohl mít nudle na ramenou, zpozdil se kvůli šachtě. Brigádu v dolech podepsal na tři roky, spekuloval s tím, že se mu podaří vojně vyhnout. Udělá přijímací zkoušky na univerzitě a rovnou z šachty vyfárá do studentského stavu, absolvuje vojenskou katedru a po studiích mu zbude k odkroucení pouhý rok – což je polovina – v uniformě s bílým věčkem absolventa důstojnické školy. – Takhle si maloval nejbližší budoucnost, když na Dole Eduard Urx sbíjel uhlí v nízké sloji. Jenže člověk mívá a kdoví co to vlastně mění... Z dolu vyfárá rovnou do vlaku, který ho – oblečeného do tmavomodré teplákové soupravy – odvezl na druhou stranu republiky. Obrazně řečeno. Ještě předtím si směl vybrat čtyři neděle dovolené. A to bylo dobře. V těch čtyřech nedělích se přihodilo cosi nesmírně důležitého.

Ted' tu sedí v hospodě Pod Lípou pár pěších kilometrů od stanového tábora, s ním u stolu dva stejní ucháli a četař Troška – už stříhá metr, už to má za pár. Právě probíhá dlouhá chvíle mezi prvním a třetím pivem, čas piva druhého, čas mlčenlivé bezradnosti. Slova jen spoře a neochotně vyplouvají z úst, jak napůl překousnuté ryby: polknout nebo vyplivnout?

„Za kolik to máte, soudruhu četaři?“ vysoukal ze sebe, jen aby řeč nestála, jindy žvanivý vojín Vdoleček.

„Co-o mi vy-ykáš, ty ču-uráku!“ ohradil se četař. „Jsme přece v ho-ospodě, ne?“ Na Vdolečkovu otázku neodpověděl; při druhém pivu jsou otázky kladeny jen tak, do větru, a nikdo neočekává, že budou zodpovězeny. Proto se rovnou zahazují. Jožka se ohradil proti předpisovému oslovení, které mimo buzerační kasárenské ghetto znělo neobvykle, nemožně, nepatřičně. Co by si pomysleli civilní pijáci o nafoukaném četaři, který si v hospodě nechá vykat.

Zdálo by se, že druhé pivo je vlastně zbytečné, že je překážkou komunikace. Snad by bylo lépe se ho nějak rychle zbavit, přeskočit a co nejrychleji přistoupit k pivu třetímu, družnějšímu? – Tohle je postoj vydloubavače rozinek z vánočky, olizovače šlehačky z dortu, netrpělivého štvance za vrcholnými požitky, zbrklého chtivce, který nechápe, že pravý požitek musí uzrát, musí být vykoupen trpělivostí, pravý gurmán že si počká na pravou chvíli a nepřipustí, aby mu požitek zevšedněl. Neboť přeskočíme-li druhé pivo bažíce po třetím, třetího se nikdy nedočkáme. Veškerá následující piva budou piva druhými, zamklle bezradnými.

Je tomu teprve pár týdnů, v první půli léta ležel na kostkované pokrývce u plotu poblíž skokanského můstku, na zádech počáraných drobnými jizvičkami se zarostlým uhelným prachem jako bezděčné tetování se leskly neutřené krůpěje vody, byl zahleděn do zbytků po zkosené trávě a pozoroval hemžení drobných hmyzů mezi pahýly srhy a lipnice, pinožení těch stvořeníček přes listy mochen, při-

kvítek a jitrocelů. Obrátil se tváří ke slunci a schytl úder stínem přes přivřená víčka. Byla to sojka v klouzavém přeletu koupaliště. Za plotem usedla na spodní větev dubu, levým okem se podívala na mokrého Vaška a drsně zaskřípala, jako by se k lesu loudil vetřelec. Zrovna tohle si ten chlapec nezasloužil. Chvíli na sebe hleděli, Vašek udiven krásou a blízkostí neparáděného ptáka, sojka potměšile, výsměšně: – Heč, heč, já na tebe cosi vím, vím, vím, nepovím! Pohupovala se na větvičce náramně pobavená chlapcovou bezradností. Co s takovým ptákem... Obrátil se na břicho, zavřel oči a tvář zahradil pažemi. Pták ještě chvíli spílal, ale když se nedočkal pozornosti, vystartoval.

Úder do zad vyvedl Vaška z míry. Snad nezaútočila drzá sojka? Ne, rána nabroušeným zobáčkem by byla horší. Od zad se mu odrazil míč, gumový, modrý s bílými puntíky a pachatelka tu stála se zkroušeným obličejem. Hleděla kulatýma očiskama a nevěděla co říct.

„Nečum na něj, vejre!“ přispěchalo za ní od jiného děvčete, neviděného, v pozadí. Ta neomalená věta, adresovaná dívce s provinilou tváří, zazněla Vaškovi povědomě. Připadal si jako při déjã vu. Také dívka s očima jak jejich Čiča byla už kdesi viděna, i modrý míč. Shýbl se pro něj a podal dívce, která nereagovala na větu jí určenou: Nečum na něj, vejre! – Veta vulgární a zlá, závistivá věta té druhé, významu nepatrného, o ni přece nejde, je tu pouhou dekorací a také kvůli kontrastu. Však už to pochopila, už se stáhla do pozadí, už nezopakovala svoji neotesanou větu, už nikdy ji nezopakuje. Odběhla po písku, jen šlápoty po ní zbyly trvání krátkého, do prvního větru.

„Promiň, Vašku,“ řekla ta, které podával modrý šrapnel, „já jsem nechtěla...“ Copak se znali? Tykala mu a oslovila ho jménem, jako by se dennodenně míjeli na schodech, u klepadel na koberce, jako by žili v jednom domě. Jak je tedy možné, že se dosud nepotkali? – Teprve po letech a tady, na koupališti vzdáleném pár kilometrů od jejich společné každodennosti, vzájemného míjení a nevšímání si

uvědomil, že před ním stojí krásná dívka s černými vlasy a zelenýma očima, že cosi zanedbal při plížení podél zdí činžáku u řeky s pohledem zabodnutým do dlaždic, jako by měl špatné svědomí, s pocitem viny, kterou mu naočkovala vnucená role poraženého třídního nepřítele, vyvrhele s notně omezenými občanskými právy. S takovým zatížením se přece nemohl zakoukat do proletářské dívky, do člověka pro šťastné zítřky. Teprve herda do zad ho probudila.

Jakýpak třídní nepřítel! Vždyť po tři roky fáral na Dole Eduard Urx, v nízkých slojích sbíjel uhlí, záda má počmáraná jizvami, do nichž vrostl uhelný prach. Každý to vidí! Snad už se vykoupil, snad by už mohl být rovnoprávný se všemi obyvateli domu u řeky, s touhle pěknou holčinou. – Vykoupil, vykoupil... Jsem horník a kdo je víc! Tenhle slogan tisíckrát vymalovaný na transparentech, milionkrát vytištěný v tiskovinách, donekonečna omílaný v rozhlase měl zdůraznit, jak si naše společnost usilující o socialismus a posléze komunismus váží chlapské práce v dolech. A přece byl do tak významného, nejčestnějšího povolání vržen buržoazní synek – z trestu.

V roli vyvrhele, kterou mu přidělil soudruh Raviolli či Carfiolli nebo kdo vlastně, necítil se Vašek ponížen. Byl jenom odsunut do postavení, ve kterém se lišil od většiny. Byl oficiálně prohlášen jiným. A to zavazuje. Není divu, že Vaškův životní pocit byl plný rozporů.

Spatřil před sebou dívku a její zelené oči, ačkoli se omlouvala za příkoří spáchaná modrým míčem s bílými puntíky, se usmívaly. Vždyť ji zná, vždyť z nohatého žabce se švihadlem vyrostla v půvabné stvoření.

„Nic se, Jano, neděje,“ přijal omluvu a bůhví odkud vyštrachal dokonce i jméno.

Domů šli spolu podél řeky a lízali zmrzlinu růžovou a žlutou, tápnutou na oplatek ve tvaru lastury, z takových se rodí Venuše, kopali do kaménků, ačkoli mohli do míče, ten však polapen vězel v tašce síťovce, loudali se co noha nohu mine pozdním odpolednem.

Vašek nevěděl o čem povídat, v téhle situaci byl poprvé, chyběl mu cvik. A Jana mu to nemínala ulehčit. Jsem krásná holka, tak mě bav!

Kdoví odkud se to vzalo, slina mu na jazyk přinesla tmou, začal tedy o tmě. O tmě tmoucí v uhelném dole, když zhasne kahan a jemný černý prach zvířený prací, hebký jak pírka černých labutí usedá zlehka na zavřená víčka, na slepé důlní potkany, orientující se sluchem a čichem, živící se uhlím a svačinami havířů. V takové tmě se zpomaluje tep a srdce usedá, krev se sotva prodírá cévami. Taková tma přináší úzkost...

Proč jí u řeky vykládal zrovna tohle? Ve vlahém letním podvečeru se sluncem nachýleným k obzoru vyprávěl jí o temnotě v hlubinách země z čiré bezradnosti. Cítil potřebu sdělit jí cosi důležitého, podělit se s ní o to nejsilnější, co kdy prožil. Podvědomě se snažil dívku zaujmout, získat si její přízeň, učarovat. Protože v ní našel zalíbení. – Jana podlehla Vaškovu čarování, zaujal ji, získal na svoji stranu. Trnula vzrušením a dráždivou bázní při představě tiché hrůzy, jež by ji v hlubině uprostřed potkanů, v neproniknutelných temnotách rozdrtila. Kolena se jí podlomila, musela se chytit Vaškovy ruky... Vždyť by mohla upadnout a něco si polámat, vždyť by mohla upustit a rozbít ten míč lapený v síti.

Čirou náhodou tu byla pod javorem lavička, neobsazená, s výhledem na řeku. Když se na ni posadili, objevil se tu jakýsi vyparáděný rudošedý pták s načepýřenou šešulkou, s černě, bíle a blankytně pruhovanými pírky na křídlech a nad hlavami jim spustil: – Skřřř, skřřř, réč! – Protestoval, že mu zasedli jeho lavičku.

„Hrozně bych se bála, za nic na světě by mě tam nedostali,“ řekla Jana a hleděla přitom na Vaška s obdivem.

„Mě už tam taky nedostanou, za nic na světě. Po prázdninách jdu studovat,“ řekl pevně, jako by to bylo nezpochybnitelné, jako by neočekával doporučený dopis se sdělením, zda vůbec uspěl u přijímacích pohovorů, zda bude přijat na filosofickou fakultu, jež je tou pravou školou pro ty, kteří nevědí a vědět by chtěli. Veterinární

medicína je profese jednoznačná, determinující a Vašek nebyl dosud rozhodnut, co si počít. Filosofická fakulta by mohla být dalším odkladem budoucnosti.

„Bude z tebe filosof... Ale co budeš dělat?“ nechápala Jana společenskou funkci filosofů při budování komunismu.

„Obuju si sandály a začnu filosofovat, přece...“

V té chvíli netušil, že na něj v kuchyni na stole čeká oznámení o uložení listovní zásilky, kterou si musí na poště vyzvednout osobně, totožnost doložit občanským průkazem. Ve snu by ho nenapadlo, že to není dopis z olomoucké univerzity; filosofovat že nebude v sandálech pod olivami, nýbrž v těžkých pŕllitrech za pochodu, poklusu, na překážkové dráze, při šŕování rajonů a někdy taky na kavalci, pakliže neusne únavou už při pádu na slavník.

„Kšá, ptáčku!“ řekli sojce a vydali se k domovu. Šli krokem loudavým, jako by měli kdoví kolik času na všechno, co se má mezi nimi odehrát. Jako by nemohli nic zmeškat. A když se v ponurých chodbách společného domu loučili, ani se nepolíbili, ačkoli by se to patřilo. Na dívku se přece nesluší s něčím takovým začínat a Vašek – i když o té možnosti uvažoval – si netroufl.

Toho dne se Jana ubytovala ve Vaškově duši – neví se, zda to byl její úmysl – a už tam zůstala. Neboť at' se děje cokoli, první lásky se člověk nikdy zcela nezbaví.

Konečně se čtyři vojáci propili ke třetímu pivu. Až třetí otevírá brány srdečnosti, rozvazuje ústa a mozek popichuje k tvorbě vtipných, nevšedních myšlenek. Pomýšlet na zpěv je však předčasné. Třetí pivo je uvolněné, přívětivé, srší znamenitými nápady. Zaplivaná vesnická hospoda se zahnojenou hlínou mezi prkny se rázem promění v pokojíček plný pohody, v útulné zákoutí úsměvů, vlídných přitakávání, území, které opanovalo štěstí. – Dveře se otevřely a silueta, která držela v ruce kliku, měla slibné proporce. Jožka Troška na ni zamával:

„Pojď, ko-očko, držíme ti místo!“

Byla to dívčina pohledná, nejhezčí v celé hospodě, při třetím pivu nejkrásnější na světě. – Vašek jí uvolnil svou židli a přinesl si jinou od vedlejšího stolu. – Jmenovala se Květa a nebyla to žádná netykavka. Vojáci se jí líbili a ona se líbila jim. Pili třetí pivo – pivo radostné – a dámě poručili sklenici červeného vína, frankovky, to se přece sluší.

Tam, kde se pohybovala žena, Vašek se ztrácel; půda se mu propadala pod nohama, nenašel s těmi záhadnými a přitažlivými bytostmi společný jazyk. Nevěděl si s nimi rady. Jenže s čím už si tenhle Vašek Netušil rady věděl? Sám se sebou? – Teď se však pije třetí pivo, pivo radostné a Vašek se usmívá, ta dívka u stolu jej nevyvádí z míry, Vašek se dokonce chystá vtipy vyprávět.

Bože, jak promarnil těch posledních deset dnů svobody, deset dnů s Janou! Nakládal s těmi dny, jako by měli času celý život, jako by ten kus papíru, který si vyzvedl na poště proti podpisu jen do vlastních rukou a na základě předložení osobního dokladu, jako by to byl jenom jakýsi bezvýznamný cár, jako by to nebyl rozsudek: dva roky odnětí svobody nepodmínečně. – Za co? Trest pro každého mladého muže za zdraví, za to, že se narodil.

Copak si lze všechno naplánovat? Copak lze lásce poručit? U Jany to bylo deset dnů tichého, pokorného a odevzdaného čekání na to, co udělá ten druhý. Věděla, že láska není jenom stav ducha, nýbrž i těla, a toužila po doteku, po tom nejpřirozenějším způsobu komunikace dvou živých tvorů. I kočka čeká na pohlázení, také kočka hladí člověka. Vašek čekal, co udělá Jana, a bylo to čekání nemotorné, bezradné. Báł se její reakce, báł se kopance do dušičky, měl špatnou zkušenost. Báł se, že by se mohl utopit.

A to už si jednou prožil. Bylo to dávno, ještě v dobách, kdy sváděl úporný boj s Námořníčkem. Vysmekl se z jeho sevření a přidal se k hloučku kluků táhnoucích k řece. – Syp se domů, špunte! volali na

něj ti velikáni v červených trenýrkách, protože se obávali, co když ho napadne, takového malého a hloupého chlapce, utopit se. To by byla polízanice! – Vemte mě, kluci, s sebou, fakt se neutopím, sliboval, – na břehu budu sedět a hlídat vám věci, aby je nikdo neukradl, jenom si botky zuju a trochu si nožky očvachtám na mělčině. Proč bych se topil, vždyť jsem ještě malý, život mám před sebou... – Tak dobře, řekli kluci, – ale běda, třikrát běda, jestli se utopíš!

A milý malý Vašík, ačkoli měl dobrou vůli neutopit se, přeci jen vstoupil do vody, nejdřív na kraj a pak, když zahlédl sojčí pírkó zmítat se ve vlnách – bylo na dosah ruky –, zatoužil po něm, chtěl je držet, okapat z něj krůpěje vody a šimrat se pírkem pod nosem, na krku a za ušima, aby měl pádný důvod smát se od ucha k uchu. Jenže tu máš, čerte, kropáč! Vlnka pírkem smýkla zrovna v tom okamžiku, kdy už je skoro měl, těsně před chňapnutím... Chňap! A v loveckém zápalu malý krůček špatně, píd' mezi být či nebýt, krok do neznáma, do hlubiny, do prázdna...

Když se chtěl nadechnout, aby vykřikl – Pomóóc!, nebylo co dýchat a taky tam dole nikdo nebyl, kousíček od lidí, od stromů a domů, kdo by zaslechl to němé volání. Bylo tam rybí ticho a v ruce modročernobílé splihlé sojčí peříčko. Svíral je pevně, nepustil, jako by mu mohlo pomoci. – Ale vždyť já se topím, napadlo jej, – a to se nesmí. Slíbil jsem klukům, že se neutopím, a teď tohle! Otevřel oči pod tou vodou a podíval se vzhůru. Uviděl náramný jas, slunce roztlučené v moždíři a rozsypané na hladinu, bylo to kousek, kousíček, nadosah. Sáhl po hladině, kopl prudce oběma nohama současně a vynořil se nad vodu, teď chňapl ústy po vzduchu jak šelma lani po šíji, stihl si naplnit plíce a zas byl pod hladinou, hlubina pod nohama. Děs mu sevřel hrud', tak tohle je opravdové topení, a co bude potom? – Bylo to zcela spontánní, základní pud sebezáchovy jej uvolnil ze sevření a přikázal nezpanikařit, šetřit dechem a jednoduchými pohyby paží i nohou se dopravit na mělčinu se sojčím pírkem v zaťaté pěstiče.

Plavat se naučil mnohem později, v bezpečných vodách. Byl tuze opatrný, neboť se obával, že by se přece jen mohl utopit. Situacím, při nichž by k tomu mohlo dojít, se vyhýbal velkým obloukem.

A najednou, bác ho, láska! Pád do hlubiny, bez přípravy, bez varování. Nepatrný krůček a už se propadáš, už se topíš, už jsi v tom. Kdo tě zachrání?

Vašek Netušil se lásce vzpíral. Tušil tajemné hlubiny, ale nepředpokládal, že budou bezedné. Byl velice obezřetný a nechtěl se dožít zklamání. Ano, bál se, že si to zase vypije, že opět utrží ránu a ta ho bude bolet, bál se, že se už na něj šije bouda, že bude zboulován, ponížen, počurán z výšky. – Věděl už, že láska nemusí být opětována a to že tuze a dlouho bolí. Věděl už, na vlastní kůži poznal, že láska může mít prapodivné podoby, ano i pro něj nepřijatelnou. Nevěděl však, jak chutná lásky naplnění. A protože se bál, aby se neutopil, kličkoval a uhýbal se neobratně, láska se však už do něj drápkem zatla, marně sebou škubal, nene, vyškubnout se už nemohl.

Deset dnů měl ještě, deset dnů do prvního srpna, deset dnů svobody. Vojenský kabátec už pro něj měli ušitý, z kousavé, kopřivovité chlupaté látky, neforemný, neslušivý, hnusný... Deset dnů chodili s Janou a s modrým míčem podél řeky na koupaliště a pak zase zpátky, vždyť byly prázdniny, obilí dozrávalo a léto vrcholilo, sojky se klouzavým letem přesouvaly od stromu ke stromu a varovaly tvorstvo před blížícím se vetřelcem.

Deset dnů je dlouhá doba, v deseti dnech lze vyhrát válku, oženit se a zase rozvést, obletět všechny divy světa, dospět, desetkrát se opít a desetkrát vystřízlivět, nebo se jen jednou opít, utopit se, snad i napsat docela tenkou knížku... Jak je to s láskou?

Ještě tu nepadlo ani slovo o Richardovi, o Vaškově problematickém příteli z doby nedávné, z tříleté epochy hornické existence. O lásce Richard tvrdil, že je to záležitost jednostranná. Jenomže Richarda není možné brát doslova. Vždyť je jiný... Tvrdil, že je to soukromá záležitost

jedince a ten druhý člověk, objekt lásky, hraje tu pouze podružnou roli. Splývání duší je blbost, dvojjedinnost výmysl literátů, jen koitus je zcela jasná věc. Žijí-li dva lidé spolu, je to jen dohoda, vzájemně výhodná smlouva. Láska je prý záležitost, nebo spíš nadání jedince.

„Bud' to máš, láska je v tobě, jsi jí prostoupený, anebo ne. Pak ti ale cosi důležitého chybí, noha, kus hlavy, jsi holt mrzáček. A je lhostejno, obětuje-li ti někdo lásku nebo ne!“

„To se mi nelíbí, mělo by to být vzájemné, tolik papíru se už o tom pěkně popsalo. Snad nechceš vyloučit, že se dva lidé, jeden druhého, hluboce a nezištně po celý život mohou milovat? Třeba se to nepovede vždycky, ale někdy přece.“

„Nesázal bych na to, třeba to tak vypadá, ale ve skutečnosti jsou to dvě samostatné lásky probíhající souběžně jako dvě rovnoběžky a neprotnou se a neprotnou, ani v nekonečnu. Tohle by mohl být ideální stav: soužití dvou rozumných lidí, kteří si vzájemně nelezou na nervy. Připouštím, že se to někdy může povést.“

Na kuchaře v závodní kuchyni to byla úvaha nečekaná a vcelku originální. – V závodní jídelně se ti dva potkali. Richard byl jiný než ostatní kuchaři, čistounký jak čerstvě naškrobené prostěradlo. Nasupené havíře po ranní šichtě pobízel v zaseknuté frontě nepatřičnou větou s poněkud afektovanou intonací:

„Žádám vás důrazně, abyste si postupovali rychleji, neboť se okrádáte o svůj drahocenný čas, vy knechti!“

„To je ale kus cypa,“ byli s ním havíři hotovi. – Kde se to tu vzalo? Co pohledává komplikovaná věta ve vývařovně pro chlapy jednoduché jako páka, kteří se sem přišli nažrat, protože mají hlad?

„Neračte být levobočkem uhlobarona Larische, přivydělávajícím si na studia komparistiky poněkud excentrickým způsobem?“ zeptal se Vašek Netušil, když z jeho ruky přijímal talíř kolínek politých červenou omáčkou.

„Ó nikoli, sire, jsem jeho choť na útěku za chudičkým milencem. Smím vám přidat krapet omáčky?“

Po této krátké rozpravě není divu, že šli večer spolu na pivo a na pár slov o životě. Rozprávěli jinak než ostatní havíři v hospodě Na Rožku i přesto, že pili stejné pivo, jakýmsi jiným, spikleneckým jazykem a Vašek se cítil náramně. Uvědomil si, že na tom pustém ostrově není sám, ačkoli už ztrácel naději. Našel se kdosi, s nímž je možno prohodit pár slov netýkajících se fedrování, přesčasů a slabé výplaty, pár slov netýkajících se bab dělených na ty, které dají a které s tím nadělají drahoty. – Ještě před zavřením hospody se domluvili na tom, že mají společnou cestu a dokonce i společnou střechu – dobrého půl roku bydlí v téže ubytovně Dolu Eduard Urx, aniž se potkali. Koupili tedy flašku vodky a otevřeli ji v Richardově pokojíku. Bydlel sám, Vašek se musel o svůj dělit s neurvalým důlním zámečnickem.

Vašek se pítí nevyhýbal. Mezi havíři nabyl přesvědčení, že to jinak nejde, pít že se musí a kdo chce s vlky výti, musí s nimi pít. Pochopil, že je výhodné splynout, aby nevyčníval. Neboť ten, kdo vyčuhuje, první schytá po kebuli. Běda kanárkovi mezi vrabčáky! Chlastání patří k ochrannému zbarvení. – Ale nebyl to jediný důvod, proč se občas opil – nejen havíři do sebe lijou kořalku, nýbrž i velikáni, tvůrci nesporných hodnot: malíři i spisovatelé, hudebníci i herci, ano i učitelé a dokonce duchovní, ani Kristus Pán se vínu nevyhýbal. A Vašek to v životě hodlal někam dotáhnout.

A tak pili kořalku koupěnou u výčepu ze sklenic od hořčice, z dvoudecových sklenek na cokoli, přestože předtím v hospodě udělali těch piv mnohem více než tři... Chlastali jak nezavření, vždyť bylo co slavit. Vždyť je to svátek, potkat člověka ve vyprahlé pustině, kde na sebe lidé jenom nevraživě štěkají: – Podaj, kurva, ten zasnary hajcman, pičo! A pohni kostrum, bo tě jebnu kladivem po kulach, ty gyzde zhnily!

Ano, bylo možné přivyknout těžké práci, nějak se zabydlet ve tmě, užívat drsnou mluvu jako mimikry. Vašek bez reptů táhl káru, kterou mu osud naložil, teď ale zablikalo světélko, osud mu přistrčil

kuchaře Richarda, vrátka do jiného světa, kultivovaného, vzdělaného, oduševnělého, do světa, v němž by mohlo být lépe.

Bohemia Glass – říkal Richard sklenicím od hořčice a naléval je plné. Vašek pil dychtivě, neboť měl radost, že je mu dobře. – Jenže za chvilky radosti se platí. Po druhé sklenici se skácel jak Pierre Bezuchov, hladina se zavřela, upadl do temného nevědomí.

Ošuntělý kamrlík v přespávací Dolu Eduard Urx, čtyři stěny, opelichaná reprodukce zimní krajiny, železné lůžko, matrace, prostěradlo, pokrývka, na pokrývce Vašek Netušil ožralý jak cep. Bakelitová lampa s šedesátkou žárovkou, skříň, pár knížek, flaška nedopitá a dvě sklenky na stole, dvě židle, linoleum jakoby poblité špatně pokousanou a ledva natrávenou kukuřicí, ale zdání klame, hadříkový koberec u postele, na něm Richard pozorně zkoumá tvář spícího chlapce. Na okně deka přibitá k rámu hřebíky třicítkami, aby sem nebylo vidět z ulice, co když se tu odehrává cosi přísně utajované, život v myší díře, v třinácté komnatě. – I v tak zasviněném, ubohém kumbálu se může dít něco významného.

Vaška probudilo jeho vlastní pohlaví. Ale ne poluce provázená snem o chlípné ženě. Zprvu nechápal, co to může být, cítil se mizerně, oči sešité drátem, žaludek rozhoupaný, hlava ve svěráku, v údech slabota. Jeden úd však, ten citlivý a bezbranný, příčina probuzení, byl zrovna v použití. Když se Vaškovi podařilo rozpárat oči, hleděl nechápavě – do čehože to byl ve spánku zapleten, aniž by svolil? Pak pochopil, aniž porozuměl.

„Co blbneš!“ zařval, odstrčil Richardovu hlavu ze svého klína, vyskočil na nohy a udeřil. Vrazil mu havířskou pěstí do uslintaného obličej, mezi vyděšené a provinilé oči, jako zběsilý mlátil člověka, do nějž před pár hodinami vkládal jakési naděje.

„Buzno zkurvená!“

Vyběhl z domu, na hadříkovém koberci zanechal zmlácenou hromádku. Ačkoli noc se už chýlila k ránu, na krok nebylo vidět. Mlha padla na zem a přibrala všechny smrady průmyslového města. Při-

padal si jako dítě v prádelně, když maminka s Růženou vyvařovaly cíchy. Potácel se tím odstředěným mlékem a náhodnému chodci se mohlo zdát, že se ztratil. Jenže člověk se neztratí ani v té nejhustší mlze, ani když se dá do běhu, sobě neuteče. – Utíkal středem vozovky jak s ukradenou husou, prchal před hrůzou, kterou po sobě zanechal, ani se nepokusil posoudit její míru, na mysl mu nepřišly možné následky. Běžel utlumen zbytky alkoholu v žilách, docela snadno pronikal nemožně tlustou bílou zdí.

Neuvědomil si, že asfalt pod bosými chodidly vystřídala šterková cesta, vzápětí trávník v Komenského parku. – Zarazil se o růžový keř. Nepostřehl, že mu trny poškrábaly tvář, necítil rosu na chodidlech, neslyšel ranní ptáky; opřel se o dřevěné mřížoví, oporu popínavých růží, nejdřív předloktí a pak hlavu plnou kocoviny a vyděšených myšlenek. Žaludek se vzedmul a nevábny chrstanec potřísnil královnu mezi kvítím.

Teprve teď se rozum začal sbírat do hrsti. Uvědomil si zbitou hromádku neštěstí na hadříkovém koberci u postele, uvědomil si, že mu křehnou bosé nohy, ucítil vůni růží a zvratků, uslyšel pokřik zatoulané sojky. Vrátil se napravit, co způsobil, aniž by chtěl, co se přihodilo.

Janě o téhle příhodě nevyprávěl, když po sobě cákali vodou, když spolu bloumali podél řeky marnotratně utrácějící vzácných deset dnů. Ani o krásné Mahuleně se jí nezmínil, ačkoli na ni dosud nezapomněl. Chodíval se na ni tři roky dívat jako na obrázek do klubu se zlověstným názvem – Titanik, než ji oslovil. Ostatně, i v tom měl Richard prsty, to on Vaška do klubu uvedl, nesmělý proletář by si mezi umělce a studenty sám netroufl.

Tenkrát v noci opilý pivem, vodkou a trochou krve v ubytovně Dolu Eduard Urx nedošlo k tragédii. Vždyť k tragédiím docházívá zřídka. Jen vztahy se tu vyjasnily. – Vašek posbíral zmláceného Richarda z koberce, vysprchoval ho studenou vodou, obličej mu polepil leukoplastí a uložil ho do postele.

Do Titaniku přivedl Richard Vaška nedlouho poté, co se rány vyhojily, náplasti opadaly a vztahy vyjasnily. Vždyť lidí není tolik, aby se jimi mohlo plýtvat. Svou neobvyklou přirozenost držel pak Richard na uzdě, a když se dostavila říje, vydával se za jinými, stejně smýšlejícími brachy. – V klubu našlo přístřeší studentské divadýlko a krásná Mahulena tu každé úterý sklízela bouřlivé ovace publika a tichý obdiv očarovaného pomocníka havíře s očima orámovanýma uhelným prachem. Špatně se to umývá.

Co si počít s člověkem, kterého dokáže vyvést z míry jedna lhotejná věta z úst rozmazlené a namyšlené princezny! Máme ho litovat nebo se odvrátit s pohrdáním? – Mnoho úterků se Vašek Netušil odhodlával k činu, k prvnímu kroku, bez něž se nelze vydat na pochod. V představách byl už hodně daleko, když po třech letech váhání Mahulenu oslovil, když přiškrceným hrdlem vyklouzla nesmělá věta jednoduchá s otazníkem na konci. A krásná Mahulena mu odpověděla:

„Zapomněl sis umýt oči, havíříčku!“

A bylo to.

Bylo toho příliš na nejistého, nesmělého, zamindrákovaného chlapce. Není proto divu, že se bál: úřadů, lidí, vztahů... Jany, samozřejmě. A taky o Janu. Uvědomoval si, že cosi marní, že mu cosi důležitého mezi prsty protéká. Věděl, že právě teď nastala chvíle příhodná, nejvyšší čas popadnout býka za rohy a vyhoupnout se mu na hřbet. Věděl to, a přesto sám se sebou smlouval: – Nebylo by lepší příkrčit se, uhnout, vždyť by mě to mohlo smést.

A Jana? – Nepřemýšlela o tom, co bude zítra, neděsila se chvíle, kdy tady, v činžáku u řeky, zůstane sama. Ani o čase neuvažovala. Za necelý týden nastoupí Vašek do vlaku a ví bůh, zda se k ní vrátí. Důležitější je přítomnost. Teď! Teď je tu s ní a to je dobře. Cítila jeho blízkost jak vodu na pokožce, sluneční paprsky, pěšinu pod chodidly. Připravena neklást odpor trpělivě čekala na dotek. – Jenže jak

to ten natvrdlý chlapec mohl vědět? Krouží kolem a bojí se o svou jemnou kůžičku, aby neutrpěla škrábanec, bojí se pecky mezi oči, aby ho nepřipravila o poslední zbytek sebevědomí. – Možná, kdyby věděl, jak je dotek očekáván... Ale ne, ani kdyby měl jistotu, že se mu nic nestane, neodhodlal by se k tomu. Když prošustrovali deset dnů u vody, doprovodila jej na nádraží. Než nastoupil do vlaku, dala mu pusy na rozloučenou. Žádné políbení, pusa to byla!

„Já za tebou přijedu...“

– Já bysem chtěla být dva pejskové, povzdechla si jedna malá holčička.

– Dva pejskové... A proč?

– Abysem si spolu mohla hrát!

Tak tuhle podivnost si dovolil vyprávět místo obyčejného, jasného vtipu v hospodě Pod Lípou při čtvrtém nebo kterém pivu. Tohle byl Netušilův příspěvek do rozpravy u rozjařeného stolu se čtyřmi vojáky a dámou. Drsná soldateska na něj pohlédla udivenými pohledy rozpačitých žab, po nichž se požaduje, aby vzlétly. Dáma se však usmála nejen pobaveně, ale i s pochopením. Snad kdysi prožívala pocity osamělé holčičky zamykané v dětském pokojíku na dva západy: – Zamyky zamyky prásk!

Vašek si nevšiml její chápavé reakce, vždyť tahle dívčina ho nezajímala, nehodlal si ji pustit k tělu, ačkoli seděla těsně u něj, stačilo by vztáhnout ruku a už by ji držel: za rukáv, za sukénku, za pačesy... Odmítavé obličejové četaře Trošky a obou vojínů – Vdolečka a Petrlíka – měl však jako na dlani. A tak se – pivo nepivo – opět zapouzdřil jak zimní šnek, svinul se do klubka, aby nasbíral síly k nějakému dalšímu skoku do neznáma. Kdoví... Jenže jak už ho známe, nic velkého nechystal, jen se takto ukrýval před světem, aby byl maličký, nepatrný, neviditelný, aby si jej nevšimli, aby mu zase někdo neuštědřil ťafku, nechápavý úšklebek.

Zaujmeme-li takovýto postoj a necháme jít události mimo sebe a v hospodě u stolu pijeme pivo, může se stát, že promarníme jedinečnou šanci, veledůležitý okamžik posouvající život k jeho smyslu. Anebo – ještě hůř – události samy se nás zmocní, nepřipravených a měkkých, smýknou s námi tam, kam jsme nechtěli, na opačnou stranu naší vůle, do háje. A z chlapa ve vojenských gatích je rázem urvaný cár igelitu zmítaný větrem, vyválený v loužích, šustící po smetišti.

Napil se a zatoužil po Janě. Občas po ní toužíval. Samozřejmě po té z domu u řeky, po Janě, která tu není, proto po ní zatoužil, že je daleko. K té se teď utekl, u ní hledal ochranu před zlým světem. Teď si na ni troufal, když tu nebyla. Svoji zbabělost – ano, nazývejme věci pravými jmény – omlouval si ohledy, odpovědností, rozvahou a snad dokonce sáhl i po dobrém vychování. – Teď se tu ráchal v představách: jak by bylo, kdyby, a co by, až... A zatím vedle něj seděla Květa, právě ta Květa, o níž kdosi vědoucí (nebo jen zhrzený hanopisec?) mezi spoustu jiných nápisů vyryl nad vydehtované korýtko propisovací tužkou do omítky: KVĚTA KOUŘÍ ČURÁKY. – Jenže kdo by to bral takhle doslova!

„Ten je ale něžnej, jako pohádka,“ pochválila Květa a měla na mysli vtip, vyprávěnku o holčičce a dvou pejscích toho mouly schouleného jak netýkavá kočka, nepřipraveného ani trošku na orkán, k němuž se schylovalo. Bože můj!

Bafla ho za křídlo a vyvlekla před hospodu nedbajíc pokřiku posměvačné sojky, vlekla ho úvozem k lesu a lesem ke krmelci s letošním senem. – Kšá, jedete, potvory parohatý! odehnala jeleny a laně ulizující z kusu soli a mrskla Vaškem Netušilem do sena. Nápis vyrytý do zdi nebyl tak docela pravdivý, to, co hlásal, bylo by Květě málo... Vyděšený Vašek zapomněl na Janu, vždyť byla tak daleko, a zcela se podrobil Květině vůli, mocné a cílevědomé. Nepřipraven, zaskočen, byl tu v krmelci zbavován břemene, které mu bralo sebevědomí. Už se s ním vláčel přes čas.

Vyšpláchlo to z něj, ledva se vnořil, hotová pohroma! Nečekala to tak brzy, zkoušela si ten gejzír vyrvat z těla, ale kdepak! Vzdala to, podlehla, přitom mu spílala:

„Ty hajzle panickej, to mě chceš zbouchnout hned napoprvé? Vypadni! Zůstaň, ještě, ještě...“

A když se snesl z výšin do zvadnutí, svinul se jak utržený list v seně oslitaném jeleny, promáčeném tělesnými šťávami lidí.

Zpátky do hospody Pod Lípou se vraceli utahaní jako z kamenolomu. V patách měli škodolibou sojku, poletovala za nimi ze stromu na strom a pobaveně se pochechtávala. Do výčepu vstoupil chlapa kus, musel trochu šejdrem, aby nevyvrátil zárubně. Žena v jeho šlépějích přejížděla si rty špičkou jazyka a její nenasytné oči šmejdily po přítomných.

„Pět piv, pět velkých rumů!“ objednal chlapisko furiantsky, sotva dosedl.

Zasedali v hospodě u lesa dobrých pět kilometrů od vojenského tábora a pili jak nezavření, jak o závod, o dušu pili. Jako by to, co dnes navštívilo Vaška, muselo být oslaveno bezuzdnou pijatkou. Přitom si pyšný chlap se sosákem ponořeným v chlastu vůbec nevšiml, že se počet stolovníků mění, že se jeho nová láska vytrácí postupně s četařem Troškou, pak s bažantem Vdolečkem a nakonec s bažantem Petrlíkem do krmelce, aby se dosytila, aby dohnala to, nač byl bažant Netušil krátký.

* * *

„Průjem (*řec. diarrhoe*) je hojné a časté odměšování řídkých nebo i vodnatých výkalů rozdílné povahy, jež řídí se příčinou, kteráž průjem vzbudila. Neníť průjem sám o sobě zvláštní nemocí, nýbrž toliko příznakem či symptomem rozmanitých stavů zažívacího pásma počínaje od nejlehčích případů porušeného trávení až k nejtěžším průjmům choleroým. Průjem může způsobiti již sama zvýšená

peristaltika střevní na příklad následkem přílišného leknutí nebo bázně, kdy sesílenými pohyby stibavými trávenina příliš rychle je vhaněna do konečných oddílů střevních, tak že tekutý její obsah nemohl se dostatečně vtřebati. Povahou podmiňující příčiny, je-li to na příklad jednoduchý katar sliznice pásma zažívacího, jmenovitě jednotlivých oddílů střevních, tyf, cholera, tuberkulosa střevní a j., řídí se i hojnost, vzhled a složení stolic průjmových. I mohou míti v celku vzezření i zápach stolic pravidelných, jsou však řídké a častější, mohou býti vodnaté, skoro bezbarvé a bez zápachu, dále hlenovité, hnisavé, jíchovité a velmi odporně smrduté, oškrabkovité, obsahující hojnost odlouplých cárů změněné sliznice střevní, krvavé a j. Podle toho je pochopitelné, že průjem budil již v nejstarších dobách zvláštní pozornost lékařů praktických, kteří v něm shledávali velmi cennou známku diagnostickou a prognostickou, pokládajíce hojné tyto výměty za důležité svědky vnitřních pochodů tělesných. Diagnostická cena průjmů zůstala také nyní neztenčena. Ze stručných poznámek výše uvedených je však také vidno, že nelze očekávati, aby lékař léčil toliko průjem samotný, nýbrž že musí přihlížeti zvláště k základní nemoci samé. V případech lehčích stačí někdy pouhá úprava diety, jindy prostředky utišující, jako opiáty, někdy prostředky svíravé, jako tannin; vždy však je nebezpečno jakékoli léčení šablonovité.“

Průjem, který zahnal vojína Netušila Václava na lesní latrínu už po páté, nebyl způsoben nadměrným pitím piva a rumu v hospodě, vždyť od té události uplynulo už rovných šest neděl, vždyť výcvik nováčků se už chýlil ke konci. Průjem způsobila rybí pomazánka k večeři a zachvátila celé vojsko s výjimkou těch, kteří vykydli podezřelou pastu do pomyjí. Praporní lékař major doktor Kadaňka, aby zvládl tak rozsáhlý úkol co nejrychleji, rozhodl se pro metodu plošné léčby. Při ranním nástupu vojskům sdělil:

„Žádný prášky nedostanete, náš stát není dojná kráva! To by se vám hodilo, simulovat sračku, ulejšvat se z výcviku a házet drahý léky do hajzlu. Kdo sral víc než třikrát, hladovka. Ostatní čaj a sušenky Meteor – ráno, v poledne a večer. Vztahuje se i na ty, co nesrali vůbec. Hořkej čaj, aby bylo jasno. Rozchod!“

Lesní latríny byly stavby prosté – zadní stěna kryla uživatele před zraky z tábora, dvě krátké boční stěny pomáhaly držet stříšku proti nepohodě, pod ní prkno s pěti kulatými otvory nad hlubokou žumpou, zvolna se plnila. Čtvrtá zeď, obvyklá u běžných staveb, tu chyběla; nahradil ji ničím nerušený výhled do lesa převážně borového, se škodolibou sojkou na rozhoupané větvičce hned při ruce. Ačkoli tu Vašek byl už popáté od pozření jeduplné pomazánky, stále z něj vycházela jakási rychlá tekutina – kde se to v člověku bere? Nevězel v tom sám, všechna místa ve všech latrínách byla obsazena, vojáci se spuštěnými kalhotami dřepěli také volně rozseti v lese jak hříbky po dešti. Vaškovou hlavou neodbytně bzučela píseň o sojce, nebylo možné se jí setřást. Snad to byla sebeobrana mozku před chmurnými úvahami: – Chytil táta sojku, chytila máma taky, chytil táta, chytila máma, chytily všechny děti, sojka neuletííí, sojka neuletí! Zabil táta sojku, zabila máma taky, zabil táta, zabila máma, zabily všechny děti etc.

Ve chvíli, kdy sojka byla sněžena, zachraptěly ampliony táborového rozhlasu píseň mnohem povzbudivější, o třešních, které zrály, zrovna třesně zrály... Byla předznamenáním hlášení, které se pro pět vojáků stalo osudným.

„Vojín Netušil Václav má na bráně návštěvu. Václav Netušil, návštěva na bráně!“ ... sladký třesně zrály a teplej vítr vál.

Vašek se vymrštil ze sedu do stoje, a než si stačil natáhnout kalhoty, došlo ke katastrofě. Byla už naprogramována, došlo by k ní dříve či později, pravda, patrně s jinými aktéry. Vaškův prudký pohyb však zapůsobil jako urychlovač nevyhnutelného: zub času, nezadržitelné tlení a k tomu houba dřevomorka spaníla... nic netrvá věčně. Pořád nic a najednou... bác ho, po krk ve sračkách! Kdyby je-

den, všech pět tam zahučelo. Propadla se podlaha, i prkno s otvory, taky trámký držící střechnu obtěžkanou solidními cihlovými taškami povolily, tašky se na ty nešťastníky sesypaly, a bylo to.

U brány nečekala jedna návštěva, nýbrž dvě. Pořád nic, žádný zájem o vojína Netušila Václava, a teď tohle. Jedna z velké dálky mu přijela říct, jak ho miluje, druhá přišla pěšky Vaškovi oznámit, že s ním čeká dítě. Ačkoli tu byly ještě další možnosti, rozhodla se pro něj, našla v něm zalíbení. Vždyť člověk vyprávějící tak něžné vtipy jistě bude nejlepším otcem pro její děťátko. – Obě návštěvy čekaly zbytečně.

Pět propadlých vojáků bylo vyloveno a z nejhoršího ostříkáno hadicí. Tři byli uloženi na útvárové ošetřovně s pohmožděninami, jeden v čerstvě vyfasované uniformě zahrán do kuchyně rozbalovat sušenky Meteor a Václava Netušila s otřesem mozku a polámanými klíčními kostmi odvezla sanitka do vojenské nemocnice v okresním městě. – Škodolibá sojka se mohla smíchy potřhat. Neudržela se přitom chápavými spárky na větvičce a upadla do borůvčí. Toho využil táta a chytil ji. Také máma chytila sojku, chytil táta, chytila máma, chytily všechny děti, sojka neuletíí, sojka neuletí!

Noční báseň psaná ve dne
(*Z pozůstalosti Věncezslava Páva*)

*Noční báseň psaná ve dne
nonsens vedle hnedle
zbledne
Budeš-li po mně šlapati
po hrudním koši skákati
podpatky do mne vrážeti
budu se bránit do němoty*

*vždyť neublížím kuřeti
nohama v botách do roboty
rukama zaženu tě: Kšá!
jen abys věděla
že se to nedělá
má rozmilá
A potom z nouze
uklohnám báseň o touze*

*Nebezpečné krásky
posbíraly klásky
obouruče
do náruče
pšeničné i žitné
do zástěry
byly nedobytné
z nedůvěry*

*Nebezpečné lásky
nashbíraly klásky
do kytice
pšeničné i žitné
byly neodbytné
kdo dá více?*

*Alenka zklamala Mařenku
Mařenka přismahla praženku
Alenka bafla na stařenku
Mařenka zašlápla sněženku
holky šumné
vyčítaly si to chvilenu
nerozumné*

*Radost do rána
píseň ohraná
láska zbabraná
píseň ohraná
radost do rána*

*Denní báseň psaná v noci
anděl strážný ku pomoci
kdyby – chyby
suché hříby
na zahrádce
Zmoklý zrádce
v paneláku
Daní plátce
zabijáku
půjde s tebou
nohy zebou
do bijáku:
na Titanic
na Tarzana
na Kida
a na Batmana
hastrmana – tatrmana
Na Popelku
po úterku
na Sněhurku
sedm Turků
na E. T.
ty ty ty
ty ty ty
ty to budeš platyty*

Noční můra v básni skrytá
tonoucí se stébla chytá
lítější než šelma lítá
sahá chlapu v kvapu – trapu
po zátylku
ještě chvílku...

Budeš-li ty mi zle činiti
duši i tělo mi ničiti
neustále mne mučiti
já to tak nechám jenom chvílku
zákeřně čapnu tě do sítí
básní tě seknu do zátylku
až se ti rozsvítí
alespoň na chvíli
králíčku spanilý
Až tě zas potkám na ulici
básní tě majznu po palici
jen abys věděla
že se to nedělá
Báseň pak skončí v popelnici
poletí do smetí
jak do rána
používaná ochrana
proti počětí

Nebezpečné krásky
hodily své lásky
do žita
hodily je do pšenice
do ovsu i kukuřice
abyste to věděli

*hodily je do zelí
Zbavily se přítěže
popustily otěže
hnedle vzlétly do blankytu
při úsvitu
Nemávaly
neželely
ani trošku nebrečely
za mračna
se schovávaly
přízračná
na lásky se vykašlaly
Lásky v zelí
zcepeněly
po práci
stali se z nich vojáci*

*Vojáci za války
stříleli korálky
stříleli perličky
z dřevené flintičky
stříleli hrách
vzdychali: Ách!
vzdychali vzdychali
hrdinné padali
za vlast
a chlast*

*Mařenka zlámala Alenku
Alenka vyprala prادلenu
Mařenka ukradla halenku
Alenka plakala chvílenku*

*holky střelené
špatné trefené
do vojska zblázněné*

*Radost do rána
píseň dohraná
láska zbabraná
píseň dohraná
radost do rána*

*Noční báseň psaná ve dne
ten kdo stoná hnedle
zhebne
En ten týky
čtyři fíky
Na talíři
netopýři
vtipem hýří
Dva ještěři
povečeří
svíčkovou
pak si dají
jak je v kraji
obyčejem
buchtou makovou
S umazaným obličejem
doskotačí
jinam radši
ukojit své záliby
půjdou k řece na ryby
En ten týky
dva špalíky*

*vydaly se do putyky
na panáka
to je láká
taky na pivíčko
sivá holubičko
na frtana
až do rána
na kořalu
proti žalu
ty ty ty
ty ty ty
už jsou pěkně nalitý
Kdo to bude platyty?
Já to platit nebudu
raděj se dám na vojnu
co je mi do špalíků
to je starost strážníků*

*Noční můra z básně leze
její zvůle nezná meze
nedá pokoj až tam vleze
neodbytná příšera
O šesté hudba dohrála
bestie lítá skonala
Stravinskij řek: Dál to není
hledej si jinde potěšení
za šera
etc.*

** * **

Má dřevěnou střenku a je z oceli, která by zrezivěla, jen kdybych jí k tomu poskytl příležitost. Je to zavírací nůž značky SANDRIK s jednou čepelí, sadařská žabka, pracovní nástroj; ostří notně zbroušené, vždyť musí být jak břitva. Druhý nůž má střenku kostěnou, hnědou do červena, žíhanou – ale nejspíš je to jenom imitace – taky notně starý, předválečný, od firmy SCHOELLER-BLECHMANN, elegantní, se dvěma želízky.

Hledal jsem v zásuvce jakési jánevímco; přesně to, co by tam mělo být, kvůli čemu v psacích stolech šuplíky jsou. Jánevímco se schovává mezi ostatními obyvateli, jako by šlo o život – co kdyby vytaženo z útrob stolu puklo jak hlubinná ryba nad hladinou? – Prohrabával jsem se zaschlými lepidly, žrádlem pro koňa-sešivačku, kancelářskými sponkami, ničemnými šroubky, fotografiemi dětí a jejich přátel, zaschlými lahvičkami a patronami s inkoustem, mincemi tu- i cizozemskými, krabičkami od sirek a navštívenkami cizích lidí, klíči k jánevímčemu, prastarými notýsky s nesrozumitelnými poznámkami, prošlými pasy, pery zasviněnými pravěkou tuší, ogumovanými gumami, veškerým balastem, který se v šuplatch nasbírám sám. Jednoho dne jej právoplatní dědicové vyklopí na hromadu, a šup do popelnice!

Při tomhle brodění jsem zapomněl, co hledám, a narazil na dvě kudly, zrovna tyhle bych v popelnici nerad viděl, až tu nebudu. Žabka patřila dědečkovi, elegantní nožík otci. Když jsme odjížděli, strčil jsem obě kudly do kapsy a kupodivu, žádný celník mi je odtud nevybral. Jakmile jsem se opět dobral psacího stolu, a ten mi zůstal dodnes, utopil jsem je v prostřední zásuvce, aby se neztratily. A neztratily se.

Zahradníci brousí nože pořád. Zdálo by se, že víc brousí, než pracují. Dědeček mého dětství už nebyl zahradníkem a nůž brousil, jenom když hodlal zabít králíka. Neplival na brousek, jak to obyčejně zahradníci dělávají, olízl ho jazykem a pustil se do díla: krouživými pohyby přejížděl ostřím po zvlhlém kameni, dlouho

a pečlivě, neodbíhal nikam, nemluvil, jen si neslyšně pískal, ale nebylo to opravdové pískání, byl to rytmický sykot, skutečná melodie se odehrávala v dědečkových představách – soukromá záležitost. A když vyzkoušel ostří na vlasech v zátylku, srovnal nůž na řemeni a bylo dokonáno.

Neboť zabíjíme-li nevinátka, musíme tak činit zručně, rychle a bezbolestně – aby nevěděla, že naše vztahy končí, že je už nebudeme hladit, nýbrž jíst.

Tím nožem taky dědeček odkrajoval kůrky z krajíce. Co s nimi dělával, když jsem tam nebyl? Třeba je žužlal bezzubými dásněmi nebo odhodil do prasečího kýble... Rozhodně nesměly přijít nazmar. Ale když jsem tam byl, patřila kůrka mně, zubatému. Chleba je moudře udělaný: pro vnuky i pro dědečky.

Králíka skoleného dědečkovou ťáfkou jsem držel za zadní – rána malíkovou hranou mu zlámala vaz, špička nabroušené žabky bez tápání otevřela krční tepnu. Teplá krev kanula po ztichlém nosíku na ušlapanou zem. Číča přiběhla z toulek, otírala se nám o nohy, laskala se s červeným čůrkem, čekala na oči a na útroby. Držel jsem zadní běhy, dědeček nařízl kůži, jako když se kabát rozepne, v mžiku byl nahý. Ne, už to nebyl králík, bylo to jídlo – stehýnka, předeek a hřbet, hlava do polívky. Sledoval jsem dědečkovy šikovné ruce a kmitající čepel s obdivem. Když stahoval kůži jak těsnou rukavičku z příliš velké ruky, strčil si nůž do úst, konec střenky svíral bezzubými dásněmi a nabroušená čepel se mu komíhala pod nosem. Pak šmik – a lekce anatomie: játra jsou na knedlíčky – pozor žluč! – a střeva do hnoje, k ničemu, srdéčko nepatrné. Hlava patřila dědečkovi; obíral ji pečlivě, líčka a jazyk, lebku rozlouskl a vysrkl z ní drobný mozeček: – Abech bel chetré, říkával potměšile, – jak ten králík.

Se zájmem jsem pozoroval práci zahradnické žabky, hleděl na soustředěný výraz dědečkovy tváře, kapičku u velebného nosu – rád bych mu ji otřel, ale copak lze pustit kuchaného králíka? – Ve

snu mě nenapadlo požádat dědečka, aby mi ten skvostný nůž půjčil. Nepatřilo se svěřovat cosi takového lehkomyšlným dětským rukám. Ostatně, vždyť jsem míval svoje kudličky, dostával jsem je a ztrácel po celé dětství, dodnes je ztrácívám.

Co všechno opouštíme, opouštíme-li svoji vlast? A co si bereme s sebou? Byl by to dlouhý seznam položek, bachratá účetní kniha: MÁ DÁTI – DAL. Jak je řadit – abecedně či chronologicky? Nebo snad podle významu, intenzity prožitku, podle nějakého kritéria, změřitelné hodnoty? – Co je důležité, co není k ničemu?

Nabídli mi v tom roce 76 tři možnosti: stát se donašečem Státní bezpečnosti, udávat přátele, nebo znovu skončit ve vězení, tam už to znám. – Tentokrát to bude horší! – A poslední možnost? Vypadněte z téhle země a už se nevracejte! – Jaképak rozhodování...

Otcův nůž má dvě želízka – větší krapet vyviklané, menší je ostřejší. Člověk by tu předpokládal ještě vývrtku, jenže to by nůž získal na objemu, nebyl by tak elegantně placatý, příjemný na omak. Byl by to nástroj používaný, tahaný po kapsách a kdoví kde by mu byl dnes konec. Otcův kapesní nůž snad po celou svoji existenci spočíval na zakázaném území – v otcově psacím stole. Když jsem si troufl potají tam vstoupit, zmocnit se nožíku a ořezat si tužku, připadal jsem si jako neobyčejně chladnokrevný dobrodruh. Což je notně přehnané. – Tuhle kudličku si otec brával na ryby.

Těšil se z úlovku, ačkoli ho rozdal, ryby mu nechutnaly. Taky maminka tvrdila, že se bez ryb obejdeme všichni, a tak se u nás – v rybářově rodině – jedl kapr jenom o Vánocích.

Jednou se tatínek vrátil z ryb, opět bez úlovku, nikoli s prázdnou: přinesl mi pravou indiánskou dýku. Byla pravá, neboť přesně odpovídala mým představám o indiánských dýkách, jak jsem si je vytvořil četbou. Byla vyřezána z olšového kmínku, střenku zdobila zachmuřená hlava pravého indiána, s nímž nelze žertovat ani v legraci, a dřevěná čepel měla stružku, aby krev snadněji vytékala z rány. Chtěl jsem snad dýkou skalpovat nepřátele? – Samozřejmě!

Však jsme je už odedávna, průběžně skalpovali: na dvoře uhelných skladů, v tržnici, v parku U Kiosku, dokonce ve škole o velké přestávce... A nepřátelé skalpovali nás.

Dětská hra... Proč jsme si my, děti narozené za války, po válce hráli na válku? Proč jsme tak rádi zabíjeli, brali do zajetí, nepřátelili se, popravovali? Dobří a zlí indiáni, zbojníci a panduři, husité a křižáci, naši a Němci, my a oni – jak to bylo jasné a přímočaré: nepřítel prohraje, naši zvítězí. Protože pravda a spravedlnost je na naší straně.

Tímto způsobem vysvětlovali chod světa komunisté, vládnoucí nám už tolik let. Tábor míru a socialismu, spravedlivý společenský řád, to jsme my. A oni? – Imperialisté, váleční štváči, vykořisťování člověka člověkem, bída, nezaměstnanost, zoufalství... Kam mě to posílají majoři od Státní bezpečnosti, když mě vyhánějí ze země? Opustíš-li mne, zahyneš! Věděli jsme, že i mimo vlast se dá žít, že ideologové komunistů lžou, aby své stádce udrželi v ohradě. Nevěděli jsme, jak se žije na svobodě, chyběla nám zkušenost s demokracií, četli jsme o ní jakoby v pohádkové knížce. Ty dvě kudličky jsem si vzal s sebou, člověk nikdy neví, k čemu se budou hodit.

Co ještě? Nebyli jsme v situaci běženců, zachraňujících holý život, mohli jsme se rozhodnout, co povlečeme do světa a s čím se tu rozloučíme. To nejdůležitější máme tak jako tak v sobě; a sobě nikdo neuteče, ani kdyby chtěl. Co jsme si nadrobili, to v nás zůstane. Věděli jsme s jistotou, že je to definitivní, domů že se už nikdy nevrátíme. Leda naivní blázen by tehdy věřil, že se změní poměry. Mohli jsme si vzít, co jsme chtěli a měli: děti, knihy, šatstvo i nábytek, obrazy, taky písemnosti, ale ne všechny. Fungující mozek s tím, co v něm uvízlo, nezabaví ani stranou pověřený pohraničník.

Trousíval jsem za sebou obrázky ručně kreslené ba i malované, produkty opovážlivé ambice stát se malířem. Zanechal jsem je tady, aby mě v cizím světě neodváděly od závažných věcí. Byla to jedinečná možnost, jak se zbavit balastu. Neboť už tehdy jsem

stonal povážlivou ambicí psát znamenité knihy. Má-li člověk v hlavě přesvědčení, že je bezpodmínečně nutné fušovat do umění, nevytlučete to z něj ani pětikilovým kladivem. Já jsem tam to přesvědčení měl. Utvrdili mě v tom dva velcí mužové: Ota Filip a Ludvík Vaculík, spisovatelé. Přijali mě totiž do svého cechu a snad si to ani neuvědomili. Došlo k tomu takto:

25. února 1971 kolem sedmé ráno kdosi zazvonil u našich dveří a David, tehdy čtyřletý, šel otevřít, neboť byl vzhůru, zatímco my s Jarkou jsme se teprve probouzeli. – Pojd' dál, chceš kafe nebo čaj? slyšeli jsme toho caparta z předsíně. Myslel jsem, že je tam Parali-pomenon Zahrádka, ale nebyl. U naší manželské válendy se objevili dva muži ve svrchnících, s kloboučky na hlavách. Nedali si kafe ani čaj, odvěkli mě do vězení. Ten jeden se jmenoval major Bedřich Janečko – aby se nezapomnělo –, druhý se nepředstavil. – Celé dny jsem pak vysedával v jedné místnosti na židli a lelkoval, než mi Jarka poslala dva sešity: čtverečkovaný a bez linek. Za pět měsíců jsem je popsal drobným písmem; když mě pustili z vazby domů, mohl jsem si oba sešity vzít. Byla by z toho útlá knížka, kdyby se našel nakladatel. Pochlubil jsem se dílem Otovi a ten odvezl rukopis do Prahy. V roce 1974 jej Ludvík Vaculík vydal v samizdatové edici Petlice a mé sebevědomí vyrostlo natolik, že jsem se prohlásil za spisovatele. Knížečku totiž provázal tenhle dopis:

Praha 8. 7. 1974

Vážený pane Binare!

Posílám Vám Vaši knížku, jak vypadá (ostatní jsou jen brožované, jelikož by se to prodražilo, a každý si to stejně dává vázat sám, kam chce a jak chce; za Vás jsem to zařídil já). Jestli jste byl správně informován, nedostanete za to nic, ba naopak, dlužíte mi 45 Kčs za přepis... je to směšné i divné, že?

Knížka se mi líbila, protože je jako z jiného světa. Světa, přesněji řečeno, sice úplně našeho, ale když jsem ji začal číst,

vzmáhal se ve mně pocit, že konečně slyším jinou řeč, o něčem jiném. Jste jiná generace, jiná povaha. My už jsme neurotizováni, až zpsychoopatizováni, neumíme už ani jít na záchod bez podtextu a symbolického zacílení toho úkonu určitým zvoleným a už navyklým směrem. A tu najednou Vy, a pak jsem totéž pocítil u Fraise, píšete jako člověk, který skutečnost, v níž žije, má prostě v sobě, je „vytčena před závorku“ všeho, co říká, takže o ní už zvlášť mluvit nemusí a mluví o příhodách lidí, o lásce, pošetilostech, zlých činech – opět jednou jen jako lidských, nikoli režimových jakýchsi. U Vás je ta společenská realita přítomna už sublimovaně, prosátě, vnímána klidně, přirozeně, jako zeměpisná šířka s počasím. Jste nový autor, nové éry.

Co píšete?

Když mi budete psát, počítejte, že moje pošta je pod dohledem, pište mi raději proto na bratrovu adresu, která zní: Emil Vaculík, Praha 2, Sázavská 16 – vložte dopis do další obálky. A kdybyste sem přijel, zastavte se, můžete předem nějak zatelefonovat (z Prahy), ale neohlašujte se jménem. Nerad bych, abyste byl pojat do seznamu.

A kdyby přišla v nepříjemných úředních místnostech řeč na Vaši knížku a proč se opisuje, řekněte, co chcete, mně nevadí nic. Ale my jsme domluveni všichni odmítnout vypovídat o věci, do níž žádnému úřadu nic není. Autor napíše knížku, dá ji opsat a rozdá svým přátelům či lidem, na jejichž úsudku mu záleží, aby se dověděl, co napsal. (Pro Vaši informaci, knížka existuje ve 30 exemplářích, vesměs u lidí, kteří píšou nebo se o českou literaturu zajímají nějak z profese.)

Mějte se pěkně a dejte, chcete-li, o sobě vědět.

*Ludvík Vaculík
170 00 Praha 7
Veletržní 21 (tel. 377 123)*

A ještě poznámka: Najdete-li v opisu drobné překlepy, řekněte si, že to není tovární práce, nýbrž rukodělná, za jakou se v Úluru ještě připlácí. – K jazyku by se dalo ještě něco vytykávého podotknout – např. důsledněji se vyhýbejte ustáleným souslovím nebo příležitostem k povrchním vtípkům studentského rodu; příklady mi nenapadají a nebylo toho zas tolik, aby mi stálo za to, vzít papír a poznačovat si je.

Knížka se velice líbila také Ivanovi Klímovi, s jinými jsem ještě nemluvil, ale dám Vám event. vědět, až budu mít co.

Oty Filipa, toho skvělého prostředníka mezi Ostravou a Prahou, jsem si nesmírně vážil a tuze ho obdivoval. V Ostravě se objevil ještě před sovětskou okupací, přišel ze Slavičina do „velkoměsta“, protože vyhrál literární cenu k sedmistému výročí založení Ostravy a na základě toho dostal místo redaktora v krajském nakladatelství Profil. Knížka se jmenovala Cesta ke hřbitovu a nebylo to žádné schematické socrealistické plkání, na něž jsme byli zvyklí. Ostrava tu nebyla železným srdcem republiky, nýbrž prdelí plnou uhlí, což bylo pravdě blíž, tím si mě ten člověk získal dřív, než jsem ho poznal. – A když jej pak, prvního z Ostravy po vpádu armád Varšavské smlouvy zavřeli, jeho velikost se dotkla nebe. Nebylo většího muže na Moravě a ve Slezsku. – A když ho pustili, když si našel chvílku a objevil se v redakci Trampa, bože, jak jsme ho vítali! Hobla jsme mu dali, kořaličku nalili a sahalo na něj, otlapkávali, jestli je skutečný, je-li to člověk z masa a kostí. Bože, jak jsme ho žrali: Gaučo, Parali-pomenon Zahrádka, paní Břečková, já a všichni trampí i netrampí, co se v naší redakci vyskytovali.

Otík vyprávěl, jaké to bylo. Zajímalo mě všechno, co se týkalo vězení, lidí zbavených svobody, našince v mezní situaci, mezi zločinci, vyvrheli, mezi lidmi rozhodně neběžnými a bezpochyb ani trochu nudnými. Tuze mě to přitahovalo. Měl jsem tenkrát představy

notně nereálné, romantické, nabyté četbou, jež zkresluje, byť by bylo psaní sebepoctivější. Na některé situace představivost nestačí, ba naopak, realitu jen zdeformuje. Ani Otovy heroické vyprávěnky neprozradily pravdu o vězení. Jen ve mně vyvolávaly otázku, zda také já, kdybych – nedej bože – musel postoupit obdobnou zkoušku, zda bych obstál stejně jako Ota Filip.

Vyprávěl o tom, jak muži z 5. úseku posílali ženám, ubytovaným v protějším křídle, po špagátě sperma, aby jim udělali radost. – Jeho cela prý byla umístěna pod celou, v níž tráví své poslední chvíle odsouzení k trestu smrti, vyprávěl, než sní poslední večeři – hovězí polévku s nudlemi, řízek a bramborový salát, rakvičku se šlehačkou a sedmičku červeného vína – než přijde za úsvitu kat, než vykouří poslední cigaretu, než bude dokonáno... – Mukli vykřikovali z oken po večerce všelijaké vzkazy, pozdravy a informace, třeba že Pišta sfáral na deset dnů do díry, protože mu vymákli v kapse vycházkáčů ponorák, Kluzkej Had zas vzkazoval Šuperkovi, aby zatloukal, zatloukal a zatloukal, Šéne Čárli vyřvával, že by mrdal, až by cucky lítaly, a tak všelijak. Pak se ozval z okna nad naší celou hlas, který nebyl hlasitější než ostatní hlasy, přesto však svou závažností, slavnostním tónem všechny přehlušil, vyprávěl Ota. – Pánové, zejtra mi uvážou kravatu, ale prdel mi nerozpláčou. – Nastalo prý takové ticho, že i borští holubi přestali vrkat. A do toho ticha po hodné chvíli jiný hlas, přiškrcený chlapským dojetím: – Sbohem, Hary, a pozdravuj tam nahoře vod všech muklů, co to kroutěj tady na Borech. – Budu vám tam, kamarádi, držet fleka! odpověděl ten chlap, co ho zítra za úsvitu pověsí. – Takhle nám Otík vyprávěl zážitky z vězení a my jsme ho plácali po ramenou a byli jsme rádi, že si s ním můžeme tykat, že máme kamaráda, který to všechno zažil a neposral se z toho.

Co je to ponorák se ho tenkrát nikdo nezeptal, nikdo nechtěl vypadat jako hlupák. Že jde o ilegálně vyrobený ponorný vaříč, jsem zjistil zanedlouho na Borech. A taky jsem tam zjistil, že už léta se na Borech nepopravuje...

Ne, Otu jsem s sebou do světa brát nemusel. Odešel přede mnou. Nejdřív vypověděly československé úřady ze země německého novináře, který o něm natáčel film, a pak vyhnali Otu s celou rodinou. – V jejich porubském bytě už bylo všechno sbaleno do úhledných beden, když jsem se přišel rozloučit. Seděli všichni na těch bednách: manželka Marie, děti Hanka a Pavel. Taky jsem se posadil, povídali jsme si, jako by se nechumelilo, jako by byl obyčejný den v obyčejném porubském paneláku, jenže Filipovi už byli někde jinde, děcka na studiích a Marie v bavorské knihovně, Ota za volantem zlatého opela Manty nebo snad u psacího stroje s paměťí, všichni v desetipokojovém bytě v Amálčině ulici – mnichovský Schwabing je tuze dobrá adresa. Pak se dostavil pan Hádek, fotograf ze Semil, celý v bílém, tuze elegantní. – My disidenti musíme být elegantní, abychom to těm komoušům ukázali, říkal pan Hádek, proslavený obrodným procesem v Semilech, jak o něm roku 1968 psal Ludvík Vaculík v Literárních novinách. Taky seděl na Borech, mezi vězni se velice proslavil svými pokusy s trpaslíky; s jejich pomocí se totiž hodlal dostat, když ne z vězení, aspoň mezi blázny, na oddělení psychopatů s volnějším režimem. Tvrdil, že trpaslíci jsou všude, prstem na ně ukazoval, mluvil s nimi, jenže vězeňští felčaři mu na to neskočili. A tak musel pan Hádek ze Semil odsedět v oděvu neelegantním mezi normálními vězni svůj trest až do konce.

Odcházeli jsme od Filipů s panem Hádkem, jako bychom odcházeli z obyčejné návštěvy, jako by nám při loučení řekli: – Přijďte zas! – Jenže zrovna tohle nám říct nemohli. Žádné zas! Odcházeli jsme od lidí, kteří už byli jinde, tam my dva s panem Hádkem nesmíme. Neboť na světě jsou dvě zeměkoule: uprostřed té naší je ještě jedna, mnohem větší a krásnější. A my dva – pan Hádek a já – nevíme, kde jsou ty dveře a vůbec... Co bychom tam dělali?

Přesto se už schylovalo k rozhodnutí, že i já odtud zmizím. Jen se nevědělo kdy, kam a zdali vůbec. Tak jako se nikdy přesně neví, co bude zítra.

S Ludvíkem Vaculíkem to nebylo lehké. Připadal mi jako přísný učitel, ale dobře mi tak, sám jsem si ho vybral. Vzhlížel jsem k němu jako k míře nejvyšší; proto mě tuze rmoutilo, když se šklíbil nad našimi úmysly. Toho si na cestu nevezmeme. Je zatátý Valach a vzal si do hlavy, že jeho místo je tady. Nechával se vyslychat a pak o tom psal fejetony. Byl přesvědčen o tom, že se odcházet nemá, že i moje místo je tady, doma. Do jisté míry měl pravdu, ale jako ten příslovečný indián nechodil v mých mokasínách, chodil si ve svých valašských krcích, zatímco mé mokasíny tlačily moje nohy. – To se mám zas nechat zavřít, nebo snad... podepsat spolupráci?

Stavoval jsem se u nich na Veletržní, když mě okolnosti zavály do Prahy, sedávali jsme v obývacím pokoji s Benešovými téměř surrealistickými krajinami a nekouřili spolu. U Vaculíků nekouřil ani mladý, štíhlý a pečlivě oholený trafikant Karol Sidon. Jedli jsme buchty paní Madly, byly jak od maminky. Také morčata mi byla představena. Je to divná zvířena, sotva bych je vystál: žerou, spí a trousí bobky, moc řečí nenadělají, co s nimi? Kočka je lepší. Vozil jsem si od Vaculíků z Prahy do Ostravy knížky autorů, kteří nesměli vycházet v oficiálních nakladatelstvích. Byly to průklepy z psacího stroje, svázané, některé v obyčejném kartonu, jiné v plátně, s originálními grafickými listy, šperky českého písemnictví doby normalizace. Mezi nimi také moje knížečka o panu Gabrielovi, vstupenka do literatury.

Ludvík Vaculík byl ztělesněním toho, co se opouštělo nerado. Jeho mlčení vyvolávalo ve mně pochyby, zda jsem se rozhodl správně, zda jsem neměl jít radši zas do vězení. – Utěšoval jsem se otřepaným moudrem, že by to nebylo nikomu nic platné, a přitom zpytoval svědomí, zda nejsem zbabělec.

Taky jsem v Praze zanechal Petra Uhla s Hankou a dětmi. Vězení má přeci jen jakés takés přednosti. Člověk tu pozná lidi, s nimiž by se v tramvaji, na ulici nebo v Elektrárně Vítězný únor sotva potkal: vrahy, násilníky, zloděje, podvodníky, sexuální delikventy, ale také

elitu národa: věčné revolucionáře, filosofy bez katedry, umlčené básníky, novináře bez novin, generály svlečené z uniforem, politiky bez funkcí – lidi pevných charakterů. Ve věznici v Plzni na Borech jsem potkal Petra Uhla. Politické názory nechme stranou, věžíme-li ve smůle, máme jiné starosti. Až se z ní dostaneme, můžeme se hádat v hospodě. Petr byl skvělý! Jak ryba ve vodě pohyboval se po věznici, vždy s úsměvem, snad měl v genech zkušenosti nabyté generacemi revolucionářů, jejichž údělem bylo žít v podzemí a v tůrnách, tisknout letáky, montovat bomby, agitovat, skrývat se před policií a za to všechno hnit v žalářích. Dokázal vybudovat v borské věznici síť agentů a přátel, věděl o každém politickém vězni a navázal s ním spojení; posílal informace – důležité i banální, zadával úkoly – užitečné i k ničemu, aby síť nedoznala trhlin, aby členové „organizace“ nepropadli malodušnosti, aby měli pocit, že jsou potřební, důležití, významní, že se s nimi počítá a že pobyt za mřížemi není ztrátou času, že má smysl. Petrova síť neměla sloužit k zorganizování vzpoury a snad ani nebyla nástrojem permanentní revoluce – ačkoli tohle se vyloučit nedá. Vědomí sounáležitosti politických vězňů zamíchaných mezi sprosté kriminálníky, utopených v surovosti, nevraživosti, blbosti a nepřátelství posilovalo, pomáhalo přežít. Účelem Petrovy sítě bylo držet lidi pospolu, aby se nebáli, aby si zachovali důstojnost. Fungovalo to báječně, vrátil jsem se odtud v pořádku i díky vědomí, že nejsem opuštěn.

Petr Uhl zůstává doma, nešel by s námi, ani kdyby věděl, že ho zavřou zas, do horších kriminálů a na hodně dlouho.

Příliš jsem neuvažoval o tom, co na nás v cizině čeká, kde budeme bydlet, čím se budem živit a jak, s kým se setkáme, jak to budem snášet. Pryč, jenom pryč odtud, zbavit se škaredé minulosti, utéci nebezpečné přítomnosti, jakkoli nejistá budoucnost jinde je lepší nežli zdejší jistoty. Před těmi je třeba zachránit děti, ženu, sebe. – Jako bych už tehdy věděl, že je ošidné vymýšlet si budoucnost. Když jsem se podíval dopředu, viděl jsem plot; hranici, za ní neznámo,

plotem svět nekončí! Vůbec mě nenapadlo, že by tam mohla být propast nebo jiná past. Nepřemýšlel jsem o tom, co bude, až vstoupím na druhou zeměkouli; že se i tam budu muset potýkat s místními pitomci, se sebou samým, s všedním dnem. Opouštíme-li místo, kde jsme pobývali, necháváme tam kus sebe, svoje vztahy. Věděl jsem, že se nebudu moci vrátit, abych uzavřel kruh započatý vědomým vnímáním světa nebo už narozením, ne-li rovnou početím.

S Vanovicemi jsem se rozloučil už dávno, nenásilně však a ne navěky. Vždyť na hřbitově pod třemi zeravy je hrob a v něm moji mrtví, poslední maminka. Když jsme ji ukládali pod kus betonu do komůrky pro urny, mezi otcovou a babiččinou byla usoukaná pavučina a ležli tam brouci, patrně hrobařící, co jiného. Bylo to v roce 1975, Markéta měla sotva tři roky. Od té doby nebylo zapotřebí tu betonovou dlaždici zvedat. – Obcování s mrtvými není vázáno místem. Vepsali se do nás, a když je třeba, jsou tu s námi.

Vanovice byly prázdninovým ostrovem blaženosti, prostorem k létání, krajinou bezstarostného skotačení i rozbitých kolen, místem pro smích i pro slzy rozmazané zahliněnými rukama spolu se soplem po tváři. Rodiče mě tam odkládali na dva měsíce, nic lepšího nemohli udělat. Rostl jsem se stromy v dědečkově sadu, vyvíjel se z dítky přes pubertáka až po studenta před státnicemi. Dva horké měsíce, nejkrásnější z roku, jsem žil ve Vanovicích: toulal se po lesích, česal ovoce s dědečkem, při žních odebíral padlé obilí a vázal snopy, sekl jetelinu a vedl rozpravy s moudrou Stračenou, odháněl jí mouchy z kravích očí a ona mě za odměnu olizovala nejdrsnejším jazykem na světě.

Vanovice skončily dědečkovou smrtí. Byl to infarkt myokardu, už se s tím nedalo nic dělat. Zrovna dozrávaly hrušky, vosy se na nich pásly, když jsme dědečka pohřbívali pod zeravy, v rakvi do země. Babičku si pak naši odvezli s sebou do Opavy, dům, pole a zahradu prodali, zbyl nám ve Vanovicích jenom hrob. – Zůstalo tam taky nenávratno, jehož cancoury vláčíme v sobě, k nimž se

vracíme s plachou nostalgií. A když do té krajiny po letech nakouknem, dočkáme se zklamání. Zjistíme, že není tak pěkná, jako by se zmenšila, všechno je přejinačené – lidskými zásahy, proměnami vnímání, děravou pamětí, klamavou představivostí. Ačkoli nalézáme v hlubinách zasuté záchytné body pro vzpomínky, raději odtud prcháme zpátky do dneška. Co bylo veliké, stalo se malým, co bylo důležité, ztratilo na významu, zmizelo docela.

Babička pak žila u nás v kuchyni nebo se přesouvala do pokoje a tam sedávala v křesle na krajíčku jak na stoličce, četla si v knížkách a zvolna se scvrkávala, zapomenutá švestka na stromě. Jednou večer – bylo jí čtyřiaředesát let – ulehla a už se nevzbudila. Domů, do Vanovic se vrátil jenom popel – co shoří, neshnije.

Člověk prý touží, než se dostaví jeho chvíle, vrátit se domů, spocinout v rodné hroudě. Propašovat hrstku popela přes hranici – jakkoli nepropustnou – nebude snad pro naše děti velkým problémem.

Z Hradce jsme se stěhovali, když mi bylo sedm. Otce vyhodili z Braneckých železáren i ze služebního bytu, čímž bylo rozhodnuto. Nechtělo se mi odtud, jenže sedmiletého kluka se na mínění neptají. Opavu jsem opouštěl snadno, stala se mi malou už po maturitě. Toužil jsem po městě, ve kterém bych potkal opravdový, nezávislý život, emancipaci od rodičovské péče, samostatnost. Čehož se mi v Ostravě dostalo ažaž. Se všemi důsledky. A odtud mě teď vyhánějí.

S lidmi, kteří zůstanou, se budu muset rozloučit navždycky. Vyhánějí mě, jako se vyhání z ráje – totálně, bez návratu. Absurdní systém tu funguje: sráči jsou u moci, dozorcí, drábové, pokřivení zkurvenci děsíci se pouhého slova svoboda, zakomplexovaní paskrivci s povahou nevolníků. Jsou obdařeni perfidní inteligencí zvrhlíků; po petrohradském výstřelu z Aurory vybudovali mocenskou pyramidu, pod jejíž tíhou se nemůže kloudně nadechnout dobrá polovina lidstva. Zbavují nás kultury a nabízejí za ni prostoduchou ideologii, pravdu zdeformovali v polopravdu nebo lež. Lžou ráno,

v poledne a večer, ba i mezitím. Poroučejí, určují, co se smí a nesmí, přitom však mají strach, že někdo zvedne kámen, pod nímž si užívají, a pustí na ně světlo, odhalí tu havěť, nenasytné pařavce, sebere jim úřady, prebendy a moc. Zamindrákované zrudičky určují, co se smí a co je zakázáno. Ti mne odtud vyhánějí, zpátky nepustí. Ani hrstku popela, která po mně zbude, nedovolí vysypat na hrob ve Vanovicích.

Taky Gaučo tu zůstane, ten by neodešel, ani kdyby šlo o život. Narodil se a vyrostl v Ostravě, a pokud vytáhl paty, pak s tornou na velký vandr. Ani do Prahy – nedostupného města – by ho odtud nedostali; vypadal spokojeně, jako by mu nic nechybělo. Poznal jsem ho v roce 1968, nabídl mi redaktorské místo ve svém TRAMPU a zaručil, že trampovat nebudu muset, stačí, když budu dbát na stylistiku a správný pravopis. Přijal jsem a tím se mi otevřely neznámé světy. Časopis měl podtitul pro milovníky přírody a volnosti, což v těch dobách znělo lákavě. Příroda zůstala, volnost však skončila sovětskou okupací; ale její milovníci dál četli svého Trampa s nezměnným podtitulem. – Hlavou zeď neprorazíš, říkal Gaučo, – ale proč nejít až ke zdi, proč do ní nedloubat? – A tak jsme dloubali do zdi tak dlouho, než časopis zastavili a zakázali docela. Bylo to Gaučovo dítě: on jej vymyslel, počal, porodil, odkojil a vedl křivolakými stezkami mezi možným, dosud nezakázaným a ilegálním.

Doba však nebyla ani trošku přívětivá, nepřála časopisům, které hlásaly volnost na titulní stránce. Té době se říkalo normalizace. Soudný člověk vycházející z lexikálního významu slova by předpokládal, že sověšští vojáci opustí okupované území, Československo se stane suverénním státem, budou vypsány svobodné volby, v nichž komunisté sotva získají 99,9 procenta hlasů. Škoda že slova nejsou kameny, jejich význam že není jednoznačný jak úder křemenem do hlavičky. Slova se dají vykládat jinými slovy, jejich význam je možno překrucovat, posouvat, měnit, slovo je neuchopitelné, vyklouzne

ze sevření sebesilnější ruky, je závislé na ústech toho, kdo je pouští do světa, na jeho úmyslech. Normalizací bylo v té okupační době míněno zabránit demokratizačním snahám, vrátit moc zpátky do rukou poserů věrných okupantovi, přitvrdit, zašlapat každou iniciativu, každý sen o svobodě. Normalizací bylo myšleno upevnit moc „normalizátorů“, vrátit se k totalitě, nastolit pořádek: pustit ze řetězu represivní orgány, nastolit znovu strach, aby neměli občané rouny, aby dělali, co se jim řekne, a milovali normalizátory i okupanty, vždyť mají ty nejlepší úmysly.

Normalizace šikovně inovovala cenzuru. Český úřad pro tisk a informace dohlížel na to, aby nebyly publikovány nepřípustné, režimu škodlivé texty. Byl vyvinut systém dokonalejší cenzury, než bývala cenzura dřívější, přímočará, s cenzorem vyzbrojeným razítky POVOLENO nebo ZABAVUJE SE. Pominuly časy, kdy státem pověřený úředník četl texty připravené pro zveřejnění a razítkem POVOLENO přebíral na sebe odpovědnost za obsah. Kolik myšlenek, nápadů nebo jenom pouhých žertíků uniklo oku, jež nebývalo vždycky nejdělejší. Za pookupačních časů normalizace četl cenzor tiskoviny vydané, mnohdy už prodané, analyzoval je, vypracovával posudky, na jejichž základě, aby sám nebyl stíhán, stíhal vydavatel šéfredaktora, šéfredaktor redaktora a ten autora. Každý v řadě byl osobně odpovědný za obsah, na každého byla hůl. Z autora se v takovém systému stal záhy autocenzor, podezíraví redaktoři hledali záludnosti v banálních nevinnostech, šéfredaktoři a vydavatelé bděli a hrozili postihy, z psaní se stala nebezpečná, sebevražedná činnost. Ve sdělovacích prostředcích zavládl strach. Na základě rozboru několika čísel časopisu TRAMP doporučil Český úřad pro tisk a informace registrujícímu orgánu – tím byl odbor kultury Krajského národního výboru v Ostravě –, aby časopisu odebral registrační číslo. Bez takového čísla nemohla žádná tiskovina vycházet. – Na odboru kultury však úřadoval rozumný člověk a ten navrhl kompromisní řešení: Gaučovo jméno zmizí z tiráže a časopis může

vycházet dál. – Bylo to bolestné, ale přistoupili jsme na ten návrh, Gaučo šéfoval utajeně, do redakce přibyl Paralipomenon Zahrádka a zdálo se, že je nebezpečí zažehnáno.

Nebylo, Paralipomenon a já jsme se stali počátkem roku 1971 kamenem úrazu: zavřeli nás kvůli divadýlku a vydávání TRAMPA zastavili, neměl jej kdo redigovat, skvělá záminka.

Gaučo si našel místo ve svinovském lihovaru a to nebylo dobré. Měl tam kolem sebe příliš mnoho kořalky. – Taky s ním jsem se rozloučil navždycky.

Je příznačné, že se totalitní systém uchyluje k násilí. Vždyť dobrovolně se občan svých práv nezrekne, to by musel být blázen. Násilím se totalitní systém zbavuje odpůrců, z občanů nadělá bezprávné obyvatele a přívržence uskupí v mocenskou hierarchii. – Udělí odměny za prokázané služby. Kdejakého blba pověří funkcí, udělá z něj dohlázele s jakýmisi – třeba směšnými – pravomocemi. Vždyť i domovník má svůj podíl na moci, může si otvírat hubu na člověka, jehož pes nadělal tlapance. Významnou roli hrají udavači: v bezpečí smolí udání na souseda, jemuž závidí nové sako, sepisují pomluvu, která rozhodne o něčím životě; z nýmánda je naráz Osud. A je to beztrestné, ještě ho za to řídící orgán pochválí, a ještě mu za to zaplatí. Kolik asi dávají za takové služby?

Násilí na počátku zbavilo nový režim odhodlaných protivníků a nastolilo strach. Neboť násilí na počátku bylo přímočaré, krvavé, nevyhýbalo se mučení, vraždám, zneužívání justice, popravám. Strach se rozlezl celou společností. Také na ty, kteří měli na moci podíl, i na ty, kteří si zpívali optimistické písně, strach doléhal. Také u jejich dveří mohli v noci zazvonit muži s pistolemi v kapsách, kdekoho mohli odvléci, zašantročit na pár let anebo navždycky. Kolik věrných soudruhů se zpronevěřilo, aniž věděli, čím vlastně... Časem nabývalo násilí jiných forem, méně drastických, pod tíhou strachu nebylo třeba vraždit – ostatně, kazilo to „dobré jméno“

v očích světové veřejnosti, formy se zjemňovaly, kultivovaly, stávaly se rafinovanějšími. Nač lámat charaktery pěstí, když lze slibovat, vydírat, vyhrožovat, korumpovat... času dost.

Taky Edu zanechávám v téhle bryndě, ačkoli bych ho vzal s sebou rád. Na obživu vydělává lepením linolea v domech postavených Pozemními stavbami, nic lepšího nemá dovoleno. Plazí se po kolenu a dýchá jedovaté výpary z lepidla. – Ani jsem jej nelákal, aby šel se mnou, nešel by. Chtěl mít klid, starat se o rodinu, chtěl dělat muziku a věřil, že jednou prorazí, že tahle blbost nebude navěky. Vždyť hudba je abstraktní, neškodí ničemu, k ničemu nenabádá, ani nepřemlouvá k nekalým skutkům, hudba přece nemůže vadit. A přece vadila; právě ta jeho vadila, vždyť si odseděl sedm měsíců ve vězení za to, že zkomponoval hudbu.

Státní bezpečnost mu nedala pokoj ani po propuštění. Nesměl dokončit studium skladby na hudební akademii, nesměl pracovat jinak než rukama. Nutili ho ke spolupráci, chtěli, aby informoval o svých přátelích – slibovali a hrozili, vláčeli k výslechům, ničili mu nervy. – Jako by v našem národě byl přebytek talentů, jako by tu byli hudební skladatelé přemnoženi a bylo zapotřebí zredukovat jejich počet z moci úřední.

S Edíkem bych se nerad loučil definitivně, potřebuju ho ještě, počítám s ním, ještě jsme cosi nedodělali a dodělat bychom to měli. Napsali jsme spolu pár písniček pro děti i pro dospělé a vánoční mši – to jsme byli mladí a troufalí – a kupodivu, v Mokřých Lazcích ji i letos prováděli v kostele. Taky jsme se spolu ve vězení pustili do opery, ale nepodařilo se nám ji uplatnit; třeba se ještě někdo najde... Psal jsem veršičky po kouscích a pak je prostrkoval mřížemi spodního katru Edovi do ruky, on k nim jen tak bez klavíru přidělal noty. Když byly okolnosti příznivé a umožnily nám – zřídka – setkání na vycházkovém dvoře, hvízdal mi, co budou hrát housle, co fagoty, i sólo na pikolu svedl, tympány zvířily prach věžeňského

dvorku. Žádná velká škoda, že se o našem opusu svět nedověděl, svou funkci plnil ve chvíli vznikání. Vyvedl nás ze zatuchlého kriminálu na svěží povětrí svobodné tvorby. Vězňové kolem si odpykávali tresty, plánovali vyloupení trafiky, uskutečňovali světovou revoluci, Binar se Schiffauerem kutili na opeře. Teď leží ve skříni a nikdo ji nechce. – Ve Vanovicích mého dětství lidé podstrkovali přebytečná koťátka tetičce Pekařové pod vrata. Ujímal se jich s odevzdáním a postarala se jim o bezstarostný život. – Nechcete operu?

S Edíkem jsem se neloučil navždycky; věděli jsme, že neviditelné vlákno upředené prací na společném políčku nás bude spojovat, byť bychom žili každý v jiném světě, a že se navzájem neztratíme. Však jsem odvážel v kartonu po banánech štos popsaného notového papíru. Žel, ani na té druhé zeměkouli jsem nepotkal nikoho, komu bych Edovy notičky svěřil.

Nelze udělat totální bilanci toho, co člověk opouští a co s sebou bere ve své záhadné hlavičce, ve svém nitru – sám se v tom nevyzná. Ve chvíli páchání činu se snad ani neřídíme logickou, rozumovou úvahou, nýbrž spontánně. Rozhodnutí si pak zpětně racionalizujeme, abychom vypadali jako rozumné a uvážlivé bytosti. Po zralé úvaze spadl do řeky a na základě racionálního zvážení všech možností začal plavat...

Příznávám, že hnacím motorem pro mé rozhodnutí odejít byl strach. Neobával jsem se, že přijdu o život, bál jsem se života, jaký bych tu směl vést. Bál jsem se jednotvárné tuposti příkrčeného bytí v totalitě, veškerá snaha po změně k lepšímu marná. Osm hodin práce v CHÚV FVÚ nebo někde jinde, osm hodin volno, osm hodin spánku: dvě ranní směny, dvě odpolední, tři noční, dva dny volno, dvě ranní, dvě odpolední... a tak dále, v šedesáti do zaslouženého důchodu, společnosti na obtíž. Pohřebnímu autu se říká sanitka pro důchodce. Ve volném čase pivo a bacha na hubu, televize, procházka zasviněným Komenského parkem, jednou za měsíc, při velkém volnu

o víkendu do Vlkovic na hříby nebo do Vanovic na hrob, dovolená v Jeseníkách nebo na Lipně. Poklidné hnití, pokud by mi dali estébáci pokoj. Ale proč by mi dávali estébáci pokoj, vždyť mě potřebovali, aby mohli vykázat činnost, aby obhájili svou existenci, vždyť tu byli kvůli boji s vnitřním nepřítelem státu a já už jsem byl na seznamu, už jsem byl úředně vedeným nepřítelem, jejich obživou. Proč by měli místo mne hledat někoho jiného? Ve mně už měli své jisté.

Moje děti by se po absolvování základní školy vyučily praktickému řemeslu, nastoupily do nějaké CHÚV EVÚ a estébáci chtíví práce by po nich hmátli jak po lákavém soustu a také z nich nadělali nepřátele státu, vždyť jablko nepadne daleko od stromu, vždyť děti nepřátel jsou zákonitě také nepřáteli a děti dětí nepřátel jakbysmet!

Ještě víc jsem se bál, že mě znovu zavrou. Nebylo pochyb, že by to kdykoli mohli znovu udělat. Pouhá moje existence je dostatečným důvodem. Vězení jsem už znal, byl to účinný bubák. Bál jsem se spoluvězňů, těch mizerů, s nimiž tam člověk tráví čtyřicet hodin denně zavalován lepkavými banalitami řinoucími se jim z úst, tupostí, násilnictvím, zvráceností. Bál jsem se jejich skutků, agreivity obrácené proti tomu, co je jim cizí, co nedokážou pochopit, co se pohybuje mimo jejich horizonty. Nikde stéblo, kterého bych se mohl zachytit v té žumpě sprostoty. – Bál jsem se, že moje děti budou vyrůstat mimo mě, aniž se s nimi a z nich budu moci radovat, aniž jim budu moci sdělovat banální pravdy o životě. Bál jsem se, že budu uléhat večer co večer sám, bez ženy, že budu dýchat prdy zločinců a nedobrovolně naslouchat zrychlenému dechu onanistů, něžnému žvatlání buzerantů. – Bál jsem se, že mi bachaři budou sahat do kufru a hrabat se v mých písemnostech, brát mi dopisy z domova a sešity se zápisky, moje myšlenky že vyhodí na hnůj. Fízlů jsem se bál, jimiž budu obklopen hustěji než na tzv. svobodě, zprava i zleva, zepředu a zezadu, shora i zespod, budou mi odčítat ze rtů nevyřčená slova, každý povzdech a bezděčný úsměv, do hlavy mi polezou a všechno zapíší, zalepí do obálky a hodí do fízlůvské

schránky pro řídícího orgána, aby byli odměněni dietní stravou, žvancem chutnějším, než dostávají ostatní.

Ze všeho nejvíc jsem se však bál vlastního selhání. Měl jsem strach, že by v úřadovnách Státní bezpečnosti mohli vymyslet způsob, jak mě učinit měkkým a sdílným. Nevím, jak bych dokázal odolávat fackám a kopancům, jak bych se tvářil na své vlastní vyražené zuby. Vydírat by mě mohli, ponižovat, experimentovat s mojí dušičkou, vždyť je jich mnoho, mají letité zkušenosti, odborníky, prostředky a čas, vždyť lámat charaktery je jejich profesí. – Ne, vlastní selhání nešlo vyloučit.

A tak jsem přistoupil na třetí možnost, kterou mi pánové od Státní bezpečnosti poskytli k úvaze, rozhodl jsem se pro vyhnanství. – Ale vždyť mě to táhlo ven už dávno. Předpokládal jsem na druhé zeměkouli civilizovaný svět, kulturu mně vlastní, křesťanskou a evropskou, moderní myšlení, demokracii a svobodu. Předpokládal jsem, že se tam dětem dostane vzdělání, naučí se komunikovat se světem, vyrostou ve svobodné lidi s právem rozhodovat sami o sobě a spolurozhodovat o věcech obecných. V tom jsem se věru nemýlil. Naši Hanku jsem tu nechal, svoji sestřičku, s Jožkou a s jejich malou Pavlínou – snad je za mnou někdy pustí, až se pozapomene, že jsem, že existuju někde v cizotě, vždyť přímé příbuzné občas pouštějí. Jožka je havír a havíři to u nás mají dobré. Hanka přece, havířova žena, nemůže nikomu vadit.

Zbývalo mi ještě rozloučit se s chemickou úpravnou vody a s celou Elektrárnou Vítězný únor – poskytovala mi snesitelné prostředí, slušnou obživu, klid a přívětivé kolegy. Také Vašíka Netušila, přítele mému srdci nejbližšího, tu zanechám.

Bylo mi tam dobře, líp než závozníkovi od cihel a cementu. Panoval tu pevný řád, pevná pracovní doba, nemusel jsem kočovat po celé republice a mí spolupracovníci byli slušní lidé; i ten komunistka vedoucí Gebauer nebyl záludný a nijak mi neznepríjemňoval ži-

vot. – Třeba už mají taky ve Vídni pro mě nachystanou chemickou úpravnu vody v nějaké elektrárně...

Bylo zapotřebí odevzdat svěřené mi pracovní pomůcky a na osobním oddělení podepsat nezbytné papíry. Soudružka s udělanou hlavou pokrytecky zalitovala mého odchodu, vždyť jsem to tu měl tak výborné, slušný plat, důležitou práci, co v tom Rakousku budu dělat, čím se budu živit? Kde že budu bydlet, snad ne pod mostem?

„Už mám adresu, paní Bouchalová, Mariahilferstraße 46, kdybyste mi chtěla poslat pohled. A taky místo mám, na české škole budu učit za dvacet tisíc šilinků měsíčně češtinu a kreslení, to je má aprobace. Už se nemůžu dočkat.“

„To je jiná, to vám teda gratuluju,“ řekla kádruvačka kysele.

S chlapci elektrárenskými jsme se trochu napili – to se patří –, mé loučení však nebylo bujaré, nerukoval jsem na vojnu ani se neženil, spíš se mi odehrálo v hlavě. – Jako bych se loučil s bezmála pětatřiceti roky života v tomhle nemožném režimu, ve vlasti. Nevěděl jsem tehdy, že prožitých let se nelze jen tak zbavit a že zemi, která za nic nemůže, si stejně беру s sebou zároveň s lidmi, kteří mi k srdci přirostli, stejně jako události – důležité i zdánlivě bezvýznamné –, které mne utvářely. Netušil jsem ve chvíli odchodu, že ani toho pitomého režimu se nezbavím, že po mně bude šahat přes hranice, pronásledovat mě i na druhé zeměkouli: protože jsem si s ním zadal, nemám ho rád a on to ví.

Ty dva nože – dědečkův a otcův – si беру s sebou, člověk nikdy neví... Přece se nevydám se všemi svými lidmi na takovou dobrodružnou cestu neozbrojen!

Na Paralipomenona Zahrádku jsem nezapomněl; jen co se rozvede v Českém Krumlově s Toničkou, ten si to za námi přihasí do Vídně natotata.

S kolem kolem světa 4

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

Kde jsme to zůstali? – Ano, tam, kam mě vykopl poražený Fabiš, osoba konfliktní; nejlépe popadnout kolo a pryč! Kdybych tak měl řetěz v pořádku, nasedl bych a opřel se do pedálů, vítr by mi svištěl kolem uší... Nejlépe zmizet ve volné krajině. Vrátit se domů mně však ani ve chvílkách nejtěžších na mysl nepřišlo. Vždyť úkolem cestovatele je cestovat a podat o svém cestování vyčerpávající zprávu, aby vědomosti lidstva byly obohaceny a lidský duch poposkočil o další kousek výš a kupředu. Vždyť nebýt cestovatelů, dřepěli bychom v české kotlině pod Řípem nebo v nějakých moravských Skoronicích či Velkých Víbzumech a nevěděli ani, že je Afrika.

Neměl jsem tušení, kde se nalézám. Ti dva komici, podvodní lovci motýlů Rustik Heligon s Frumenciem Polygonem mě ukradli v hospodě U DVÓCH MOTÉLŮ zcela omámeného šumákem, který do mě se zdarem lili, ve chlívě č. 1714 byla jenom škvíra u stropu a Mařa Šolastrová – byt' přítelkyně z dětství – neřekla, kde vezím, v mučírně ani ve Fabišově pracovně jsem se k oknům nedostal; vlastně jsem si ani nevšiml, jsou-li tam jaká, měl jsem jiné starosti.

Nejdřív jsem zkontroloval kolo: bylo, jak jsem je zanechal, řetěz nikdo nespravil, měl jsem ho kolem krku; tašky a pytlíky s cestovatelskými potřebami visely na řídítkách, taky na nosiči byla taška, chyběla jenom Čiča, má věrná přítelkyně a živitelka, lovkyně svrčků. Naposledy jsem ji viděl vylétnout oknem do bouřlivé noci. Nebyl to pěkný pohled, takové zacházení si věru nezasloužila. – Rozhlédl jsem se kolem, za mnou železná brána dokořán a za plotem z ostnatého drátu betonový bunkr pomalovaný modrou maskovací barvou různých odstínů, vedle bunkru hromada pšeliho hnoje. Tak tedy v bunkru jsem trávil ty nepříjemné uplynulé dny. U brány, opření každý o jeden sloupek, stáli Heligon s Polygonem a s pobavenými úšklebky na tvářích mě pozorovali. Vzhlédl jsem ke žluté obloze.

Žlutí koně kráčeli zvolna sice, zato vytrvale k západu, žlutý vozka jim lehce pošvihával žlutým bičem nad tlustými zadky, ve žlutém voze spočívalo karmínové slunce jako v bavlnce, jen občas nadskočilo, když žluté kolo najelo na žlutý kámen v cestě. Rumělkové slunce stálo uprostřed oblohy, zvolna bledlo, civělo za vozem a potrouble se culilo. Bylo pozdní odpoledne. Ulice liduprázdné, jako by pan král (nebo vojenská junta) vyhlásil stanné právo. Přes betonovou zeď po pravé straně, vysokou dobré tři metry, přesahovalo listoví křídlatky velkohubé pažravé, na sloupech vzdálených od sebe po tuctu metrů na mne mířily hlídací kamery. Nic příjemného...

Chopil jsem se řídítek a vykročil. Když jsem se ohlédl, zjistil jsem, že kamery se za mnou natácejí a sledují každý pohyb, předávají si mne jedna druhé. Ulice se svažovala, přidal jsem do kroku, natahoval nohy z kopce. Nedalo mi to, kradí jsem se ohlédl a spatřil ty dva v mých patách. Zastavil jsem, oni se také zastavili, vyměnili pohledy a dali se do okázale potlačovaného smíchu. Vykročil jsem, oni také vykročili.

Ulice se jmenovala Kopecká a vyvolávala ve mně dojem, že spirálovitě obtáčí homolovitý, dosti strmý kopec, na němž se rozkládá město, o kterém nic nevím; jenom že je tu bunkr, kde jsem strávil horké chvíle. Napadlo mě, že vrcholek by mohl být sídlem významných institucí, také tu snad bydlí vyšší vrstvy; obehnali svá obydlí zdmi, hlídají si je opticky a bezpochyby mají v zahradách lidožravé hafany puštěné ze řetězu. Heligon a Polygon v mých patách mne znervózňovali, u nich člověk neví, na čem je. Nejraději bych použil kola jako koloběžky, odrazil se a ujížděl ulicí jak na tobogánu. Hrdost mi však nedala, vždyť jsem přestál jejich mučení a Fabiše porazil v hádankách. Nebudu utíkat jako malý kluk, okno jsem nerozbil.

Došel jsem na konec zdi s kamerami, začínaly tu řady domů po obou stranách Kopecké, šedé čtyř až osmipatrové činžáky bez ozdob na omítce, se zavřenými plechovými okenicemi, žádné výkladní skříně obchodů, žádné předzahrádky s kytkami, chyběly tu chodníky, domy neměly kloudné domovní dveře, jen široké vjezdy a zavřená vrata

garáží z šedého vlnitého plechu. Vše pozavíráno, nikde nikdo, jako by nad městem visel zákaz vycházení – pod trestem smrti. Jenom mé kroky na asfaltu, sotva slyšitelné šustění pneumatik a dvojice kroků za zády. Zlověstná atmosféra. Je-li ve městě stanné právo, mohou mě zezadu zastřelit.

Mezi vysokou zdí a prvními domy jsem spatřil úzkou příkrou uličku, pouze pro pěší – Nebeský žebřík. Vedla kolmo dolů, s perspektivou se úžila do nepatrné tečky v hlubině. – Nebylo to rozumové rozhodnutí, impuls se dostavil, jemuž – hrdost nehrdost – nelze odolat. Chvatně jsem zabočil, vyskočil kolu do sedla a pustil se po Nebeském žebříku do hlubiny. Shora jsem neviděl, že příkřejší úseky příkré cestičky jsou zesčůdněny schody; nemaje řetězu postrádal jsem brzdu a postrádaje brzdu nemohl jsem brzdit. Kolo se řítilo prudkým svahem i po schodech, divže jsem si nevydrkotal všechny zuby, jenom plomba ze šestky vlevo dole vylítla mi z úst rozmáchlým obloukem.

Sedmkrát jsem překřížil Kopeckou obtáčeující homoli, na úpatí se proměnila v šestiproudou dálnici směřující z města. Naštěstí byla prázdná, jediné vozidlo se po ní nepohybovalo; snad jsem při tom sešupu i nějaké zábradlíčko přerazil, kolo však bylo robustní, předválečné a zběsilý pád z výšin bez úrazu přestálo. Taky já jsem přežil i majetek mi zůstal zachován, jenom taška s nápisem DON'T WORRY – BE HAPPY!! odlítla kamsi do nenávratna i se špinavými ponožkami a posmrkaným kapesníkem, hodlal jsem je vyprat, jen co se naskytne příležitost. – Nu což, budu chodit bez ponožek a smrkat do hrsti, cestovatel si musí vědět rady i v nejtěžších situacích.

Nebeský žebřík protal poslední úsek Kopecké a pokračoval modří už jako silně zanedbaná komunikace v silně zanedbaném parku – mezi kmeny frustrů a deprivanií, protkával bolševníkové houštiny lemován kakadím a morbidkami, zarůstal myšeníkem, vinul se palouky s neposečenou líticí a rozkvetlou příjící, přes opuštěné prokovkrokové hřiště až k břehu jezera. Nebo snad moře? Jisté je, že to byla rozlehlá vodní plocha; odrážela žlutou oblohu s dvěma různě červenými

slunci jenom do jisté míry – měla barvu spíš khaki, matnou, místy duhově skvrnitou, jako když se kápne olej do kaluže. Voda byla čímsi zahuštěná a vazká. Protější břeh nebyl v dohledu, ale je docela možné, kdyby se zvedl závoj temného oparu na horizontu, že by se mohlo něco odhalit. Z hladiny se zvedal zápach připomínající továrnu na výrobu léčiv, márnici a špatně uklízená jatka. Tady bych si špinavé ponožky nevypral.

Nejdůležitější v té chvíli bylo, že jsem se zbavil pronásledovatelů. Abych měl jistotu, sjel jsem z pěšiny a prodíral se bolševnickovým chroštím k východu, mimo všechny komunikace, nadzvedával kolo, aby mě neprozradil nezaměnitelný vzorek pneumatik. – Dospěl jsem k travnaté světlině pod mohutným frustrem, kus koruny mu při nedávné bouřce odkrojil blesk, jako když nožem šmikne, amputovaná část se povalovala v trávě, listí povadlé, dosud však neopadané, pod ně jsem ukryl kolo a svůj majetek, opřel jsem se pohodlně zády o kmen, zahleděl se na páchnoucí hladinu, na metamorfózy duhových skvrn po oleji, a když jsem zvedl hlavu, karmínové slunce se už bezmála dotýkalo západu, naproti nezřetelné pásno oparu mezi hladinou a nebem. Hledáte-li poezii, všude je k nalezení...

A najednou se všechno zgruntu změnilo: místo šedivého pruhu se na horizontu objevily Alpy. Svatá boží dobroto! Přes oblohu táhlé ploché mraky s blankytnými průrvami a šikmé světlo zapadajícího slunce modeluje horám tvary, kopce a skály vystupují plasticky z šedivého, jednotvárného pásma. S posunem slunce se mění nasvícení horských štítů, už jsou jasné jenom vrcholky, úpatí se propadají do šera jako na lavírovaných kresbách čínských mistrů, do nejasnosti, rozplizlosti, obraz se mění před očima, nelze jej zachytit rukama ani zprostředkovat slovy, darovat někomu, poslat ho dál... Je to můj zážitek! – Slunce klesá a osvětluje další partie Alp nad jezerem. Je to neskutečné, a přece to vidím. Protější břeh září, i přes tu vzdálenost je na dosah ruky, lze rozeznat všechny detaily – olše, duby, buky, borovice, smrky i modříný, javory, bílá stavení letovisek, věže

kostela nebo zámku, čára mezi tyrkysovou a blankytnou hladinou a temně zelenými stromy je písková, nakreslená rákosovým stvolem; drobné bílé tečky loděk se k sobě tulí v mlčení přístaviště, ani se nezhoupnou, když přimhouřím oči, rozeznám stěžně a lanoví. – Alpy teď zruřovely, proměna pokračuje, pásmo se posouvá zprava doleva, růžovou horských štítů cákne slunce oranží; nad temnými a růžovými mraky kousky blankytnu, bílé letadlo, bílé labutě, bílé husy. Břehy už potemněly, naproti bliká maják, aby zbloudilé lodi věděly kudy kam. Dva černí havrani, nahnuté haluze lip...

Probudil mě vlhký čumák, teplý dech a široký placatý jazyk blcha – zvířete, které tu chovají jako psa. Je s ním veselo. – Alpy zmizely a místo nich tu straší šedé umouněno. Blch schoval jazyk do huby, odstoupil kousek stranou, zvedl čenich k nebi a třikrát zablchal:

– Blch, blch, blch! Jako bych byl vystopovaná, uštvaná laň. Než jsem se stačil sebrat a připravit k obraně či úprku, rozhrnulo se křoví sprdu smrdutého a na mém palouku porostlém přerostlou líticí a přijící v květu stanula Jiřinka Babušáková v průsvitných letních šatičkách, nebyla-li to rovnou rybářská síť s oky na veliké ryby. Těmi oky na mne hleděla Jiřinčina utěšená ňadra, knoflík pupík, celá Jiřinčina postava. – Bože můj, kdy jsem viděl naposledy něco tak nádherného, viděl-li jsem vůbec? A takhle přistrojenou krásku jsem nespatriil ani na rybářském bále. Vždyť takové jsou jenom v pohádkách pro hodné starší pány.

– Jujda, vy něste prďoch, že ne? vyhrkla udiveně. A pak na blcha: – Bobiku, k noze, nevotravuj pána, pán je fuj, néni zvědavé na ten tvuj blézák blézavé. Enom bys furt neco blézal, nemravo nemravné. – Pod tou sítí neměla nic, ani kousínek prádla. I když byl večer vlahý, tak přece jen...

– Proč bych měl být prďoch, vzácná slečno? vrátil jsem se k Jiřinčině otázce.

– Pani, sedum let vdaná pani. Všeci só přece prďoši, skoro všeci, až na nejakó tu véjimku. Ale tu potkávám teďka prvnkrát.

– Podle čeho se to pozná, že je někdo – jak vy říkáte – prďochem?

– Vy néste zděši, že ne?

– Jsem cestovatel Věncezslav Páv a do vašeho města mne zavála nepřijemná nepřijemnost. Jen tudy projíždím.

– Ne, tak temu já nemožu věřit! Že by totok mohlo potkat zrovna mě! Že vy jste ten Páv, které přehádal Fabiša! Nic mně neříkáte, je to tak. Už to bylo ve zprávách!

Jiřinka Babušáková se na mne vrhla s vyceněnými zuby, jako by mě chtěla zakousnout. Její blch Bobík radostně zablchal a taky se na mne vrhnul, ale Jiřinka ho zahнала:

– Jedeš, potvoro! Sedni a hlidě, kdyby nekdo šíl. A sama se mi zakousla do obličej, ale něžně, do rtů, ani trošku neublížila. – Bylo to všechno tuze rychlé, vůbec jsem si nestačil uvědomit, že jsem bez podvlíkaček a že jsem pronikl jedním z ok té rybářské sítě, ona mě pronikla, svlékat se nemusela. To byla jiná káva než upocené souložení v medu s Mařkou Šolastrovou ve chlívě č. 1714. Zváleli jsme celou tu louku u jezera, hektar lítice a příjice, Bobík se radostně válel s námi, aniž by z toho něco měl, ani líznout jsme mu nedali, všechno sami: jednou, dvakrát, třikrát... a znovu a zas, zepředu, zezadu, zprostředka, vleže, vkleče, vestoje, po staroruském způsobu... byla to smršť s touhle Jiřinkou Babušákovou u smrdutého jezera.

Úplně mi to vymazalo mozek, zapomněl jsem na svoji zapeklitou situaci, ani na nebohou Čiču jsem v tom švunku nepomyslel, je-li vůbec naživu. – Jenom tu Jiřinku Babušákovou jsem měl v hlavě a v náručí, a když to bylo podvanácté, zabylo mi tuze líto, kdyby si řekla o tři náctou, že bych nemohl.

– Potřinácté už nemožu, stěně je to nešťastny číslo, vydechla Jiřinka a byla celá červená jako růžička na zahrádce; krásná už na začátku, zhezkla tím milováním ještě víc. – Lehké by ted' bylo umírání...

V tu chvíli žlutý vozka na žluté obloze práskl bičem tak mocně, až se to rozlehlo po celém světě, a koně poskočili, žlutý vůz s rudým sluncem se skulil za obzor, nebe potemnělo. Druhé slunce, rumělkové uprostřed oblohy se zašklíbilo a začalo blednout.

– Tak, a včil si tě vezmu dom, ať se ten muj prďoch vztekem třeba posere. Sténě nešuká, tak co!

Ano, plno nejasností se tu nahromadilo, spousta otázek, na něž je zapotřebí odpovědět, abychom se pohnuli z místa. Případlo mi však nepatřičné po těch slastných událostech zahrnovat Jiřinku Babušákovou přízemními otázkami, jež budou pro ni zcela banální a kdoví, třeba i nepříjemné. – A tak jsem jí cestou z parku od jezera do města vyprávěl zajímavosti ze svého života: o ztracené Čiče a jak jsem k ní přišel, o Elektrárně Vítězný únor, nositelce Řádu práce v Ostravě-Přívoze a co tam dělám, jak pomocí reaktoru a číření, prostřednictvím filtrů katexů a anexů chemicky upravuji vodu, aby byla čistější víc, než je možné jen pomyslet, pouhopouhé H₂O bez příměsí, aby nezasrala elektrárenskou turbínu nějakým svinstvem, a protože k Babušákovým bylo daleko, přidal jsem ještě povídání o Karlu von Pippovi, o Zelinkovi zvaném Evergreen a o Křendovi, jak mě zachránili ze spárů Kvasničky zvaného Fajkař, také o naší brigádě socialistické práce jsem ztratil pár slov a jak chodíme po šichtě Na Rožek pít pivo. Jiřinka Babušáková mě poslouchala s nelíčeným zájmem, jako bych docela malé holčičce vyprávěl o pyšné princezně nebo klukovi s rozbitým kolenem o úskalích lovu tygrů lidožroutů v jižním Bengálsku.

Šli jsme zvolna potměným parkem doprovázeni poslušným blchem Bobíkem – držel se Jiřinky u nohy, měl vyplazený jazyk a smál se od ucha k uchu, jako kdyby ze mne padaly vtipy jeden za druhým. Kolo jsem nechal ukryté pod haluzemi bleskem uštípnuté koruny frustru v místě setkání a velké radosti, aby mě mí pronásledovatelé nemohli tak snadno identifikovat, bez kola se lépe ztratím v davu, předpokládal jsem. A když je budu potřebovat, cestičku si k němu vždycky najdu. Taky by mi mohl mé kolo nějaký zločinec – bezpochyb jsou i tady – vyrvat, ukrást a už nikdy nevrátit. A to by byla věčná škoda. – Cestou jsem se ještě stačil rozhlížet, nenajdu-li někde ve škarpě či jinde kus drátu – u nás v Ostravě už bych ho měl za tu dobu

celé klubko – kterým bych vyspravil prasklý řetěz. Přeci jen se na kole s řetězem cestuje podstatně lépe než s řetězem kolem krku. Ani drc! – Je to zvláštní, ale za celou tu dobu jsme nepotkali jediného člověka, s nímž bychom se mohli pozdravit, jediného blcha, který by se očuchal s Bobíkem, či jiného savce, jenom rychlí černí ptáci křížovali krážívali oblohu, ale neptejte se mě na jejich název, všechno vědět nemohu. Jiřinka mi vysvětlila, že s tím stanným právem a zákazem vycházení se mylím, je to jenom takový zvyk zdejších lidí ve čtyři zaparkovat, vypnout motory a dom.

– To enom já jsu takové extravagantní fták, jediné z celyho Kakáče, co chodí podvečír s blchem pěšky do parku, řekla s úsměvem, – a kóké, vyplatilo se, drapsla jsem tam chlapa s fungujícima věcema v gatích! – V té větě byly dvě důležité informace: město se jmenuje Kakáč a muži jsou tu, zdá se, samí impotenti. Proto jsme nepotkali nejen dospělé, nepotkali jsme ani děti, protože tu nejsou. Od té doby, co se vyplácí být prďochem, nenarodilo se ve městě jediné děťátko. Obyvatelé Kakáče se přestali rozmnožovat.

Manželé Babušákovi bydleli hrozně: ve strašně ošklivém baráku až nahoře, v malém bytě. Ačkoli byl Zděnda Babušák zdatným prďochem a Jiřinka běhala do větrárny s plným pšoukadlem někdy i třikrát za týden, Zděnda na penězích seděl a nehodlal pustit na lepší bydlení ani chlup: – Obévák, ložnica a kuchyň stačijó, tvrdil, – na co véhled do kraja, dyť máme bednu! Byl to muž průměrných potřeb, průměrných požadavků, průměrného myšlení, byl to průměrný Kakáčan. Šetřil totiž na lítač. Taky jezdidlo by už potřebovalo generálku.

Do osmipatrového činžáku dole na Kopecké, na úpatí homole – tam byla hlavní kakáčská ulice šestiproudá – se muselo garáží plnou jezdidel a ajnclíků, potom výtahem k zaplakání: rozlehlá kabina byla počmáraná a porýpaná jako veřejný záchodek poblíž kasáren. Kresby a nápisy by však i prostřednímu psychiatrovi prozradily, že jejich autory nejsou bujaří chlapi s větrem v poklopcích, nýbrž nešťastné, zanedbané ženy: – Aspoň jedné ho tam mět! bylo vyryto do laku zřej-

*mě pilníkem na nehty. A k tomu dodatek fialovou tužkou: Celýho a do rána! Nebo: – Království za tvrdyho lulana, či: – Šukala bych, až se třesu, už ten život neunesu! Taky tam byl nápis, kterému nerozumím, ale pro pořádek ho uvedu: – Robertek je na hovno! A k tomu připsáno: – Lepší než nic, pičo! – Ani jeden kosočtverec tu nebyl zobrazen, znak typický, v našich krajinách četný, vyjadřující touhu nadržенých mužů. Byly tu jenom stylizované penisy ve ztopořeném stavu, nena-
plněné tužby žen.*

– Vedu hosta, zahlaholila Jiřinka ode dveří, ale nejdřív pustila dovnitř Bobíka. Ten se vrhnul k misce v předsíni a v mžiku zhltal její obsah jen tak tlamou, bez ubrousku.

Jiřinka mě expedovala z předsíň rovnou do ložnice, mně však dobré vychování přikazovalo požadovat, abych byl představen pánu domu a mohl ho pozdravit, aby pán domu nepojal podezření, že hodlám v jeho ložnici provádět s jeho ženou cosi nekalého, co by mohlo narušit poklidný chod jejich manželství.

– Když jináč nedáš, pokrčila rameny a představila mě tomu svému prdchovi. – Seděl v kuchyni za stolem. Stůl byl speciálně upravený, v desce vyříznut půlkruh, aby do něj mohlo být zasunuto nadprůměrné břicho, a lokty se dotýkaly stolu, aby ruce dosáhly na mísy s potravinami. Neuvěřitelná bytost seděla na lavici, dostatečné pro čtyři Evropany, zpevněné železnou armaturou, a zabírala ji celou sama pro sebe. Oblečena byla do bleděmodrých kalhot s bílými puntíky z jakési neprodyšné umělé hmoty; jejich guma se bytosti zarávala do nahého špeku nad prsy, těsně v podpaždí, také nohavice byly upevněny k nohám nad kotníky neprodyšně gumou zakousnutou do tkáně, jako by se jejich nositel obával, že by mu odtud mohlo cosi vzácného vypadnout na podlahu. Kalhoty připomínaly létací balon zčásti nafouklý, připravovaný k letu. Tento však byl pevně zakotven, vzlétnutí nehrozilo. Byl to Zděnda Babušák, Jiřinčin manžel. Pod bradou měl pět laloků, nad bradou hladkou eunuší tvářičku jak sotva narozeňátko a na ní spokojený výraz syceného tvora plný harmonie

*a dobré nálady. Běh světa byl poklidný a jeho místečko v něm ničím neznepokojované; životní jistoty zaručeny. Zrovna dávali fotbal, záznam nedělního zápasu. Pršelo, hráčky měly splihlé vlasy a za-
blácené trenýrky, trávník byl špatně udržovaný, hrálo se na blátě.
Občas některá uklouzla a spadla do louže, až voda vystříkla. Bylo to
k popukání.*

*V mísách před Zděndou byly fazole, hrách a čočka, zelí kyselé i slad-
ké, vepřový bůček a jelita. Nabíral si do pusy naběračkou a k tomu
přikusoval chleba ještě teplý, zajídal to buchtama zrovna z trouby vy-
taženými, navrch koláče tvarohové a makové, jídlo zapíjel smetanou
a kvasnicovým pivem ležákem, cibuli chroupal jako jablko, každou
chvíli sáhl po balíčku s práškem do pečiva, utrl rožek a jen tak bez
ničeho nasypal si ho do chřtánu. – Hleděl jsem na ten úkaz neslušně
dlouho a notně přitroube, nemohl se odtrhnout, nedokázal jsem se
sebrat, najít těch pár slov zdvořilostní fráze vhodné pro tuto chvíli.
V balonových kalhotách se s jednotvárnou pravidelností opakovalo
temné dunění, jež vyvolávalo pohyb koutků Zděndových žvýkajících
úst nepatrně vzhůru a šibalské přimhouření očí – úsměv. Odtud tedy
ten dosud nevysvětlený, nelichotivý název – prďoch. Jenže Jiřinka jej
používala s takovou samozřejmostí a tak nenuceně, až jsem nabyl
přesvědčení, že jde o slovo bez citového zabarvení, že je to normální
titul jako třeba inženýr, označení profese, nabytého vzdělání či spo-
lečenského postavení. A tak jsem se dopustil osudného faux pas, když
jsem pozdravil těmito slovy:*

*– Dobrý večer, pane prďochu, mé jméno je Věncezslav Páv. Vaše
paní choť byla tak laskava a hodlá mi poskytnout na krátký čas pří-
střeší ve vašem příbytku.*

*Z Jiřinčiných očí zvednutých ke stropu, až se jí zornice ztratily kde-
si v hlavě pod oble klenutým čelem, jsem pochopil, že má řeč nebyla
moudrá. Zděnda se pohnul i s lavicí tak, aby na mne viděl, přestal
žvýkat, koutky úst se mu svěsily, v oku se objevila slza. Ustal i rachot
v jeho kalhotách.*

– Energetik! řekl truchlivě, přesto důrazně.

– Ano, i tak se to dá nazvat. Ovšem profesi člověka zaměstnaného v energetice jsem zanechal v Ostravě, teď jsem na cestách, cestovatel tedy, ostatně ani v Elektrárně Vítězný únor jsem se za energetika nepokládal, jsem prostým dělníkem elektrárenským, prvním strojníkem v chemické úpravně vody.

Ani při tomto proslovu se Jiřinka netvářila zrovna spokojeně, kradmo ukazovala prstem na svého manžela.

– Já nésu žádné prďoch, to si na nás baby vymyslely, já jsu energetik. Už jste nikdy slyšel o větrných elektrárnách? Co by si počly bez větrů. No řeknite, když jste tak chytré, čím se pohánijó větrný elektrárny? No větrama, přece. A kde se beró větry? No v gatich, přece, v pšókadlech, vole. Nasrals mě, kemo, moc, tos neměl dělat. Že mně klátiš staró, sere pes, ale říkat mně, energetikovi, prďoch, to ti nezapomenu! – Proč mně sem vodiš, krávo nedojená, takovyho vocasa? Zalezte si šóstat do ložnice a sem do kocheně mně nelezte. Eště bych z vás dostal zaražený prde!

Nemohli jsme Zděndově návrhu odolat a odebrali se do ložnice. Byla tu obyčejná manželská postel používaná jenom z poloviny, slušná knihovna na regálech od podlahy do stropu, psací stůl se zrcadlem sloužící zároveň jako pracoviště k zdokonalování darů přírody na dámském obličejí, dvě židle, huňatý koberec a okno vedoucí do jakéhosi světlíku. Obraz na zdi byl velmi realistický a představoval černobílou kočenu se žlutou mašlí v záhonu jiřin. Kýč jako bič, ale podoba s mou nebohou Čičou nezaměnitelná.

– To je kočka, vysvětlila mi Jiřinka, – tuze vzácny zviřátko, v Kaká-ju je jenom jeden kocór, u králu na zámku.

– A kde spává manžel? neodpustil jsem si indiskrétní otázku. Vždyť jsme byli s Jiřinkou kamarádi, vždyť jsme si už tykali, ani jsem si nevšiml, jak k tomu došlo. Neuměl jsem si představit toho kolosa v lůžku pro obyčejné lidi.

– Většino spi ten nejeba vsedě u stola v kuchyni, nekdy se svali v obyváku, má tam letišťe z lešeňových trubek.

Víc praktických informací hodných zaznamenání v cestovatelově deníku jsem se té noci od Jiřinky nedověděl. Nebudu líčit noc za zavřenými dveřmi ložnice, nemám rád, když se někdo holedbá svými sexuálními výkony, většinou to bývají velkohubé žvasty, které mají zakrýt pochablou skutečnost, bývají to přání, která se stávají skutkem pouze v ústech vypravěče. Tohle nemám zapotřebí, jsem strážlivý, věcný popisovač skutečných událostí, reálného prostředí, cestovatel bez fantazie, zuby nehty se držím faktů. – Neodpustím si však vysoké ohodnocení Jiřinky Babušákové, její krásy a nevšedního talentu v milování, umocněného nucenou zdrženlivostí a propuknuvšího náhle možnostmi, jež jí nabízela moje skromná tělesnost. – Knihy padaly z regálů, koberec se krčil v koutě zmuchlaný vzpínajícíma se nohama, v posteli popraskala příčná prkénka, obraz kočky se samou zvědavostí pohnul na stěně, zrcadlo prasklo diagonální trhlinou, zespodu se ozývaly zlověstné údery smetákových tyčí v rukou sousedů rušených ze spánku naší radostnou nevázaností. A když jsme konečně zcela vyčerpáni spočinuli v troskách pokoje, ozval se ze světlíku roztoužený hlásek sousedek:

– Toho mně musíš, Jiřko, zétra pučit aspoň na chvíli. Jináč to nevydržim, jináč si neco udělám!

Nevím, jak bych svůj nedlouhý pobyt v nepěkném bytě Zděndy a Jiřinky Babušákových na ostrově Kakáči – ano, byl to ostrov uprostřed jezera Štramberské ucho, takový byl jeho tvar – jak bych svoji existenci v tom prapodivném prostředí charakterizoval co nejpřesněji: erotický ráj nebo neobvyklý způsob otroctví? – Badatelskou hodnotu však dny u Babušáků měly; těžko bych se dostával do domácnosti průměrných Kakáčanů, jednoduchého energetika nebo chcete-li prďocha a jeho manželky, dopravní policistky. Po šťastných chvílkách s těmito lidmi jsem se však dožil i zklamání a šrámu na duši. Naštěstí mám v sobě

dostatek obranných látek a hluboké rozčarování jsem přežil bez následků. Jakým bych to byl cestovatelem, kdybych nedokázal čelit ranám osudu!

Život na Kakáči začíná o páté hodině ranní. Obyvatelé se vyhrnou do ulic ve svých vozidlech a ženou se za prací, za obchodem, za vzděláním nebo jen tak, ale všichni se ženou. Jen energetici zůstávají doma u svých stolů a věnují se výrobě tolik ceněné energie. – Na Kakáči totiž už před léty vytěžili poslední tunu uhlí, a protože je ostrov odedávna vysoce industrializovanou lokalitou, bylo životně nutné najít alternativní zdroj energie, což se týmu vědců ve vcelku krátké době podařilo – vymysleli větrnou elektrárnu. – A protože energie bylo s rozvíjejícím se průmyslem potřeba stále víc, zapojovali se do energetiky postupně všichni ostrované mužského pohlaví. Ženy zde nejsou žel dostatečně emancipované, dosud neprosadily úplnou rovnoprávnost, mají sice volební právo i právo promluvit v nevhodnou chvíli, k výrobě energie dosud připuštěny nebyly. Ostatní profese jsou jim však otevřeny.

Tak třeba Jiřinka Babušáková jako dopravní policistka má v tomhle přetechnizovaném kraji plné ruce práce, o níž mi v přestávkách mezi milováním dlouze vyprávěla. Kakáčané nejsou ochotni udělat krok pěšky: k drobným pochůzkám, obstarávání nákupů, venčení blchů a k procházkám používají ajnclíků. Jsou to samohybné budky z plastické hmoty pro jednoho, ne nepodobné přenosným TOI-TOI záchodkům, ovšem na gumových pásech, vpředu a vzadu prosklené. Ajnclíky energetiků jsou modré a prostornější, ostatní – je to sice banální, ale opravdu – mají barvu růžovou.

Bez ajnclíků není možné na Kakáči fungovat. Všechno je přizpůsobeno strojům, které člověku ulehčují život, proto je musí mít a musí jim sloužit. Kdyby se člověk během dne vypravil pěšky do ulic, určitě by ho něco pojezdilo, nebo by jej zachránili dopravní strážníci a odvěkli do útrob nějakého bezpečného stroje. Každá rodina – už ze společenských důvodů – musí mít jezdidlo, čtyřkolý krytý dopravní prostředek

pro dvě až čtyři osoby, mnohem rychlejší než ajnclík. Energetici s vyššími příjmy vlastní jezdidla komfortní, mladí, začínající prdóši se vozí v ojetých kraxnách, ovšem bez jezdidla to nejde. Vyšší vrstvy vlastní lítačky, stroje podobné našim vrtulníkům kombinovaným s balonem, poháněné, jako ostatně všechny zdejší dopravní prostředky a stroje vůbec, akumulátory nabíjenými ve větrných elektrárnách. – Veškerá činnost Kakáčanů se točí kolem výroby energie a jejího spotřebovávání. Žijí rychle, pohodlně a mají se dobře.

Chtěl jsem Jiřinku, když se ráno oblékala do tmavomodré uniformy s bílou přílbou a bílým řemením – tuze jí to slušelo, také bílý pendrek a vyblýskaná pouta dodávala její ztepilé postavě nevšedního půva- bu –, chtěl jsem ji doprovodit do práce a všechno si pečlivě prohlédnout, na všechno se vyptat, abych mohl podat zasvěcené svědectví o Kakáči. Odmítla však moji nabídku se zdůvodněním, že nemám svůj ajnclík, do jejího se vejde ještě tak leda bych Bobík a Zděnda mi svůj nepůjčí, ani kdyby chtěl.

– Protože néseš prdóch, odsekla Jiřinka. – Má na něm modré maják a každé, kdo néni taky prdóch, musí mu uhnót z cesty. Zneužití se tresce podle zákona, já to vim, protože jsu policajt.

– Ani na kole bych nemohl? loudil jsem. – Vždyť kolo je taky do- pravní prostředek, a kdybych našel kus drátu, spravil bych si řetěz... Byla neoblomná. Rozhodl jsem se, až vyrazí do služby, že se vykradu z bytu a pustím se do své cestovatelské práce potají. Musím přece podat zprávu o Kakáči – jeho obyvatelích, flóře a fauně, zvycích a oby- čejích, kultuře, geografii a politice.

U snídaně jsem nad rohlíkem s pokrmovým tukem a sladkokyse- lou želatinou mlčel jak zařezaný. Jiřinka vyčetla z mého zachmuření úmysl, vzala mě za předloktí, stiskla trochu silněji, zahleděla se mi kukadly do očí a promluvila hlasem závažným:

– Slib mně, Vencezslave, že nevylezeš z bytu za žádných okolností. Já jsu policajt a vim to z první ruky: Jdó po tobě! Heligon a Polygon, taky strašně nasrané Fabiš a celá ta svoloč z H.O.V.N.O. – to je Hlavní

*odbor vnitřní nápravy obyvatelstva, to jsou pěkné kurvy, z těch je po-
dělané i pan král. Jestli tě čapnou, konec!*

*Uvěřil jsem Jiřince Babušákové a slíbil jí, že odtud paty nevytáhn-
nu, dokud spolu nevymyslíme nějaké smysluplné řešení. A vymýšlet
začneme, až se ve čtyři vrátí z práce. – Poprosil jsem ji, aby mi tu
nechala Bobíka, když s tím jejím starým prďochem není žádná sran-
da, s blchem jsme se skamarádili, líp by mi utíkal čas. Ale kdepak,
však prý si už nějakou zábavu najdu, Bobík musí do služby, vždyť
je to policejní blch s hodností nadrotmistra, nositel železného kříže
v kolečku za dopadení opilého řidiče. – Hvízdla na Bobíka, dala mi
pusana, až to mlasklo, a zabouchla za sebou dveře, zamkla na dva
západy. – Znovu jsem se ocitl ve vězení, pravda, příjemnějším než to
předešlé.*

*Přece jenom jsem to zkusil se Zděndou. Někde přece musím získat
informace o Kakáči. Seděl v kuchyni u pracovního stolu a pracoval.*

– Servus, pozdravil jsem ho, – jak jde život?

– Nevidíš, vole, že makám?

*Nechal jsem toho, mluvit s řidičem za jízdy zakázáno, marná
námaha. Zeptat se pracujícího Zděndy, zda by neměl kus drátu, při-
padlo mi v tu chvíli tak absurdní, jako se vyptávat královny, neví-li,
kde má správa budov uskladněný šoufek na vybírání žumpy. A tak
jsem se smýkal po bytě, nenajdu-li drát bez ptaní nebo aspoň okno,
kterým by bylo vidět do ulice, jak tam život kolotá. V bytě však bylo
jen okno do světlíku s pokaženým zavíráním. Byly tu jakési čtvercové
otvory zadělané mřížkou, proudil jimi příjemný svěží vzduch, zřejmě
klimatizace, ale má touha po poznání se tím ukojit nedala. Ani z ku-
chyně, Zděndovy pracovny, okno nevedlo. V televizi dávali zrovna
západy v letu do výšky, strašná otrava. Vnikl jsem tedy do obýváku,
ani tady okno nebylo. Místnost byla zařízena vskutku spartánsky:
kromě jakési konstrukce z ocelových trubek, fošen z tvrdého dřeva
a huňaté deky – lože energetikova – tu na tyči visely asi dva tucty
čistých balonových kalhot pšoukadel před použitím, energetikův ver-*

cajk. Drát jsem nenašel ani ve spíži, která zabírala dobrou polovinu plochy bytu a byla plná potravin. U prdůchů se nedrátuje, to bych musel k dráténíkům.

Zalezl jsem tedy do důvěrně známé ložnice a prohlížel si obrázek černobílé kočky v jiřinách. Vypadal jako fotografie, ale při bližším zkoumání jsem zjistil, že by to mohla být mně neznámá grafická technika, naprosto realisticky pojatá, realističtější než fotografie; nedivil bych se, kdyby Čiča vyskočila z obrazu a otřela se mi o nohy. Chvilí jsem se hrabal v knížkách, ale nebylo ve mně dost klidu, abych si vybral a začel se. Taky jsem uvažoval o tom, že bych mohl spravit pokažené zavírání okna do světlíku, ale nenašel jsem kleště ani šroubovák a spravovat zuby nehty cizí okno, když je pán domu přítomen, k tomu jsem se neodhodlal.

Natáhl jsem se v křesle, nohy zvedl na židli a prohlížel si atlas hub, rostoucích na Kakáči. Kniha byla nádherně vypravená, obrázky jako živé, u každého exempláře čichový kód houby. Stačilo přejet šrafované políčko prstem a pokoj se naplnil vůní podborováků. Zasnul jsem se hluboce, vzpomněl na les Doubek plný žlutých kuřátek, hřibů jako kola od vozu, janků s červenými hlavičkami. Na víčka mi usedl neviditelný motýl babočka osiková a bylo to tuze krásné, tuze příjemné...

– Pomožte mně, já už nemožu, mám nataženó šlaku! – Ženský hlas vtrhl do mého denního snění, ozýval se ze světlíku. Nad parapetem se objevila kudrnatá hlavička, černá kukadla a poněkud rozplácly nosánek. Přispěchal jsem ku pomoci a vylovil z díry do ložnice ženušku sportovní postavy, v lesklé teplákové soupravě s nápisem ATHLETIC na prsou i na zádech.

– Tak, a jsu tady, řekla místo pozdravu. Jako by sem byla pozvána na něco malého před obědem. – Celó noc jsem nespala... Jiřka si šuká a já prd. Taky mám přece právo na trochu toho mrdu, ne?

Proč ne, měl jsem zrovna čas, byla pěkná, Jiřinka mě nakrmila celerem, to je na péro, řekla a měla pravdu. Příchozí se jmenovala Věruš, bydlela v domě o patro níž a zrovna pobývala na nemocen-

ské. Natáhla si šlachy a doktor jí dal tři dny volna. Ke mně se však vydrápala i s nataženou šlachou pomocí dvou instalatérských zvonů, jichž použila na hladkých stěnách světlíku coby přísavek. Hlavička to koumavá, zdatná atletka, postel nám nebyla k ničemu, vše se odehrálo jako při tělocviku, v rozmanitých polohách. Jako by byla z gumy a zároveň ze železa. Slíbila, že přijde zas, a zmizela, odkud přišla.

Rapunzel normálně zazvonila u dveří. Neumím si představit, že by se ten prdůch Zděnda vysunul ze svého stolu od plných hrnců a šel otevřít. Nejdřív jsem se podíval kukátkem, jestli za dveřmi nestojí komando od H.O.V.N.O. Člověk nikdy neví. Stál tam anděl bez křídýlek. Co když jsou mimo zorný úhel dva páni s pistolemi v rukou? Anděl znovu, důkladněji zazvonil.

– Neslyšíš? Tak už, kurva, otevř ty dveřiska! ozval se z kuchyně přívětivý Zděnda.

Otevřel jsem tedy a mé obavy byly liché. Rapunzel, jako by tu nebyla poprvé, popadla mě za ruku a odvedla do ložnice.

– Spichám, řekla na vysvětlenou, – poledni přestávka, za hodinu zapnó pás. Průser, kdybych to prosrala.

Než se Jiřinka s nadrotmistrem Bobíkem vrátili ze služby, navštívily mě ještě tři děvenky a jedna postarší dáma s namodralým přelivem. Dáma přišla dveřmi, děvčata světlíkem, ale shora, z ploché střechy, která zároveň sloužila jako heliport těch jejich lítaček. Uvázaly si za hromosvod lano se suky, aby se jim dobře lezlo. Byly z jedné třídy, ale nepřišly naráz, nýbrž postupně, podle abecedy. Nebudu tu líčit podrobnosti oněch neobvyklých setkání, šlo při nich vždycky o to samé.

Domníval jsem se, že bych měl návštěvy před Jiřinkou tajit, že by jí mohlo mrzet procesí dam v ložnici; v JEJÍ ložnici. Jenže jak utajit šídlo v pytli, Zděnda byl celou dobu v kuchyni, zaujat sice produkcí energie, jenže u prdůchů člověk neví, neodpočívají-li po chvilkách s nastraženými ušima. A pak, každá dáma tu po sobě cosi zanechala: vlásenku, vlas, knoflíček, vyplplaný zbytek rtěnky, odér, šlápotu... Kupodivu to Jiřince nevadilo ani trošku, zdálo se, že je docela spokojená:

– Jenom aby mě tě nesežraly celyho, aby aji pro mě kósek zvoestal, řekla a zahrnala Bobíka do pelechu v předsíni.

Ano, také pro Jiřinku Babušákovou kousek zbyl, ale zdaleka ne tolik co včera. Čeho je moc, toho je příliš.

A tak to šlo den co den. V noci Jiřinka, ráno – jen vytáhli s Bobíkem paty – začaly se hrnout návštěvnice jedna za druhou. Málem jsem začal Zdědovi závidět jeho postavení: nikým neobtěžován sám si sedí v kuchyni, žere, hledí do bedny a tiše prdí do kalhot. Někdy bych to s ním vyměnil. Podivná byla na těch dámských návštěvách jakási organizovanost; nestalo se ani jednou, že by se křížily, že by se v ložnici objevily dvě dámy naráz. Po odchodu jedné půlhodinová přestávka na něco malého, na vydechnutí a už tu byla další, jednou dveřmi, podruhé světlíkem. A ještě cosi: návštěvnice se neopakovaly, přicházely stále nové, jako by tu platilo pravidlo, že každá má nárok na trochu štěstíčka, musí se dostat na všechny. Věruš mi slíbila, že přijde zas, a nic. Člověk by málem podlehl dojmu, že jakási neznámá moc návštěvy organizuje, že je usměrňuje, reguluje, řídí... Pro takové situace přece nemá příroda zákony!

Až jednou náhoda, která je – jak známo – blbec, mi otevřela oči. Moje drazemilovaná Jiřinka Babušáková a ten její prdouch Zděnda! Samozřejmě, byli to manželé, znali se léta, patřili k sobě, cosi je muselo držet pohromadě. Já jsem byl jenom náhodný pocestný – objeví se a zmizí, co po něm zbude? Vzpomínka nebo třeba i děcko, nic víc. Vráť se někam do nějaké chemické úpravný vody Elektrárny Vítězný únor v Ostravě-Přívoze, kde to vůbec je, na té druhé zeměkouli, která sice uvnitř ukrývá tuhle naši s Kakáčem, Jiřinkou, Bobíkem, Fabišem a hospodou U DVŮCH MOTÉLŮ, ale je mnohem menší než ta naše, vnitřní. Třeba tam má ženu a dvanáct usmrkanců... Co mohla Jiřinka vědět? A proto se zařídila.

Jednou ráno jsem se probudil předčasně, večer jsem se přejedl čerstvých buchet a vím, že to nemám dělat, v noci mě začala pálit

žáha. Určitě by proti tomu pomohl prášek do pečiva, když tu není soda bicarbona, je zásaditý a Zděnda jich má v kuchyni hory. Ani jsem nepostřehl, že místo vedle mne je prázdné.

Bobík chrápal ve svém pelechu, dveře do kuchyně pootevřené, v kuchyni se svítilo a zazníval odtud Jiřinčin hlas. Seděla vedle Zděndy v noční košilce a počítala peníze, papírové i drobné. Zastavil jsem se tichý jako pěna a pozoroval, abych viděl a slyšel. Zapisovala cosi do sešitu a vedla ke Zděndovi monolog:

– Teho chlapa nám samo nebe seslalo! Ještě štrnáct dní a litačka je naša. Pravda, trochu olitaná, na novó to nevypadá, ale imrhin, konečně z nás budó lepší lidi. To bys, Zděndo, nevyprděl ani za pět let, co ten fták vyšuká za tédeň.

– Hm, zahmmal Zděnda souhlasně, ale intonace moc radostná to nebyla.

– Až vojede cely město, začnem nanovo. Představ si, ta sviňa Věruš se sem drala zas, pré jí to slibil, pré když je z baráka, tak by mohla mimo pořadi. Ale stovka za číslo jí byla moc, žgrni nenažrané. Ten nemá co slibovat, řekla jsem jí, vod teho jsme my dvě. Až kópime litačku, začnem špórovat na barák, navrchu na kopcu, vedle králových.

– Já bych radši novó litačku, šestsettřinátku, ta má už vypich a kulovy brlení s výpustě. Co by ses drala na kopec, tady nám to stačí.

– Mlč hubu! Kdo sehnal toho vošósta, já! Kdo přivedl do baráka voslička votřes se, já! Tak pěkně prrr! Až bude barák na kopcu, bude i šestsettřinátku.

Dál už jsem neposlouchal, vrátil jsem se po špičkách do postele, tenhle zážitek stačil zahnat pálení žáhy líp než prášek do pečiva, lépe než soda bicarbona. Připadal jsem si jako obecní kozel: Jiřinka vybírá a organizuje připouštění... Věncezslave Páve, je třeba jednat!

Zlézt hladkou stěnu světlíku pomocí dvou instalatérských zvonů, jak to provedla atletka Věruš, bych nedokázal, ani kdybych ty dva zvony měl. Ale vždyť ve světlíku visí lano se suky, pověsily je tam moje návštěvnice nebo kdo vlastně. Mohl bych po něm vylézt na plochou

střechu, prý je tam heliport pro lítačky. To znamená, že se odtud musejí nějak dostat k výtahu a pak přes podzemní garáž ven. Je tedy třeba dostat se na střechu. – Přes den to určitě nepůjde, bez mechanického dopravního prostředku se na ulici nemohu objevit, hlídka dopravní policie v zájmu mé vlastní bezpečnosti a ve snaze mi pomoci by mě sebrala během dvou minut, a kdyby zjistila, že moje papíry jsou nějaké divné, natotata by mě předala agentům H.O.V.N.O. k dalšímu zpracování. A kde bych byl? – Nebo by některá z dam, čekajících ve frontě na obecního kozla, upozornila bezpečnostní složky, že ze světlíku vylezl chlap už od pohledu podezřelý.

Útěk provedu v noci, až ukolébám Jiřinku k spánku. Zděnda se z kuchyně nehne a já budu tak opatrný, že podezřelý šramot neuslyší ani blch Bobík zalezlý v předsíni; policajt přece nebude v pelechu po službě pracovat! Navíc, Bobík je kamarád, když se vrátí z práce, vždycky mě radostně olíže, neštítí se podat mi packu, a když si o to řeknu, zapanáčkovat mu není zatěžko.

Až se ocitnu na střeše, nastanou dvě možnosti: snad se mi podaří sjet výtahem do garáží a odtud vraty ven, do pustého města; ale zřejmě to nebude bez potíží, vždyť dveře mohou a taky s největší pravděpodobností budou zavřené a já nemám klíče ani paklíče, ani kódy k odemykání zdejších zámků. – Nezbude tedy než zůstat na heliportu, vloudit se do některé z lítaček a pomocí nože ukradeného Zděndovi z kuchyně spáchat teroristický čin: donutím pilota k přeletu Štramberského ucha a k přistání v končinách příhodnějších pro činnost zvědavého cestovatele. To bych ovšem musel oželet své milé kolo a veškeré vybavení, ukryté na břehu jezera. – Což se mi po dlouhém přemýšlení a zvažování jevilo jako jediný reálný způsob, jak uniknout.

V nepravděpodobném případě, že bych se dostal garážemi na ulici, kdyby se mi podařilo dorazit ke kolu, co pak? – Mohl bych nanejvýš běhat s kolem kolem ostrova s H.O.V.N.O. za patama. – Vždyť ta zmije Jiřinka by mě práskla bez výčitek. Ještě by, mrcha, shrábla odměnu.

Byl jsem si vědom toho, že budu s největší pravděpodobností dopaden a zatčen. V tom případě mě nečeká nic příjemného, jisté zkušenosti jsem už tady posbíral. Ale žít v prapodivné formě otroctví, dělat obecního kozla jenom proto, aby vykutálený pářeček mohl bydlet v podělané vile na kopci, to není způsob existence hodný hrděho a svobodmilovného básníka a cestovatele, demokrata mého formátu. Bez váhání jsem se rozhodl k činu. Už této noci skutečným svůj smělý záměr.

Jiřinka byla dnes obzvlášť milá, vyprávěla mi, jak probíhala služba. Jakási nametená čúza z Dolního Konca prý převrátila ajnclíkem ukradeným vlastnímu manželovi stánek se zeleninou, zelináři ujela nohu pásem a uprchla z místa činu. Jenže bdělí a ostrážití spoluobčané nespali a zapsali si státní poznávací značku, okamžitě to nahlásili u nich na dopravce.

– Ajnclík jsme našli zaparkované v zákazu, ale bez baby. Nasadila jsem teda Bobíka a ten ju vyčuchal v hospodě, dávala si štvrté šumák a dělala jakože nic. Ale u nás na vechtárni se přiznala hned po třetím kopancu... Náš Bobíček bude zétra pověšené na podpraporčika a mně daji sedum korun zvláštní odměny.

– To vám gratuluju, řekl jsem oběma a snažil se přitom, aby to znělo srdečně. Asi znělo, protože Jiřinka mi dala pusu a vlezla do postele, Bobík pac – a zalezl do kutlochu v předsíni.

Není mi jasné, proč si vrazi pořizují speciální nože na vraždění, když kuchyňské kudly uzpůsobené ke krájení masa poslouží stejně dobře, ne-li lépe, jsou levnější a dostupnější. Bomba samozřejmě při únosu létacího stroje působí mnohem líp, ale kde ji vzít a nekrást?

Můj útěk začal slibně: mocně jsem se s Jiřinkou pomiloval, a když znavena začala pravidelně oddechat, když neodpověděla na mou otázku: – Spíš? ani slastným zavrnutím, pustil jsem se do díla.

Okno do světlíku nepatrně zaskřípalo, naštěstí se nic v bytě nepohnulo. Nahmatal jsem provaz, potáhl za něj, abych se přesvědčil, zda

je dostatečně pevný. Vzhlédl jsem vzhůru a v tmavomodrém obdélníku nočního nebe spatřil hvězdy – svou cestu ke svobodě. Ozbrojen kuchyňským nožem začal jsem šplhat ke hvězdám.

Byla to nesnadná cesta. V poslední době notně přetěžován neoplýval jsem silami, hvězdy se nepřibližovaly, ruce ochabovaly, a kdyby na laně nebyly uzly, k cíli bych se nikdy nevyškrábal. Nepolevoval jsem však, představa svobody – prašná cesta přede mnou, hvězdné nebe nad hlavou – byla účinným motorem, postrkovala mě výš a výš, až konečně zesláblá ruka zašmátrala po ocelovém zábradlíčku, jímž byl světlík obehnán, aby do něj nepadali piloti a kominíci. V tu chvíli mi čísi ruka přispěchala ku pomoci.

– Mám tě, Netušile! zvolal známý, až dosud líbezný hlas. V tuto chvíli zněl kovově, jako když čepel protne chřtán. Zase to jméno, které jsem přece zanechal v elektrárně, než za mnou zapadla plechová dvířka druhé, tajuplné skříně. – V mžiku mi zaklapla na zápěstích ocelová pouta, kuchyňský nůž – má směšná zbraň – vyražen z ruky skončil na dně světlíku. Konec výletu za svobodu... Přesto jsem se vypjal k výkonu. Vyškulb jsem se z Jiřinčina sevření a vědom si toho, že má pistoli a umí s ní zacházet, rozběhl jsem se i s pouty na rukou po ploché střeše k temným siluetám lítaček, jako by to mělo smysl. Jednal jsem reflexivně, odhodlán třeba i skočit a rozplácnout se na asfaltu nebo padnout s Jiřinčinou kulkou v hlavě – ale jako svobodný člověk rozhodující o svém osudu. Asi po tuctu svobodných kroků skoků se mi zakousl do lýtky můj kamarád Bobík a bylo po výletě. – Kolos Zděnda, který se přece jen vysunul z kuchyňského stolu, si mě přehodil jako žok čehosi ochablého přes rameno a dopravil mě výtahem zpátky do bytu.

– Tos nám, Netušile, neměl dělat! My s tebou jak s malovaným vajíčkem, skováváme tě před H.O.V.N.O. a ty zdrháš jak malé Jarde ze sósedovy střešně, promluvila ke mně Jiřinka; Zděnda se už zase cpal, kamarád Bobík přátelsky vrtěl ocasem a lízal mi ruku. Pohladil bych to milé zvířátko, kdybych neměl na zápěstí Jiřinčiny náramky.

Ačkoli bylo po půlnoci, den plný událostí dosud neskončil. Hodlal jsem pronést krátkou důraznou řeč o svobodě jako základním předpokladu důstojného života lidské bytosti, když tu se rozletěly dveře, aniž by někdo předtím zazvonil nebo aspoň stiskl kliku. Dovnitř vtrhly temně oděné postavy s černými kuklami na hlavách, v rukou střelné zbraně. Jedna jen tak jakoby mimochodem levou rukou utrhla Bobíkovi hlavu a hodila ji krvavou Zděndovi do zelí, druhá Zděndovi zkroutila ruce za zády, další tři klečely na Jiřince a ta nejdůležitější postava mi odemkla pouta. Pak si sundala kuklu a byla to Věruš, atletka, návštěvnice prvního dne.

– Říkala jsem ti, Věncezslave, že přindu, tak jsu tady. – A zavlekla mě tam, odkud jsem se snažil uprchnout.

Byla to jednotka rychlého nasazení Královské gardy, říkalo se jí s obdivem Věřčina splašená jedenáctka, protože byly rychlé a bylo jich jak fotbalistů. Když se v Jiřinčině ložnici se mnou vystřídalo všech jedenáct, odvěkly mě lítačkou speciálem do královské rezidence; nahoru na kopec, za betonovou zeď dobré tři metry vysokou, hlídanou kamerami. Jednou jsem už tudy šel.

S velkou lítostí musím konstatovat, že co se týká ostrova Kakáče, jako cestovatel jsem tu selhal na celé čáře. Nepodařilo se mi získat dostatečné množství informací, abych mohl sepsat vyčerpávající zprávu o tomto podivném kousku vnitřní zeměkoule, neboť ani po zásahu Věřčiny splašené jedenáctky jsem se nestal svobodným hostem ostrova. Ani jsem neměl čas a myšlenky na to, prozkoumat zdejší problematiku zevrubně; leitmotivem mého uvažování bylo dostat se ven, pryč odtud, na svobodu.

Král se jmenoval Varel VI. a postrádal jakoukoli reputaci. Byl chudý, bezdětný a hloupý; patřila mu jenom rezidence s parkem olezlých duhovníků a kokošek napadených písklavkou, kocour Valerián a po-starší manželka, královna Bětka. Co vybere na daních, stačí akorát gardě na výplaty, zbraně, střelivo a uniformy. Gardu mít musí, jinak

by ho obyvatelstvo utlouklo čepicemi. Když se král Varel VI. objeví na veřejnosti, pokřikují na něj občané: – Varle, varle! A to není moc pěkné. Takže se Varel na veřejnosti neobjevuje. – Tohle vím jen zprostředkovaně, od Věruš, kdoví jak je to doopravdy.

V královské rezidenci jsem se vyspal slušně v posteli s nebesy, zaspal jsem snídani i oběd, až teprve vpozdvečer mě jakýsi poskok v punčocháčích, španělském krejzlíku a sametovém baretu – směšná napodobenina baroka – probudil, pomohl mi do kalhot a odvedl na audienci ke králi Varelovi VI. – Nerad o tom píši, vždyť šlechtic – byť zchudlý – měl by si zachovat důstojnost a hrdost, urozenost ducha!

Když jsem vstoupil do trůnního sálu, trůnil král Varel VI. na trůnu – a teď to přijde: měl na sobě zlatá pšoukadla, hleděl do bedny a cpal se hrachem. Ano, i král této země si přivydělával výrobou energie pro větrnou elektrárnu! – Varle, Varle, kams to dopracoval, vždyť je z tebe prďoch! chtělo se mi vykřiknout, ale raději jsem hrdinně mlčel.

Na bedně – neviděl jsem ze svého úhlu, nač Varel VI. s takovým zaujetím hledí – seděl nádherný černobílý kocour, přední packy zkřížené jak pantáta koukající z okna, Valerián. Když jsem na něj upřel s obdivem oči, spiklenecky mrknul. Jako bychom měli spolu nějaké tajemství. Vzpomněl jsem si na nebohou Číču a rázem se mi hrdlo sevřelo, ani jsem ze sebe nedokázal vypravit předepsaný pozdrav, a to nebylo zrovna zdvořilé. Zdá se však, že to králi nevadilo, pšoukadla se mu vzdouvala, tučná tvářička zářila spokojeností. Pokývl rukou, abych přistoupil:

– Kdybyste se chtěl stat energetikem, jenom řekněte, já to zařídím. Mám v elektrárně dobrého známého, řekl mi král a pokynul rukou, že je audience u konce. Varle, Varle! – Poskok v punčocháčích mě popadl za rameno – ani jsem nestačil Valeriána pohladit – a vyvedl z trůnní síně.

Večer do mé komnaty přišla královna Bětka, starší dáma, ale plná života, prý na kus řeči, a zas to bylo jak u Babušákových, akorát v kočičím zlatě. Po královně přišla Věruš a postupně celá její splašená

jedenáctka, po jedenáctce zbytek královské gardy – jednadvacet dam, holky pěkné, urostlé a celé říčné, jenže moc! Bylo mi do pláče, ale byl jsem tak vyčerpaný, že jsem plakat nemohl...

Ani ve chvílích nejhlubšího zoufalství jsem nepřestal hledat kus drátu. S hlavou skloněnou v řídkých chvílích volna jsem propátrával zanedbanou zahradu. Jednou dopoledne se shůry, z koruny stoletého duhovníku ozval zvuk nadevše milý: kočičí zamňoukání! A po něm dvanáct dalších, tenčích mňouků. Očekával jsem Valeriána, ale byla to Čiča!

Ano, moje ztracená a znovu nalezená přítelkyně, průvodkyně a živelka, černobílá Čiča seděla na nejnižší větvi uprostřed čiperných černobílých kočiček: šest po levici, šest po pravici – její děti, už téměř dospělé.

Ne, větší radosti jsem se za léta svého cestovatelství nedožil! Od tohoto okamžiku se události daly do pohybu závratnou rychlostí a směrem, jaký mi byl příznivý. Máme totiž s Čičou společný způsob dorozumívání, mluví ke mně celým tělem. Víc neprozradím.

Nejdřív mi vypověděla, co všechno musela prožít během našeho odloučení poté, co jí ti dva dubiózní pánové Rustik Heligon a Frumencius Polygon provedli zlovolný kousek nazývaný „kočka v měchu“. Naštěstí nenásledovaly jen samé trpké zážitky: když vyletěla oknem hospody U DVŮCH MOTÉLŮ do sloty, přistála měkce v kupce promáčeného sena, nachytala si pár zmoklých svrčků, nabrala nových sil a počkala na svůj okamžik. Když dva falešní lovci motýlů opouštěli hospodu a vlekli mne zmámeného šumákem, v němž byl přimíchán uspávací prášek, přikradla se Čiča nepozorovaně až k nám, dokonce se jí podařilo vlézt do pytle, v němž byla už předtím vězněna. Tam by ji věru nikdo nehledal!

– Moudré rozhodnutí, Čičo, pochválil jsem ji v královské zahradě na Kakáci a moje kočenka dál líčila svou anabázi zhuštěně, v jakýchsi kódech:

Přelet Štramberského ucha na ostrov ve služební lítačce H.O.V.N.O., moje umístění v bunkru, její útěk z pytle, zoufalé bloudění ulicemi,

nikde ani stopa po nějaké kočce, s níž by se domluvila, jenom nepříjemná blchající zvířata s nepřátelskými projevy, nutno prchat na vyvýšená místa. – Až ji objevily kamery hlídající královskou rezidenci, poplach, okamžitý výjezd Věřčiny splašené jedenáctky a zas byla kočka v měchu, ale ne dlouho. Pouze u králů totiž věděli, co je to kočka, lépe řečeno kocour. A tak přišla moje malá Čiča k Valeriánovi, prožila s ním románek plný citů a vášně, jehož výsledkem byla dvanáctka zdatných koťat. Kromě toho, že tu prožila pár hezkých chvil a vychovala dvanáct dětí k naprosté samostatnosti, získala cenné informace, na jejichž základě teď hodláme jednat, abychom se spolu dostali na svobodu. Koťata odmítla jít s námi, jsou tu doma, v královské rezidenci se jim líbí, něco takového by jinde neměla. – Tohle mi Čiča vyprávěla svým šarmantním kočičím způsobem. A ještě dodala, že zná cestu z rezidence a také způsob, jak odlákat gardu falešným poplachem.

Těsně před večerí začaly zvonit zvonce, troubit trumpety, ječet sirény, blikat světla, všechno bylo na nohou. Jako když se u hasičů dovědí, že hoří. A je to tady!

Kartáček na zuby, holení i náhradní prádlo jsem oželel a jen tak, podomácku oblečený vyběhl jsem ze své komnaty, z rezidence do dvora, abych stihl proběhnout vraty, která se automaticky zabouchnou za poplachovým vozidlem Věřčiny splašené jedenáctky. Podařilo se! – Běžel jsem podél betonové zdi prázdnou Kopeckou ulicí, přesně těmi místy, jimiž jsem spěchal na začátku, když mě poražený Fabiš vykopl. Kamery sice puntičkářsky sledovaly můj úprk, nikdo však neseseděl v centrále, aby dal pokyn k odchycení. Čiča se projevila jako geniální organizátor i realizátor. Bez toho něžného zvířátka byl bych ztracen. Po chvíli jsem narazil na Nebeský žebřík, úzkou uličku řítící se z kopce k jezeru, to už z dosahu kamer, mohl jsem tedy zvolnit. Teprve teď jsem si uvědomil, čím jsem se to před časem řítil na neovladatelném kole. Vždyť to byl sestup hodný ostřílených alpinistů!

Bez problémů a ještě za světla se mi podařilo dorazit k jezeru, kolo tam na mě čekalo ukryté v bleskem odštípnuté koruně frustru.

Nejvyšší čas, že jsem tady, listoví mezitím uschlo a chromované části kola odrážely poslední paprsky obou sluncí.

Číča se dostavila vzápětí, zrovna jsem dohušťoval pneumatiky. Zavazadla s cestovatelskými potřebami neutrpěla újmu, jenom prádlo poněkud navlhlo. Číča si vyskočila do sedla, mohli jsme vyrazit. S přetrženým řetězem kolem krku vykročil jsem jako svobodný člověk vstříc novému poznávání.

Jenže ouha, vždyť jsme na ostrově! Uprostřed jezera s tak špinavou vodou, že se do ní nedá snad ani ve skafandru; ale i kdyby to bylo možné, břehy jsou v nedohlednu a nikde žádná loď ani lodička, jako by Kakáčané, lidé s pozitivním vztahem k technice, měli odpor k plavidlům.

A tak jsme si to šlapali kolem jezera cestou necestou, pátrali po způsobu, jak zdolat Štramberské ucho. Taky jsem se ohlížel po drátu, dobrý by byl na opravu řetězu; ani ten drát jsem nenašel. Tma padla na ostrov i na jezero, vzápětí vyšly hvězdy, odrážely se v zaolejované hladině, svítily nám na cestu, abychom nepadli do nějaké škarpy – Než začalo svítat, ocitli jsme se opět v místě, odkud jsme vyšli. Začarovaný kruh. Až vyjdou slunce, určitě nás budou hledat, jestli s tím už nezačali. A že přijdou k jezeru, o tom není pochyb. Opřel jsem kolo o pokřivenou deprivanií, usedl v lýtici a zahleděl se do dálky, jako bych mohl dohlédnout za jezero, do míst, odkud co nevidět vyrazí žlutý povoz s karmínovým nákladem na svou každodenní pouť. Už se tam cosi hnulo...

Ale nebyl to potah se sluncem, cosi jiného se klubalo na východě – blíže neidentifikovatelný objekt se blížil po hladině notnou rychlostí, nesrozumitelná tečka se měnila v ploché plavidlo řířící se k nám. Už jsem rozeznával tři postavy, tři lidské bytosti na rozměrném prámu: dvě hleděly kupředu, třetí dřepěla u kormidla. Už bylo slyšet bublání dieselova motoru, už jsem rozeznával tváře těch hrdinů. Ano, byli to oni: Křenda, Karl von Pippa a Zelinka zvaný Evergreen, stateční zachráncové. Nejvyšší čas. K jezeru se blížila Věrčina splašená jede-

náctka, děsivě rozzuřená kvůli večernímu poplachu, a také dopravní policie vedená vzteklou Jiřinkou Babušákovou s blchem Bobíkem, Heligon, Polygon a celé to jejich H.O.V.N.O. včetně zdivočelého Fabiše.

Štěstí nám konečně ukázalo svou usměvavou tvář, prám přirazil ke břehu včas. Podal jsem statečným chlapíkům kolo a Číču, sám jsem naskočil v poslední chvíli, už se po mně sápara Jiřinčina ruka a Bobík sklapl svá zubiska naprázdno. Objal jsem se se zachránci, Křenda spustil motor, šroub zabral a prám se dal do pohybu, vstříc vycházejícím sluncím.

Kapitola pátá

Ať si mhouřil oči sebevíc, určit na tu vzdálenost, o jaký druh ptáků jde, se mu nepodařilo. Nemohlo to být nic jiného než holubi, ale na holuby mu připadali příliš tuční; ptáci přecpaní odpadky odpadlými lidem od rukou, od úst, ptáci příživníci. Ale i takoví ptáci jsou lepší než nic. – Nikdo je nenutí, aby tu byli, sami přiletěli kdoví odkud, dobrovolně. Naparují se na střeše, jako by jim to tu patřilo, zatím ale všechno, docela všechno, i ten zbědovaný trávník, zdi, budovy i se střechami, dráty, věže, veškeré vybavení, šedé oděvy i boty půllitry – zase ty půllitry – na lidech, dokonce i lidé v nich vězící, patří státu. A kdoví komu patří stát. – Ačkoli se ptáci na střeše domnívali, že alespoň oni jsou svobodní, oni že nepatří nikomu – vždyť stačí jen takhle zamávat křídly a mohou si letět, kam se jim zamane –, také oni patřili státu a podléhali jeho zákonům. Ať si se nafukovali, jak chtěli. Ještě že o tom nevěděli a že se tedy chovali podle zákonů, které do nich vložil Bůh. Ovšem proč si k pobývání vybrali zrovna tohle místo, když je tolik jiných, lepších? – Hloupí ptáci s malou hlavou, holubi. Řekni holub! – V řit' mě polub!

Kdykoli to bylo možné, ve vzácných okamžicích klidu, nořil se Václav Netušil do světa, který si sám přichystal, měl k tomu dost fantazie. Jako když se do vany napustí voda správné teploty, jako spočinutí v hýčkovém náručí. A když začne vychládat, stačí palcem nohy povolit kohoutek s teplou a prodloužit blaho, připomínající stav před narozením, v čase konejšivých příprav a milosrdné lži o tom, co čeká venku, o netušené hrůze, jež se z toho vyklubuje: obyčejný život.

Častěji však bývá hůř – žádná voda, teplá ani studená. K příkořím vnějším, jež mu přináší každý den ve vězení, se přidávaly nájezdy špatného svědomí, výčitky jím sobě adresované, neodbytné myš-

lenky stále se vracejí k jedinému bodu, k okamžiku, kdy podlehl jejímu naléhání, kývl hlavou a řekl: – Tak dobře, dělej si, co chceš!

S těmi ptáky na střeše se rozhodl uzavřít pakt. – Pojd'te, holoubci šediví a bílí, k mému okénku zamřížovanému, já za vámi na střechu nemohu, budem si povídat, snad i hrachu po včerejší večeři pro vás zbude, dokonce si můžeme spolu hrát. Třeba na zdařilý útěk z věznice borské... Všechny vás k tomu budu potřebovat a možná ještě nějaké další vaše kamarády. Hezky papejte, abyste byli silní, ušiju vám postroje s červeným lemováním a snad i rolničky někde vystrachám; vy mě odtud vynesete do oblak, poletíte v jednom šiku, zobáčky jedním směrem, kupředu, na západ, pryč odtud, z ošklivého světa někam jinam, do světa plného štěstí. S tisícispřežím holoubků rovnou do ráje!

Bylo dopoledne v cele pro dvanáct vězňů ve věznici Plzeň-Bory, před obědem, před odpolední směnou, takzvané osobní volno. Cela pro dvanáct vznikla z původních tří cel zazděním dvojích dveří a probouráním dvou vnitřních zdí mezi třemi celami. Nikdo z vězňů nebyl pamětníkem této události, ani vrazi s doživotím, nikdo nevěděl, kdy k tomu došlo, a ptát se dozorců nikoho by ve snu nenapadlo. Člověk nemusí všechno vědět... Patrně to bylo v dobách, kdy tu zaváděli ústřední topení, umývadlo a splachovací záchod, v dobách moderních. Spojením tří cel v jednu se ušetřila dvě umyvadla a dva záchody, to vše i s trubkami a dalším příslušenstvím.

Proč bylo v čase takzvaného osobního volna zakázáno ležet na postelích, nevěděli snad ani dozorci, kteří dozírali na to, aby se na postelích neleželo. Sedět ano, to se smělo, jenže stoliček tu bylo méně než mužů, na všechny se nedostávalo a ti, kteří stoličku neměli, směli sedávat na spodní posteli s hlavou skloněnou, vzpřímení by se pod horní postel nevešli ani ti nejmenší z nich. Sedět ve vězení, to si každý dokáže představit. Odsedět si trest... Vždyť je to klišé! Ale odležet? Snad právě proto bylo ležení povoleno jen po večerce nebo nemocným s papírem od lékaře. Přesto odsouzený Netušil Václav

ležel na horní posteli a díval se z okna po holubech. Riskoval kázeňský trest: zákaz sledování televizního programu, což není žádná hrůza, drhnutí dnes už několikrát vydrhnutých schodů, v nejhorším případě díru, ale ta se obvykle za ležení na posteli nedává. Někdy se dozorce spokojí s napomenutím. Vyhlížet malým zamřížovaným oknem, aby to k něčemu vedlo, bylo možné jenom vleže na horním lůžku. Netušil porušoval pravidla nerad, někdy však nebylo zbytí. Když chtěl obcovat s holuby, musel.

Ostatně, nebyl sám. Když se ozvalo protivné: – Pazar! Pane veliteli světnice etc. – hlášení podávané právě se zjevivšímu nadstrážmistrovi přezdívanému Nezájem, nebyl sám, kdo velice chvatně zaujal předepsaný stoj spatný ze zapovězené polohy vleže. Naštěstí byl Nezájem flákač a neměl zrovna zájem vylívat si na někom zlost. Ani nedoposlušal hlášení a ze zmuchlaného papírku přeslabikoval:

„Odsouzený Netušil Václav, Číslo 08157 5288, blůzu, čepici a se mnou!“

Opět nebyl pakt s lenivými holuby uzavřen. Cosi mimořádného se šije na Václava Netušila a začíná to procházkou s rukama předpisově za zády, každého bachaře je povinno pozdravit smeknutím čapky až do připážení. Po schodech dolů na první chodbu, stoupnout si obličejem ke zdi, než Nezájem odemkne katr, pak přes centrálu s prosklenou kupolí ve výšinách – jako v katedrále. Kuchaři v bílém už se tu chystali k vydávání oběda, tahali sem od výtahu vyblýskané ocelové nádoby s jídlem. Jen abych neprošvihl oběd, napadlo Vaška. Jako by člověka v těchto ponurých zdech nic horšího nemohlo potkat.

Nezájem odemkl další katr, na Pánskou chodbu. Tudy Václava Netušila před sedmi měsíci přivedli, tudy – sám, bez pomoci neschopných holubů – jednou odejde. Třeba ho propustí dřív než po dvou letech, třeba pro dobré chování bude podmíněčně propuštěn už po odpykání poloviny trestu, zákon to umožňuje. A to je už co bydup. Doma ho čekají...

Žádný ráj to není, jenom činžák u řeky s docela malým bytem, v něm matka, Albín a ty dvě – Magdaléna s Apolénou, v květnu měly dva roky. Už tu za ním byly na návštěvě, s babičkou. Jsou jedna jako druhá, jednobuněčné. Pletl si je, ale teď už ví, že Apoléna má znamínko nad pusou vpravo pod noseem a je o čtvrt hodinku mladší než Magdaléna, přestože A je v abecedě první. Vždyť mohla být Magdaléna klidně Apolénou a byl by v těch holkách lepší pořádek. Jenže chtějte po Květě, aby uvažovala racionálně! A přesto, když si něco uvzala, dokázala si to prosadit. Téměř vždycky... A teď mu po ní zbyly jenom ty dvě.

Jsou to jeho dcery a hotovo! Ačkoli tu byly jisté pochyby, někteří lidé je dokonce nahlas vyslovili, Václav Netušil se rozhodl, že jsou jeho. Nespadly přece z višně, narodily se, někdo tedy musel být jejich původcem. Vždyť se devět měsíců předtím s Květou miloval v jeslích, to věděl přesně i přesto, že piva bylo vypito přes míru, vždyť byla první, vždyť to byla jediná žena v jeho životě. Proč by tedy Magdaléna s Apolénou neměly být jeho dcerami?

Květa byla mrtva a on za její smrt zaplatil. Proto je za mřížemi. Už devět měsíců. Zrovna tolik je zapotřebí, aby se narodilo dítě. Očekával od vězení, že jej zbaví pocitu viny; rozhřešení očekával a snad i hříchů odpuštění, vina však doléhá stále, svědomí není čisté, vězení není čistírnou duší. Co se stalo, nelze vrátit do původního stavu. A přitom ví, že by jí v tom nezabránil, že by jednala i bez jeho souhlasu, ty pitomé dvě stovky by si sehnala jinde, třeba na ulici, proč ne? Neustále se mu vrací situace, kdy konečně podlehl jejímu naléhání, kývl hlavou a řekl: – Tak dobře, dělej si, co chceš! Byl by na tom dnes líp, kdyby tu větu nebyl vyslovil? – K čemu trest, když nepřináší vykoupení?

Květa další dítě nechtěla. Dvě holky stačí, až nad hlavu! Byt je malý, peněz málo, chabé vyhlídky na změnu k lepšímu. Nakonec se přece jen – ačkoli se mu ani trochu nechtělo – rozhodl vrátit zpátky na šachtu, lepší řešení se nenabízelo. Podepsal smlouvu natrvalo.

Dostane slušný byt v paneláku a může dálkově vystudovat hornickou průmyslovku, pak to třeba dotáhne až na štajgra s velkým platem a lampou na přílbě. Květa už nebude brblat, že žijí v bytě jakéhosi Albína, který neustále sedí v kuchyni na štokrleti, kouří cigarety balené z jakéhosi svinstva a kouř fouká do kamen, jako by to něčemu pomohlo. Kouří přesto, že má zničené zdraví, kloudná řeč s ním není, jen tak dožívá. A ta věčně uhoněná tchýně s dvěma taškami – jedna károvaná, druhá kostkovaná –, jazyk na vestě, stále cosi shání: maso z nucené porážky, koňský salám, punčochy s černým švem a černou patou, šedivé galoše, zlevněné pomeranče... Až se Vašek stane znovu havířem, bude dostávat zvláštní příděly, i melouny bývají na Den horníků. A havířky-paničky do práce nechodí, kafe pijou, cigaretky kouří, malují se, peněz dost.

Jenže chyba lávky! Smlouva už byla podepsaná a platná, s Dolem Eduard Urx na dobu neurčitou, zařazen byl jako havíř, už ne jako pomocník. Dokonce přihlášku k dálkovému studiu vyplnil a podal. Jenže pak ji musel vzít zpátky, také smlouva byla bez jakýchkoli problémů z té či oné strany zrušena, důvody byly nezpochybnitelné.

Když si po dvou letech vojny ženatý Václav Netušil, otec dvou malých děvčátek, oblékl fáračky, nasadil přílbu a v lampárně vyfasoval kahan zvaný kýbl, když s ostatními chlapy došel ke kleci, kterou měl sfárat do rubání, zbledl a začal se třást jako při zimnici, křeč mu zkroutila ruce i nohy, sevřeným hrdlem se vydralo zděšené zaječení, sekl sebou do prachu před klecí a bylo po fárání.

Nebyl to případ pro závodního lékaře, zdatného ranhojiče a průměrného léčitele chřipek, angín a nachlazení, bylo to pro psychiatra, samozřejmě. Klaustrofobie v kombinaci s jinými fobiemi, ireparabilní, jediné východisko – najít si práci na čerstvém vzduchu, pod širou oblohou.

Václav Netušil se stal přidavačem u zedníků. Opřený o lopatu čekal, až se malta v míchačce řádně promíchá, pak naplnil kolečko a po šikmém prkně vyvezl šedou sračku do patra, vylil ji do kalfasu

ubrblanému a opilému zedníkovi Troškovi, starému Troškovi, otci Jožky Trošky k ruce. Vždycky byla ta malta špatně: málo mastná nebo přemaštěná, řídká nebo hustá, čert aby vzal starého Trošku s celou jeho rodinou. Sám celý život přidával a zedníci po něm ječeli, teď když ho povýšili do funkce ječitele, vynahrazuje si, co zameškal. A kromě toho, přidavač u zedníků má dost mizerný plat.

Přesto se Vaškovi pod širým nebem líbilo. Když se otočil, viděl za sebou nové domy. Ne zrovna nejpěknější – to ať si nějak přeberou ve svém svědomí páni architekti, budovatelé socialismu –, ale plné bytů. Za pět let snad se dočká taky on slušného bydlení. Pokud vydrží u firmy! Baže vydrží, co mu zbývá...

A do toho další děcko. Když mu to dožraná Květa se zlověstnou výčitkou v hlase zvěstovala, přeslechl výčitku a zaradoval se mocně. Tentokrát nebyli nablízku tři bujní vojáci a jesle se senem, tentokrát žádné pochyby.

„Bude-li to chlapec, bude se jmenovat Honoré, po Balzakovi,“ zajásal. „Bude-li to dívka, jezumarijá, bude frajirka jako ty a taky si ju necháme!“ Dal své ženě políbení a odběhl to oslavit do hospody U Chmelové šišky. Neboť pivo je útěchou v časech zlých, v dobách radostných potěšením radost umocňujícím.

„Bože, to je kus vola,“ povzdechla si Květa a šla vařit na železném rendlíčku dvojčatům kasičku.

„Tak dobře, dělej si, co chceš,“ řekl po týdnu naléhání a výčitek. Dokonce si na něj vymyslela, že to stejně není jeho dítě, že si je uhnala s cizím vojákem v křoví, zatímco on pil pivo v zahradní restauraci Na Střelnici a houpal přitom kočárek s dvojčaty. Tohle jí nespokl, byla to lež účelová. Když mu slíbila, že příště, až budou mít kde bydlet, udělají dalšího Honoré, sáhl do kapsy pro ty mizerné dvě stovky pro jakousi tuze šikovnou paní z Jaktaře. Netušil v té chvíli, že se zakrátko setkají u soudu na lavici obžalovaných jako spoluviníci, v roli kompliců.

Zatkli jej vzápětí poté, co Květa v nemocnici zemřela – po obdukcii, při níž zcela přesně zjistili příčinu smrti a čím byla způsobena.

„Ta baba prý jí to udělala snad rezavým drátem,“ řekl kapitán se čtyřmi zlatými hvězdami na červeném nárameníku, když byli hotovi s prvním výsledkem. Víc jich snad ani nebylo zapotřebí. „Před válkou měla bordel na Pekařské, dáma světa znala. A vy teď půjdete do vazby. Kdybyste se nepřiznal k těm dvěma stovkám, že jste je dal na potrat, musel bych vás pustit domů. Protože bysme vám to spolupachatelství nemohli nijak dokázat.“

Kapitán byl sdílný, Václav Netušil však nedokázal v té chvíli ocenit jeho bodrost ani domyslet význam toho, co mu sdělil. Že se přiznal, to bylo přece samozřejmé. Vždyť ty prokleté dvě stovky zaviniily smrt člověka, vlastně smrt dvou lidí – jeho manželky a jeho dítěte. Měl snad lhát, zatloukat, aby se vyhnul trestu? Vždyť trest je pro něj jedinou šancí, jak se zbavit viny, jak unést břemeno, které jej zavalilo, přimáčklo k zemi.

Bodrý kapitán předal zatčeného rozmrzelému podpraporčíkovi Sboru nápravné výchovy přezdívanému Výslechový Běďa. Jako v mrákotách prošel Václav Netušil celou přijímací procedurou. Jako by to prováděli s neživou věcí, vyřezanou z čehosi už dávno mrtvého. Nechal sebou manipulovat s vědomím vypnutým, žádná vzpomínka na proceduru zbavování svobody mu v paměti neutkvěla. – Našel se až v cele s dřevěnou podlahou, prkna doběla vydrhnuta, léta vystouplá. Měl na sobě cizí hnědou teplákovou soupravu s vyboulenými koleny, na nohou čísi kožené pantofle, v ruce svíral ranec, který mu nepatřil – šedá deka ukrývala v sobě jakési předměty.

– Třísk! udělaly dveře za jeho zády a ten zvuk ho probudil, vytrhl z transu a postavil rovnýma nohama do skutečnosti, která nevypadala nejlíp.

Místnůstka to byla malá, se zamřížovaným oknem u stropu, na stropě žárovka polapená v drátěné myši pastičce. V jednom rohu díra se šlapkami a splachováním – turecký záchod se tomu říká, pak

jakýsi katafalk – slavníky zastlané dekami, dřevěná police, úzký stůl přiřazený delší stranou ke zdi, tři stoličky, dvě z nich obsazené. Barvy: špinavě světlešedé zdi, nábytek khaki šedí, deky šedé – pasta pro oči. Tohle si však začal uvědomovat až mnohem později, až se smířil s faktem, že je to tak a že mu nic jiného nezbyvá. Základním impulsem, který pohltil veškerou jeho pozornost, až mu to vyrazilo ranec z rukou, byla bytost sedící u stolu na dvou stoličkách. Něco takového se ve světě lidí chodících každý den do práce budovat socialismus nevyskytuje:

Na čele, nad úzkými škvírami pro oči to mělo vytetováno ještě jedny oči, veliké, hluboké, melancholické, matoucí, se slzou v levém koutku a nad nimi nápis: KULIHRÁŠEK. Působilo to dojmem bytosti, která se už vylíhla v kriminále. Také zbytek tváře byl potetován kresbami ne zrovna zdařilými. Celé to bylo jakoby odlité z jednoho kusu bílého špeku – bez vlasů, bez obočí, bez řas, bez jediného, byť oholeného chloupku. Vězelo to v hnědých teplácích vyrobených z teplákoviny, jež by stačila obléknout čtrnáctičlennou rodinu. Václavu Netušilovi vypadl ranec z rukou.

Po prknech se vysypaly vězeňské potřeby, které nafasoval, a věci, které směl mít u sebe: ještě jedna deka, ručník, utěrka, dvě prostěradla, žlutý kelímek, mýdlo, zubní kartáček a pasta, lžice, kapesník, plný balíček cigaret a ještě jeden otevřený s šesti kousky, krabička zápalek, na jejíž nálepce se varovně tváří rozsvícená žárovka, má vztyčený ukazovák a ptá se: NESVÍTÍ ZBYTEČNĚ? – jediný obrázek v této neutěšené místnůstce.

Špalek tetovaného špeku se dal do smíchu. Vaškovi ten smích připadal dobrácký. Sedí tady už zřejmě dlouho, mnoho povyražení rozhodně nemá, tonoucí se i stébla chytá, proč by se nezasmál rozsypanému ranci? Smích přece dává lidi dohromady. Smích je nakažlivý. Ačkoli nebylo Vaškovi zrovna do smíchu, přece jen se nad rozsypanými krámy pousmál. Vždyť to bylo gesto vstřícnosti. V tu chvíli se tloušťk neuvěřitelně hbitě zvedl, tři kroky, švih pra-

vičkou... Takovou petardu na bradu Vašek nečekal; rozhodil ruce a z podřepu padl naznak, hlava zaduněla týlem na vydrhnutých létech stromu už dávno poraženého.

„Ty se nebudeš smát, jasny!“ řeklo to boží stvoření už zase vsedě na dvou stoličkách. „Až ti Kulihrášek řekne, ty se budeš smát, jasny. Kulihrášek už zabil sedm chlapů, když se blbě smáli, Kulihráškoví všecko jedno, jasny. Stejně doživotí, kemo, tak co.“

V tu chvíli dopadla na Vaška hrůza jeho postavení. Vězení zřejmě není prostředím vhodným k úvahám o vině a trestu, zřejmě tu půjde o něco základnějšího – o přežití. Když si oplachoval obličej nad záchodem a potom ukládal věci do police, Kulihrášek ho pobaveně pozoroval.

„Cigarety!“ řekl. Vašek mu nabídl z otevřeného balíčku, ale Kulihrášek si vzal celou krabičku a nechal si zapálit: „Já tvoje cigarety budu kouřit a ty vykouříš moje kožený cigáro, jasny. A jestli ty, kemo, kousneš, zabiju. Jasny.“

Vytřeštil na něj nechápavě oči. Tušil za těmi slovy cosi strašného, nepředstavitelného, ale co konkrétně za nimi vězí, neodvážil si připustit, že je možné. Vždyť jsou uprostřed Evropy, v zemi ještě jakžtakž civilizované, i po tom, co se tu přihodilo, s křesťanskou morálkou, v zařízení, které má napravovat přestupce zákona, aby se mohli vrátit zpátky mezi lidi a být platnými členy společnosti, budovateli šťastných zítřků. Vždyť po chodbách na neslyšných podešvích chodí dozorcí a dozírají, aby se v tomto zařízení neodehrávalo nic nekalého. Občas se pohne záklopka na špehýrce ve dveřích a bdělé oko pohlédne do útrob cely, vždyť je tu zvonek pro všechny případy, který přivolá strážce. – Proč tedy na něj nezazvonil, když dostával do brady, proč si nestěžoval na násilníka. A jak to, že ho nikdo neviděl, když byl bit?

„Máš indulonu, kemo?“ zeptal se Kulihrášek s šibalským úsměvem, který jeho dobráckou tvář téměř neopouštěl.

„Nemám,“ odpověděl Vašek jako ve škole.

„Pech, kemo. Ty budeš plakat, jasny. Bez mazání bolí. Prdel moc suchá, natrhnu. Není piča, dobrá prdel, jasny. Lepší než honit, honit hřích. Já tatínek, ty maminka. Jasny. Ty budeš držet, já budu mrdat, moc prima, kemo. Jasny.“

„Já vám nerozumím...“, vypravil ze sebe. Vymykalo se to všemu, co kdy zažil, viděl, četl, o čem slyšel. Něco takového přece není. Ten legrační Kulihrášek šprýmuje. Hrubě sice – co jiného lze od kriminálníka očekávat –, ale přece to, co říká, nemůže myslet vážně. Vždyť je to jenom výplod bujné představitivosti. Už tu zřejmě sedí dlouho, nudí se, tak si vymýšlí, fantazíruje. Jsou jisté hranice, které ani ten nejotrlejší zločinec nepřekročí. – Ovšem rána do brady za úsměv nebyla výplodem bujné fantazie, ta byla pravá, ačkoli by se mohla jevit stejně nesmyslnou jako všechno, co tu bylo před chvílí vysloveno. Přilítla a už ji nikdo neodpáře.

Co Vašek udělá, jak se zachová, až se ta zrůda pokusí uskutečnit něco z toho, co bylo řečeno? Existuje snad nějaké pravidlo, nějaký model chování v takovýchto situacích? – Co by mu teď asi poradil psychiatr, který se zabýval jeho fobiemi? Copak ve věznici nemají lékaře, který by diagnostikoval duševní chorobu a poslal blázna do blázince nebo jej alespoň izoloval od normálních zločinců? – Pak je tu ještě jedna možnost: že ho k tomu bláznovi dali schválně, že je to součást trestu, který ještě sice nebyl vyměřen, ale už naplno probíhá. Jenže jaký by to mělo smysl, vždyť se už dneska, hned napoprvé ke všemu přiznal. Víc nemá co říci. Svě viny si je vědom, svůj podíl na zločinu popsal vyšetřovateli věrně podle pravdy, podrobně do všech detailů, k činu se doznal, není co dodat. Leda... ledaže by mu nevěřili, ledaže by pátrali ještě po jiném, dalším zločinu.

Když večer po rozdělení stravy, po nechutné sladké kaši z rýže posypané skořicí – přenechal ji všechnu svému spoluvězni – zabečela siréna zvěstující čas, kdy je možné rozestlat slamník, převléknout se do nočního a ulehnout, tíseň, která Václava ani na chvíli neopustila, se stala ještě tíživější. Žárovka sice svítila, sporé světlo obsáhlo celu, kaž-

dý předmět i pohyb byl jasně viditelný, drahnou dobu se však neozvalo slabé, přesto zřetelné klapnutí záklopky, neobjevilo se bdělé ořasené oko ve špehýrce. Jako by byl Václav Netušil na světě sám... se svým neštěstím. – Dýchal rychle a krátce, nepatrným kouskem plic, tichá hrůza jak bílá myš na růžových nožkách běhala mu po těle.

Kulihrášek si přistrčil slamník těsně k jeho slamníku. Sípavě přitom dýchal, jako by vykonával fyzicky náročnou práci. – Co teď? Co si počít? Vašek si připadal jako moucha lapená v pavoučí síti, tučný křížák si už chystá kusadla... Má se posunout se slamníkem o kus dál? Jenže kam? Cela je malá, všechno a všichni na dosah ruky, není úniku. Přeci jen se pokusil, přirazil slamník až ke zdi a na zeď se přitlačil.

„Ty se bojíš, kemo? Neboj, Kulihrášek tě má rád, jasny. Kulihrášek tě moc miluje, křapíku.“

Monstrum se opět přiblížilo, přirazilo svůj slamník znovu k Vaškovu slamníku. Zděšený Vašek se tiskl ke stěně a stával se placatým, jako list papíru přilnul k omítce, a kdyby to bylo možné, protlačil by své molekuly molekulami zdiva. Oči i mysl upřel ke špehýrce ve dveřích. Jenom odtud kynula záchrana. Bože, ať už se konečně zjeví ten tichošlápek a nakoukne dovnitř, ať vidí hrůzu, která se tu ve vší tichosti chystá, ať zakročí a odvede tu stvůru pryč, ať ji zavře do klece, aby nemohla ubližovat řádným trestancům. Bože, ať už se objeví ve špehýrce oko, vždyť kvůli tomu není ani třeba dělat zázraky, vždyť stačí, aby jen řádně konali svou práci, nic víc!

A přání Václava Netušila bylo vyslyšeno. Když si Kulihrášek sundal podvlíkačky a přiblížil se tak, že víc to už nešlo, když ho zalil horou tetovaného špeku, špehýrka se zvedla, v kruhovém otvoru se objevilo obrvené oko s jasně modrou duhovkou a dívalo se, dívalo, odtrhnout se nemohlo; vidělo všechno, co se té noci v cele odehrálo.

Přežil to, co by ne, měl se oběsit? Spočítá snad někdo, kolik takových zneužitých, ponížených, do země zašlapaných chodí po téhle planetě? Možná víc než těch čistých, neposkvrněných, nepoužitých,

nepoškozených, úplných – se všemi údy a buňkami v pořádku, nevinných, které to teprve čeká... Jako by se vracel z jiné dimenze, z jiného uspořádání věcí, jež má sice stejnou logiku, na jakou jsme zvyklí, jenom prvky, z nichž se to skládá, jsou jiné, cizí. Così se přihodilo v tom jiném světě, ale už se neví přesně co. Musel to vytlačit z vědomí nebo alespoň zapřít před celým světem, sám sobě to zatlouct. Nebo snad měl vyprávět kapitánovi od kriminálky, co se stalo? – Jedno je jisté: nemohl připustit, aby se to opakovalo. Stal by se z něj vrah.

„Osobní důvody, to by mohl říct každéj. Tady nejste v pionýrském táboře, abyste si vybíral, s kým budete ve stanu,“ namítl kapitán, když ho Vašek požádal o přeložení do jiné cely. „Tak mi řekněte, proč chcete být přeloženej, a já se pokusím v tom něco udělat, ale slíbit vám stejně nic nemůžu, to je věc Sboru nápravné výchovy, já jsu jenom obyčejná kriminálka. Leda estébáci, ti by mohli pomoct, z těch se kdekdo posere.“

A šlo to jako na drátku. Kapitán od kriminálky zvedl telefon, prohodil několik slov s jakýmsi Jarynem, že má pro něj zákazníka, vzápětí tu byl Výslechový Běda a už se jelo výtahem do nejvyššího patra téže budovy, jejíž temná tajemství maskuje obecně užívaný název KRAJSKÝ SOUD.

Jaryn byl příjemný člověk s dobrým vystupováním, nabídl Netušilovi cigaretku s filtrem, bulharskou, kávu dokonce nechal přinést, ani se po důvodu neptal, proč chce být přemístěn do jiné cely. Prostě si se svým spoluvězněm nerozumí a hotovo, mají různé, mnohdy protichůdné názory, nepadli si do noty, vzájemná averze, jak je to lidské...

„Jste citlivý člověk, pane Netušile, tohle není prostředí pro vás, vy se tam vůbec nehodíte, měl byste jít domů a to hned. Máte tak pěkné povolání, jste dělník, patříte k vládnoucí třídě v této společnosti, my vám jenom sloužíme, vy jste ten hlavní, stavíte domy, budujete pro nás pro všechny nové zírky. Co v těchhle pochmurných zdech vlastně pohledáváte? Vždyť vy jste tady omylem, nedopatřením. Ni-

koho jste přece nezabil, tím méně vlastní dítě, ani jste nic neukradl. Pravda, klopýtl jste a zachoval se nesprávně, naše společnost potřebuje děti, každé dítě, co nejmíc dětí, vždyť z nich budou budovatelé šťastné společnosti. Ale my víme, jak to bylo, že je váš podíl na té nešťastné události nepatrný, i když ne zanedbatelný. Neprávem tady rozhodně nejste. Jste mladý člověk, pane Netušile, život máte před sebou, tak si ho nezpackejte, krucinál! Moc dobře jste udělal, že jste se obrátil na nás. Rádi vám pomůžeme, pokud vy pomůžete nám. A vy nám pomůžete, že.“

„Ano, rád,“ řekl Václav Netušil tomu příjemnému člověkovu u kruhového stolku proti sobě. Řekl to bianko, vždyť ještě nevěděl, co se na něj šíje. Ale ten člověk mu vracel pocit lidské důstojnosti. Bylo to jako na návštěvě u příjemného hostitele, příkladný způsob komunikace dvou lidí.

„Vám se dnes v noci přihodilo cosi nemilého?“ zeptal se pan Jaryn s nepředstíranou účastí.

„No...“ Vašek si nedokázal připustit hrůzu uplynulé noci. Byl to zlý sen, návštěva z jiného světa.

„Můžete být klidný, postarám se, už vás nic ošklivého nepotká. Naše socialistické vězení přece není kabinet hrůzy, je to nápravné zařízení pro lidi, kteří sice pochybili, ale všechno lze napravit, u nás nikdo není zatracen. V naší společnosti má každý šanci se znovu zapojit. Tady přece nejste v nějakém kapitalistickém kriminále, pane Netušile, tady se netrestá, tady se pomáhá zbloudilým nalézt správnou cestu. A vy ji určitě najdete, vždyť jste učinil první krok správným směrem.“

Byl to balzám! Konečně slova porozumění, po nočním hororu odpolední pohádka. Démonizovaný estébák příkládá hojivé obkldy porozumění a účasti na rozškubanou duši nešťastného Václava Netušila.

„Ano, ano,“ přitakával vzácnému člověkovu, panu Jarynovi na každou jeho větu, třebaže to byly občas i partajnické floskule. Ale

jak by mohl vyčítat princí, který jej vyrval sani ze chřtánu, zachránci a dobrodějovi, volbu výraziva!

„Zařídím, aby vás přeřadili do jiné cely, ke člověku s manýry. Ale pozor, je nebezpečný! Vám sice ubližovat nebude, ovšem pro společnost je velice, velice škodlivý... On je vaše poslání, pane Netušile.“

„Ano, ano,“ stále přitakával a míchal lžičenkou – sice hliníkovou – v kávě, jako by zasedal v kavárně Koruna se svým nejlepším přítelem.

„A ten váš prohřešek – ty nešťastné dvě stovky, to nemělo být – snad by se mohl smést ze stolu. Pokud ovšem budete chtít, pane Netušile, nic není zadarmo. Ten váš podíl na nešťastné události, vždyť je to směšné! Když ukážete dobrou vůli, můžete odejít z této budovy ke svým dětem ještě před zahájením soudního řízení, jako svobodný člověk. Vždyť vy ani nemusíte být obžalován, můžete se k soudu dostavit dokonce jen jako svědek obžaloby proti té hrozné andělíčkářce. Pokud ovšem splníte své poslání.“

„Ano, ano,“ souhlasil stále ještě naprázdno, stále ještě nevěděl, s čím souhlasí. Zvolna upíjel kávu z bílého šálku vyrobeného z hmoty, z níž jsou izolátory na sloupech elektrického vedení, ale pro něj to byla míšeň. I sušenky se podávaly, kulaté, máčené v čokoládě. Jako u lidí!

„Jenom mi podepíšete takovou formalitu... A budeme vás, pane Netušile, kvůli utajení vést pod krycím jménem, třeba... Kompromis! Co vy na to, není to trefné?“

„Ano, ano,“ souhlasil Václav Netušil a kuličkovým perem se podepsal na papír, který mu čímsi připomínal školní vysvědčení; asi vodoznakem husitské pavězy, na ní lev s pěticípou hvězdou nad placatou hlavou.

„Tak, a teď už záleží jenom na vás, pane Netušile. Nic není vyloučeno. Možná že se jednoho dne budeme navzájem oslovovat tím krásným slovem soudruhu...“

Cela byla stejná, ne-li totožná: stejně ponurá, stejně vybavená, stejně malá a tísnivá, stejné barvy, stejná špehýrka ve dveřích, stejný bachař za dveřmi, tatáž strava, tentýž kriminál. A přece! – Člověk, který podával hlášení Výslechovému Bédovi, když do cely strkal Netušila, nebyl Kulihrášek. Měl sice na sobě rovněž hnědé tepláky, ale šaty nejsou všechno. Tohle nebyl obyčejný zločinec – zloděj, vrah, podvodník –, tohle byl nebezpečný nepřítel státu. Při výsleších zarytě mlčel, proto k němu dali Václava Netušila, aby zjistil utajované skutečnosti: kdo jsou jeho společníci, pro koho pracuje, kdo jej platí, spojení na Západ, způsob podryvání státu, všechno, všecičko, každá maličkost dobrá, i zdánlivě bezvýznamná banalita. – Ten člověk měl sympatický obličej, prošedivělé vlasy a ironický úsměv na rtech.

„To jsou k nám hosti!“ zajásal, když Běda za sebou zamázl celou. „Už jsem si myslel, že mně sem nikoho nedají, že mě nechají v ajnclíku.“

Kriminál – jeho nejnepříjemnější stránky – nedělají dozorci, režim, strava, vnější životní podmínky, nýbrž spoluvězni. Přivětivého Kulihráška jsme už zažili. S některými lidmi je však možné za radostného prozpěvování hory přenášet a ve sračkách se brodit. K tomuto vzácnému druhu patřil i Franta Žák, Vaškův nový spoluvězeň a oběť jeho nového poslání. Nepřítel socialismu.

„Kouříš?“ zeptal se.

„Kouřil bych,“ přikývl Vašek, jeho cigarety kouří nebo už vykouřil Kulihrášek.

„Tak si dáme dýmku míru,“ rozhodl Franta a z pohublého balíčku Tarasa Bulby ubalil dvě nemotorné cigarety. – Kouřili mlčky, a když dokouřili, když ve žlutých kelímcích z umělé hmoty rozpustili šumák a upíjeli ten fujtajbl, jako by to byl nápoj ušlechtilý, otevřel Vašek ústa a už to z něj jelo. Nechápal, co se to stalo, proč vypráví cizímu člověku věci, které dosud tajil i sám před sebou. Člověku, který měl být objektem jeho zpravodajských začátků, vypráví intimity ze svého života, chrlí na něj hektolitry křivd a bezpráví, které na

něj život navalil. Nikdy nebyl u zpovědi, ani si až dosud nedokázal představit, že by měl nějakému člověkovu vyprávět své hříchy, třeba ani nespáchané. Teď se toho dopouští v cele vyšetřovací vazby krajské věznice, vypráví své viny Františku Žákovi z Olomouce, nepříteli státu a snad i špiónovi, ano, i tu svou největší vinu, které se má dopustit právě teď a na něm z obavy o svůj zadek, když si ho nedokáže ochránit jinak, bože, vždyť podepsal smlouvu o donášení, vždyť z něj udělali práškače, policejního fízla, který se vkrádá do přízně oběti, podle předstírá přátelství a porozumění, leze do soukromí a vyzvídá, aby ublížil. Vašek si teprve teď uvědomil míru té strašné obludnosti, nic horšího jej snad ani nemohlo potkat. Sám, dobrovolně přijal úkol, který z něj dělá bezcharakterního mizeru. Jen aby ochránil svou jemnou kůžičku.

Franta jej vyslechl pozorně, i na svůj věčný úsměv zapomněl.

„Teď se musíš, kamaráde, rozhodnout,“ řekl vážně. „Buď budeš jejich, nebo svůj. Je to těžké a já ti nepomůžu. Já ti akorát můžu poděkovat, žeš mi to řekl. Nemůžu po tobě chtít – ani to neočekávám –, že se estébákům postavíš a vrátíš se zpátky do cely k tomu jejich monstru. Bylo by to chlapské, ale sebevražedné. Je třeba vymyslet věrohodnou hru a spoléhat na to, že ji neprokouknou. Což bude problém. Jestli nás odposlouchávají, Kulihrášek tě nemine.“

Proč se zrovna holubi stali symbolem míru, klidu, pokoje a porozumění? Tihle důrazní, hašteřiví sběrači odpadků, přenašeči chorob a posírači kulturních památek – hotová pohroma –, znalci je nazývají krysami vzduchu a městské správy na jejich hlavy vypisují ceny, posílají na ně dravce – poštolky a sokoly. Tady jim nebezpečí nehrozí, v téhle věznici jsou bezpeční, holoubci bílí, hnědí i šediví, vypasení; sotva vzlétnou na střechu. Výš a dál se to nevyplatí od hrnců plných žrádla, plných odpadků. S těmihle uzavírat pakt o útěku z věznice by bylo pošetilé, o tom by se nedalo psát ani v knížce pro velmi shovívavé děti.

Nadstrážmistr Sboru nápravné výchovy Nezájem vedl odsouzeného Netušila Václava číslo 08157 5288 borskou věznicí za utajeným cílem. Odsouzený nemá nárok vědět, kam je odváděn. Když se přesto zeptá, není mu odpovězeno nebo je odbyt větou: – Co je vám do toho! nebo taky: – To se dozvíte, až tam budem. Vaškovi Netušilovi na jeho drzou otázku odpověděl nadstrážmistr Nezájem: – Nezájem.

Ve vyšetřovací vazbě byl Vašek asi dva měsíce; do soudu, který ho neminul, jeho spolupráce se Státní bezpečností byla klopytavá, bez viditelných výsledků, nic nového o zločinech Františka Žáka panu Jarynovi nepověděl, za mizernou práci mizerná odměna: matka jej směla navštívit s dcerami. Zůstal sice v cele se svou obětí – zpátky ke Kulihráškovi jej nepřemístili a to už bylo vítězství –, ale z propuštění ještě před soudním projednáváním nebylo nic. Soud ho odsoudil ke dvaceti čtyřem měsícům nepodmínečně do první nápravně výchovné skupiny. A tak se Václav Netušil dostal do Plzně na Bory.

Pracoval tu na pracovišti, kterému se říkalo Mozaika. Práce to byla jednoduchá, brzy se ji naučil, vyžadovala jen trochu zručnosti: pomocí šablony skládal drobné keramické kostičky do čtverců, jimiž pak zedníci na svobodě obkládali fasády nových domů. – Na takovou práci není třeba myslet, lze však při ní přemýšlet, myslet si o svém, a to Václavovi vyhovovalo. Přemýšlel většinou o věcech zbytečných, nepraktických, bez uplatnění – třeba o tom, že je na světě málo stromů a jak tento stav změnit; nebo vymýšlel rýmované hádanky, které neměly řešení. Jako například tahle:

*Symfonieta je popleta,
upletla svetr do léta.
Z takové kličky východ není,
za to tě zavřem do vězení!
Když neuhodneš, popleto,
co je to?*

Samozřejmě to nikdo neuhodl, ani autor sám. Snad i proto ho zavřeli... – Poslední dobou se zabýval přípravou útěku za pomoci holubů, pokud je k tomu přemluví.

Ted' rázoval rozlehlou věznicí, Nezájma v patách, řídil se jeho pokyny: – Doleva, doprava, stát. Dozorci chodí za vězněm, aby nemohl být napaden. Vašek neměl tušení, co jej v nejbližších okamžicích očekává, a přemýšlet o tom bez základních informací k ničemu nevede, domněnky matou. Dostali se do míst, kde byl Vašek poprvé, do jakési civilizované části věznice s dveřmi opatřenými cedulkami jako v nějakém úřadu, nestihl si však zapamatovat, co bylo na cedulích napsáno, dveří i nápisů bylo mnoho, také jmen, hodností a funkcí. U jedněch Nezájem zastavil, zaklepal a strčil Vaška dovnitř.

Byla to místnost utěšená, s psacím stolem, v zasklené knihovničce klasikové marxismu-leninismu, taky obraz visel na zdi: krajina s rybníkem při výlovu, zablácení rybáři v gumových botách se lopotí se sítěmi; ale prezidenta, toho pěkného všudepřítomného člověka tu neměli; byl tu ještě kulatý stůl s popelníkem zcela zaplněným a dvě křesla čalouněná zelené barvy, v jednom člověk s cigaretou, oblečený do lidských šatů: světlá košile, pruhovaná kravata červenočerná, světlehnědé prskané sako. Ten člověk se na příchozího vězně zeširoka usmál, vyskočil z křesla a běžel mu v ústrety s pravou rukou předsunutou, připravenou k potřesu:

„To je náhodička, pane Netušil! Přednedávnm jsme se viděli a vidíte, vidíme se zas, tentokrát na Borech. Přeložili mě totiž do Plzně, tak jsem si řekl, skočím za panem Netušilem. Mě se jen tak nezbavíte!“ – Byl to pan Jaryn, Vaškův zachránce ze spárů Kulihráškových. A byly bulharské cigaretky. I kávičku nechal udělat pro oba – i pro člověka odsouzeného, aby se jim lépe povídalo. Přinesla ji osoba ženského pohlaví, s prsy i se zadkem, se vším vybavením, pohledná, i když v zeleném sukně Sboru nápravné výchovy, kolik měsíců už Vašek neviděl opačné pohlaví... A když zavětril, ucítil cosi, co už dlouho silně postrádal. Vůně kávy to nebyla. – Vašek se

přistihl, že se ocitl ve stavu jakéhosi iracionálna, v hlavě mu nevrvalo, proč za ním estébák Jaryn vážil cestu do Plzně, co s sebou přivezl v aktovce a jaký význam bude mít tato návštěva pro nejbližší budoucnost, ta prsatá bachařka vzhledu průměrného jej okouzila. Žena – vzácné koření.

„Ano, ano,“ řekl roztržitě do nastalé pauzy; měl pocit, že teď je na řadě on, že musí promluvit, aby řeč nestála.

„Ano, ano,“ zopakoval pan Jaryn, „moc plodná ta naše spolupráce nebyla. Ovšem – budme spravedliví – Žák byl svízelné sousto i pro zdatného zpravodajce profesionála. Dalo nám pěkně zabrat, než jsme mu tu špionáž dokázali. A vida, konec korunuje dílo. Když je vůle, i cesta se najde, že?“

„Ano, ano,“ přitakal Vašek a nozdrami nasával, co zbylo ve vzduchu po příležitostné roznašečce kávy. – Jenže kvůli tomu ho sem nepřivedli. Nabídka – ale japákak nabídka, on to byl vlastně rozkaz, vždyť Vašek přece podepsal vázací dokument o spolupráci se Státní bezpečností a pan Jaryn je jeho řídicím důstojníkem, teď už se nenabízí, v takovémto vztahu jeden nařizuje a druhý poslouchá, aby bylo jasno! – Rozkaz zněl asi takto: ničím na sebe neupozorňovat a sledovat dění na pracovišti i na úseku, kde je ubytován – názory spoluvězňů na politickou situaci, ale pozor: – také příslušníků Sboru nápravné výchovy a civilních zaměstnanců se to, pane Netušil, týká, i mezi nimi jsou osoby chybující, také v jejich řadách může být zakuklen nepřítel naší vlasti! Sledovat má jejich lidské slabosti, jestli odsouzení požívají narkotika, zda civilní zaměstnanci pijí na pracovišti alkohol, kdo má homosexuální sklony, prohřešky proti vězeňskému řádu, případně zda se nepřipravuje vzpoura nebo útěk, které osoby, za použití jakých prostředků, s kým se kdo důvěrně přátelí, špitá, aby jiní neslyšeli, zjistit, co si špitají a tak dále a tak dál...

„Však vy už víte, pane Netušile, co by tak asi mohlo zajímat Státní bezpečnost. Všechno! Tady se nemůžete dopustit chyby. Informace,

kteřé nám dodáte, si už vyřídíme a ty, kteřé budou bagatelní, holt založíme a fertyk. Vy přece nebudete posuzovat, co je důležité a co není, čím víc, tím líp, my si vyřídíme zrno od plev. Není povznášející, pane Netušile, spolupracovat se Státní bezpečností? Už z našeho názvu plyne, jak ušlechtilé zájmy ochraňujeme, státní zájmy – a vy je hájíte s námi, vy jste náš člověk, mohlo vás v životě potkat něco krásnějšího?“

„Ano, ano,“ souhlasil Vašek. Nedokázal si představit, že by s tímto estébákem mohl nesouhlasit, že by si tady ve vězení mohl dovolit mu odpovědět: – Pane Jaryne, v tomhle s váma nejedu. I když zavřený, jsem svobodný člověk. – Tohle Vašek potouchlému estebákovi nedokázal říct, protože nebyl svobodný člověk. Byl spoutaný, aniž o tom věděl. Ostatně, jako většina obyvatel téhle země. – Jaryn mu ještě naznačil, že se časem objeví konkrétní osoba, jíž bude zapotřebí věnovat zvýšenou pozornost, ale o tom se dozví v pravou chvíli. Jednou týdně sepíše jasné, věcné a obsažné hlášení, zalepí je do obálky, na ni napíše své krycí jméno – KOMPROMIS a hodí na centrále do kterékoli dopisní schránky. – Odměnou mu bude dietní, vydatnější strava a vyhlídka na podmíněčné propuštění po uplynutí poloviny trestu.

„Věřím, pane Netušile, že tentokrát bude naše spolupráce plodnější,“ řekl pan Jaryn.

„Ano, ano,“ souhlasil Václav Netušil. A tím bylo slyšení ukončeno.

Václav Netušil byl dobře vychován – ke slušnosti, zdvořilosti, zdrženlivosti a ohleduplnosti. Dokázal jíst přiborem, nemlaskal, věděl, nač je ubrousek. Dával přednost ve dveřích, pomáhal do kabátů, neskákal lidem do řeči, byl nevtíravý, klel jenom zřídka – na stavbě a ve vězení –, jenom proto, aby splynul s ostatními, aby neměli pocit, že se nad ně vytahuje, bez vnitřní potřeby. Také k loajalitě byl vychován, k povinnosti ctít nadřízené a podřizovat se autoritám. Dalo mu například pořádnou fušku překonat v sobě zábrany, než se

přinutil porušovat nesmyslné předpisy a nařízení, ne kvůli trestu, jenž při odhalení následuje, ale proto, že předpisy a nařízení se přece dodržují! Jakýsi vnitřní imperativ jej ovládal. Musel hodně a dlouho pracovat, než v sobě zlomil nesmyslný příkaz, že v osobním volnu se na posteli neleží, než se osvobodil a radostně spočinul na lůžku s výhledem na holubí houfec. Teď ho čekal tvrdší ořech k rozlousknutí: jak nakrmit vlka, aby ovce zůstala celá.

Ležel na posteli, díval se po holubech a přemýšlel o hlášení, které musí napsat pro estébáka Jaryna. – K dietní stravě patřilo i mléko na snídani a termín k podání žádosti o podmíněčné propuštění se kvapem blížil. Napadlo ho, že by mohl udat prcačkáře Fabiše – kšeftuje s medikamenty, které vydírá z chudáka dědka Zuba, těžkého astmatika, nenechá mu ani ň pod pohrůžkou, že ho v noci podrízne; nebo by mohl bonznout toho zkurvysyna Klabonosa, který mu včera jen tak z rozvernosti, a že je silnější, plivl do čaje. Každou neděli odpoledne školí mladé zlodějčky, jak vyrazit zámek fabku, jak se za pomoci heveru dostat do cizího bytu, jak startovat auto bez klíče. Dokonce i tu svini brigádyra může prásknout za to, že mu nenapsal jednu bednu hotového díla, nedávno ho slyšel vykřikovat, že to všecko stojí za hovno. Taky by to mohl zkusit s bachařem Nezájmem, bylo z něj cítit pivo... Možnosti se spolupracovníkovi Státní bezpečnosti nabízejí neomezené. Vždyť může ovlivňovat lidské osudy! A žádná odpovědnost. Vždyť on vlastně má v rukou moc. Ne zrovna absolutní, není Stalin ani Pánbůh, velice omezenou mocí disponuje, ale přece... Rána přilítne a neví se odkud. Vždyť moc může i dobré věci sloužit, spravedlnosti napomáhat, bohatým brát a chudým dávat. – Takto uvažoval Václav Netušil, slušný člověk, na věžeňské posteli v neděli odpoledne.

Než ho napadla revoluční myšlenka, podobná té, která mu umožnila pobývat v osobním volnu na posteli v poloze vleže a dívat se po ptákách: vzepřít se, neuposlechnout. Jak je to prosté...

Seskočil ze svých výšin, popadl dopisní papír s obálkou a vydal se do tzv. kulturní světnice – byly tam židle a stoly, v televizi dávali přírodovědný snímek o životě svišťů ve Vysokých Tatrách. Milá zvířátka. Usedl, založil pod papír vlastnoručně vyrobený lenoch, aby řádky byly rovné, snažil se psát čitelně, pečlivě, všechna písmenka, aby nemohlo dojít k mýlce.

HLÁŠENÍ, nadepsal list, první opus adresovaný – ač bez adresy – řídicímu důstojníkovi Jarynovi, podtrhl a pro pořádek opatřil datem.

Všechno je v pořádku, odsouzení uvědoměle pracují na svých pracovištích a plní stanovený plán, někteří i překračují normu. Civilní zaměstnanci skvěle organizují práci a pomáhají odsouzeným radou i osobním příkladem. Příslušníci Sboru nápravné výchovy vzorně plní své povinnosti. Uniformy mají čisté, jsou upravení, obušky řádně zavěšeny u pasu, čepice na hlavách; jsou přísní, ale spravedliví. Vyžadují kázeň a pořádek, odměňují vzorně odsouzené povolením mimořádného balíku, spravedlivě trestají přestupky některých jedinců, aby výkon trestu splnil svůj účel a převychovaní odsouzení se mohli vrátit jako řádní občané naší socialistické společnosti.

V tomto místě se zarazil a obrácený zády k obrazovce televizoru hleděl do zdi. Měl soustředěný výraz sprintera ve startovacích blocích, čekajícího na výstřel. Aby vyrazil, běžel a zvítězil.

Odsouzený Netušil Václav číslo 08157 5288 provádí přípravy k útěku. V osobním volnu přemlouvá borské holuby, kteří jsou vlastnictvím státu, ke spoluúčasti na trestném činu útěku z výkonu trestu. Z ukradeného materiálu šije pro ně postroje a ty ukrývá na svém pracovišti Mozaika pod deskou pracovního stolu přilepené žvýkačkou. Se svým plánem se svěřil ochočené myši Kristýně, žijící na pracovišti Mozaika, s níž udržuje nedovolené styky, a slíbil jí, že ji vezme s sebou, když se naučí panáčkovat.

A podepsal se svým krycím jménem *Kompromis*.

KOMPROMIS napsal také na prázdnou dosud obálku, vložil do ní list, zalepil a v pondělí ráno, při vydávání snídaně vhodil do poštovní schránky na centrále.

„Vy jste se zbláznil, Netušile!“ zařval na něj pan Jaryn v pátek odpoledne, když ho Nezájem přivedl do tajuplné kanceláře rovnou z pracoviště. Bulharská cigaretka s filtrem, kávička ani vůně ženy dnes nebyly na pořadu.

„Ano, ano,“ přítakal Vašek. „Žádám vyšetření u psychiatra.“

„Tak na tohle vám neskočím, pane Kompromis. To jsme si nedomluvili. Dobrovolně jste podepsal úřední dokument a to vás k čemu si – Netušil – zavazuje. Tady končí sranda, my tu nejsme pro srandu králíkům, abyste si z nás dělal srandu!“ Pan Jaryn byl velmi rozčilen, ani si neuvědomil přemíru frekvence jednoho slova. „Srandu si budeme dělat my z vás, když to chcete. Jasny! Moc si s náma nehrajte, my jsme Státní bezpečnost! A vy máte sestru v Kanadě, je tam ilegálně, emigrantka. Posílá vám balíky a peníze, píšete si občas, tak z toho vám uděláme poškozování zájmů republiky v zahraničí jako malinu, když nás budete srát, Netušil, mladej z kriminálu nevylezete, za to vám ručím! V pondělí bude v kastlíku pořádné hlášení svědomitého spolupracovníka, víc vám teď, vy srandisto, neřeknu!“

Jenže hlášení agenta Kompromise nebylo ve schránce ani v pátek. V sobotu při pravidelné prohlídce pořádku našel snaživý bonzák Fabiš z vězeňské samosprávy, prcačkář a ilegální obchodník s ukradenými narkotiky v kufru odsouzeného Netušila zakázaný ponorný vaříč. Leda blázen by si takovou věc dával do kufru. Obligátní sazba za tento přestupek byla deset dnů v uzavřeném oddělení, nástup v pondělí.

Svlékli ho do naha, šaty pečlivě prohlédli, i mezi švy prohmatali a položili na hromadu u dveří, obléci si je může až za deset dnů. Dostal jiné, špinavé, po někom, komu zřejmě tekla z nosu krev a neměl kapesník, na obou rukávech byly zahnědlé skvrny; ale nejdřív,

ještě nahý, musel udělat pět dřepů a pak se mu hoši z místního komanda, uvyklí zacházet se syčáky zavíranými do uzavřeného oddělení, podívali do zadku, nemá-li tam cigarety i se zapalovačem. Nic takového nenašli. Na uzavřeném oddělení se nesmí kouřit, psát, číst, není sem doručována pošta, nesmí se ležet, zpívat, hlasitě mluvit, onanovat... Nic se tu nesmí. Jídlo jednou za dva dny, poloviční dávka, sedí se na štokrleti bez opěradla a pryčnu odemyká bachař v deset večer a zamyká v šest ráno. Jiný styk se světem žádný. Je tam betonová podlaha, záchod, světlo se prodírá skleněnými cihlami na čelní zdi, vzduch perforovaným plechem, kryjícím jakousi temnou díru u stropu, za tmy tu svítí stovka žárovka, aby bylo jasno.

Byly to perné dny; každý měl čtyřiaadvacet hodin, každá hodina šedesát minut a to všechno bylo součástí času, který byl Václavu Netušilovi vyměřen k životu. Byl to čas, který se nedá nahradit. Čas prázdnoty, hladu a úzkosti, chmurných myšlenek, obav z budoucnosti. Jarynova slova rozhodně nebral na lehkou váhu, vše nasvědčovalo tomu, že je ochoten Vaška zlomit: ušil na něj boudu, přes podstrčenou ponorku jej dostal do díry a sám zůstal mimo hru, to je vážné varování. Tady bylo dost času k přemýšlení, jenže myšlenky si poručit nedají, honí se hlavou bez pravidel.

Kdyby tak bylo možné vrátit se k některému rozhodujícímu bodu a začít znovu, jinak, správně, kam by se vrátil? – K první Jarynově návštěvě na Borech? Do situace, kdy žádal kapitána od kriminálky o pomoc před šíleným Kulihráškem? K okamžiku, kdy sahal do kapsy pro mizerné dvě stovky, které mu zabily ženu? Ale to by se mohl rovnou vrátit do hospody Pod Lipou, když si objednával třetí pivo a Květa vešla do lokálu. Nebo snad ještě hlouběji, do prázdninových lovů motýlů, do časů rosniček a první zrady – pes Brok, věrný kamarád se jí na něm dopustil... Ale takhle by došel až ke chvíli, kdy se s doktorem Mikulou tahali o pupeční šňůru, tenkrát prohrál život, jedinečný a zvoraný, teď zrovna pobývá v díře, ve vězení ve vězení, ale pozor, to ještě není konec!

Kousal odměřenou dávku chleba přepečlivě, každý drobek snad tisíckrát přežvýkl, až jej proměnil ve sladkou, řidounkou kasičku, tu si pouštěl pomaloučku jícnem do žaludku, byla to rozkoš nesmírná, sání životadárné látky, v tom chlebu byla naděje na lepší vyhlídky. Třeba zas jednou bude dobře.

Devátý den ráno – lichý den, den jídla, když mu chodbař přes zá- klopku ve dveřích šoupl dovnitř snídani: vnitřní díl ešusu s černou bryndou a krajíc chleba, bylo tam ještě cosi: pár listů toaletního pa- píru přeložených nadvakrát. Rozbalil to a uvnitř našel hrstku tabá- ku, tři zápalky a kousek škrtátka z krabičky od sirek. Akt solidarity, jaký se i mezi zločinci občas objeví. Vaška tohle gesto sounáležitosti lidí v utrpení dojalo. Kouření mu sice nechybělo, nechutnalo mu kouřit nalačno, ale teď vykoná sváteční obřad, bude to malá oslava humanity. Tabáku bylo na tři tenké cigarety, což odpovídá i třem zápalkám. První vykouří po snídani, až dozorce splní povinnost a nakoukne do špehýrky, pak se tu neukáže celé dopoledne, to měl ověřeno, druhou si dá po obědě a nejtlustší nechá na večer.

Nevykouřil ani tu první, ledva si ji zapálil, bez varování se ote- vřely dveře, neslyšně, jako by odemčeny gumovým klíčem. Dovnitř vtrhlo pět dozorců s tasenými obušky, moc řečí nenadělali. Když za chvilku odcházeli, ležel Vašek na betonové podlaze a rukávy šedé blůzy si utíral zakrvácený obličej.

Když se nazítrí na chodbě uzavřeného oddělení přede dveřmi cely, ve které pobýval deset dnů, převlékal do mundúru, který tu na něj na hromádce čekal, připadalo mu, že se probudil z noční můry a teď se vrací do obyčejného, normálního světa, v němž je možné vcelku spokojeně žít. Dokonce se těšil do cely pro dvanáct, na svou postel a vypasené holuby na střeše. A když si nasadil čapku, lodičku vyřazenou z armádní výstroje, připadal si skoro jako člověk.

Hned ji však musel sundat a držet v připážené ruce. Přicházel podporučík s nadutou tváří a papíry v deskách a ten mu oznámil, že za kouření v uzavřeném oddělení dostal přidáno dalších deset dnů.

„Znovu převléknout a zpátky!“

Ani najít mu nedali.

Jel ve vlaku, v kupé s jakousi mladou ženou. Znal ji i neznal, byla mu velice povědomá a zdálo se, že mají společnou cestu, že k sobě dokonce patří. Bylo mu s ní příjemně, cosi z ní vyzařovalo a ta energie mu ohřívala srdce. Ale ne obrazně, doslova; opravdu cítil v hrudním koši teplo a dusot tepu shodný s tlukotem kol na kolejích. Vlak je unášel k neznámému cíli. Otevřely se dveře.

Byly to posuvné dveře zahalené světle hnědou látkou, v ní vetkána písmena ČSD, stále se opakovala, tvořila pravidelný vzor. Do kupé vtrhli dva fotoreportéři s nemoderními aparáty a už se chystali, že je vyfotografují. Protestoval důrazně, jej rozhodně fotografovat nebudou, nemají na to právo, copak to lze, někoho si jen tak vyfotografovat? Vždyť by toho mohli zneužít! Rukama si zakrýval obličej a snažil se vystrnadit je na chodbičku. Žena nečinně přihlížela, tvářila se, jako by se jí to vůbec netýkalo, jako by to byla banalita. Jenže tady šlo o život! – Fotografové naléhali, prý je to jejich úkol, vyfotografovat všechny cestující ve vlaku, i personál včetně strojvůdce a topiče. Bylo to krajně podezřelé.

Fotografů byl plný vlak, v každém vagonu několik, také fotografky mezi nimi byly, asi tak napůl, a lidé k nim zaujíмали rozmanité postoje, většina se však – ať s chutí nebo jen trpně – nechala fotografovat v rozmanitých pózách a situacích. – Věděl, že jeho nezaopatelným právem je postavit se na odpor, vždyť vyfotografováním by ho zbavili svobody, to věděl zcela jistě. Když si také jiní cestující uvědomili, že odmítnutí je legitimní a že tu jde o hodně, přidali se na jeho stranu a fotografům se vzepřeli. Začali fotografie mlátit – holýma rukama, holemi, holínkami a zavazadly, vším, co jim přišlo pod ruku. Sám se potyčky neúčastnil, pozoroval dění s nevolí, ačkoli je vlastně vyvolal. Jeho půvabná průvodkyně mezitím zmizela.

Vlak zastavil na venkovském nádraží s muškáty v truhlících, snad to bylo dokonce v Šebetově, a teď teprve nastala řež! Z cestujících se stali rezníci, katané a holomci katů. Zabíjeli, co jim přišlo pod ruku, rozřezávali lidi na kusy, všude se válely cáry masa, všude tekla krev, všude lidské údy, bílé kosti, nože, pily, sekery. Poroučel tomu chlap, který si na svou vlastní hlavu nasadil hlavu poraženého býka s rohy a sklopenýma ušima, čerstvě useknutou, uvnitř vydlabanou, ovšem ledabyle, byl celý potečený krví a mozkiem dobytčete a silným hlasem nabádal lidi, aby jen dál vraždili, že se to patří, nebo aby mu to sem lifrovali, on to povraždí za ně. Měl tesařskou širočinu, sekal do lidí i do zvířat. Teď už nešlo vůbec o fotografy, kteří na začátku svévolně porušili právo cestujících nebýt fotografováni, teď šlo jen o zabíjení. Krev opojila všechny, nebylo poznat, kdo je náš a kdo fotografů, vůbec na tom nezáleželo, vraždilo se na potkání, hlava nehlava...

Protože to byl sen, zůstává příhoda samozřejmě bez pointy, ani se neví, kam se poděla průvodkyně. Probudil se z krvavé lázně do klidu cely uzavřeného oddělení, do jasu noční žárovky, na dřevěném nehoblovaném kavalci, s dekou odkopanou. Pokoušel se domyslet snu konec, něco přijatelného a v tomtéž stylu, aby se příběh uzavřel, aby se mohl založit do sbírky kuriozit, aby z ní netrčel, krabice aby se dala zavřít. – Mohli se povraždit navzájem do posledního a černí krkavci, ptáci nanejvýš spravedliví, by se mohli slétnout a jejich údy roztahat do všech světových stran. Nebo by mohli z hromady mrtvol povstat žena a muž, pár mladých krásných lidí a založit nové, lepší pokolení...

Deset dnů si tím snem lámal hlavu a pátral, odkud zná tu ženu, která mu dokázala zahřát srdce, když uléhal, očekával pokračování, snad by ho dovedlo k nějakým koncům; třeba se objeví světylko naděje pro lidi v Šebetově na nádraží, vlak se dá do pohybu, cestující rozbálí svačiny: vajíčka natvrdo a studené řízky s kvašenými okurkami mezi dvěma chleby, termosky s čajem, lahvové pivo, žluté limonády; fotografové zavřou fotoaparáty do brašen a s fotografska-

mi dají se do tance v úzkých chodbičkách vlaku, zatančí si šlapáka i s divukrásnou průvodčí, odzemek s konduktérskými kleštičkami...

Když se Václav Netušil po třech nedělích dovlekl do své cely, ke svému komandu z pracoviště Mozaika, čekal na něj na posteli rozřezaný dopis s cenzurním razítkem POVOLENO. Byl to dopis napsaný matčinou rukou. Obyčejný dopis o lidských samozřejmostech, o starostech i radostech. Magdaléna s Apolénou měly plané neštovice, rostou však jako z vody, žádné následky. Tuze jim chutná sušené banánové mléko od tetičky ze zámoří. Sestra Zdena se má dobře, i když se s tím svým tenistou rozvedla, našla si nějakého indiánského náčelníka, žije v rezervaci a učí indiánčata anglicky – není to absurdní, česká holka v Kanadě! Albín stále postonává, kouří v kuchyni a kouř pouští dvířky kamen do komína, lepší už to nebude... A Číča má zas čtyři koťata.

Na konci matčina dopisu, pod jejím podpisem, cizí rukou byla připsána věta, která pak Vaškovu mysl zaměstnávala celou dobu na Borech, až do odpykání trestu:

Holky jsou prima, tuze Ti je závidím, hned bych si je vzala za vlastní!

Moc Tě zdraví Jana.

**Pojďme spolu, dětičky,
trhat mouchám nožičky!**
(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

Mám ho ve sklepe a je tam docela hodný, nikoho neruší, nastražený jed proti hlodavcům mu nevadí, naopak, někdy si na něm i smlsne. Nejsou s ním žádné starosti, naopak, tuze pomáhá, je k nezaplacení. Taky si ho poříd'te, nic nestojí, stačí jenom chtít – a máte ho. Nemusíte mít

peníze, nemusíte stát ve frontě ani vyplňovat objednáací lístek a házet jej – byť nevyplaceně – do poštovní schránky. Nemusíte netrpělivě očekávat listonoše či jiného posla, který by vám jej doručil v krabici s otvory pro dýchání. Stačí jen přání – a je váš! Vždyť ho nemusíte mít zrovna ve sklepě, nemáte-li sklep, i na půdě si najde koutek nebo rovnou v bytě, třeba pod postelí; dokáže se splácnout, i za obraz se vejde nebo do knihovny, nezůstávají po něm loužičky, všechno stráví, co do něj dáte, beze zbytku, bez odpadu po nějaké látkové přeměně; a přestože se naplňuje, jeho objem zůstává stejný. Vy ho MUSÍTE mít, nemáte-li jej dosud. Je docela možné, že o něm jenom nevíte; tušíte cosi, ale nevíte všechno o tom, jaké výhody skýtá – je totiž zdrženlivý, sám na sebe neupozorní. Jen ho objevit a do něj! Živí se snad plísni z marmelády; vysátými mouchami z pavučin a špatnou náladou, slzami, soplem a nářky, ostříhanými nehty a zbytky mýdla po holení, trouchnivěním dřeva, rozšláplými šváby, neodmítne ani splasklé žáby, kočičí mňouky a myši pšouky, chybí už jen leklé ryby. Dýchá uhelný prach a zápach uvadajících brambor, olezlé mrkve, pach odložených jízdnicích kol a šicích strojů, smrad řídkých návštěvníků, kradmé kroky a světlo svící parafínových. Držím ho ve sklepě a nepouštím ani na malou procházku, ani v neděli odpoledne, ani o velkých svátcích do kostela, ani na manifestace, demonstrace, defenestrace a dehydratace, ani na depilace a deratizace, je můj, tak co by se ukazoval někde na veřejnosti. Taky ho nikam neberu s sebou – k rodinnému stolu, k sobě do pokoje, ani na záchod u nás nesmí; nechodí za mnou do práce, na fotbal mě nedoprovází ani do hospody, v kině se mnou nebyl, v divadle ani na koncertě, neví, co je to park ani obchodní dům, vesnice nebo železniční trať, k rybníku ho to netáhne. Dřepí ve sklepě a čeká... Ještě se nestalo, že by se někam zatoulal, třeba do sousedova oddílu, nebo že by okouněl v kotelně či hladil zatoulanou kočku, učil potkana panáčkovat nebo že by zevloval sklepním okýnkem ženským na ulici pod sukňě. Určil jsem mu místo na regálu s krabicemi milostné korespondence, kolomazí, zázvorem a vyřazenými vrtulemi, tam už

léta nikdo neleze. Spokojil se s docela malým prostůrkem mezi dvěma bedýnkami červených a zelených sklíček. Dřepí tam a čeká na mne, celé hodiny, celé dny, někdy i týdny, poslušně by čekal i celé měsíce, nezlobí, neptá se, kde jsem vězel tak dlouho, jenom se krčí a ucukává, očka třeští: – Maminko, maminko! Maminečko! Nebij mě, já už budu hodný. Tatínku, tatínečku, já už to nikdy neudělám! – Ale to patří ke hře, tím se nesmíte nechat zmást! To by byla velká chyba, to byste to mohl, to byste to mohla, to bys to mohlo rovnou zabalit! To by vám pak nebyl k ničemu, ztratil by svůj význam, tak nač si ho vůbec pořizovat? – Ale vy ho potřebujete, stejně jako já, každý ho potřebujeme! Ono je to totiž mnohem dráždivější, když na vás vyvaluje ta svá nevinná očiska a tváří se jak hovno vedle záchoda. – Maminečko, tatínečku, bratříčku, sestřičko, prosím, prosím, nebij mě... – V tu chvíli schytá prvního facana přes celou hubu, plochou dlaní, pravačkou. A druhou hned z druhé strany, než se stačí vzpamatovat. Že mu z nosu stříká krev? Nevadí, ještě jedno kolečko hřbetem ruky, a umíte-li karate, do třetice malíkovou hranou. A ještě pěstí, kolenem do břicha nebo raději do podbřišku, špičkou boty do hlavy. Má úžasné regenerační schopnosti; když ho vezmete kladivem mezi oči, zaječí sice, lebka praskne, ale než se rozpráhnete podruhé, můžete nanovo. A když tnete srpem, hlavička znovu přiroste. Už jste někdy zkusili někomu rezavým drátem do oka? Do obou můžete, sklivec kane mu po nevinných líčkách a jenom ten drát vytáhnete a vrazíte do druhého očena, už na vás to první hledí bezelstně a vyděšeně, jako by se bálo, že to uděláte znovu. A vy to MUSÍTE udělat ještě jednou, vždyť je to vážná věc, kvůli rovnováze to uděláte, abyste se cítil jistý, abyste měl pod nohama pevnou zem. Bude vás prosit o milost, o slitování, ale vy se nedejte uchlácholit, mlaťte do něj přetrženým řetězem jízdního kola, házejte mu písek do očí, pochcat ho celého shora dolů, deštníkem zvolna otvíraným mu prdel natrhnout, sevřít ručičku ve svěráku, tahejte mu zoubky kleštěmi kombinačkami jeden po druhém – však mu narostou nové –, kotníky mu drtíte klíčem francouzákem, a když

z vás přitom samým vzrušením vystříkne semeno, rozmažte mu je po ksichtíku, zaschne jak šnečí stopa na plotě. Vyblijte na něj snídani, oběd, večeři i zmrzlinu koupenu na Švédském náměstí, svou duši na něj vychrtněte spolu s pivem vypitým v posledních dvaceti letech, své nálady, průsery, prohry, zklamané lásky, nenaplněné ambice, zmarněné naděje, nedodělanou práci, podrazy, lži a falše, nedosněné sny, neuskutečněné soulože, zmařené šance, všechna bolístka na těle i na duši, temné stránky své mysli, nezdary, všechny viny a mindráky na něj vyblijte a on to vstřebá, vždyť je tu kvůli tomu a vám se uleví:

*je to lepší než vyřvat se do světlíku páchnoucího holubím trusem
je to lepší než psychiatr, ten má svou představu, ten má svých starostí dost*

je to lepší než profesionální flandák zpovědník, stejně vás neposlouchá

je to lepší než dutá vrba, stejně to na vás vyzvoní

je to lepší než zmlátit ženu

je to lepší než zfackovat syna

je to lepší než vykrákat dceru

je to lepší než se porvat s přítelem

je to lepší než se poprat s kýmkoli

je to lepší než se nechat zmlátit

je to lepší než to nechat koňovi, i když má větší hlavu

je to lepší než se zpít do němoty

je to lepší než křičet do bouřky, hromy jsou hlasitější

je to lepší než skákat v noci po hlavě z mostu

je to lepší než vjet na dálnici do protisměru

je to lepší než si to šeptat pod pokrývku

je to lepší než cokoli na světě...

A máte to doma, dole ve sklepě v regále, stačí jen seběhnout po schodech... Je to lék na všechno:

zlomené nohy, zklamané lásky, křivé úsměvy, rány pod pás, rány pěstí do nosu, urážky, pomluvy, křivá svědectví, na migrénu a veškeré

další choroby vnitřní, vnější, zřejmé i latentní, na nedostatek nápadů, proti plešatosti a stárnutí, na neúspěch a na příliš velký úspěch, na prohru v kartách, šachu, golfu, hokeji, člověče, nezlob se, na jakoukoli prohru, na vrásky, impotenci, přemíru potence, na blbost, sousedy, obtížný hmyz a proti vzteklým liškám, na špatnou paměť i na příliš dobrou, lék na celý komplex méněcenností, na mizantropii i filantropii, na housera i na pálení žáhy, noční pomočování, na samotu o samotě i na samotu mezi lidmi, na křeče i stupor... Je to všelék, dejte na má slova!

Sedí tam v regále, otloukánek, nebo na hromadě uhlí, to malé, nevinné fackovadlo, a schytává, pěkně to schytává! Ano, je nevinný, MUSÍ být nevinný, protože kdyby něco zavinił, kdyby se něčím provinil, třeba jen málo, malounko, kdyby třeba ulízl ze zakázaných povidel nebo si zakouřil v kostele, byl by trestán za svoje provinění. Jenom nevinný může na sobě schytávat všechny viny naše...

Zatím to jde, zatím je to dobré, můj mladý příteli, sedí tam mezi dvěma bedýnkami, spolehlivě čeká na mé příchody a pomalu se plní. Jaký to však vezme konec, nedokážu domyslet. Nedá se totiž vysypat jako ten košík v computeru, do nulity – cosi v něm bylo a už tam není, a není to ani jinde, na smetišti či ve spalovně, v podzemí nebo v hlubině oceánu, v kosmickém prostoru. – Co s ním, až bude plný těch ran, kam ho vysypu? Nebudu ho muset vláčet jako mrtvolu, jako svoji oběť, oběť vraždy v měchu přes rameno, až do smrti smrtoucí, a pak to svinstvo po sobě zanechám vám, dalším generacím?

* * *

Bylo to zákeřné, podlé, nečekané – byl jsem ukolébán, pustil je z hlavy, podcenil jsem jejich poslání i svůj význam pro ně. – Vždyť z nás žili, ze svých obětí. Aby mohli obhájit svou existenci, existenci

bezpečnostní složky potírající vnitřního nepřítele, musel tu nějaký nepřítel být, museli ho najít stůj co stůj nebo si ho vymyslet. Byli jsme pro ně stejně důležití jako pes pro blechu. Blecha bez psa ztrácí smysl. Dokonce i teď, když jsem byl zdánlivě z jejich dosahu, zdánlivě v bezpečí, mě potřebovali. Nezapomněli, po čtyřech letech ve Vídni, ve svobodném světě si mne vytáhli z klobouku. Sebrat mě do svého peklíčka už nemohli, tak aspoň zasmrděli.

Měli jsme krásný byt v domě s číslem 38 na Große Sperlgasse ve 2. vídeňském okrese, v nejvyšším patře, nad námi byl už jenom ateliér paní Pribil, vdovy po malíři, pak střecha a nebe. Do toho domu spadla koncem války bomba tak šikovně, že sice zlikvidovala výtah – dodnes nejezdí –, ale dům zůstal pohromadě, i když přece jen trochu poznamenaný tou bombou. Okna nedoléhala, ač jsme je těsnili těsnidly z umělé hmoty i kovovými proužky, táhlo pořád. Od balkonu, který se podobal lodní přídi od jara do podzimu okrášlené Jarčinými muškátý, táhlo pode dveřmi, a když jsme v zimě pluli proti větru, sníl byl navátý až pod postelí.

Když jsme do toho bytu vstoupili v srpnu 1977 poprvé, Jarka nedbala čisté sukénky, usedla na hromadu smetí a hořce zaplakala.

„Neplač, je to byt s perspektivou,“ snažil jsem se ji utěšit. Plakala usedavě, uchlácholit se nedala. Připadal jsem si jako zločinec. Protože jsem to způsobil, protože nesu odpovědnost. Ale za bombu koncem války opravdu nemohu.

Děti nekomentovaly, děti mají rády zbořeniště s tajuplnými zákoutími a neodhalitelnými schovávkami, opadaná omítka jim nevadí. David v té době silně a nekriticky obdivoval osobní automobily – samá západní značka –, na ulici běhal od jednoho auta k druhému a jako potápaný vykřikoval: – BMW! Audi! Alfa Romeo! Ferrari! Porsche! Mercedes! Tati, škodovka! Když shlédl z balkonu – ještě bez muškátů –, bylo jich tam plno, po obou stranách ulice, na doplívnutí! – A Markétka to měla odtud jen pár kroků do cukrárny k Netolickému. Však mu tam odnosila každé kapesné

hned po obdržení, bez průtahů. Ale ani to Netolického nezachránilo před krachem, kdeže je mu konec... Dnes je tam uřvaná hospoda s hracími automaty. – No a já jsem měl za rohem krámků vinaře Stefana Löschera z Retzu, větrný mlýn na vinětě a v lahvích víno červené i bílé, dolnorakouské, živé a veselé. Pár kroků odtud tržiště s lahůdkami – ano, i chleba dokáže být pamlskem, a nedaleko Augarten, park se zámekem a porcelánkou, veskrze demokratický: pro lidi rozmanitých národností, pro psy nejnemožnějších ras.

Byl to středostavovský dům v okrese s povětrnou minulostí – Leopoldstadt býval ve slavných dobách monarchie obýván služebnictvem a společenskou spodinou. Se svými divadélky, kabarety a borely, se svým Prátreem byl také místem zábavy a podezřelých povyražení; ještě dnes není 2. okres nejlepší adresou. Proto i zdejší lepší lidé musejí být lepší než lepší lidé v lepších okresech. Vtrhli jsme do toho jejich lepšího domu s dětmi, s naším podivným původem a mizernou němčinou jako vetřelci nevítaní, a hned do nejvyššího patra! Jenže dům patřil zcela anonymní pojišťovně Jupiter a její zástupci se spokojili s řádným placením nájmu. Byli rádi, že byt s číslem 19 je konečně obsazen, že mají po starosti. Sousedé vedli s námi válku marnou, neboť jsme netušili, že ji vedou. Byla zarputilá, tichá a neúčinná. Měli jsme důležitější starosti: jak řádně zmajstrovat život v cizí zemi.

Náš byt byl v dezolátním stavu, čtyři roky neobývaný. Každý potenciální nájemník, když spatřil tu hrůzu, odvrátil se a bral schody dolů po dvou ba i po třech. Přitom štěnice byly už dávno odborně vyhubeny, hned poté, co paní doktorku odvezli do blázince; taky podlaha v předsíni zhruba spravena, prohnílý trám vyměněn za nový, nebezpečí pominulo. – Paní doktorka, advokátka, bydlila v tom bytě od konce války, jakmile se vrátila živa z koncentráku. Teď je v blázinci. Nedbala o sebe ani o byt, otřesné životní zážitky jí zúžily hodnoty na to nejzákladnější – najíst se. Ostatní začala zanedbávat: přestala dbát o svůj zevnějšek a také o prostředí, v němž přebývala, propadla chorobné žravosti, k níž se přidal stihomam.

Není ani divu v domě plném zámků na dveřích bytů a mžouravých očí v zasklených špehýrkách, umlkajících rozhovorů a kradmých pohledů, neodpovědí na pozdrav. Kyselé tváře s koutky svěšenými, copak asi dělaly za Hitlera? – Ve své pošetilosti vedla paní doktorka boj s nepřátelským světem zpozdíle: nechávala přetékat vanu. Voda vytékala z koupelny do předsíně, prosakovala stropem, hlodala v něm a kanula do spodního bytu, k baronce von Bach, jediné přívětivé bytosti v domě zapšklých náfuků. Paní baronka však pobývala často mimo Vídeň, takže boj paní doktorky s celým světem zůstal dlouho nepovšimnut. – Do ústavu pro duševně choré ji odvezli až poté, co se lapila do vlastní pasti. Naštěstí se neprobořila zcela, jen boubelaté lýtko viselo ze stropu v předsíni baronky Bachové nad kupkou vlhké omítky korunované sešmatlanou bačkorou neurčité barvy. – Byt pak zbavili štěnic, jakžtakž vyspravili a nabídli k pronajmutí.

Čtyři roky sklízel ten báječný byt opovržení zájemců; čekal na nás. A když jsme do něj vstoupili, Jarka se rozplakala. Usedavě, jako by nehodlala skončit.

Půjčili jsme si peníze a pustili se do díla: čistili ze zdí špínu, bourali nesmyslné příčky, škrábali připečený předválečný omastek z předválečného sporáku, malovali a natírali, drhnuli a drhnuli, vynášeli suť a zase drhnuli, až se jeskyňka stala bytem k nastěhování. A když jsme se nastěhovali, rakouský stát k nám poslal úředníky a ti zjistili, že je třeba vyměnit celé elektrické vedení –, vždyť bychom mohli vyhořet, opravit plyn –, vždyť bychom mohli vylétnout do vzduchu, dát vložku do komína a natřít, co jsme nestačili. A tak všechno, co jsme učinili, bylo marno. Dostavili se státní řemeslníci, kteří to uměli lépe a rychleji než my, bourali a spravovali, drát do zdí strkali, nový sporák dodali – a to všechno darem od Rakouska. Co jsme předtím udělali, nebylo k ničemu.

V tom domě jsme byli cizím živlem stejně jako tlustá advokátka před námi; naštěstí nás do blázince neodvezli. Naštěstí jsme nevě-

děli o nenávisti, jež prostupovala zdmi i zamčenými dveřmi, jenom jsme cítili nevraživost, šahala po nás kosými pohledy. K nám domů nemohla, byt byl vydezinfikován a imunní vůči nevyřčené zlobě – povykovaly tu a smály se dvě děti. Taky nám dospělým se volně dýchalo, vždyť jsme unikli nebezpečí, proti němuž nevole zapšklých sousedů byla nepříjemná jak pískot vymiškovaného komára.

Starý zvyk nás však dosud nepustil: ještě jsme se na ulici ohlíželi a bezděčně tipovali, kdo z těch za našimi zády by mohl být pověřen úkolem šlapat nám na paty, naslouchat našim slovům a podávat zprávy o tom, jak žijeme ve Vídni. A když jsem se při takové myšlence přistihl, okřikl jsem se: – Blázne! Co si o sobě myslíš? Vždyť jsi v Rakousku, za Dunajem, ve svobodné zemi! Dali ti tu azyl, natáhli novou elektriku, chrání tě, jsi v bezpečí, zlé se ti už stalo, doma, tady nic nehrozí. A zaradoval jsem se mocně, protože nebe bylo vysoké a modré s bílými mraky, město přívětivé a lidé za mými zády se starali o své starosti.

Už jsme tu měli přátele, byli k nám vlídní a pomáhali nám jako vlastním – strejda Janýr, naše dobrá víla, vítal nás u vlaku, jednal s úřady, byt nám našel, dětem školu a školku zařídil, dobrým slovem nešetřil, vždy ochotný přispěchat ku pomoci; Líbalovi nás nechali bydlet ve svém bytě, než jsme vyklidili naši jeskyňku; Christa a Aage Hansen-Löve z vídeňské univerzity tu byli jako na zavanou; Součkovi nám dali ledničku a renaulta čtyřku, jen tak, prostě nám dali ledničku a auto. Komu se už přihodí cosi takového? – A Milan Ráček mi sehnal práci v kytovně umění, Irena, jeho manželka, nakreslila obálku k torontskému vydání Pana Gabriela.

A pak tu byl kamarád z Ostravy, disident a první oběť pookupačních represí, první vyhnaný z vlasti, Ota Filip. Přijel za námi do Vídne z Mnichova v prvních dnech provizoria, zlatou mantou přijel jako pán, jako téměř kapitalista a pohyboval se v tom západním světě se samozřejmostí znalého, úspěšného muže, byl ostříhaný, opálený, oholený, voněl a na širokém opasku měl kožené pouzdro

s čímsi utajeným, tajemným. Hovořil hlasitě a sebevědomě, vyjadřoval se přezíravě o rakouské šlamperaj:

– To u nás v Německu není takovej bordel jako tady, tam je pořádek. Holt Balkán začíná ve Vídni na Rennwegu, to tvrdil už starej Metternich.

Hleděli jsme na něj s obdivem nevědouce, co a kde je Rennweg, vždyť Vídeň se nám jevila jako spořádané a čisté město, pravda, poněkud rozkopané, zrovna se tu stavěla podzemní dráha, na Příkopech, Graben, byla hluboká jáma přes celou ulici a zrovna tam nás pozval na cosi malého k snědku a na skleničku, do amerického baru Chattanooga, plného zrcadel a zlatého lesku, jako z amerického filmu, prostě Západ! A v tom veskrze západáckém prostředí mi sdělil novinku nejradostnější ze všeho, že totiž pro Pana Gabriela – útlou knížku, kterou jsem vymyslel ve vyšetřovací vazbě, dopsal po propuštění a vydal ve Vaculíkově Petlici – našel německého nakladatele.

„Hlavně, děcka, dejte si bacha, aby vás ty prachy a úspěch nezkažily. Těžko se tomu odolává!“ kladl mně i Jarce naléhavě na srdce.

Už si nevzpomínám, co jsme v tom zlatém baru jedli a pili, bezpochyby to bylo dobré a stylové, vím jenom, že jsem uvěřil tomu, že mě tu čeká úspěch, až Pan Gabriel promluví německy k tolika potencionálním milionům potenciálních čtenářů. Svatosvatě jsem si – a Otovi – slíbil, že z té slávy nezpychnu. A skutečně...

Z jakéhosi zbytečného ostychu jsem se ho tenkrát nezeptal, co uchovává v koženém pouzdře na opasku. A zvědavý jsem byl, zeptat jsem se mohl, vždyť jsme byli s Otou přátelé. Nezeptal jsem se ho ani při dalších příležitostech, jichž se pak naskytlo habaděj, protože jsem zapomněl. Třeba to není důležité. Až teď, když si vybavuji, co bylo před těmi dvěma desítkami let, vidím před očima tmavěhnědé kožené pouzdro po Otově boku, v červnu 1977 ve Vídni na Graben. Řekl bych, že tam mohl mít španělský zavírací nůž s dřevěnou a mosaznou střenkou, tuze elegantní a žádoucí – báječná hračka

pro věčné kluky. To by se k němu hodilo. Ale mohlo tam být cokoliv: profesionální prak koupenny v obchodě se zbraněmi, duhové kuličky, šifrovací tabulka, zaječí pacička proti uhranutí, zlaté nugety, dalekonosné plnicí pero, skalp majora Janečka... Dneska už se ho nezeptám, protože s ním nemluví. A nemluví s ním i přesto, že bych mu měl být zavázán, vždyť mi zařídil vydání dvou knížek v nakladatelství Ullstein. A předtím zprostředkoval vydání Pana Gabriela ve Vaculíkově Petlici. Nemluví s ním a mám k tomu své důvody.

V našem báječném bytě na Große Sperlgasse v 2. okrese jsem měl pokoj jenom pro sebe a v pokoji svůj vlastní stůl, dlouhý a široký, stůl jako rozprostřené prostěradlo. Vymyslel mi ho a pomohl vyrobit Jarda Souček – ten, co mi dal auto a ledničku. Deska z dřevotřísky spočívala na dvou dřevěných kozách a skýtala řadu možností: dala se například nachýlit, vzadu krapet zvednout, pak se na ní dobře kreslilo. Dala se rovněž obložit spoustou papírů, popelníkem, psacím strojem Consul, slovníky, novinami, rozečtenými knihami, tužky všelijaké se na ní povalovaly, gumy, lahvičky s tuší a pera, stávala na ní půllitrová sklenice po dědečkovi s letopočtem 1914 a se dvěma císaři – naším Františkem Josefem II. a s Vilémem z Německa, taky stolní kalendář, abych věděl, co je za den. – Byl to můj první svobodný stůl. Papíry na něm konečně mohly být rozházené, neuklizené, celou dobu se na něm mohly povalovat, atšiči na nich bylo napsáno cokoli, nic jsem nemusel skrývat, svěřovat spolehlivým přátelům, zahrabávat ve sklepě pod uhlí, vozit dědovi do Vlkovic, mohly tam jen tak ležet, i když jsem odešel na celý den do kytovny umění kytovat umění. I Rekonstrukci jsem tam nechával jen tak, kvůli ní mě v Ostravě vyslýchali, a taky rozepsané příspěvky pro Svobodnou Evropu trčely ze stroje. Takový stůl je báječné místo k pobývání.

Taky děti měly v tom bytě svůj pokoj, společný, jenom Jarka – jako vždycky – ostrouhala kolečka. Zato si bydlela, kde se jí zrovna

umanulo: třeba v kuchyni u plotny. Nebo v obývacím pokoji. Nebo v ložnici. Nebo u dětí. Mohla si být třeba u mne; jenže jsem vrčel, rušila. A protože to bylo rušení vesměs příjemné, o to horší.

Velký nápor na hlavičku v těch dobách počátků! Bylo to ovšem po bolševickém zahnívání veskrze pozitivní, po bezúspěšné a beznadějně stagnaci. Ve vodě nezbude než plavat, drali jsme se kupředu. Učili se mluvit a chodit po druhé, cizí zeměkouli, zdejšími mravům a zvyklostem jsme přivykali; nechtěli jsme být na obtíž, chtěli jsme být ku prospěchu, bylo toho spoustu na splácení. Dlužili jsme Rakousku za střechu nad hlavou, vlídné zacházení, za nový domov a za bezpečí, kterého se nám tu dostalo.

Když se mě pan Schindler, mladý úředník v jeansech a kostkované košili, na sociálním úřadu zeptal, zda jsem si už eventuálně našel nějakou práci – a to jsem tam byl pro podporu teprve podruhé –, bylo mi jasné, že víckrát se tam neobjevím, Rakousko už pro nás udělalo dost. – Milan Ráček, státní úředník dolnorakouské vlády (preparátor v Zemském muzeu Dolních Rakous), muž dobrosrdečný, se smyslem pro humor, zavedl mě do kytovny umění. Zrovna tam hledali zkušeného restaurátora porcelánu. Milan vysvětlil mému budoucímu šéfovi Martinu Spielerovi, pražskému rodákovi, že jsem tím pravým mužem, zajisté ze mne bude znamenitý kytovač umění, i když jsem to nikdy nedělal, jen když mi dá příležitost. Takovou odvahu bych sám, bez Ráčka, neposbíral. I stalo se, nazítří jsem nastoupil do boje s rozbitým porcelánem. – Gustav a Gustík Líbalové, otec a syn, pak přemluvili svého šéfa speditéra Waltera Pirnata, aby přijal Jarku, stane se znamenitou posilou jeho firmy v účtárně. A tak jsme rakouskému státu dlouho na krku neviseli.

Teprve tady jsem si pořádně uvědomil, že máme děti. Často se rodívají v nepravou chvíli do divných, nevhodných časů. Ale které časy nejsou divné, které jsou vhodné? Ostatně, děti si nepořizujeme pro sebe, nýbrž pro ně, a kdo z rodičů může vědět, co je pro dítě nejlepší? Když se dnes zeptám Davida, jak vlastně snášel počáteční

vídeňskou bídu – ještě mu nebylo jedenáct –, neví, o čem mluvím. – Jakou bídu? – A má pravdu, vždyť naše generace se narodila za války, a žijem.

V Ostravě jsme vedli divnou existenci – život jednotvárný a přitom plný napětí. Stále ve střehu, chvilka uvolnění by se mohla nevyplatit – nebo jsem si to jen myslel, že by okamžik nepozornosti mohl být nebezpečný –, nebyl jsem v stavu hodit to za hlavu, neustále jsem čekal, co se stane, odkud co přiletí. Dlouho nic, stereotyp všedních dnů, klid a pak najednou... lup ho, výslech, výhrůžky, které nešlo brát na lehkou váhu, vždyť hrozili státní úředníci a ne gangsteři, osoby disponující pravomocemi, mocí. Což neznamenal, že by stav ohrožení opravňoval k mlčení a nečinnosti, že mne zbavil povinnosti podat svědectví o tom, co se tu děje; zájem Státní bezpečnosti mě přece neopravňuje k příkrčenému životu. Začal jsem psát Rekonstrukci, román o vězení. – Zatímco jsem se takhle plahočil, plahočila se moje žena Jarka na svém políčku. Snažili jsme se ta políčka oddělovat, aby na ni tolik nemohli, jenže to dost dobře nešlo. Při tomhle úmorném plahočení vyrůstaly vedle v pokoji dvě děti.

Samozřejmě jsem věděl, že tam jsou, že chodí do školy a do školky a že jsou moje. David byl s námi už dlouho, s Markétou jsme váhali, jako lidé odpovědní čekali na příhodnou chvíli, aby se nenarodila jako David do podnájmu, nýbrž do pořádného bytu, otec aby slušně vydělával a měl jakéstakés postavení a matka aby měla dost času na péči i na výchovu. Princezna aby se narodila v zámku. – Počata byla závozníkem s mizerným platem a s ještě mizernějšími vyhlídkami, mezi dvěma kriminály – po propuštění z vyšetřovací vazby a po soudu, který mi nadělil dvanáct měsíců, před nástupem do výkonu trestu. Aby Jarce nebylo za mé nepřítomnosti smutno, rozhodla o početí. Markéta se narodila těsně před Vánoci, zatímco jsem si seděl ve vězení, a to, co jsem vydělával, strhávali mi na stravu,

postel a odborný dohled. Ačkoli jsem se za mřížemi neflákal, rodina nedostala ani zlámanou grešli.

Myslím, že jsem svoje děti neodbyval, věnoval jsem se jim, vyprávěl a četl pohádky, dokonce jsem pro ně i cosi napsal, idylu vymýšlel v tom šedém světě příkoří; nestěžují si, teď už dospělé, na málo pozornosti a péče v dobách počátků, ale mně jako by to uniklo mezi prsty. Nevnímal jsem je zřejmě tak, jak bych je vnímal v dobách příznivých. Musel jsem se zabývat tíží, která zalehla naši zemi, i na mně spočívala. Jako by mi pleny všudypřítomné, škodlivé moci omotaly mozek a všechny smysly, jako bych tak trochu spal ochromen útlumem, který tížil a zároveň pomáhal přečkávat a nezbláznit se z toho.

Až ve Vídni jsem ty dvě děti pořádně objevil. Přivezli jsme s sebou zamlklého a poněkud váhavého, opatrného Davida a roztomilé, zvědavé, dychtivé děvčátko Markétku, čtyři roky jí byly a uměla už pískat, David ji naučil. Táhli to s námi a nic nám nevyčítali – jenom naší strašnou němčinou trpěli –, pomáhali nám kupředu, radostně si přitom hvízdajíce. – K nim se jednoho dne přidala docela mladá černobílá kočka; přišla, uvelebila se v křesle se zkříženými předními tlapkami a navěky s námi zůstala. Vypadá jako pantáta koukající z okna a jmenuje se Číča. – A to jsme všichni, víc nás už nebude.

I když jednoho dne přijel do Vídne Paralipomenon Zahrádka, můj věrný přítel, druh a průvodce životem, Jarka ho do rodiny nepřijala. Už jsem toho o něm napsal spoustu v jiných sepsáních, ale to podstatné, překvapivé, nečekané bude teprve vyřčeno, až nastane příznivá chvíle. – Vídeň už byla plná krajanů, kteří podepsali Chartu 77 a taky se přijeli zachránit.

Zdeněk Mlynář tu měl problémy se spolunájemníky v domě; krmil na terase havrany, přilétali ve velkých hejnech, křičeli a káleli, komu by se to líbilo... Pavel Landovský už kazil němčinu na prknech posvátného Burgtheatru, Ludvík Kavín s Nikou Brettschneiderovou sbírali kameny na stavbu vlastního divadla, Londýn s Dášou sehnali

pro své chrobočky dvojkočárek, Artur Zdráhal s Marií a dětmi tu byli, doktor Milan Skřont, světový rekordman v chůzi. Aleš a Zuzanka Richterovi s holkama, Svátá Karásek s rodinou tudy prosvištěli do Švýcar, Vašek Šabata s Barborou a Zuzankou do Ameriky, ani jsme si moc nezazpívali, Miloš Fládr tu našel partnery na bridge, Kocour prodával gramofonové desky na Bleším trhu, Ivan Medek se dočkal Heleny, Jarda Krejčí a Honza Leštínský s rodinami zakotvili v Německu a Pavel Kohout na vídeňských Příkopech budoval své sídlo. Když jsem se s ním setkal, dal mi dvě dobré rady: abych začal psát německy, líp se to uplatní, a pak abych si vybral raději menšího než většího nakladatele, ale s dobrou pověstí. V nouzi dá ti radu... A tu mi přišlo, že uvnitř zeměkoule je ještě jedna, mnohem větší, a že my dva – Pavel Kohout a já – žijeme každý na jiné.

Taky Jefim Fištejn tu byl s Věrou, dětmi a kočkou, za pár týdnů se naučil německy a chystal se dobýt Radio Liberty v Mnichově. – Abych nezapomněl na Josefa Hodice, byl to uhlazený pan podplukovník a deratizátor s vyleštěnými nehty na ruku; pilně tu pracoval, estébák před vyzrazením, přátelský až servilní, šedovlasý a důvěryhodný, vždy s kravatou a v saku.

Taky Slavíci se z Prahy přihrnuli – Otakar s Duňou a zůstali nám dodneška.

„To je ten nemožnej chachar Zahrádka,“ zaječela Duňa, když se dověděla o Paralipomenově příjezdu. „Ten mi chtěl kdysi v Ostravě uříznout nos. Takhle mi ho držel a v druhé ruce kudlu, že mi ho uřízne, když nezařvu: Je jaro! To máš pěknýho kamaráda!“

„Nebyl vožralej?“

„To víš, že byl. No a? Co bych já bez nosu!“

Na Eugena Brikciuse bych málem zapomněl, taky se objevil ve Vídni. Tenkrát v Ostravě byla Duňa s ním. Pozval ho Petr Ullmann do našeho divadýlka, aby předvedl akční umění. Jeho happening spočíval v tom, že na jevišti jakýsi zdatný člověk pil jedno pivo za druhým a čurat chodil za scénu. Bylo slyšet zesílené z reproduktorů. Diváci

v hledišti seděli otočení zády ke scéně a dění pozorovali ve střípcích zrcadla. I já jsem tam seděl a zíral, všude smrděla cibule, oloupaná, pokrájená a roztroušená po divadle. A když člověku na jevišti zbývalo vypít poslední, desáté pivo, vstoupil na scénu rozkymáčený Paralipomenon Zahrádka a ten poslední půllitr mu bez ptaní a bez rozpaků vyžahl. Domnívali jsme se, že to bylo nejsprávnější ukončení happeningu; inscenovaná událost se stala událostí živou, spontánní. Brikcius však hořce zaplakal, prý mu Zahrádka zkazil dílo, k buranům do Ostravy už nikdy nepřijede. A k dovršení všeho ještě Duňa se svým nosánkem. – Je jaro! zatípala zděšeně a orgán byl zachráněn.

Tak jsem ho tu měl, Paralipomenona, ve Vídni. Už dlouho jsme spolu nic nespáchali, už jsme si dlouho nevyprávěli o vojně, už dlouho jsme se spolu neopili, už dávno je tomu, co po nás Jarka hodila sklenicí... Prázdnou! – Už je tady, už se budou řezat nosy, už se bude vítat jaro, třeba o Dušičkách. Přijel se všemi pistolkami a revolvery, co jen jich měl, a taky se všemi kudlami, svou sbírku vraždidel by doma nenechal, vždyť první slovo, které z něj, z batolete, vypadlo, bylo nuz. Přijel stylově vlakem, který vyjíždí z Moskvy, a když přistál ve Vídni na Jižním nádraží, seskákali z lokomotivy samopalníci v maskáčích, s černými barety, kteří vlak z jakýchsi důvodů doprovázeli, ale já jsem přesvědčen o tom, že tahle paráda je tu kvůli Paralipomenonovi, aby viděl, jak se žije na Západě, protože on takovéto hračky dokáže ocenit. Jenže než se vybabral z kupé a stanul na peronu s flaškou ostravské dvanáctky v ruce, samopalníci už kdesi zmizeli a po parádě.

Byl jsem rád, že mám ve Vídni kamaráda, s kterým jsem prožil důležité věci: jako kluci jsme spolu chodili do nedělní školy sboru Českobratrské církve evangelické v Opavě a taky za nedělní školu, když v kině Čas dávali v neděli dopoledne americké grotesky s Busterem Keatonem – Frigo na mašině! Pak jsme spolu hráli všelijaká divadýlka, opíjeli se v rozmanitých klubech a hospodách v Opavě a v Ostravě, v jedné redakci jsme spolu dělali jeden časopis, ve

stejnou chvíli nás zatkli pro stejný paragraf, kvůli jeho muzikálu, společně nás soudili i odsoudili, seděli jsme ve stejném kriminále... až nad hlavu jsme toho spolu prožili, dokonce jsem mu jel na svatbu do Českého Krumlova. A teď ho mám tady, ve Vídni. Není to skvělé?

Je to znamenité, mít nablízku člověka, jemuž lze důvěřovat, kterému lze svěřit i ta nejtajnější tajemství, na něž se mohu spolehnout snad víc než na sebe sama. Kdyby mě mučili, pálili ohněm, asi bych nevydržel a vyrazil, připouštím, od dob mamčiných lepanců na mne nikdo ruku nevztáhl, o sobě pochybuju, Paralipomenon Zahrádka by však nevyzradil ani na mučidlech, o tom jsem přesvědčen. Kdyby bylo zapotřebí, s ním bych neváhal koně krást.

A koně se trochu kradli, to je pravda, nebo spíš hrušky... Vždyť jsme nespálili mosty s domovem a nesložili ruce do klína, vždyť jsme neutekli jako kluci od rozbitého okna, a náš účet s režimem byl stále otevřený. Nejúčinnějším prostředkem, jak nahlodávat tu jejich prolhanou konstrukci na ovládání lidí, byly informace – pravda proti lži. A tak jsme domů všelijak pašovali knížky vydávané v českých exilových nakladatelstvích, taky časopisy v češtině: Tigridovo Svědectví, Pelikánovy Listy, Strožův Obrys, časopis Reportér, katolické Studie, trockistické Infomaty, Zpravodaj ze Švýcarska a spoustu dalších, krůpěje vláhy na vyprahlou půdu.

V tomhle byl skvělý Ivo Řezníček, Brňák z Philadelphie. Před lety se oženil s Američankou a legálně za ní vycestoval. Rozvedl se časem, americké občanství mu však zůstalo, mohl tedy za rodiči do Brna. Pokaždé jsme mu nacpali dvě tašky tiskovinami a odnesli je do autobusu, strčili do zavazadlového prostoru a vypařili se. Pak teprve přišel Ivo Řezníček, koupil si jízdenku, na hranicích předvedl československé vízum v americkém pasu, v Brně, už v bezpečí vyzvedl knížky z útrob autobusu a kam je odnést, sám věděl nejlíp.

„Tak cos, hochu, přinesl v pytlíčku?“ zeptal jsem se Paralipomenona, když jsme vypili ostravskou dvanáctku a načali štýrský gösser. Má otázka byla parafrází na jeho rčení, že pokud je pytlík

prázdný, nelze napsat ani řádku, je třeba jej naplnit a plní se cestou životem. Plnil dlouho, už léta letoucí se odhodlával napsat román o životě s názvem Dřevěný pyžamo, jakousi rodinnou ságu, ve které by byl významnou postavou dědeček, ruský legionář, taky strýček pekař, proslavený po celém kraji tuze špatným chlebem, bude tam epizoda o tom, jak o prázdninách v Okříškách zapálili s klukama žito v panácích.

„V pytlíčku by bylo dosti, jen co budu mět stůl, dám se do díla. Bez stolu to – jak víš – nejde.“

Stůl měl brzy, strejda Janýr mu zařídil bydlení ve svém bytě v Lustkandlgasse, v 9. okrese, už tam bydlel Pavel Landovský, bylo to provizorium, ale se vším komfortem. – Nečekal jsem, že se pustí rovnou do románu, ten může ležet v pytlíčku, měl tam ještě jiné věci, hodily by se do vysílání pro Svobodnou Evropu, skvělé vyprávěnky tam byly, zážitky z ostravského Podniku místního hospodářství, dělal tam instalatéra, šikovný byl jak Ferda Mravenec. Kdyby všechny ty historiky napsal tak, jak je vyprávěl, nezmarnil v Podniku místního hospodářství ani minutu.

Na stůl umístil koženou podložku, štůsek papírů s vodoznakem, psací soupravu a plnicí pero PARKER se zlatou špičkou, popelník, zapalovač RONSON, tabák a papírky, jen se pustit do díla. – Slíbil jsem, že to po něm přepíšu na stroji, nerad hledá písmenka, při pohledu na klávesnici se mu dělá zle. – Po ostatním nábytku roztahal ty svoje pistolky a revolvery, kudličky a kudly. Směl si je přivézt, neměl nic vzácného a palné zbraně byly znehodnoceny. Autoři románů o životě bývají začasťe podivíny, obklopují se bizarními předměty, aby si vytvořili tvůrčí prostředí.

„Píše?“ zeptal jsem se jednou v hospodě U Jelínků opatrně Paralipomenonova spolubydlícího Landáka.

„Človče, nejste vy z tý Ostravy nějaký prdlí? Hovno píše, sedí u stolu a brousí nůž. V jednom kuse brousí nůž. Furt jenom brousí.“

A já když lezu do postele, mám takovej divnej pocit, až usnu, že mě podřízne.“

Vybírali jsme spolu z básniček a písňových textů, které si přivezl na všelijakých cancourech, jak to před lety letoucími psal po hospodách, po vlacích a divadelních šatnách a pak doma házel do železné truhly, navybírali jsme toho na sbírku, bude se jmenovat Bláboly, já to přepíšu a přemluvíím Daniela Strože v Mnichově, aby knížku vydal, vždyť jsou to pěkné básničky. – Daniela jsem přemluvil, slíbil, že vydá, ale nevydal. Něco mu do toho vlezlo, nepříznivé okolnosti, jiné, důležitější úkoly, potíže s opilým tiskařem, málo peněz... Vždyť to znáte!

Landáka můj kamarád Paralipomenon Zahrádka nepodřízl, příspěvky pro Svobodnou Evropu nenapsal, ani román o životě s názvem Dřevěný pyžamo. Strejda Janýr mu našel samostatný byt ve 20. okrese, v bloku domů tvořících obdélník s travnatým dvorem uprostřed, kdosi jiný mu sehnal práci u instalatéra Passlera ve 2. okrese, Almu Dudler, boubelatou doktořici se slušně prosperující praxí a dvěma kluky školáky si snad našel sám v 1. okrese a to je – jak známo – docela dobrá adresa.

Proč jsme mu vlastně říkali Paralipomenon, když byl Josef? Nevím to jistě, říkali jsme mu tak odedávna, muselo to vzniknout v nedělní škole, když se probírala Bible, kde jinde? Přijal tu podivnost za vlastní a cítil se v ní dobře. Jméno Josef – i když biblické – připadalo mu profánní, kdekdo byl tenkrát Josef, Paralipomenon však byl jenom on.

Ve Vídni je soukromá škola patřící spolku Komenský. Vyučovacíím jazykem je tam čeština a zrovna sháněli učitele matematiky a fyziky, což je Jarčina aprobace. A zrovna v té době speditér Walter Pirnat zbankrotoval – ale v tomhle má žena prsty neměla, to si zavinil sám –, firma se rozpadla a Jarka byla volná jako pták. Třináct let učitelské praxe, požadované vzdělání i jazyk, to se ve Vídni na chodníku ne-najde. Museli by být blázni, kdyby ji do Komenského školy nevzali. –

Blázni nebyli a nevzali. Nepřijali ji proto, že tam rozhodující slovo měli komunisté – a kdoví jestli nedostávali od soudruhů ze staré vlasti na provoz. Přijat byl učitel z Československa, spolehlivý soudruh. Není to k popukání? Ani ve Vídni se jich člověk nezbaví! Smál jsem se tomu, ale veselo mi nebylo. Protože jsme měli málo peněz.

Peníze jsou důležité, člověk si je vymyslel a teď to bez nich nejde, Máme-li peníze, není třeba se o nich zmiňovat; můžeme pokládat za neslušné mluvit o nich, nevhodné, nepatřičné. Jenže bez peněz v civilizovaném světě se ani důstojně nevyčistíte. Nejde to, nemít peníze. – S penězi je spojen zvláštní fenomén: nikdy jich není dost, ale nakonec člověk vyjde s tím, co má. To nejlepší je stejně zadarmo.

Přiletěla teta Vlasta, Jarčina sestra, z Kanady. Nebylo to obtížné, z Toronta je do Vídně blíž než z Mikulova. Léta jsme ji neviděli; místo venkovské dívčiny teta z Ameriky. Pak přijeli další Jarčini příbuzní z vlasti – rodiče, bratr Luboš a sestra Marta, moji sestřičku Hanku nepustili, ačkoli jsem jí oficiální pozvání s prohlášením, že veškeré náklady spojené s jejím pobytem v cizině budu hradit, posílal znovu a znovu.

„Prý to není v zájmu,“ vzlykala do telefonu.

„V jakém zájmu?“

„Vaše vycestování se neslučuje se zájmy státu,“ citovala z papíru, kterým ostravské oddělení pasů a víz zamítlo její žádost.

Jakýpak zájem má ten podivný stát na mé sestře? Co mu udělala žena havíře Jožky, který od svých patnácti fárá do černé d'ury a kope uhlí, zničil si při tom plotýnky a má problémy s dýcháním. Takové pracovní podmínky mu stát, majitel dolů, majitel všeho, poskytl. Čím se zpronevěřila moje sestra, matka a pořádná ženská, loajální občanka? – Jediné volby nevynechala, chodbu v domě drhne, když na ni přijde řada, v pionýru byla a snad i v ČSM, příspěvky ROH řádně platí, vede spořádaný život, neopíjí se, nekouří v kině, neodhazuje odpadky, nechodí po trávníku, nenaskakuje za jízdy, nedotýká se ani drátů na zem spadlých... Chtěla navštívit bratra v Rakousku, vždyť

je to kousek, v zemi, s níž Československá socialistická republika není ve válečném stavu. Její návštěva se však neslučovala se zájmy státu. Jaké má ten stát zájmy?

Když jsme odjížděli, ptali se nás úředníci na oddělení pasů a víz, zda se zbavíme československého občanství nebo zda si je chceme ponechat. – Ponechat, samozřejmě! Vždyť jsme se tu narodili, vždyť jsme Češi, národy trvají, režimy se mění. Odcházeli jsme, protože nám vadil způsob, jakým komunisté prostřednictvím státu nakládají s občany, režim nám vadil. Gangsteři se zmocnili státu, ovládli společnost, to není normální. Ten stav se přece může změnit a my sem patříme, narodili jsme se tu, je to náš domov, jiný nemáme. Proč bychom měli zahazovat příslušnost ke své obci? Vždyť jenom kousek poodcházíme, připraveni se vrátit, až gangsteři budou za mřížemi.

Československého občanství nás zbavili později, až ve Vídni, z moci úřední. Nejdřív že se máme dostavit na zastupitelský úřad a vzít si s sebou československé pasy, majetek ČSSR. Když jsme odmítli přijít, poslali nám, každému zvlášť, dopis – mně dali originál, Jarce kopii že nás zbavují občanství. Za to, že jsem publikoval svoje názory – nazvali to nepřátelskou činností –, zbavili občanství nejen mne, ale i moji ženu. – Není to k popukání?

Rozhodl o tom jakýsi Bastl, úředník českého ministerstva vnitra. Co je to za stát, když jeho úředník má pravomoc jen tak mírnxydýrnyx rozhodnout o vyobcování, o jednom z nejtěžších trestů, jaké se v lidských dějinách vyskytovaly? – Jistě, v druhé polovině 20. století uprostřed Evropy nemělo naše vyobcování tak fatální důsledky, jako když kmen pravěkých lovců vyhnal provinilého příslušníka do pustiny bez šance přežít, kdy smrt byla milostí. Ale copak je možné trestat z moci úřední?

Toho Bastla jsem v životě neviděl a on neznal mne ani mou ženu. Nezasedal na kamenném stolci pod lipou obklopen vladyky a nás k němu nepřivlekli spoutané hrubými provazci, nekladl otázky a nedal nám možnost se hájit, svědky nevyslechl, nebyl tu žalobce ani obhajoba. Bastl dřepěl ve své kanceláři kdesi v Praze, snad přímo

v kachlíkárně na Letné a na základě kdovíčeho, kdovíčího příkazu nadiktoval soudružce rozhodnutí a to podepsal: JUDr. Oldřich Bastl, vedoucí oddělení. Jako Hospodin Adama s Evou Bastl nás vyhnal z ráje. Není to k popukání?

Z kytovny umění jsem neodešel o své vůli, okolnosti mne odtud vyhnaly. Můj šéf Martin Spieler se dostal do finančních těžkostí, které vyvrcholily jeho zatčením a odsouzením. Podvodným způsobem totiž vylákal z několika bankovních domů mizerné dva miliony šilinků a měl postaráno, tuším, o dva roky státní péče. – Musel jsem na pracovní úřad hlásit se jako nezaměstnaný, což není jenom nepříjemná situace, ale také statut s jistými právy a povinnostmi.

Na pracáku jsem zjistil, že ačkoli jsem pracoval osm hodin denně a dostával za odpracovanou dobu dohodnutý plat, na úřadu mě šéf přihlásil jako půlúvazek. Aby nemusel tolik platit za mé pojištění. Ačkoli mne vyplácel každý pátek dvěma tisícovkami z ručky do ručky, jako nezaměstnaný budu dostávat polovinu toho, co by mi příslušelo, kdyby ten šuft nepodváděl. Každý týden ve čtvrtek jsem se hlásil na úřadu práce, dali mi razítko do knížečky a dvě jízdenky na veřejnou dopravu – domů a na úřad. Když jsem se přívětivých úředníků zeptal, zda by pro mne eventuálně neměli práci, jen pokrčili rameny. Na pracovním úřadě práci nenajdeš.

Člověk je udělaný docela dobře, jde-li do tuhého, dokáže se pohnout; překážky a zábrany zdolává, když musí. Pročítal jsem inzeráty a telefonoval na rozmanitá čísla, jezdil po všelijakých adresách, běhal a sháněl, vyptával se, neboť k panu Schindlerovi na sociál nepudu a nepudu! – Už se k tomu téměř začalo schylovat, děti přece na chleba s nutellou, na tenisky a na skateboard, na žvýkačku mít musí. Co by Markétka nosila cukráři Netolickému?

Když byla nouze nejvyšší, objevil se jak dobrá víla v pohádce strejda Janýr. Così by prý měli ve vystěhovaleckém oddělení uprchlického tábora Traiskirchen. A bylo po starostech, a bylo na žvejkačku,

na cukráře, a bylo na tenisky a na víno a na sukénky i na cigaretky v továrně udělané, s filtrem a v krabičce! Tralala...

V té době došlo k maléru, s nímž se mělo počítat už od začátku, vždyť ani náhodu nelze vyloučit, i ta je součástí jakýchsi zákonitostí. Vypadalo to však spíš na teplej bonz, tak jsme říkali na Borech čerstvému udání. Museli nás mít v té Vídni pěkně profízlované ti naši pečovatelé ze Státní bezpečnosti; tolik Čechů pohromadě, signatáři Charty 77 a mnozí docela aktivní, to přece nelze nechat jen tak bez dozoru. Jeden z nich, Josef Hodic už se vrátil po „splněném úkolu“, už promluvil v Československé televizi o nepřátelích míru a socialismu v zahraničí. O nás.

Nevzpomínám si, a snad jsem to ani tehdy nevěděl, kdo tenkrát nesl ty dvě tašky do brněnského autobusu. A taky bych nerad někomu křivdil, co když došlo k příslovečnému utržení ucha na dlouho nošeném džbánu? Proč by nemohl celníkův pohled spočinout na těch dvou nenápadných taškách čirou náhodou? – Těžko si však vysvětlit, že z toho plného autobusu na hranici vytáhli zrovna Američana Ivoše Řezníčka, ale to už nebyli celníci, nýbrž Pohraniční stráž. Snažili se mu vnutit svůj nápad, že ty dvě tašky patří k němu. Zatloukal, zatloukal, zatloukal, dokázat mu nic nemohli, ani kdyby sňali otisky prstů. Jeho tam nebyly.

Knížky a časopisy se tenkrát ke svým čtenářům nedostaly, ale to patřilo k riziku podnikání. Horší důsledek nehody byl v tom, že se Ivo Řezníček už víckrát domů nepodíval. Ani na mamincin pohřeb mu československé zastupitelské úřady ve Spojených státech vstupní vízum neudělily.

Pomluva je odporná, zákeřná zbraň. Proti pomluvě není obrany, její původce zůstává skrytý. Pomluva oznamuje to, co není, a co není, nelze vyvrátit. Pomluva se nezatěžuje důkazy, ani vlastně moc nevtvrdí, spíš navrhuje, nabízí, počítá s lidskou fantazií a škodolibostí ochotných šířitelů. Pohybuje se ve sférách údajně, možná a prý...

zasévá nedůvěru. Ničí lidské vztahy. Podle škodí a tváří se jakoby nic, ne-li jako přítel. Pomluvu nelze lapit, popadnout za pačesy a pořádně jí zatřást, pomluva vyklouzne, ale nezmizí, smrdí dál, její sliz ulpí na rukou a nikdo už ho nesmyje. Beztrestně vraždí dobrou pověst, ničí člověka. Neboť i po té nejnesmyslnější pomluvě tu zůstává: co kdyby? Není šprochu, aby na něm...

Bylo to zákeřné, podlé, nečekané. Už jsem je pustil z hlavy a myslel si, že je nezajímám, že mají dost jiných zábav. Chyba lávky! Něčím jsem je dráždil: psaním, způsobem života, možná tím, jak vypadám, nebo že vůbec jsem?

Ten policista, který mě vyslychal, byl odborník na Blízký Východ. Řekl mi to sám, s rozpačitým pokrčením ramen. A taky mě utěšil, že v tom nejsem jenom já. Ale kdo je v tom ještě, neprozradil. Ano, bylo to ve Vídni v budově Policejního ředitelství na Schottenringu, byl jsem tam úředně předvolán. Ten člověk, který mi kladl otázky, byl rakouský policejní důstojník. A bylo to velmi nepříjemné, téměř stejně nepříjemné jako doma na Státní bezpečnosti. S tím rozdílem, že tady jsem na jeho otázky odpovídal popravdě, zatímco doma by bylo pošetilé ústa otevřít. Listoval si v mém pasu a tuze ho zaujalo Švýcarské vízum: Kdy jsem tam byl, u koho, s kým jsem se tam sešel, proč, zda jsem ve Švýcarsku získal nějaké peníze, nebo jinde, mimo hranice Rakouska, od koho a jak, ve které švýcarské bance mám konto, kde jsem vydal knížku – ve východním nebo v západním Berlíně? – Seděl jsem proti němu a byl docela malý a tenký jako list papíru mezi knihami. Žádné konto ve Švýcarsku nemám, peníze mi půjčili přátelé do začátků, už jsem je vrátil, a Pan Gabriel vyšel v Berlíně. Samozřejmě západním, Ullstein je západoněmecké nakladatelství. Mně přece v Dederónii nevydají knížku!

„Co po mně chcete?“ zeptal jsem se ho, když povolilo sevření mého vyděšeného nitra. „Víte vůbec, kdo jsem? To jste si ani nevyžádal moje spisy u cizinecké policie?“ Ozval se ze mne člověk uvykající životu na svobodě.

„Promiňte, ale jde jen o takovou rutinní záležitost, také anonymní udání musíme prošetřovat. Prý pracujete pro československou kontrarozvědku.“

A bylo to. Jak jednoduché, kterak geniální! Ani se nemuseli příliš namáhat, aby mi za bezděčné pomoci rakouských kolegů znepříjemnili kousek života. Stačil jeden anonymní dopis.

„Ale já přece nejsem špion,“ ohradil jsem se a věděl, že mluvím zbytečně. Žádný špion přece o sobě neřekne, že je špion. Vždyť je to jasná práce československé Státní bezpečnosti.

„Však se vám nic neděje, jenom pár otázek, zcela formálních, to je všechno.“

Opravdu, nic se mi nedělo, po hodině otázek a odpovědí jsem strčil pas se švýcarským vízem do kapsy a šel domů. Otrávený, jako kdybych spolykal všechnen jed na potkany, uložený dole ve sklepě.

Jednoho dne v pozdním odpoledni zazvonil zvonek dole u domovních dveří a znělo to jako smluvené znamení naší staré party: Ra-ráá-šek! – Ale byl to pošták s druhou skříní Václava Netušila a s dopisem jeho pozůstalé manželky paní Jany Netušilové. Přítel a kolega strojník elektrárenský už to má tedy za sebou, srdce to bylo. – A mně teď ještě zbývá vybrat něco vhodného z jeho literární pozůstalosti uložené ve skříní a dopsat dvě kapitoly o jeho obyčejném životě.

S kolem kolem světa 5

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

A drát nikde. Stačil by docela malý kousek, abych nahradil chybějící článek řetězu jízdniho kola, tuze praktického dopravního prostředku. Co je to za planetu, už pátý rok se po ní plahočím a kolo vedu za řídítká ověšená cestovatelskými potřebami v igelitových taškách jako

nějaký bezdomovec, Číču na sedle a za celou tu dobu jsem nešlápl do pedálů, celý ten čas nenarazil na kousek drátu, kterým bych si aspoň provizorně vyspravil prasklý řetěz. Doma bych ho měl tolik, že by stačil k zadrátování celé Elektrárny Vítězný únor, celou Ostravu, celou naši krásnou vlast bych tím drátem zadrátoval.

Zažil jsem tu mnoho dobrého, ale i horké chvílky, poznal zdejší obyvatele a jejich mravy, zvyky a obyčeje, přírodu – její krásy, odlišnosti, ale také vrtochy; vše pečlivě zaznamenáno, zakresleno a zdokumentováno, stovky tužek vypsány, šedesát tlustých sešitů popsáno, dvanáctery pevné boty prošlapány, tucet veletuctů kapesníku prosmrkán... i po domově se mi někdy zasteskne.

Při takovýchto myšlenkách, jež pilnému a zanícenému cestovateli dvakrát nesluší a nepřisluší, procházel jsem podivnou, nehostinnou krajinou hlemýždích ulit; obrovské a prázdné plži příbytky se povalovaly v růžovém písku, vybilené žhoucími slunci. Vzduch se horkem tetelil jako nad asfaltovou silnicí počátkem srpna v pravé poledne. Nikde ptáčka živáčka ani človíčka holečka, jen písek, valouny a obrovské ulity: bílé, některé barev vybledlých, jiné jásavě svěžích, mnohé pruhované. Stezka, která mě sem přivedla, se už dávno ztratila. Připadal jsem si jako v bludišti, nikde žádný orientační bod, o nějž bych se zachytil pohledem, nikde strom s lišejníkem, podle nějž bych určil sever, na karmínové slunce žádné spolehnutí, jeho vozka se dnes opil a šněruje se svými žlutými valašisky oblohou po nepravidelné klikatici. Naštěstí je tu ještě slunce druhé, rumělkové, jež své místo nemění, podle něj se lze zorientovat docela spolehlivě. Měl jsem namířeno na západ předpokládaje, budu-li se držet stále stejného směru, že dojdou do východního bodu, do míst, kde jsem svou misi započal; takto můj předchůdce a vzor Kryštof Kolumbus dorazil do Indie. Samozřejmě za předpokladu, že i tato planeta má tvar koule. A tím si vůbec nejsem jist.

A tu mi vytanula v mysli pohádka o dvou dětech, které jejich slabošský otec na příkaz macechy, své manželky, zavedl do hlubokého lesa, v němž byla orientace rovněž obtížná. Přesto si čiperné děti

věděly rady: ze stromu, to jest z vyvýšeného místa, spatřil Jeníček světýlko. – Opřel jsem kolo o největší z ulit, požádal Číču o strpení a rámu velocipedu a vinutí ulity prokázal horolezeckou zdatnost. V okamžiku jsem stanul na vrcholu. Těžko teď vyličím své překvapení, když se v místech předpokládaného západu zjevila skupinka borovic, ano, vznosných sosen s kůrou dole temnou, světlající však vzhůru do načervenalé okrové, s haluzemi divoce ve větru gestikulujícími. A teď pozor – jehličí mělo barvu... zelenou! Není to přelud způsobený nesnesitelnou žízní a strádáním, jimž jsme byli s Číču v posledních dnech vystaveni? Ranní rosa, kterou jsme olizovali z ulit, nás ledva udržela při životě. Nebo jsme se snad podivným řízením cesty dostali zpátky na naši matičku Zemi? Do bodu, v němž se obě zeměkoule protínají? Po celou dobu svého pobytu na této krásné, tolik rozmanité a podivné planetě, v mnohém příbuzné s naší, jsem se nesetkal s rostlinou, která by měla zelenou barvu; variant a tónů modří tu bylo nespočet – od něžného blankytu dětských bačkůrek přes ultramarín, kobalt, temnou pařížskou modř, po tóny fialové, ale nikdy ne k zeleným. Tráva, byliny, listí na dřevinách, jehličí, fíkusy v květináčích, živé ploty, hlávkový salát, okurky, hrášek i asparágus, dokonce brčál – všechno tu bylo modré. A teď před sebou vidím v dálce zelené větve borovic!

– Tři prsty vpravo od rumělkového slunce! zavelel jsem hlasitě a zřetelně jako poddůstojník Československé lidové armády, aby i Číča věděla, kudy vede cesta.

Jenže v labyrintu rozměrných hlemýždích budek to nebylo tak jednoduché. Zdolávali jsme překážkovou dráhu, mnohé plži stavby jsme museli obcházet, vychylovat se z určeného směru, a tím jsme ztráceli orientaci. Také vzdálenost jsem odhadl špatně; domníval jsem se, že je to pár kroků, a ony už to byly kilometry. Najednou padl soumrak a borovice zmizely v nedohlednu. Rozbili jsme tábořiště, bloudit temnou nocí bylo by pošetilé, ne-li rovnou zcestné.

Spánek nestál za nic, obracel jsem se na improvizovaném cestovatelském lůžku, jímž mi byl spací pytel se zkaženým zdrhovadlem,

notně opotřebovaný, pohozený v horkém růžovém písku. Při první známce příšeří vstal jsem a zamířil tři prsty doprava od rumělkového slunce, teprv se pýřilo svítáním. Spící Čiču jak límec kolem krku, vedl jsem kolo jistě k cíli.

A když se už i druhé – karmínové – slunce objevilo na žlutnoucí obloze, dostalo se mi vysvětlení, proč jsme k těm zázračným borovicím ne a ne dojít. Byly totiž nadměrně vysoké, narostly do závratné výšky petřínské rozhledny, žižkovského televizního vysílače, s jehličím jako píky středověkých rytířů. A můj odhad počítal se sosnami obvyklými v našich zeměpisných souřadnicích.

Byla to skupinka sedmi obrovitých stromů, vypadaly jako obyčejné borovice, rostoucí u nás v písečných půdách, měly však zřejmě hormonální poruchu. Zde také končila oblast hlemýždích ulit a růžového písku, bez vody a života, jako by od severu byla k jihu tažena výrazná čára rozdělující navzájem krajiny zcela odlišného charakteru. Nejen jehličí mělo zelenou barvu – od borovic spadal terén mírně k západu a tvořil zelenou planinu porostlou převážně kontryhelem, jeho listy měly rozměry stavební parcely pro skromnější rodinný domek, no, možná o něco menší a na každém listu krůpěj rosy zvící fotbalového míče. Taky jiné rostliny se tu vyskytovaly: koniklece a pupavy, kozí brady a pcháče, divoká mrkev a fenykl, řebříček, macešky rolní a sléz, svlačec a rozrazil, rezekvítek i řeřicha a spousta dalších, rozkvetlých i odkvetlých. A všechny ty rostliny jak z obrovy zahrádky: veliké, převeliké. Nad nimi poletovali motýli bělásci i otakárci, taky všelijaké babočky, modrásci, perleťovci, ostruháčci a čertví jak se ta žoužel jmenuje, kdysi jsem je ovládal, jako když bičem mrská... A také motýli převelicí, až z nich šel strach. Mírní však jako beránci. Čiča na mých ramenou se probudila, zívla a rozhlédla se kolem udiveně, jako by nemohla uvěřit vlastním očím. Když se z toho překvapení probírala a všechny podivnosti vzala na vědomí, seskočila na zem a rozběhla se do zeleně.

I já jsem jako v nějakém vytržení, vykloubení, omámení kolo neopřel opatrně o strom, jak to bývá mým zvykem, praštil jsem jím

i se všemi taškami a saky paky a rozběhl se planinou. Žíznivý snažil jsem se napít z krůpějí na listech kontryhelu, ale bylo to obtížné, když jsem přiložil ústa k vodní kouli a nasál, vnitřní pnutí povolilo a rosa mě zalila, tekla mi po košili a do kalhot, bylo to báječné po dnech vyprahlosti a píchavé žízně v ulitové poušti, připadal jsem si jako ve snu, jako ve fatamorgáně, ale nebyla to vidina, přelud, voda byla skutečná, chladila a hladila, hasila žízeň, chutnala po životě.

Jak pomatený pobíhal, poskakoval jsem po zelené planině od jedné krůpěje ke druhé, zmáčený a šťastný nevyslovitelným způsobem. Po příkladu motýlů pustil jsem se do nektaru bílé hluchavky – znáte to z dětství –, jenže tady byly u dna každého kvítku tři plné pusy. Běhal jsem od jedné květiny ke druhé a bylo to opilé, mával jsem rukama jak motýl křídly, jenom k vzletnutí ne a ne dojít. Ale vždyť jako bych letěl, v hlavě se mi vytvořil motýlí let, třepotavý a poněkud vrávoravý, praporek na stěžni, nad bílou plachetkou, motýlí let nad rozkvetlou loukou. Ted'! Vždyť jsem se kousek nadnesl, moje nohy se přestaly dotýkat země, lidi, vždyť já letím! A najednou... Bác!

Byl jsem na zemi, přimáčknutý čímsi k matičce. Zvednout jsem se mohl, ale s potížemi, cosi mě omotávalo. Hmota se sice poddávala tlaku mého těla, ale ne docela: byla to bílá tkanina, řídká jemná textilie navléknutá na kovovém kruhu o průměru necelých dvou metrů. Až po několika dlouhých vteřinách bezmoci jsem si uvědomil, co to je. – Byl jsem polapen v síti. V obrovité síťce na motýly.

– A mám tě, Netušile! zaburácel hrom nade mnou. Kovový kruh se nadzvedl, ale jenom natolik, aby pod něj mohla obrovitá ruka se špínou za nehty, porostlá bezbarvými štětinami, z nichž by se daly cirkulárkou nařezat pevné a pružné tyčky k plotu. Nebylo úniku. A když ruka po mně sáhla, uvědomil jsem si, jak obtížné bude vymanit se z téhle šlamastiky.

Byla to ruka zkušeného lovce motýlů, nepromáčkla mi hrudník ani žádný z údů nepolámala. Pochopil jsem, že všelijaké caplování, pokusy bránit se anebo dokonce utéci byly by pošetilé. Zavřel jsem

oči, uvolnil tělo a odevzdal se osudu. – Osud mě vzápětí šoupl do čiré láhve s širokým hrdlem, na dně byla provlhlá hromada bavlny, z níž se šířil úděsný pach špatně vypálené slivovice.

– Jestli si furt ještě myslíš, Netušile, že mě ti tví kámoši – Karl von Pippa, Zelinka zvaný Evergreen a Křenda zavezli do blázince, tak to se pěkně méliš. Leda bzdinu! Vyškubnul jsem se jim a vyrůstl do takové věšky! – Věráš, co, vére.

Ležel jsem na zádech v krabici od doutníků a mé údy spolu s tělem tvořily písmeno X. Ruce v zápěstí a nohy v nártách byly přilepeny ke dnu krabice lepicí páskou, a to bylo pozitivní. Vždyť místo pásky mohl použít špendlíky. – Nade mnou se skláněl Kvasnička zvaný Fajkař a opravdu, od té doby, co jsme se neviděli, vyrostl, chlapec, obdivuhodně.

– Žádný strom ovšem nevyroste do nebe, řekl jsem pevným hlasem, aniž bych předtím uvažoval, zdali ho to popudí a do jaké míry. Bylo mi špatně, na zvracení, hlava se motala, jako bych se včera opil pivem, vínem, kořalkou a likéry, jako bych to všechno spatlal dohromady, žaludek se obracel v břiše. Ani v takto bezvýchodné situaci jsem však před Kvasničkou zvaným Fajkař nechtěl vypadat jako nějaká sráčka májová.

– Ale mně stačí, jak jsem narostl, Netušile, na tebe jsu velké až moc! Tlemil se křivou hubou a pohrával si s kartonovou krabičkou. – Nekdo zbirá motély, jiné známky, já si dělám zbirku svých dobrých kamarádu. – Fajkař samozřejmě věděl, že vím, co v té krabičce chrastí. Kdyby mě jenom nebylo tak špatně, kdybych se necítil tak slabý... Nadýchal jsem se odporného jedu v láhvi, do níž mě nacpal na zelené louce. Lovci motýlů nádobě s omamnou látkou říkají smrtnička. Poslední slovo má pak ocelový špendlík vedený středem hrudi.

Kvasnička zvaný Fajkař se nade mnou skláněl tak, abych mu viděl do tváře a na ruce. Vzpomněl jsem si přitom na mořeplavce a znamenitého ranhojiče Gullivera, asi měl podobné pocity při svém pobytu mezi obry v Brobdingnagu. Fajkař zvolna otevřel krabičku, vyňal

dlouhý domodra zakalený špendlík, zkoušel jeho pružnost, pohrával si s mými nervy; zapichoval špendlík do dna krabice na doutníky nejdřív u mého levého, pak u pravého ucha, také do rozkroku ten krutás zacílil, ale ku konci své dílo nedotáhl. – To všechno jenom proto, že mě nenáviděl. Bez příčiny, stéblo jsem mu přes cestu nepoložil, při každé příležitosti jsem se pokoušel ukončit nesmyslnou nevraživost, jejíž počátky ležely v dávné historii, zdaleka jsme ještě nebyli na světě. S námi oběma by neměla mít žádnou spojitost. Nenáviděl mě, stejně jako jeho otec nenáviděl mého, jeho dědeček mého dědečka, jeho pradědeček mého pradědečka etc. Byla to nenávist vrozená, předávaná z pokolení na pokolení. Proč? – Co já vím... Snad proto, že Fajkaři už jsou tak udělaní – rozumnějšího mě nic nenapadá – a my Netušilové jsme tu kvůli tomu, aby si měli na kom chladit žáhu.

– Tak bodni už, konečně, blbe, ať to mám z krku! – Jenže tím celá věc neskončí, protože mám dvanáct dětí a on má taky dvanáct dětí a těch jeho dvanáct bude dál iracionálně nenávidět moji dvanáctku a tak dál, furt dokola, jak u blbých.

– To by se ti, zmrde, páčilo! Z krku, zasmál se Kvasnička zvaný Fajkař a víko krabice na doutníky zaklaplo. Ocitl jsem se ve tmě vonící exotickými dálkami. Asi to byly drahé doutníky...

Náměstí mělo tvar lastury, z jaké se zrodila Afrodite, vydlážděno bylo cihlami; také domy, které je lemovaly, byly cihlové, temné, pálené. Na spodním konci stála výstavná budova – zřejmě radnice – s nesmírně vysokou věží; musel jsem zvrátit hlavu, abych dohlédl vrcholu. Na protější straně stála kašna z bílého mramoru jak oáza světla v cihlových temnotách, obalena spoustami neposedných holubů – přilétali a odlétali, pili, tlapkali ve vodě, káleli po sochách a sloupech, cákali kolem dokola, strkali se, hašteřili, vrkali na sebe, pářili se, až peří lítalo, někteří umírali. Také nebe bylo temněhnědé, cihlové, obě slunce zakrývala nízká mračna, visící na dosah ruky. Dosud však neukápla jediná krůpěj. Dusno bylo k zalknutí.

Stál jsem tu, jako bych spadl z nebe nebo z višně, sám samotinký, náměstí vylidněné – snad se tudy nepřehnal válnka? – ani z ulic, které sem ústily, nedoléhal zvuk hovoru, koňská kopyta, lidské kroky, smích, písnička... Jen holubi se nevázaně ráchali v kašně. Rozhrnul jsem je a napil se z penisu potouchlého fauna. Chladilo to a naplňovalo svěžestí. A tu se nad temným náměstím z ponurých mraků ozval burácivý hlas vyrostlého Kvasničky zvaného Fajkař:

– Ted'ka na tebe budu počítet strašidla, až se z teho hruzó posereš, Netušile. Pak tě opláchnu pod vodovodem a vypreparuju Ráčkovó metodó: budeš sedět na prkynku s vyvalenéma skleněnéma vočka-ma, jako živé. Strčím tě v obéváku do kredenca a budu tě vokazovat hostum, to si piš!

Holubi vyplašení burácivým hlasem z výšin radniční věže se zvedli, ale jenom nepatrně, jako mračno mávavých křídel, hebkých tělíček a červených spárků a hned se zas usadili, ale už ne na kašnu, nýbrž na mne, jako bych nebyl tvorem pro ně nebezpečným, jako by věděli, že nemám pušku, že jim neublížím. Obsypali mě jako maková zrnka rohlík, jak mouchy mucholapku. Bylo to protivné, káleli po mně ptačí trus, který dokáže rozleptat historické památky, zatínali červené drápky, oždibovali mě čipernými zobáčky, holoubci něžní, jako bych byl z hrachu.

– Běžte pryč, co na mně máte, leťte si krást do polí, za dobrými lidmi se vydejte, at' vám nasypou, já nic nemám, však vidíte, domlouval jsem jim, těm bestiím, marně. Jen Fajkařův posměch jsem sklídlil, sledoval mě odkudsi z věže. A tu jsem si vzpomněl na slovo, kterým se babička bránívala husám:

– Kšáá! Potvory! zvolal jsem silným hlasem. – Běžte srát Fajkařům na dvorek! – Holoubci vzlétli jak sprinteři při startu, jako když do vrbců střelí, a letěli pryč, pryč odtud, k Fajkařům na dvorek.

– Moc se neraduj, však to byl teprv začátek!

Stál jsem na tom ponurém náměstí jako v aréně a čekal, z které strany co přiletí. A tu jsem zaslechl čvachtání galoší ve sněhové břeč-

ce. A už tu byl, v bílém plášti ledabylye pozapínaném o jednu díрку, nahoře knoflík nadbýval, dole scházel, v ruce třímal porodnické kleště jako tajnou zbraň římských gladiátorů, ve tváři odhodlaný výraz rodinného doktora rozhodnutého zvítězit nad smrtí jednou provždy.

– Ale pane doktore, ten zápas jste přece už dávno vyhrál, vždyť jsem tady, nic mi to mé škrubání nebylo platné, vždyť jsem se narodil, vždyť jsem na světě, tak co ještě? Tak špatné to zas není.

– Tož to mám radost, Vašíku, že to tak bereš, řekl pan doktor Mikula a odhodil zbraň, kleště na cihlovém náměstí zařachtaly ochable, zvuk meče gladiátorova to nebyl. – Tak to bychom si mohli skočit na skleničku!

Udělal jsem pár kroků ve sněhové břečce a přistáli v Bzenecké vinárně, objednali džbáněk červeného svařeného a solené pražené mandle. Jenže ty neměli. Zato pan Frost s harmonikou si k nám přisedl, ale víno nechtěl ani rum, má hubu na griotku. Za tu nám zahrál píseň Milý mi medvedia malúčke dal, já sa s ním zhováram, keď smútok mám... Všichni opilci – a byli tu výhradně opilci – se k němu přidali, takže jsme si s panem doktorem Mikulou ani moc nepopovídali. Píseň dává lidi dohromady, a pokud to není vojenský marš nebo Kdož jsú boží bojovníci... mírní agrese a ladí k smířlivosti.

Ani tohle kolo nemohl Kvasnička zvaný Fajkař, bytši vyrostlý do oblak, pokládat za vítězství.

– Vylez z té hospody, zbabošu, ještě jsme neskončili! houkl výhružně. Kdepak, zdaleka nemám vyhráno! – Ráčkova metoda preparování drobných živočichů je převratným vynálezem vídeňského preparátora Milana Ráčka. Spočívá v tom, že preparovaný živočich – reptilie, pták či savec – je injektován speciálním roztokem zabraňujícím rozkladu živočišné tkáně a způsobujícím její ztuhnutí. Odpadá tu stahování kůže a tradiční preparování chybně nazývané vycpáváním. Živočich při Ráčkově metodě je odborně usmrcen, kadaver natvarován do libovolné, nejlépe přirozené polohy, fixován a injektován Ráčkovým preparačním roztokem. Takto upravený živočich zachovává svou

podobu desítky, ne-li stovky let nezměněnu. A mně, znamenitému cestovateli Věncezslavu Pávovi teď hrozí nebezpečí, že budu ve Fajkařově kredenci strašit či obveselovat jeho vnuky a pravnuky.

Ještě jsme si s panem doktorem Mikulou připili na zdraví a na dlouhý život, poslechl jsem si pana Frosta, zazpíval mi píseň Winter adé, scheiden tut weh... a vrátil se na náměstí.

Obstoupily mě poválečné dámy s vycpanými rameny, s vlnami natlačenými ve vlasech, v hedvábných punčochách a předválečných kloboucích lehce načatých moly, zdobených třešničkami a ptáčaty, opatřených závojičky.

– No, to je ale krásný chlapec, jaké má pěkné lokýnky, spustily starou písničku, – jistě bude i poslušný. Takovým kloučkům Námořníček tuze sluší.

Byly to dámy ze salonu paní Vávrové na Kylešovském kopci, v elegantní čtvrti a Kvasnička zvaný Fajkař je povolal, aby mě ponížily. Aby mě oblékly do Námořníčka, abych vypadal jako debílek s těmi kotvami na límci a s nápisem MILÁČEK na čepičce se stuhou, v kalhotkách nad kolena a bílých podkolénkách, abych se zmenšil ještě víc. Takhle by mě chtěl vidět ve své kredenci vycpaného. A už tu byla i paní Vávrová osobně s Námořníčkem na ramínku, byl bílý jako padlý sníh, tmavomodré lemování, kotvičky se blýskaly, i když bylo pod mrakem – jako psí kulky, nenapadlo mě příhodnější přirovnání.

– Dámy, držte ho! Pevně držte toho chlapce, ať sebou nemrská, ať se vám, dámy, nevyškubne! Musíme ho do Námořníčka narvat živého! volala paní Vávrová už zdálky, řítila se náměstím, ramínko v napřažené pravici, Námořníček plápolal ve větru jak vlajka vítězného krále.

– Zde mne máte, pravil jsem odhodlán a předstoupil před dámy. – Pečte si mne, smažte, vařte, řízky ze mne naklepejte, dělejte si se mnou, co chcete, dámy, nasad'te mi na hlavu třeba červenou karkulku, oblečte růžové kombiné a podvazkový pás, namalujte mi hubu červenou rtěnkou a do vlasů dejte natáčky, obšijte mě celého rolničkami a obujte botky s kachními zobany, telecí uši mi přiďtejte sichrhajckama na mé

člověčí, tady jsem. Nahastrošte mě, jak chcete, opentlete trikolorou, uvnitř zůstane Věncezslav Páv, znamenitý cestovatel! – Dobře jsem promluvil.

– Ale vždyť je to jenom průba, pane Páv, couvala paní Vávrová omluvně; také v jejím postoji byla patrna defenziva. – Vždyť přece nejde o život.

– Máte pravdu, paní Vávrová, sem s ním! pravil jsem srdnatě a chmátnul po Námořníčkovi. Kdepak, sotva jsem blůzu natáhl na ramena, s obtížemi protáhl hlavu otvorem pro hlavu, rukávky nad lokty, čepičku MILÁČEK mi z temene hlavy sebral větrník, kalhotky nemělo cenu zkoušet.

– Pardón, pardón, pane Páv, tady došlo k mýlce, Námořníček byl určen Vašíkovi Netušilovic, ještě jednou pardón, omlouvala se paní Vávrová a s natrženým Námořníčkem pod paží vzdalovala se i s kohortou dam pozpátku a s úklonami do salonu na Kylešovském kopci.

To už se blížila další postava od Kateřinek, zvolna, ledabylým krokem povaleče, který má na většinu věcí času habaděj, čepici posunutou do týla. Ten muž si občas okázale a velkým obloukem uplivil, což v jeho kruzích není neobvyklé nebo zavrženíhodné. A už přecházel most, už se blížil náměstí.

– Je to on, není to on, uvažoval jsem. Lidé se s lety mění a Jožku Trošku jsem neviděl od vojny a to je, panečku, let! Ale měl by to být on, zapadalo to do logiky věcí. Každý máme jakousi soukromou galerii bubáků; neseme si ji životem, občas na nás některý vyjukne a my se ho znovu a znovu lekne, protože se ho stále ještě bojíme. Některý nám sahá do svědomí, jiný vyhrožuje, že to na nás řekne, další trýzní trapností, každý má svoji metodu rozmanité účinnosti. No a Kvasnička zvaný Fajkař objevil kdesi krabici s mými strašidly a teď je na mne vytahuje. Ovšem Jožka Troška, to je slabota, dneska už mě nepochčí.

– Těbůh, Netušile, ucedil koutkem úst, když ke mně dorazil. – Furt jsem si říkal: jseš to ty, nejseš to ty, no a teď vidím – jseš to ty!

– Taky jsem si celou dobu říkal, jestli mě náhodou Jožka Troška nejde pochcat?

– Nepochcal jsem tě na vojně, proč bych tě měl pochcávat dnes. Z toho jsme už přece vyrostli.

– Z toho určitě, ale ze všeckého přece jenom ne. Vím o jedné jabloni, zrovna dozrávají...

– To je nápad, souhlasil.

Bylo jenom pár kroků a nebyla to obyčejná jabloň, nýbrž strom s granátovými jablky. Jožka už neměl na nohou své slavné okuté komišnáky ani vojenské púllitry, měl docela obyčejné tenisky se špatně zavázanými tkaničkami. Vyskočili jsme na spodní větve oba současně a vyhoupli se do koruny. Byla obsypaná krásnými zralými granátovými jablky, žádná nedomrlá pláňata, jedna dlaň pro jedno byla málo.

– Jak se to jí? zeptal se Jožka Troška a tvářil se přitom zklamaně, v Kateřinkách nerostou. – Vybírali jsme rudé granáty z bílých postýlek a cpali se jimi, grenadýna tekla nám po bradách, až jsme celí lepi, ale to nevadilo, v těch plodech byla svěžest a veselí.

Jenže za chvíli se objevil pod stromem chlap s černými vousisky a s holí a začal po nás ječet jakýmsi středomořským jazykem, italsky nebo španělsky či dokonce portugalsky, co já vím, očiskama blýskal a holí nad hlavou točil, a my dva jsme se zachovali jako malí kluci. – Než bychom toho člověka uklidnili nějakou lirou či pesetou, seskočili jsme ze stromu a použili známou, osvědčenou taktiku – každý na jinou stranu. Nemoha se rozdvojit, rozhodl se stíhat Jožku, jako by zrovna on měl být snadnější kořistí.

Odšoural jsem se zpátky do arény a uvažoval přitom, s čím Fajka vyrukuje teď. Podle toho, jak se dosud drží časové posloupnosti, mohl by to být skřet Raviolli nebo Carfiolli, který mi zabránil ve studiích, ten mě strašil hodně dlouho a dodnes nevím, co bych si s tím hnísem počal. Taky mě dodneška straší Richard, kuchař z Dolu Eduard Urx, toho jsem zmlátil do krve a mlátit jsem ho neměl, vždyť stačilo odstrčit, jenom mu říct, ať toho nechá. Určitě by toho nechal. Reagoval

jsem jako nezkušený naivní chlapec zahnaný do úzkých, vždyť jsem se setkal s čímsi neznámým, nepochopitelným, nepřipraven. Bůh mi odpusť mé rabiátství.

Na cihlovém náměstí stály tři ženy. Všechny tři mi připadaly známé, tuze povědomé byly, ale jako bych s těmi granátovými jablky jedl narkotikum, které ovlivňuje vnímání a vyřazuje paměť. Všechny tři se mi tuze líbily, byly mi velice blízké, snad v mém životě sehrály nebo ještě sehrávají významnou roli. Provedl jsem jim něco zlého? Co od nich a od Kvasničky mohu očekávat?

– Totok je teďka zkóška, Netušile. To jsu teda zvědavé, jak obстоjíš!

Co znamenaly tři ženské postavy? Byly to symboly? Krása, moudrost, bohatství? Nebo zastupovaly nějaké vlastnosti, ctnosti či nectnosti? Tady mi chyběl jakýkoli záchytný bod: mám dát přednost blondýně před rusovláskou, brunetě před blondýnou, nebo co mám vlastně dělat? Nablízku nebyla žádná muška zlatá, osvobozená z pavučiny, aby mi pomohla. Nebyly zahaleny v závojích, zubily se, lákaly: mne si vyber, ne ji, mě, mě, měmě, já jsem ta nejlepší. Měl jsem pocit, že tentokrát Kvasnička zvaný Fajkař vyhrál. Nachytl mě na ženský! – Nevěděl jsem ani, co se stane, když se rozhodnu špatně. Tady mi nepomůže síla, moudrost, logická úvaha, uvážené rozhodnutí, tady by mi nepomohli ani Karl von Pippa, Zelinka zvaný Evergreen a Křenda, nic mi tu nepomůže, snad jenom náhoda. – Štěstí, neštěstí, smrt... Bohatství, chudoba, tak akorát... Láska, nenávisť, lhostejnost... Z kapsy jsem vylovil granátové jablko, které jsem si vzal na cestu, a jedné z těch ženských jsem je strčil do ruky:

– Na!

– Ale pro dvanáct děcek jedno, to je málo, Vašíku...

– Však je to jenom pro tebe, Jano, řekl jsem svojí ženě.

Ty dvě zbývající se zašklíbily a nechotně se vrátily zpátky do krabice k mým ostatním strašidlům. – Taky Jana zmizela, musela na železném rendlíčku vařit kaši pro dvanáct hladových holátek.

Sedl jsem si jako holub na okraj bílé kašny, byl to jediný světlý bod na ponuré lastuře náměstí pod ponurou oblohou, a čekal, co si na mne ten přerostlý Fajkař ještě vymyslí. Opláchl jsem si obličej a napil se studené vody z faunova šulínka. Už jsem byl unaven tou blbou hrou, nevhodnou do solidního cestopisu, jenž by se měl zabývat spíš flórou a faunou, klimatickými a hospodářskými poměry, zvyky a obyčejí obyvatel zkoumané, procestovávané lokality, aby obohatil globální vědění a stal se tak přínosem pro celé lidstvo. Místo seriózní badatelské činnosti jsem teď zavlčen do klání s nafouknutým srabem, musím bojovat o holou existenci.

– Už nehraju, Kvasničko, vzdávám to, volal jsem hlasitě, aby mě slyšel v těch svých výšinách. – Prozatím jsem všechno vyhrál, nabízím remízu.

– Srabe! ozvalo se z radniční věže, ale už to neznělo tak burácivě jako předtím. Taky Fajkař už byl zřejmě unaven. Vždyť dostával jednu ránu za druhou. – Ještě mám v kapse trumf, kterým tě přišpendlim jak motéla.

Vyděsil jsem se, bylo mi jasné, že to bude Kulihrášek, tetovaný vrahoun, vypůjčený z vězení. Zadnice se mi sevřela strachem. Nic horšího si na mě nemohl vymyslet, s Kulihráškem přece nepohnu. Budu-li k němu promlouvat třeba zlatými slovy, bude se jenom pitomě usmívat, protože neporozumí jejich významu a nějak se tvářit musí. Hovořit s ním jeho jazykem, na to mě příroda nevybavila dostatečně. Nejsem sice žádné tintítko, cestovatelské trmácení mi svaly řádně utužilo a naučilo mě odolnosti, jenže Kulihráška obdarovala příroda čtyřnásobným množstvím materie. Jediná možnost, jak nad ním zvítězit, je vzít nohy na ramena a spásit se útekem. – Jenže kam?

– Aby tě, Netušile, ani nenapadlo zdrhat! ozval se zas Kvasnička zvaný Fajkař. – Stačí, když takhle šáhnu a zmáčknu tě mezi dvěma prstama. Zelená sračka z tebe poteče!

Nebyl to Kulihrášek, byl to pan Jaryn. Přijel na mém kole s řetězem spraveným, Číču na rameně, také všechny mé cestovatelské propriety

byly na svých místech, v taškách připevněných k řídítkům a k rámu. U bílé kašny zastavil a opřel kolo o nymfu vylévající vodu z amfory. Čiča přeskočila z pana Jaryna čurajícímu faunovi na hlavu, mně, starého bracha, si ani nevšimla, přikrčená hleděla na nekonečný čůrek pod sebou, napjatá, jako by jej hodlala ulovit.

– To je náhodička, pane Netušil! Už dávno jsme se neviděli a teď se potkáváme zrovna tady za podivných okolností, na docela jiném světě. Není to báječné? Mne se jen tak nezabavíte...

– Páv, opravil jsem ho chladně. – Věncezslav Páv! Upřesnil jsem způsobem, jakým se obvykle představuje agent 007.

– Promiňte, pane Netušil, samozřejmě Páv, jinak vám už neřeknu, dokud to nebudeme mít z krku.

A už tu byla cigaretka s filtrem bulharská, a už tu byla soudružka s kávičkou v tlustých hrníčcích, pan Jaryn čaroval jak David Copperfield. A já pošetilec jsem si myslel, že sem, druhou skříní z vnější na vnitřní – mnohem větší – zeměkouli, za mnou nemohou. A teď jsou tu téměř všichni, před nimiž se ukrývám. Přesto jsem si zhluboka oddech, že to není netvor Kulihrášek, před jeho brutálním násilnictvím jsem docela bezbranný. I když jsem věděl, že Kulihrášek je Jarynova druhá tvář, že se tu může zjevit jako ta soudružka s kávičkou nato-tata, přece mi byla řeč se slizkým Jarynem milejší.

– Tak podívejte, pane Páv, s panem Netušilem jsme se vždycky dohodli, i když se trochu cukal, nakonec pochopil, že máme na mysli dobro celé společnosti a tedy i jeho dobro a dobro pro jeho početnou rodinu, vždyť naše složka byla zřízena kvůli tomu, abychom chránili občany před nimi samotnými. Aby si neublížili, třeba bezděčně. Vždyť jednotlivý občan se může stát nepřítelem jiných občanů, tedy společnosti, potažmo státu, aniž o tom ví, aniž tuší, aniž by to měl v úmyslu. Naše složka má letité zkušenosti vlastní i přejaté od vzora nejmilejšího, jak pracovat s vnitřními, skrytými nepřáteli způsobem operativním, analytickým a poté i syntetickým, jak pomoci společnosti, harmonicky se rozvíjícímu organismu, od cizího tělesa. Pan

Netušil si možná ani sám neuvědomuje, kolik odvedl užitečné práce, když nakonec pochopil, když nám poskytoval informace, z jeho pohledu banální, když s námi spolupracoval. A my v tom teď, pane cestovateli, budeme pokračovat. Znovu nastal okamžik dělné práce, teď je řada na vás, pane Věncezslave Páve.

Jak je to odporné, být donašečem, loudit se do přízně oběti nebo už v ní být uhnížděn, třeba od dětství, získat její důvěru, hrabat se jí v myšlenkách, listovat si ve vyřčených slovech a vybírat z jejich kontextu ta, která by mohla posloužit, to jest ublížit, hrabat se v mozkových závitech nic netušícího a tahat odtud nevyslovené myšlenky, evidovat je, vykládat a klást do krkolomných souvislostí, ano i lhát, aby se vlichotil do přízně nadřízeného, do Jarynovy přízně, beztr estně lhát a ubližovat. – Jak je hnusné zneužívat moci, která vyplývá z donašečovy činnosti, moci ubližovat. Beztr estně, z úkrytu, zezadu ukázat prstem: – To je on! Toho! A už po něm jdou, už je označkován, celý aparát silných a dobře placených mužů vybavených neomezenými prostředky a pravomocemi se na něj vrhne, na bezbranného, nic netušícího človíčka a zničí mu život. To je síla, co! Odporná, hnusná, pokroucená moc zmršeného fízla. Ničit a přitom se tvářit jako přítel, jako pomocník v nouzi, jako opora. – Vraždu je možné za některých okolností pochopit a některou snad i odpustit, ale co s tímhle nízkým, hnusným a nebezpečným pokrytectvím?

– Někdo to dělat musí, pane Páv, řekl pan Jaryn. – Řezničina taky není nic povznášejícího, ale co bychom jedli?

– Ale proč já? Proč zrovna já...

– Protože jste vhodný. Hodíte se nám, pane Páv.

– Doma, dobře, chápu, ale tady přece jde o něco jiného, pane Jaryne, tady jde o můj zápas s Kvasničkou zvaným Fajkař, jestli mě přišpendlí nebo nepřišpendlí. Tady jsme přece jinde, mimo dosah vašeho úřadu, vždyť tady jsme na jiné planetě! Podívejte se, dvě slunce, duhovníky, pšely, lovci motýlů, Fabiš... Prosím! Ale vy, pane Jaryne, sem přece nepatříte. Před váma se tu schovávám, před váma, pane Jaryne, sem utíkám.

– Nemáte důvod, pane Páv, se přede mnou schovávat, to je přece, jako byste sám před sebou utíkal, a sobě přece neutečete.

– Jenže když prohraju, napíchne mě Kvasnička zvaný Fajkař pěti špendlíky do krabice od doutníků. Vždyť vy mu sloužíte, vždyť vás na mě poslal on!

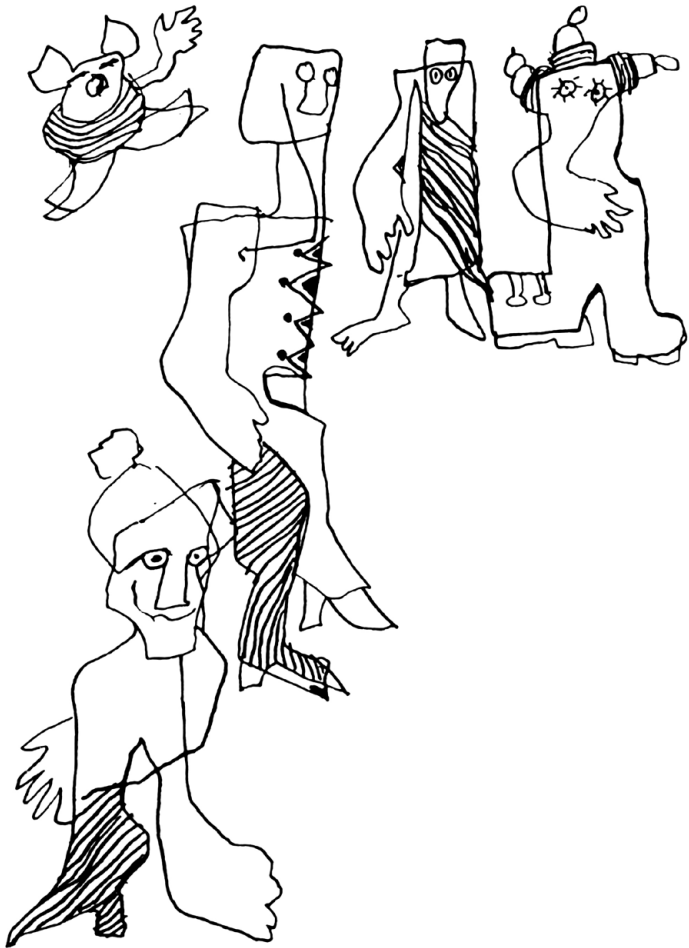
– Žádný strom, pane Páv, nevyroste až do nebe. Ani Kvasnička vulgo Fajkař není na nás dost velký. Tenhle Kvasnička nebo Fajkař totiž bude váš nový úkol. Už nic nemusíte podepisovat, vždyť už jste podepsal, a jak se to dělá, dobře víte, takže uděláte jenom jeden další kompromis. Vždyť z kompromisů sestává celý život. Ostatně, věrný Kulihrášek je mi kdykoli k dispozici a vy přece, pane Netušil, vždyť máte početnou rodinu, která vás potřebuje.

A tak mi nezbylo než přistoupit na Jarynův návrh. Co jsem měl, kurva, dělat, vždyť mám rodinu!

– Tady mě máš, Fajkařu! zařval jsem silným hlasem, když pan Jaryn zmizel. Kolo mi tu nechal, vždyť je moje, a Číču, věrnou společnici, přítelku a ochránkyni také. Ale tvářila se jaksi odměřeně, a když jsem ji chtěl pohladit, ucukla. – Dlouho se nic nedělo, jenom mraky se začaly trhat a mezi nimi prosvítala žlutá obloha. Nejdřív vykouklo rumělkové, nepohyblivé slunce a bílá kašna zružověla; když se mraky prodralo i karmínové slunce, kašna zrudla docela, jako granáty uvnitř granátového jablka. Z radnice se vyplížil chlápek s hlavou mezi rameny; čepici v očích, vyhrnutý límec a byl takhle malinký. Obrátil se ke mne a zatvářil se jako velice smutný bernardýn:

– Tos mě teda pochcal, Netušile, tohle jsem od tebe nečekal.

– Páv, opravil jsem toho Fajkaře. – Jmenuji se Věncezslav Páv.

Kapitola šestá

V pět hodin ráno seděl u stolu v kuchyni, upíjel příšerný nápoj z pomleté kávy zalité horkou vodou, kouřil přitom cigaretu ubalenou z dýmkového tabáku; v kuchyni a v tuto chvíli směl – byl tu sám, vzácné okamžiky –, ostatní ještě spali. Když se dobral dna, hromádky kávového bláta, dlábl v sedlině lžičkou, nabral a zasunul mazlavou a zároveň zrnitou masu do úst, ačkoli věděl, že se to nemá, že je to nezdravé, žaludek trpí; hnojeny vydatně klubou se ze sliznice vředy, bují vesele v takto kultivovaném prostředí. Páchal nepravost, snad aby prodloužil slastnou chvíli samoty u kuchyňského stolu. Ani kouřit by neměl nalačno...

Jako by sem nepatřil. Host, kterého sice pozvali a on se dostavil, ale teď tu je a překáží. Oni si ho nevyšimají, mluví si mezi sebou, smějí se, vtipkují, dohadují se ba i hádají a on se k nim nedokáže připojit. Zdá se, že společnost používá cizího jazyka, kterému on nerozumí. Vyvíjí přitom úpornou snahu se zapojit. Chvillemi se mu to dokonce daří, také on hovoří tím cizím jazykem, povídá cosi, sám neví co – snad aby se zavděčil hostiteli a ostatním hostům, kteří mu jako hosté nepřipadají. Snad jimi ani nejsou, patrně jsou tu všichni doma a jenom on jediný je na návštěvě. Ošemetná situace. Mermomocí se snaží zapadnout do kolektivu, jen proboha nebýt nápadný, netrčet z řady, stát se jedním z nich, alespoň zdánlivě, aby nepoznali, že je jiný, aby nebyl odhalen a postaven na hanbu, aby na něj nezačali ukazovat prsty: Podívejte se, to je on! Je mezi námi a vůbec sem nepatří! – Poposedal na židli a potil se dovnitř, takže navenek – zřejmě – nebylo nic poznat. Horečně přemýšlel o tom, jak se nenápadně vytrazit; až se zvedne, aby si toho nikdo nevyšiml. Jen aby svůj kabát našel bez obtíží v kupě jiných kabátů, aby dveře byly odemčené, jen aby nevrzaly. – Dlouhá léta už se vrtí na židli a neví, jak se zvednout a odejít. – Kam taky?

A děti přicházely jakoby omylem. Není však pochyb o tom, že ti ukřičení tvorečkové byli následky jisté příčiny a svůj podíl nemohl ani nehodlal vyloučit. Byla to příčina příjemná a nezevšedněla ani letitým opakováním. Každý rok jedno, taky dvojčata se opět objevila – Radúz s Mahulenou, matka to tak chtěla. Spolu s prvními dvojčaty, která mu zůstala po zesnulé Květě, s Magdalénou a Apolénou bylo těch dětí dohromady dvanáct, Jiříček poslední. Dvanáct a dost! Jenže to dost nebylo svobodným rozhodnutím. Dál už to nešlo, kapacita vyčerpána.

Dny odplývaly v pravidelném opakování, ale nebyl to závazný řád kalendáře: sedm dnů s klenotem odpočínutí na konci týdne, dvanáct měsíců, čtvero ročních období... Byl to elektrárenský systém služeb ignorující přirozený řád věcí, historickým vývojem utvrzené zvyklosti, střídání dne s nocí; byl to úmorný kolotoč nerespektující potřeby lidského organismu. Den je tu rozdělen na třetiny po osmi hodinách: ráno, odpoledne, noc. Práce rozdělena do devítidenních cyklů: dva dny ráno, dva dny odpoledne, dva dny v noci, tři dny volno, dva dny ráno, dva dny odpoledne, tři dny v noci, dva dny volno, atd., etc. Do důchodu v šedesáti. – A přece se Václavu Netušilovi v Elektrárně Vítězný únor, v chemické úpravně vody docela zamlouvalo.

Byl tam klid; nikoli ticho, jakýsi vnitřní klid daný neměnným řádem. Čerpadla sice lomozila a údržbáři bušili kladivy, syčeli svařovacími aparáty, hulákali po sobě údržbářskými hlasy, voda se honila potrubím, vtíravý klakson někdy naléhavě upozornil na nepřipustné zvýšení předepsaných hodnot, cvrčci domácí (*Acheta domestica*, čeled' *Gryllidae*) cvrčeli ve sklepních prostorách, ale to vůbec nevadilo, všechny ty zvuky byly známé, patřičné a samozřejmé, žádná agrese, ničím nepřekvapovaly, neohrožovaly novostí, konejšily, potvrzovaly, že tady jsme v zóně bezpečí.

Neočekával žádný zvrat; že by se mohlo něco stát, že by mohlo dojít k události: k tragédii nebo k něčemu nezvykle radostnému,

k vyšinutí z řady stejných dnů jak podle pravítka, poznamenaných toliko nesmlouvavým procesem stárnutí. Když dospěl ke čtyřicítce, úzkost mu vyrazila dech; čas prožitý se mu smrskl do chuchvalce, jenž by se vešel do dlaně, a před sebou spatřil tmu. Uvědomil si přímo fyzicky, že jednou zemře, že není struldbrugem z ostrova Luggnaggy s černou skvrnou velikosti anglického šilinku nad levým obočím (venkoncem není oč stát), proces stárnutí že už nastal a nelze jej zastavit. Toto uvědomění ho praštilo mezi oči palicí nezvratnosti; žádná klička, vytáčka, úniková cesta, jiné řešení... Bylo to intimní setkání s časem.

Pak ale přicházely na svět další děti a ubylo zubů, notně zanedbávaných. Václav Netušil se smířil s chátráním organismu, se stárnutím a s nezvratností tohoto biologického procesu. Zapomněl na plynutí času a lidskou smrtelnost, smířil se s daností existence i se stavem společnosti, přivykl a přívětivý pelíšek, v němž by dušička byla v peří, si dokázal vymyslet: rýmované hádanky, sázení stromů, druhou skříň.

Děti jsou prý radost, naděje, budoucnost, požehnání... Snad ano, proč by nebyly, pokračovat se musí, je to snad dokonce přírodní zákon. V těchto kategoriích však Václav Netušil o svých dětech neuvažoval. Bránit dětem v příchodu na svět pokládal za zločin. Přijímal nové děti bez reptu smířen s údělem plodného otce, bral ty dary věcně a přece s radostí, obohacovaly jej a dávaly smysl jeho prosté a poněkud nudné existenci. Miloval je, i když před nimi prchal do všelijakých skrýší – do práce, za stránky nečtených novin, do zasmušilého mlčení. Prchal před nimi, aby si uchránil identitu, aby se v nich nerozplynul. Jeho otcovská láska nespočívala v přívětivých slovech, hlazení po hlavičkách a utírání usoplených nosíků, v bezbřehé laskavosti; jeho láska se vznášela vůkol, naplňovala prostor a halila všechna Netušilátka jistotou, že se jim nemůže nic stát, že je tu síla, která je ochrání ode všeho zlého, a ta síla je spolehlivý a odpovědný otec. Nejsilnější na světě! – Bylo to vzájemné,

také Václavu Netušilovi byla rodina místem jistoty a bezpečí. Čím víc dětí, tím víc má spojenců v pošmourném světě.

Ano, u Netušilů přežíval patriarchát v té nejpřívětivější formě a matka Jana s ním byla smířena; neměla pocit, že by byla o něco ukracována, že by měla bojovat za upíraná práva. Vždyť vlastně ona vybudovala způsob, jak ctít a respektovat hlavu rodiny.

Co by se asi muselo přihodit, aby se linka spojující minulost přes přítomnost s předpokládanou budoucností strojníka elektrárenského Václava Netušila nějak zašmodrchala nebo vychýlila? Vždyť to, co očekával, bylo nic. A tohoto NIC se hodlal dožít v klidu.

Uzavřeli nevyřčenou dohodu, že před ranní směnou Jana do kuchyně nevkróčí, před ranní je kuchyň jeho. S Janou nebyly problémy, svůj úděl plodné matky nesla se samozřejmostí člověka vyvoleného, jemuž se dostalo daru rozdávat život tolika dalším lidem. Za léta soužití se hrany obrousily – každý občas vystrčí cosi ostrého proti nejbližšímu svému – a harmonie, které ti dva docílili, byla příjemná; činila život snesitelným.

Hrnek zapatlaný zbytky kávové sedliny opláchl a nechal v dřezu, taky popelník vysypal a vymyl, sešmajdané papuče vyměnil v před síni za vyblýskané hnědé polobotky, hodil na károvanou košili manšestrové sako, levou nohavici kalhot sepnul chromovanou sponou, aby se nezapletla do řetězu, pohladil Čiču, černobílou, osmadvaceti rukama a ručkama hlazenou kočku (taky za ocas začasté tahanou) a vybaven objemnou aktovkou plnou nezbytností opatrně za sebou zaklapl dveře bytu. Výtahem sjel až do sklepa, z laťkové kóje osvobodil kolo řádně vybavené všemi náležitostmi – brzdy, světlo i zadní stopka funkční, jenom blatník za jízdy řachtá, měl by se dotáhnout šroubek – říká si už tři neděle a vždycky zapomene.

Řachtal si to od Jindřišky po Zborovské na Osvoboditelů, a když míjel koupaliště u Čapkárny, začal si broukat svoji báseň Koupaliště s ohřívanou vodou, snad jedinou svoji báseň, kterou uměl nazpaměť, protože se líbila dětem, pořád chtěly, aby ji povídal:

*Abychom se osvěžili
plovárnu jsme navštívili
Koupaliště s ohřívanou vodou
hýřilo letní pohodou
Voda je tu teplá dosti
vyhřejeme si v ní kosti*

*Samá těla sportovní
nikde žádný duchovní
Opálené ženské mládí
to nás svádí
Naháč přes naháče skáče
máme rádi uzenáče
u vody vytráví
mysleme na zdraví*

*Plavčík jako z čokolády
má tu svoje kamarády
pijí pivo chlazené
přikusují uzené*

*Voda je tu teplá dosti
vyhřejeme si v ní kosti*

*Když se někdo hodlá topit
musí ho plavčík uchopit
Vyloví ho na břeh hodí
tak to na plovárně chodí
Vylije mu vodu ze plic
tenhle plavčík je kluk z Teplic
Utopence zachrání
jen umělé dýchání*

*Nejraději loví dámy
co se koupávají samy*

*Někdy se však plavčík lekne
utopenec se mu smekne
padne ke dnu – jasná věc
a je z něho umrlec*

*Dostaví se potápěči
nenadělají moc řečí
s mrtvolou se nepárají
do rakve ji poskládají*

*Voda je tu teplá dosti
vyhřejeme si v ní kosti
Když jsme se tak osvěžili
oblékneme si košili
košili a kalhoty
spěcháme do rachoty
Máme dneska odpolední
a tak se den skládá ke dni*

Drobná nesrovnalost však byla v tom, že ve skutečnosti měl dneska ranní směnu, odpolední až pozítří. Ale to už se Osvoboditelů proměnila v Hlučínskou, z té zabočil doprava na Koksární, ale k bráně Dolu Vítězný únor nedojel, vzal to hned doleva, kolem hospody Na Rožku, ještě jeden pravý úhel a byl tam, v Elektrárně Vítězný únor. – Cink! udělaly píchačky: 05:55, krásné číslo, to se jen tak nepovede.

Kdoví zda se to, co bude následovat, odehrálo ve skutečnosti nebo jen v představách Václava Netušila. Mnohdy se díváme a nevidíme, jsme svědky událostí, které postrkují historii světa o mílový krok

a vůbec nám to nedochází; jindy zase slyšíme trávu růst a přistání pampeliščina chmýří na rameno nás vyvede z míry. Je vůbec možné něco vyloučit? Copak lze o něčem s klidným svědomím prohlásit: Tohle není možné? Je vůbec nějaká jistota na kouli rotující v prostoru, o němž nevíme, kde začíná a kde končí, začíná-li vůbec a zdali končí... Je člověk nedělitelnou jednotkou určenou jakýmsi hmotnými veličinami, kompaktním fyzikálním tělesem obdařeným jistými vlastnostmi (délkou, šířkou a výškou kupříkladu), přeměňovačem hmoty a energie v bytí, nebo je domem plným lidí – osobosobou, jak ho vidí naše přítelkyně Barbara König? – Z kolika bytostí se skládá Václav Netušil a kolik paralelně žije životů? V kolika světech se pohybuje? Kde se tu vzal, v hale chemické úpravný vody Elektrárny Vítězný únor, v bizarní krajině kolmých filtrů, zprohýbaného potrubí, hlučných čerpadel a plavých cvrčků? Je možné, aby se mezi anexy, katexy a zásobníky s žíravinami, mezi modrými sudy s aktivní hmotou, mezi plechovými skříněmi na špinavé a čisté šatstvo odehrálo cosi podstatného, povznášejícího a drtivého, radost i bolest, substance, z níž je uštrikována existence tvora, který si začal říkat pán tvorstva?

Sotva vstoupil spolu s řachtavým velocipedem dvířky v železných vratech do haly chemické úpravný vody, zamotala se mu hlava. Ale nebyla to prudká bolest, která ho občas zákeřně přepadala, zvláště když pobýval delší dobu v místnosti s dávkovači žíravín k regenerování aktivní hmoty filtrů – sám si tu bolest diagnostikoval jako migrénu a děsil se okamžiku, kdy se zas přizene a vyplní mu celou hlavu. Tentokrát to byl jakýsi dávno zapomenutý pocit, cosi viselo ve vzduchu, veškerý prostor rozlehlé haly vyplnilo neurčitelné fluidum. Jako by ho kůň kopl oběma kopyty zadních nohou mezi oči. Čerstvě okutými kopyty. Veškerou svojí koňskou silou. A přece to nebolelo. Jen se mu sevřel žaludek. Strachem? Předtuchou čehosi neznámého? Zlého? Neuchopitelnou úzkostí... Zvolnil krok, ale zastavit, obrátit se na patě a zbaběle utéci, k tomu se neodhodlal.

Na druhé straně haly – téměř sto metrů od vrat – stál u reaktoru hlouček lidí: Karl von Pippa, Zelinka zvaný Evergreen, Křenda a pak ještě neznámá cizí bytost v nadměrných montérkách, bezpochyby vypůjčených, čerstvě vyfasovaných ze skladu. Ženská! Co – kčertu – pohledává v chemické úpravně vody? Kde se tu – kčertu – vzala? Montérky na ní visí a ona se tváří jakoby nic, jako by sem patřila. Jenže už na první pohled je tu nepatřičná – jak v hale s filtry a potrubím, tak v těch nemožných montérkách; v zapadaném mužském světě, v úboru, který ji degraduje, posouvá kamsi, kam rozhodně nepatří – do beztvaré masy soudružek budujících šťastné příští pro naše děti. – Zřejmě návštěvnice, exkurze z jiného světa, jíž je právě objasňován princip čiření. Ti tři se mohou potřást horlivostí.

Václav Netušil opřel kolo s řachtavým blatníkem o čerpadlo a nepozorován zmizel v mužské šatně. Ve dveřích se potkal s noční směnou, už vymydlenou a v občanském oblečení, po probdělé noci se nemohli dočkat postele; snad ještě jedno pivko na stojáka v hospodě Na Rožku... Během jejich služby se nic zvláštního nestalo. – Když se vystrachal v zavápněných montérkách z šatny, nebylo už v hale ani živáčka. Cvrkot cvrčků ze sklepa sem nedoléhal, čerpadla byla hlasitější.

Na velíně v židli prvního strojníka, v té pohodlnější, v jeho židli seděl směnový chemik Pavel Sulek. Směnový chemik je víc než první strojník a vlastně by tu ani neměl být, měl by sedět v budově podnikového ředitelství a důležitě se tvářit do ležster, nanejvýš jednou za směnu zvednout zadek a projít se chemickou úpravnou vody, zkontrolovat, je-li vše v pořádku. To by však nesměl chybět druhý strojník; starý Šuperka šel do důchodu a nového už dva měsíce marně hledají prostřednictvím inzerátů; nikdo se nepřihlásil. Ačkoli byl Václav Netušil de iure prvním strojníkem, sedával de facto na židli strojníka druhého.

„A ještě k tomu, Vašíku, máme zaškolovat nějakou babu pro Dětmarovice,“ zvěstoval Pavel Sulek otráveně. Zaučovat nového

pracovníka pro někoho jiného, pro elektrárnu, která ještě ani nestojí, to je práce navíc, nezaplacená otrava.

„Aha,“ svitlo Václavovi, „zahlídl jsem ju před chvilkou u reaktoru, ale jenom letmo. Je aspoň pěkná?“

„Ani jsem si nevšiml.“

Co – kčertu – pohledává zrovna tady? S očima jak měkkou tužkou obkreslené koruny (kružítka nepoužívat, mohlo by dojít k neštěstí!), s kulatýma, udivenýma očima barvy lískových oříšků a chlácholivým hlasem vypravěčky pohádek – prý byla učitelkou v mateřské škole, jenže tam málo vydělala a k tomu ještě dostala strach, že mezi dětmi zdětinští. – Jmenuje se Eleonora. Kdo to kdy slyšel, aby se strojník v chemické úpravně vody jmenoval Eleonora!

*Eleonora
vzala si Nora
za manžela
Co je mít Nora
Eleonora
nevěděla...*

Když jel Václav Netušil z práce, zase mu řachtal blatník. A stačilo zajít za starým Švedou do údržby, říct si o šroubek s matkou a on by mu sebral šroubovák z ruky a sám blatník opravil. Protože starý Šveda rád vyhoví. Prostě na to zapomněl – už posté. Kupodivu mu ten protivný a znepokojující zvuk tentokrát nevalil. Vůbec ho nevnímal, na tváři měl nepřítomný úsměv, šlapal do pedálů a broukal si hříčku o Eleonoře, ale copak je to nějaká hádanka s utajeným řešením?

*Řekni jen slovo
Eleonoro*

*objedu svět
Pak ty můj Bože
k Eleonoře
vrátím se zpět...*

Šlapal do pedálů, ale spletl si směr a místo Hlučínskou k Moravské Ostravě hnal se směrem k Petřkovicím, po mostě přes Odru a dál, vzdaloval se dvanáctce svých robátek a milující manželce paní Janě Netušilové, své kuchyni a hádankám, stromkům, které pěstoval a proti vůli úřadů pašoval do země na veřejných prostranstvích, také na svoji druhou skříň zapomněl, na bránu do lepší existence... Vždyť už ji nepotřebuje, vždyť je tu Eleonora s rukávy plandavými, tak je nosí pieroti, pierot v modrácích, Šehrezád v Elektrárně Vítězný únor, dnes, zítra, pozítří – celé tři měsíce bude s ní trávit osm hodin denně, celé dlouhé šichty: tři ranní, dvě odpolední, dvě noční – pak zmarněné dva dny volna – a nanovo: dvě ranní, tři noční... Připadal si jako zblázněná lokomotiva, která vykolejila a teď ujíždí krajinou nazdařbůh, žádný pořádek.

Ani si nevšiml, že se žene ulicemi cizího města, teprve když projel Hlučínem, sjel ze silnice do rozkvetlé louky, zanechával za sebou brázdu ve vysoké trávě, praštil kolem do psárky, srhy a bojínku, blatník naposledy zařachtal a Václav Netušil se rozběhl loukou, ale ne přímočaře, nýbrž poněkud zmateně, jako chlapec se sítkou na motýly vzácné kořisti v patách. Neuspořádané pohyby lovce motýlů v rozkvetlé louce nejsou bezhlavým skotačením, projevem euforie, nýbrž pečlivým sledováním třepotavých pohybů kořisti. Jenže tentokrát to nebyla babočka osiková, Vanessa Antiopa, kýžená koruna klukovské sbírky, a také lovec tentokrát nebyl malý Vašík na prázdninách – pakliže dnes to lovec byl. Tady mu nad hlavou poletuje zcela neznámá modřinka kruhooká lísková – Eleonora electransis a on všecek zmatený zahazuje sítku, odráží se od země a vzlétá třepotavým letem motýla začátečníka v říji.

Copak je možné, aby se táta od dvanácti dětí, spořádaný a odpovědný manžel na první šup zahleděl do holčiny sotva přes dvacet – kdoví proč z té školky odešla, jestli vůbec dobrovolně, jestli ji nevyhnali: kvůli kradení, kvůli drogám, opilství, kvůli nemravnému životu... Měl by se přivázat ke stěžni a ještě si zalít uši voskem, aby ho ten hlásek nesvedl na úskalí. – Hnal se za ní, jako by předtím nic nebylo nebo bylo špatně, jako by teprve teď, po tolika letech dospěl na počátek, jako by bylo možné a žádoucí všechno smazat a začít znovu, zahodit desítky odžitých let, znovuzrozený popadnout štěstí za ruku a odkráčat s ním k obzoru zalitému sluncem.

„Slíbils mi cvrčky,“ řekla důrazně na noční směně, o hodině duchů, když byli na velíně sami a nebylo do čeho píchnout, když směnový chemik Pavel Sulek dlel ve správní budově a nehrozilo, že by se dostavil. Její pobyt v Elektrárně Vítězný únor se už nachyloval a jejich vztah? – Po prvotním pobláznění se Václav Netušil vrátil zpátky na zem a dívku pronásledoval zlehka, zpovzdálčí: moudrý šedovlasý atraktivní dosud muž, úslušný a vždy k dispozici, glosoval se špetkou nahořklé skepse svou životní situací, nešetřil pozornostmi a to se vnímavé Eleonoře líbilo. Imponovaly jí květiny ze záhonu před halou ve sklenici od okurek na pracovním stole – pro koho jiného než pro ni –, hravé veršičky hádanek s průhledným řešením – Eleonora! – Bylo to nové, dosud neprožité – pro oba. Brala ho za ruku, když byli sami, líbala na tvář a někdy letmo na rty, takhle by líbala svého otce, kdyby si to zasloužil. Vyváděla ho z míry, nevěděl si rady s takovou něhou. Cítil, že by se tomu měl bránit, že se řítí kamsi, kde to bude bolet. – Je tohle nevěra? – Ale vždyť s ní nespává, vždyť jí nic neslibuje a ona o něm všechno ví; jak pilná školačka mu naslouchá, a také sama vypráví o svých radostech a trampotách. Ublížují tímhle někomu – Janě nebo dětem? – Je tohle hřích? Ano, cítil se provinile. Na uzdě musí držet svoje vzplanutí. Pevně, aby se nevysemklo.

Vzala ho za ruku uprostřed noci a vedla halou kolem filtrů, po-
dél potrubí za hlasem cvrčků panujících dole ve sklepení, ten tichý
cvrkot přehlušil lomoz čerpadel, lákal k naslouchání.

„Musíme ještě udělat vzorky,“ rozhodl, aby oddálil její rozhodnutí,
s nímž velmi souhlasil, jenže mu sahalo do svědomí, byl rozhodnut
zabránit nejhoršímu. Byl ale rozhodnut dosti pevně? – Proč sem –
k čertu – do jeho oázy klidu a bezpečí, do chemické úpravný vody
tahle dívčina vtrhla a všechno zpřeházela? Vedrala se mu do duše
pěkně srovnané s nespravedlnostmi osudu, smířené se světem,
nepřipravené na takováto překvapení, do hlavy mu vnikla a rázem
je všechno vzhůru nohama.

„Vzorky až potom, teď vzhůru za cvrčky!“ zvrátila pevné roz-
hodnutí prvního strojníka, svého nadřízeného. Nebyl připoután ke
stěžni, a kdyby byl, pouta by zpřetrhal.

„Jsou tuze plaší, třeba je ani nezahlídnem.“

„Nevadí, aspoň to zkusíme. Budeme jim nablízku...“

Šli kolem ciferníků ukazujících tlak vody v potrubí. Tlak krve
v žilách a tepnách těch dvou by změřit nesvedly. Slíbil jí cvrčky
zabydlené ve sklepě, ale teď jej ona vedla, jako by tu byla průvod-
kyně cizinců, za vše odpovědnou organizátorkou. Vedla jej za ruku
a držela ji pevně, aby se nevysmekl a neschoval v té své druhé skříni
(i tohle tajemství jí starý pošetilec vyzvonil). Zvolna sestupovali po
schodech do sklepení, jako by sestupovali k moři v nějakém středo-
mořském letovisku, uši plné cikád, jak do divoké, přímořské noci
páchnoucí vyvrženými chaluhami, vonící solí, tymiánem a trochu
šalvějí – kde se to tu vzalo? – S každým dalším krokem sklepní-
mi prostory cvrkot pošetilých cvrčků sílil, a když došli šerem
úsporného osvětlení až k odlehlé neutralizační jímce s lesknoucí se
vodní hladinou, hmyzí koncert dospěl fortissima a zprostil Václava
Netušila veškeré odpovědnosti.

Modřinka kruhooká lísková, Eleonora electrarensis rozepjala křídla a plápolavým letem jako plamínek odvlála do právě dostavěné Elektrárny Dětmarovice, hladina se za ní zavřela, nebylo už Eleonory v Netušilově životě. Jako na počátku našli jsme jej v kuchyni u stolu nad černým blátem u dna šálku, s ručně balenou cigaretou mezi zažloutlými prsty. V bytě pravidelně oddechovalo dvanáct dětí, z nichž nejméně tři už plnoleté, nejmladší Jiříček s dudlíkem v puse.

Tady je doma, všechny ty výdechy a vdechy jsou projevy života, kterému on dal impuls, jsou to jeho lidé, jeho krev. A žena, která je porodila, stará se o ně přepečlivě a teď čeká, až odejde, aby jej nerušila, dodržuje tuto dohodu jako všechny ostatní dohody, které uzavřeli, to je jeho Jana. Ujala se jej, když na tom byl špatně, snad nejhůř v životě, o ni se může kdykoli opřít a taky to dělá – jeho největší jistota. Co jí to provedl! Je to zrada nebo bezvýznamné klopytnutí v pomnutí smyslů? Co s tím? Vždyť už to skončilo a nikdo se nic nedoví. Vždyť se nic nestalo... Stalo se, stalo, i když se o tom nemluví, když to třeba nikdo ani neví. Vždyť ho ještě bolí tahle Eleonora, vždyť se přihodila a co se stane, nemůže se odestát. Jana určitě nemá tušení, nesmí nic vědět, bolelo by ji to, mlčky by trpěla a zrovna tohle nesmí dopustit. Sám se bolesti vyhnout nemohl, protože odešla a už není. Jinak to ani nemohlo dopadnout, přece by kvůli Eleonoře neodešel od rodiny, přece by si Eleonora neuvázala na krk stárnoucího muže s povinností ke dvanácti fakanům a jedné stárnoucí ženské. Bolelo ho prázdno po Eleonoře, protože byla a už nebude. Ale to je přece jeho věc. Po tom nikomu nic není, to si odbolí sám a dobře tak, nic není zadarmo. Také za koncert cvrčků se musí platit.

Opláchl hrnek, vysypal popelník, sešmajdané papuče vyměnil v předsíni za hnědé polobotky, sako, sponu na levou nohavici, pohladit Číču, nejhlazenější kočku na světě, aktovku, kolo ze sklepa – blatník stále řachtá. Dneska určitě poprosí starého Švedu, aby mu dal šroubek s matičkou, vždyť je to hračka, dvě minuty práce, ani

ne... Šlapal a řachtal si to k elektrárně stejnou cestou jako před třemi měsíci, ale když míjel koupaliště u Čapkárny, nezačal si broukat svoji báseň o koupališti s ohřívanou vodou, v hlavě mu bzučelo: Eleonora vzala si Nora za manžela...

Těsně před koncem směny zazvonil na velíně telefon. Vzal ho Pavel Sulek – stále ještě na židli prvního strojníka, na Netušilově pohodlnější židli, stále ještě nenastoupil druhý strojník, protože ho dosud nenašli.

„Ano, je tady, okamžik, předám,“ řekl směnový chemik a podal sluchátko prvnímu strojníkovi.

„To jsem rád, pane Netušile, že vás aspoň po telefonu slyším, už jsme se dlouho neviděli, ale já jsem na vás nezapomněl, vy na mne jistě taky ne.“

„Promiňte, ale nevím, s kým vlastně...“

„Och, prosím za prominutí. Jaryn, váš starý přítel, přece!“

Václav Netušil položil sluchátko do vidlice, bledý jako stěna odvrátil se do mužské šatny, vstoupil do druhé skříně a zaklapl za sebou dveře. Zevnitř se však zamknout nedaly a Jarynovi netrvalo dlouho, než ho tam našel. Byl přece profesionál! Vytáhl pomačkaného Václava Netušila s krycím jménem Kompromis na světlo a zavlekl ho do hospody Na Rožku. Byl milosrdný, mohl i do své kanceláře na Krajské správě ministerstva vnitra ČSSR nebo dokonce do věznice sousedící s budovou krajského soudu, estébáci tam v nejvyšším patře mají vyšetřovny; i tam ho mohl zavléci. – Objednal dvě piva, i když tu byl autem a Netušil na kole, estébáci mají všechno dovoleno a své spolupracovníky z malérů vytáhnou. To by bylo, aby lidé, kteří se starají o bezpečnost státu, neměli nějaká ta privilegia!

„Ne!“ řekl Václav Netušil odhodlaně. „Copak mi nemůžete dát pokoj, copak to mám na celý život? Co jsem komu udělal?“

„Jen se uklidněte, pane Netušile, a neříkejte ne, vždyť po vás nechcem žádné nemožnosti. A taky nám nejde o nic jiného než jako vždycky – o bezpečnost státu, naší společnosti, taky o bezpečnost

celé vaší početné rodiny. Proto od vás očekávám radost, že s námi můžete spolupracovat.“

„To jste uhodl. Bojím se vás, pane Jaryne, prosím vás pěkně, nechte mě v klidu žít. Vždyť jsem loajální občan, k volbám chodím, příspěvky platím, praporky vyvěšuju, účastním se, já sám, když je třeba, to by snad mohlo stačit. Každý to nedělá, a přesto mají od vás pokoj.“

„Omyl, pane Netušile, ti, co to nedělají, o ty máme zájem, aniž by něco tušili. Vy jste náš, vyvolený. Buďte rád, že náš zájem o vás je takto specifikován. A nebude to zadarmo, taková rodina toho spotřebuje, zvláště když máte ctižádost posílat všechny na studie. I s tím přijímáním na střední a vysoké školy se dá leccos podniknout. Aby vám ta holátka jednou nevyčetla, že jste se nepostaral o rodinu.“

„Aby mi jednou nevyčetli, že měli otce fízla...“

„Notak, notak, nežeňte to hned do krajnosti, nerad používám nejzazších prostředků, mám raději jasnou, chlapeckou dohodu. A pro vás, pane Netušile, máme vždy speciální práci. Vzpomínáte si na svůj první úkol tenkrát ve vazební věznici? Jmenoval se Žák František, nebezpečný člověk, po odpykání trestu emigroval a teď žije kdesi v Arkansasu, moc se mu nedaří, dal se na pití. Byl to příjemný, vzdělaný člověk, že? Tentokrát to bude něco obdobného, naštěstí ne ve vězeňské cele, nýbrž v hale chemické úpravy vody v Elektrárně Vítězný únor. Určitě se nebudete nudit. A bude vaším podřízeným. Chybí vám přece druhý strojník, že? Už brzy se ho dočkáte...“

„Promiňte, pane Jaryne, ale tentokrát dávám výpověď, už s váma opravdu nehraju.“

„Ach, to mě mrzí, ani nevíte, jakou mi působíte bolest. Chudák paní Jana, tohle si od vás nezasloužila. Až se doví, co jste vyváděl s tou půvabnou Eleonorou dole ve sklepě... Nahrávku trochu ruší jakýsi cvrkot, ale slovům a vzdechům je rozumět. Věřte, že vyznívají zcela jednoznačně. I vy jeden proutníku, ve vašem věku... Klobouk dolů. Zajímá nás každý detail a náš styk bude probíhat jako obvyk-

le. Nám, pane Netušile, nemůžete dát výpověď, z našich služeb se nevystupuje, zapište si to už, konečně, za uši! A přestaňte s náma špásovat. Pivo je zapláceno, mějte se hezky, dobrý den.“

Domů šel dnes Václav Netušil pěšky, kolo s uvolněným blatníkem vedl za řídítka, řachtání nevnímal, v hlavě mu vytrvale cvrčely davy blondatých cvrčků domácích.

* * *

Paralipomenon Zahrádka zemřel pár měsíců po převratě, kterému se z jakýchsi důvodů začalo říkat sametová revoluce. A mohl tu být možná dodnes, kdyby byl býval nezačal zase chlastat. Nechápal jsem tenkrát, proč to dělá, když tři roky vydržel na suchu, když věděl, že umře, začne-li s tím nanovo. Ted' už vím proč a je mi z toho nanic. Jako by na světě nebylo dost jiných trápení...

Almut volala z Vídně, že je s ním zle, že se musí podrobit operaci a leda zázrak by ho mohl zachránit. Za pár dnů volala znovu, že se zázrak nekonal. Slinivka břišní je potměšilý orgán, člověk ani neví, že ho má, ale když se ozve, nedá se s ním špásovat. Tohle Paralipomenon věděl líp než já, protože Almut je lékařka a všechno mu o slinivce pověděla. A taky ho nechala vyšetřit u vídeňských specialistů, svých kamarádů. Ti mu pověděli: – Herr Caratka, vyberou si: buď budou ještě chvílku chlastat, nebo se do smrti nenapíjous. V prvním případě umřou hned, v druhém případě mají šanci nějaký ten pátek tu s náma ještě pobývat.

Nelehké rozhodování pro člověka, který po celý život pije kořalku a pivo, kouří silné cigarety nebo šlukuje doutníky a lógr po kávě vyjídá z šálku lžičkou; pro člověka, který blinká lehce, jako když ptáček zpívá, aby mohl pokračovat v pití dál a nanovo. Tyhle atributy byly pro něj tuze důležité, ne-li víc než fungující pohlaví. Pilný čtenář Steinbecka, Hemingwaye a Remarquy je přece nemyslitelný bez sklenky v ruce. K čemu a jaký život s ušmiknutýma

kulkama... – Pistolky a revolvery (jaký je v tom rozdíl?), nože a flinty patřily též ke znakům jeho osobnosti. Bože, co jsem to měl za pošetilého kamaráda! Jenže právě tím, jak byl úplně jiný než já, mi silně imponoval, přitahoval mne svou odlišností, jeho vidění světa bylo zajímavé, klukovštější a doplňovalo můj pohled – tohle Jarka dodnes nechápe –, nuda s ním nebyla ani chvílku, uměl všechno, co já jsem nedokázal. A teď si ve Vídni umře na chlast, o rok mladší než já, ještě mu ani sedmačtyřicet nebylo. Kam tak spěchal?

Pistole a revolvery si přivezl z Ostravy, nefunkční, znehodnocené sběratelské kousky. Úřady mu nedělaly potíže, vždyť se právě zbavovaly pozuby ozbrojeného buřiče. Flintu mu koupila Almut ve Vídni. Byla to dlouhá ruská vintovka se špičatým bodlem, relikvie z první světové války. Z takové stříleli po mém dědečkovi nepřátelé rakousko-uherské monarchie. Visela na zdi mezi regály s knihami, to nebyla atrapa. Almut byla do Paralipomenona po uši zamilovaná a větší radost mu udělat nemohla. Taky po jeho dědečkovi v Rusku stříleli.

Když Almut zavolala z Vídně do Mnichova poprvé a sdělila, v jakém stavu můj přítel je, rozuměl jsem slovům, každému zvlášť i celému sdělení dohromady, ale to, co se nabízelo a bylo nejpravděpodobnější, jsem nebral v úvahu. Uvědomoval jsem si, že Paralipomenon balancuje na hraně, ale možnost, že by přepadl do tmy, připadala mi absurdní. Takoví frajeři přece neumírají ve špitálu pod narkózou, s oholenými fousy a bezmocní! Takoví frajeři přece umírají v botách, s nedokouřenou cigaretou v levém koutku úst.

Po rozvodu s Toničkou (Toničko, nechčeš jablíčko?) se vrátil z Českého Krumlova mezi chachary do Ostravy. Rozvod byl tuze jednoduchý, neměli děti a chtěli se rozvést. Neudržitelnost manželského svazku zdůvodnili nepřekonatelnými rozpory v politickém přesvědčení: Tonička byla dcerou zesnulého příslušníka Státní bezpečnosti a Paralipomenon nenapravitelný odpůrce režimu, propuštěný politický

vězeň – z nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zřízení nejméně dvě osoby pobuřoval a byl za to odsouzen ke dvaceti měsícům nepodmínečně. A navíc, byl recidivistou. Už před lety jej odsoudili k devíti měsícům za výrok: – Kop do režimu, kop do vlády, komunisti jsou kurvy. Trest mu byl amnestován.

V Ostravě jsme se potkali jenom ve dveřích. Už bylo sbaleno a jízdenky pro čtyři osoby v kapse.

„Však já vás v té Vídni najdu,“ slíbil, když jsme se loučili. A netrvalo dlouho, byl ve Vídni taky.

Nějaký čas bydlel v Devátém okrese s Landákem ve vypůjčeném bytě, pak se našlo bydlení samostatné ve Dvacátém, Stromstrasse, v bloku domů, kde bydleli uprchlíci už od časů maďarské revolvy: předsíň, koupelna, záchod a rozlehlý pokoj s kuchyňským koutem, okno do dvora. Dvůr pořádně rozlehlý, travnatý, obdélníkový, jako střelnice pro ostrostřelce.

Rád jsem tam za ním chodil, bylo to chlapské doupě smrdící kouřem z tabáku a bůhví ještě čím, zalezlým mezi listy v knihách; tikaly tam hodiny ručně natahovací. Cvakával jsem si s mechanismy jeho koltáků, klábosili jsme nezávažně a nezávažně o mužských záležitostech, také o té naší zpropadené lásce – literatuře. Tady ve Vídni už jsme si nemuseli pouštět vodu, abychom ztížili odposlech, tady jsme byli svobodní lidé, i když – pravda – chudí, s existencí nevyjasněnou, perspektiva, že bychom se dobrali zajištěné existence, veškerá žádná. Paralipomenon pracoval u instalatéra Passlera ve Druhém okrese, montoval lidem hajzlíky, topení a jiná ušlechtilá zařízení, já jsem zrovna čekal, jak dopadne mé usilování o přijetí do Svobodné Evropy, nebralo to konce.

Paralipomenon mi vyprávěl o tom, jak skvělá bude jeho kniha s názvem Dřevěný pyžamo, až ji napíše. Nejdřív to ale musí dokonale promyslet, než se pustí do práce. Pak to půjde ráz naráz. Už si koupil za hrůzu peněz parádního parkera se zlatou špičkou a blok papírů s vodoznakem; potpěl si na krásné předměty. Copak skvělý

román lze napsat banální propisovací tužkou? Nebo dokonce na psacím stroji! – Nenáviděl psaní na stroji – z knihovnické školy ho kvůli tomuto předmětu vyhodili –, a když potřeboval nutně něco naklepat, našel si holku, která to pro něj udělala, a za odměnu se s ní vyspal. Ve Vídni to ovšem nebylo tak jednoduché jako v Ostravě, pro vídeňská děvčata zdaleka neměl tolik půvabů – němčina sotva dostatečná, co s nimi, když neumějí česky. Stejně jsou kyselé... Blok ležel na stole a vedle něj parker se zlatou špičkou, čekaly, až Paralipomenon Zahradka usedne k práci a začne o strýčkovi pekaři, který se proslavil tím nejmizernějším chlebem v celém okrese.

„Napišu, že pekl tak skvělý chleba, až se za ním sjížděli ze široka daleka.“

„Já bych ho nechal radši babralem, skýtá to víc možností a je to větší sranda,“ navrhoval jsem.

„Ale byl to můj strýček!“

Přesto jsem mu zřejmě nasadil brouka do hlavy a oddálil okamžik, kdy Paralipomenon, který se správně jmenuje Josef, usedne ke stolu a na první straně bloku pod nadpis Dřevěný pyžamo napíše první větu: – Můj strýček Václav Karban byl nejhorším (nebo přece jenom nejlepším?) pekařem široko daleko... – Brouček, brouk, popletená hlava, ztracená hlava! Zřejmě jsem se stal jednou z příčin toho, proč Paralipomenon Zahradka s Dřevěným pyžamem ani nezačal.

Nebylo to v Mnichově jednoduché. Existence však byla zajištěna. Po nejistotách ve Vídni – finanční mizerie v kytovně umění a pak neustálý strach, že přijdu o vachrlatý job tlumočnicka beze smlouvy v uprchlickém táboře – rozhostil se klid slušně placeného místa ve Svobodné Evropě, se zařízeným bytem v elegantní čtvrti. Děti změnilly prostředí i školu bez problémů a Jarka přestala mít potřebu hledat si nějakou práci.

Před lety jsme se v Elektrárně Vítězný únor poskládali na rozhlasový přijímač s krátkovlnným rozsahem, abychom při nočních

směnách mohli poslouchat Svobodnou Evropu, kultovní stanici všech, kdo prahli po informacích. Lovili jsme mezi rušením rušiček a také atmosférickými poruchami, předávali si informace při střídání směn, hltali jsme každé slovo ze zakázaného světa, každou zprávu o tom, jak se žije tam, kam nesmíme: na druhé zeměkouli. Jak jsme toužili aspoň tam nakouknout! – A teď jsem tady, přímo v centru, denně procházím branou ve zdi, která tu byla postavena po nedávném pumovém atentátu na československou redakci, kolem mosazné desky s nápisem RADIO FREE EUROPE / RADIO LIBERTY, po schodech do vestibulu, strážným ukážu identifikační kartu a jsem tam, v útrobách glorifikované, démonizované, milované i proklínané Svobodky. Jsem její součástí... Ani snít o něčem takovém jsem si netroufl.

Začátek srpna 1983, v Bavorsku zrovna začaly prázdniny, u Čínské věže v Anglické zahradě pivosad nádherný, plný lidí; pijou pivo pod kaštany z litrových mázů, jsme přece v hlavním městě piva. Lidé jsou usměvaví a vstřícní, bez předsudků a nevraživosti. Piju to pivo s nimi, ale až po práci, stávám se jedním z nich, součástí radostné směsice léta, kaštanů, piva a člověčiny. Neobávám se, co bude zítra, bude-li kam docházet za obživou, vždyť mám své jisté. Nastoupil jsem v monitoringu: odposlouchávám, natáčím a přepisuju pořady Československého rozhlasu a taky televize, přepis pak slouží jako podklad pro práci pánů redaktorů. Raději bych si tím bulletinem, který monitoring denně vydává, listoval u redaktorského stolu, nežli se sluchátky na uších přepisovat magnetofonový záznam a zároveň poslouchat, co zrovna vysílají, je-li to důležité pro redakci a rozhodovat, co z toho přepíšu. Byly to galeje ducha a kolegové cvoci. Těžko usoudit, zda sem už jako cvoci přišli nebo zda se zvenclí až tady, z úmorné a nervy drásající dřiny.

Redaktorské místo mi sliboval hned na začátku, když jsme do-razili do Vídně, doktor Samuel Belluš, ředitel československého vysílání – sliby chyby –, a pak odešel do penze. Po něm nastoupil

provizorně Josef Schneider, ale ten nebyl v ředitelské funkci potvrzen, přijal mě však aspoň do monitoringu s tím, že až se uvolní redaktorská židle, bude moje. S tím také odešel na zasloužený odpočinek a já jsem šlapal dál pedály ovládající magnetofon – dopředu, dozadu, stát –, poslouchal, natáčel a přepisoval propagandistické kydy obludné komunistické demagogie, lži a polopravdy celých sedm let. Ředitelé, kteří následovali, mi přece nic neslibili a v monitoringu jsem se osvědčil. Až teprve když se v Mnichově objevil Pavel Pecháček – živý, kulatý a usměvavý –, vytáhl mě z té žumpy pokřivených, zneužitých slov a posadil za důstojný, mně náležející redaktorský stůl.

A jelo se! Připadal jsem si jako kluk za školou. Byla to báječná jízda zlatou mazdou na jih. Nikdo mi neřikal: – Jedeš moc rychle! – Však jsem nejel, z té staré rachotiny se toho vytáhnout ani moc nedalo. Jel jsem sám, vyrazil koncem března před úsvitem a měl na to celý týden. Jak dychtivý psík puštěný ze řetězu, předjařím jsem si to hasil vyjetou cestou, vždyť jsme tam nedávno byli. Jako bych ani nebyl otcem jednoho úředně už dospělého a jednoho dospívajícího dítěte, věrným a milujícím manželem s odpovědností za chod základu státu, rozběhl jsem se Evropou do teplých krajin. – Nejdřív po staré známé cestě:

Rosenheim

Innsbruck – krajem středověkých hradů a horských velikánů, po Evropském mostě – platí se tu mýto, Brennerským průsmykem do Itálie, která v těch Alpách není ani trošku italská, až na ty karabiniéry v černých uniformách s červenými lampasy, ti jsou ztělesněním Itálie, jsme v jižních Tyrolích, v Bohem požeňnaném kraji: víno, jedlé kaštiny a jabloňové sady, Alpy po stranách, vlevo Brixen s Havlíčkovým domem a s hotelem Elephant, a pak jen tušené Dolomity, všude samé Tyroly až po Bozen – nebo snad Bolzano?

Trento

Verona – tady už nikdo Itálii nezpochybní

Mantova

Modena

Bologna je křižovatka, odtud obvykle míříváme na Prado a Florencii, do Toskány. Jenže dneska je tomu jinak, dnes jedu sám zlatou mazdou, pánská jízda, dnes mířím k jiným mořím, k Jaderskému, ale na západní pobřeží. To znamená směr Rimini, ale jenom směr, do Rimini ani zanic.

Pesaro

Ancona

Pescara

Térmoli – po dálnici už jenom kousek, pak doleva silničkou zanedbanou, moře je vidět a cítit ve vzduchu, dopravní značky a silniční cedule oprýskané, požvýkané slaným vlhkem; poloostrov se jmenuje Gargano – ostruha na italské botce, městečko Peschici a za ním nad mořem bílé hnízdo Zaiana, v Zaianě můj kamarád Paralipomenon Zahrádka se svým kamarádem Honzou Vojtou, hlídají tu přes zimu majetek pana Pelikana z Vídně – Zaianu.

Byli jsme tu s Jarkou a dětmi o Vánocích a ještě přes Silvestra, o Novém roce jsme se hnali deštěm zpátky do Mnichova, do práce. Strašlivé zimy jsme si tam užili: netěsná jednoduchá okna, škvírami fičel vlhký slaný vítr od moře, zimní moře lezlo za námi pod deku a přes svetry i prádlo na tělo, mizerně zbudované krby místo dovnitř topily ven. Zdá se, že Italové nabití sluncem z léta přečkávají svoji krátkou zimu jako ještěrky ve stavu strnulosti při zpomalení tělesných funkcí přikrčení někde v koutku a omotání šálami, zapnutí na úsporný plamen jako hadi ve skulině, a teprve s prvními jarními paprsky se pouštějí do skutečného života, aby měl velký Federico o čem točit filmy. – Nikdy v životě a nikde na světě mi nebylo tak zima jako tenkrát o Vánocích ve slunné Itálii.

Ale teď už je naštěstí březen, slunce naplno, obloha s drobnými pouze mráčky a krajem se potulují vandráci, hledají divoký chřest,

zrovna raší, zelené otýpky nabízejí u silnice autům, jedu zvolna a dívám se na to a nevím ještě, že je to: asparagus.

Byli jako dva trosečníci uvízlí v moři cizího jazyka, cizích lidí a cizích mravů, hlídali tu cizí majetek před zloději (neuhlídali, nakonec je stejně vykradli) vydáni si vzájemně napospas, neměli kam utéci.

Zaiana je bílé stavení na skále, původně rybářská chatrč o jedné místnosti, k níž pan Pelikan z Vídně po příkladu vlašovek s postupem času nalepoval kolem skály další místnosti – celkem dvanáct – pospojované systémem venkovních ochozů a teras, taky záchod a koupelnu vybudoval až kdesi dole po schodech, v každém pokojíku zfušovaný krb, celek malebný, pro léto jako stvořený, bez elektřiny, pro vodu daleko, plyn v bombách nutno přivléci kozí stezkou na hřbetě, na svém vlastním. Pod skalou, po krkolomných schodech radostné překvapení – pláž jako namalovaná malířem neřestně kýčovitých pohlednic. Neskutečně krásné místo: ze tří stran moře, na západě piniový les. Pinie zrovna kvetou, žlutý pyl pokrývá skály, pěšinu i moře, auta jsou zasněžena žlutě, větřík od moře už nezebe a slunce dělá, co může, sezóna dosud nezačala, autokempink St. Nicola a k němu náležející komerční pláže bez lidí, ráj, Adam s Evou bůhví kde...

Ti dva hlídači – básník a malíř – jsou tu od podzimka, téměř půl roku hlídají Zaianu a hledají sami sebe. Honza maluje olivovníky a pole, bílé zdi a bílé skály, moře a pinie, Zaianu a Peschici, kouzelníka s kartami a bílým holubem, chleba a víno. Víno také pije – bílé je tu sytě žluté a červené černé, obě chuti poněkud tupé, matné, těžké, ale ne sladké – naštěstí! Neuvěřitelně levné. Paralipomenon má s sebou svého parkera se zlatou špičkou a několik kroužkových bloků. Nepije. Kdyby se napil, zas by do toho spadl. A kdyby do toho zase spadl, umřel by na slinivku. Ví to tuze dobře. Zlobí ho, že si Honza pije, co hrdlo ráčí, jako by žádnou slinivku neměl. A já se k němu přidávám, vždyť jsem na dovolené, utržený ze řetězu, s klukama na Zaianě, týden nic nemusím, o slinivce nic nevím, jako bych ji neměl.

Týden se potloukat krajem garganským, brodit se žlutým prachem z pinií, hladit kmeny prastarých olivovníků, krást pomeranče v liduprázdných prastarých zahradách a taky plody opuncí, na pustých plážích překračovat naplavené krámy: vybělené dříví, plastické láhve a barely, potrhané sítě s plováky, kusy polystyrenu, páchnoucí chaluhy a chcíplé medúzy, hroudy dehtu obalené pískem, lastury, plechovky a mořskou pěnu, svinstvo převážně po člověku. Moře je dosud chladné, ale občas do něj vchupnu, je to příjemné a slunce pak tu chvíli chladu bohatě vynahradí.

„Jak jseš daleko s Dřevěným pyžamem?“ zeptal jsem se opatrně Paralipomenona. Půlrok jen tak pro sebe jsem mu docela záviděl. Šest měsíců bez odpovědnosti ke světu, jenom k Zaianě, sám se svou hlavou, parkerem a několika bloky papíru, kdy mně se cosi takového poštěstí...

„Myslíš, že tady se dá psát!“ zavrčel podrážděně. Šlápl jsem mu totiž, obut v Troškových okutých komišňákách, na kuří oko vší silou a hezky z výšky. Ačkoli se tu už bezmála půl roku hledá, řekl bych, že se ještě nenašel. – Ale vždyť to byl zrovna on, Paralipomenon Zahradka, jako bych ho slyšel, když moudře promlouval k Robertkovi, který odlétal do Austrálie: – Sobě, vole, neutečeš. Až přiletíš do Sydney nebo Melbourne a ještě na letišti se půjdeš vychcat, až si budeš umejvat ruce a zahlídneš se v zrcadle, koho uvidíš? Robertka, samozřejmě! Toho samýho, se kterým ses loučil v Praze a teďka se loučíš ve Vídni. – Znělo to velice rozumně. Takže co – kčertu – pohledává ten Paralipomenon na Zaianě?

Už je tady dost dlouho, už tu vypálil vlastní močí v trávě kolo jak od vozu. Pokaždé nad ránem vyleze ze dveří a stihne udělat těch pár kroků, každou noc stejný počet – záchod je dole po schodech, z ruky. Kruhové znamení člověčiny. Už mu straší ve věži, toulavou kočku učí létat. Hladová italská kočka mourovatá, volají na ni Číčo, chodí sem paběrkovat, vděčně přede a otírá se o nohy každému, suchým chlebem nepohrdne, zvyklá na leccos.

„Chceš to vidět?“ doráží Paralipomenon, jako bych dával najevo, že mu nevěřím. Ale není to otázka, popadne Číču za ocas, roztočí ji nad hlavou jako atlet kladivář své náčiní, několik otoček a mrsk Číčou z terasy do křoví. „Uvidíš, že se ta mrcha vrátí. Určitě se jí to líbí, sama by se nevznesla.“

„Je mi z tebe nanic, blbečku!“

„Nejseš tady, náhodou, na dovolené? Zkus si to půl roku naostro a pak moralizuj, chytrolíne!“

„Honza taky zblbnul?“

„Ten pije a maluje...“

Ano, Honza taky vypálil svůj kruh do trávy a je docela možné, že taky učí kočku létat. Kdoví co by půlrok ponorky na Zaianě provedl s mojí hlavičkou.

Když jsem vařil bramboračku ve třech nádobách – brambory zvlášť, jak se to patří, a houby se mají dusit s kmínem na másle –, vyjel si na mě Paralipomenon, že moc machruju a že jsem měl raději zůstat v Mnichově u Jarky a dětí, i s tou svojí zlatou mazdou z druhé ruky. – A tak jsme se s Honzou napili žlutého vína – člověk se časem vpije – a vydali se olivovými háji na grappu do hospody, které se tu říká tratoria nebo prostě bar, a nechali toho cvoka panovat nad Zaianou, mořem a okolím. Nebyla s ním kloudná řeč. – Domů jsem se vrátil o den dřív, než jsem měl v plánu, než jsem musel.

Netušil jsem, že nic může být rozmanité, že může mít rozdílnou intenzitu, velikost i dobu trvání. Prázdnou po otci se podobá prázdnou po matce; ačkoli odešli už dávno, stále s nimi vedu rozpravu, jimi poměřuji své postoje a činy, do jejich rukou skládám účty, protože nezemřeli docela, protože ve mně pokračují, jsem jejich součástí, článkem v řetězci od Adama a Evy k Poslednímu soudu... Prázdnou po příteli však bylo jiné. Byl jsem jím zaskočen. Tady neplatí neoddiskutovatelná danost rodové posloupnosti – předky ani potomky si přece nevybíráme, přítel však je produktem volby. Nepočítal

jsem s tím, že zemře, vždyť byl mladší než já a znali jsme se od dětství. V dospělosti se noví přátelé hledají svízelně, přestože se člověk seznamuje s dalšími a dalšími lidmi a má spoustu všelijakých známých. Přítel však – jemuž nakonec odpustíte i to, že učil kočku létat –, ten musí trvat už od dětství. Nic po Paralipomenonovi, který se vlastně jmenuje Josef, bylo definitivní, žádná kontinuita, nikým se nedalo nahradit. Ani si nejsem zcela jist, zda se s ním ještě někdy setkám.

Jarka ho neměla zrovna v lásce. Hned na začátku si nekápli do noty. Jenže když se stala mou součástí, musela se smířit se skutečností, že mám kamaráda, který tu byl před ní, a že ho kvůli její iracionální averzi nezařadím. Napětí mezi nimi však zůstalo na pořád. Cítil jsem je, vadilo mi, nevěděl jsem si s ním rady. Nešlo tu přece o bud' anebo. Copak nemůže mít chlap kamaráda, se kterým občas zajde na pivo, s nímž klábosí o vojně a jiných mužských záležitostech nebo hraje třeba divadlo... Kdo mohl tušit, že nás za to zavrou? Vztah k manželce a vztah k příteli, to se přece nevyklučuje! Jarka to věděla, a proto mi Paralipomenona nebrala, vzít bych si ho stejně nedal, ale vystát ho nemohla. Jako by mě na toulkách s Paralipomenonem pro ni ubývalo, jako bych se jí s ním ztrácel. Nechtěl jsem svojí ženě ubližovat, ale tohle mi připadalo pošetilé, pokládal jsem to za neodůvodněný rozmar. Každý má přece právo na svoje hájemství, kam nepustí ani nejbližšího. Citelné napětí trvalo několik let, než Jarka pochopila, že Paralipomenonova existence neohrožuje naše manželství ani její identitu, protože je dostatečně silná, obrněná vůči jeho někdy záludným špílčům, že je silnější než on. Také Paralipomenon pochopil, že manželka stojí výš než sebelepší kamarád. Napětí citelné se proměnilo v ukrývané. Do Vídně za Paralipomenonem jsem si občas zajel sám, bez Jarky.

Na zaprášeném spisovatelském pracovním stole tu ležel parker se zlatou špičkou, používaný výhradně k psaní literatury, na složenky

a vzkazy stačí propisovací tužka, a blok papírů s vodoznakem – noblesní rekvizity noblesního tvůrce. Když jsem posunul blok stranou, na stolní desce se po něm objevil čistý, lesklý, nezaprášený obdélník. Kolik měsíců nebylo tu ničím hnuto? Vrátil jsem blok zpátky a při další návštěvě (po roce?) test spisovatelovy píle zopakoval se stejným výsledkem. Ani článek do rádia, mizerné dvě stránky spílání komunistům jsem z něj nevyrazil.

K večeři byl skvělý guláš z hovězí klišky, jak má být. Poněkud nestylově jsem k němu zvolil veltlínské zelené, lehké a tuze příjemné víno, které je ve Vídni doma, a když je, ani guláš z klišky mě nepřemluví na pivo. Ani Paralipomenon si pivo nedal, sáhl po kořalce – chivas regal, je snad něco vznešenějšího? O slinivce tenkrát ještě nic nevěděl a skotská se hodí ke všemu. Moc dobře jsme se měli toho večera, jenže kořalka, byť ušlechtilá, je rychlejší než víno.

„Něco ti předvedu,“ oznámil a sáhl po vintovce na zdi. Zarachotil závěrem a nabil pušku dlouhým mosazným nábojem se špičatou střelou. Cvičná munice to nebyla.

Připomnělo mi to jednu zapeklitou situaci z vojny. Dřepěli jsme kdesi na Sokolovsku v krajině, tři vojáci ve zbroji, s vysílačkou a naším úkolem bylo každé dvě hodiny navazovat spojení s velitelskou stanicí; z jakýchsi vojenských důvodů se tomu říkalo polygon. Bylo nám zima, ale měli jsme rum v polní láhvi. Ne, nebyl to rum fasovaný, v socialistické armádě vojákům alkohol nedávají, byl to rum načerno pořízený, zakázaný, v socialistické armádě se nechlastá. Přesto však hřál a opíjel. Pít rum potmě z polní láhve svádí povahy chamtivé k hříchu obžerství na úkor kamarádů. Chtivý vojín Hejný se ožral první a těsně před půlnocí začal zpívat píseň Já jsem malý mysliveček, svou osobní hymnu, neboť v civilu chodil střílet do zvířat. Další použití láhve mu bylo odepřeno a rozhodnuto, že bude vyvenčen, aby přišel na jiné myšlenky, aby nebyl průser. Venčitelem jsem byl určen já. Jeden voják na obsluhu radiostanice stačí.

Kráčel jsem s Hejným krajinou a naslouchal opilému žvanění o jeho skvělých střeleckých výkonech, o padlých jelenech a srncích, kancích a bažantech, až jsme došli do spící vesnice, nevzhledné a zanedbané obce dosídlené po vyhnaných Němcích línými a nedbalými lidmi. Omítky oprýskané, ploty vyvrácené, zborcené krovy, na sloupě jedna jediná žárovka veřejného osvětlení slabě pípala do kraje, že tu žijí lidé.

„Teďka ti to předvedu,“ řekl a sundal z ramene samopal, kterému jsme tenkrát říkali vzor 47, ale byl to kalašnikov, první rok ve výzbroji československé armády. S jistými potížemi vystrachal z kapsičky kalhot náboj, ušetřený při posledních ostrých střelbách. Zakázaný náboj. Nabil zbraň a chystal se zalíciť.

„Počkej, teď ještě není vhodná chvíle,“ špitl jsem tajuplně a to ho zarazilo.

Kde se v člověku bere potřeba vystřelit, touha zasáhnout cíl, bezpochyby civilizací překrytá původní touha zabít. Vrah dřímá v člověku a čeká na svou chvíli. Teď ještě není zralá, tak aspoň vystřelit – bum! I to by však byl průser, mimořádná událost, vyšetřování, nepříjemnosti, možná i basa. Jenže jak přesvědčit opilého vojáka uprostřed spící vesnice, aby nevystřelil. Taky jsem nebyl zcela střízlivý, došlo mi však, že mu v tom musím zabránit. Jenže násilím, to jsem neměl šanci, on měl nabitý samopal, ne já; a kromě toho byl o hlavu větší a mnohem silnější. – Nakonec se mi přeci jen podařilo toho vojína Hejného přemluvit, aby do žárovky veřejného osvětlení nestřílel, vždyť to není důstojný cíl, aby si kulku nechal na něco užitečného, na zítřek, neboť teprve zítřek je jako stvořený k výstřelu. Podal jsem té noci výkon hodný renomovaného psychoterapeuta.

Paralipomenon ve Vídni s nabitou vintovkou z první světové války přistoupil k oknu do dvora, otevřel je a řekl:

„Uvidíš, jakou to dá šlehu!“

„Snad nechceš vystřelit?“ U vína mi bylo dobře, netoužil jsem po vzrušení.

„Nebude to poprvé! Zpočátku jsem střílel do vzduchu, ale pak mi došlo, že kulka stejně musí někam spadnout a to by mohlo způsobit malér. Ted'ka střílím dolů. Zaryje se do hlíny a nic se nemůže stát.“

„Moc dobře vymyšlený, ale nechtěl bys to nechat na jindy? Třeba na zítřek...“

„Kdepak, ted' je pravá chvíle na střílení. Zítra už tu nebudeš a já ti chcu udělat radost.“

„Tak vyndej patronu a pověs tu báječnou vintovku na zed'. Větší radost mi udělat nemůžeš.“

„Jenže to bych pak neudělal radost sobě. Chci udělat radost oběma.“

„Nebojíš se, že na tebe pošlou policajty?“

„Člověk se nejvíc bojí vlastního strachu,“ pronesl moudře. „Ted' všichni chrápou, prásknu, zavřu okno a bude. Těch oken je tisíc. Jak se pozná, že jsem to byl zrovna já?“

„Třeba nepozná, ale nedělej to, vždyť je to pitomost. Oba si umíme představit, dokonce i já, jakou to dá pecku. Já to mět nemusím a tys už to párkrát slyšel.“

„Nač myslíš, že mám flintu, když se nebojuje. Aby zbůhdarma visela na zdi? Tak proč mi ji Almut kupovala?“

Takový jsme vedli dialog nad nabitou puškou ve Vídni u jednoho otevřeného okna do dvora s tisícem oken. Déjà vu, jenže na jiném místě, s jiným člověkem a jinou zbraní. Taky vyústění bylo jinačí. Měl jsem se snad o tu nabitou flintu tahat? K čemu by to vedlo...

Paralipomenon Zahrádka zhasil světlo, přistoupil k oknu, zamířil dolů do trávníku a stiskl spoušť. – Prda to byla věru velkolepá!

Když to v listopadu 1989 prdlo taky u nás a komunisté se stáhli do ústraní, bylo mi jasné, že se vrátíme domů. Nikdy jsem nepočítal, že k tomu dojde, nedoufal jsem, že se ten kolos, byť na hliněných nohách, zřítí ještě za mého života. Stalo se... Vždyť jsme byli vyhná-

ni, neodešli jsme dobrovolně. A teď důvod našeho exilu pominul, snad je nás doma zapotřebí. Víme, co je demokracie, naučili jsme se v ní žít. Hloupý Honza se vrátí ze světa, vždyť zkušenosti, které tam nabyl, nejsou přece k zahzení. Bolševik padl, my jsme vyhráli.

Slavit se má; jakmile se najde důvod, hned ho využít! Vždyť všedních dnů je tolik, proč si některý nepřizdobit oslavou? Je snad větší důvod ke slavení než pád režimu a zázrak návratu po tolika letech!

Nejdřív jsme slavili v Ostravě; to už byl Havel prezidentem a zrušení Státní bezpečnosti na spadnutí. Jak ty dny proběhly, už nedám dohromady, celé to bylo zmatené a jakoby na přeskáčku, žádný pořádek, nic na svém místě, všude plno přívětivých lidí a vzpomínáš si? pamatuješ, jak tenkrát... To byly časy! Už je to zaplatpámbu za náma... Mě taky vyslýchali, ale nic... – Kdo by tušil, kolik jsme měli kamarádů, tenkrát, když jsme vězeli ve sračkách, kolik utajených sympatizantů a příznivců mistrně zamaskovaných, že jsme ani netušili. A teď jsou tu všichni, radují se s námi, že už je nikdo nezavře za to, co si mysleli, co si myslí, co si budou myslet... Slavili jsme na místech činu, v místech, která nám byla osudnými: v Pavilonu P na Černé louce a v Divadle hudby – jmenuje se ta ulice ještě Gottwaldova? Tam jsme před lety více než dvaceti veřejně vystupovali a pobuřovali prý z nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky nejméně dvě osoby. Zkroucený do oblouku jak rybka v prenatalní poloze, s nosem zavrtaným ve zdi snažím se dnes vybavit okamžiky té velké ostravské slavnosti, tváře a úsměvy přítomných, s nimiž jsme slavili svobodu slova a svobodu shromažďovací, a také svobodu bez přívlastků; bylo to jak pestré kolo oleje vylitého v kaluži, jak spirála mlhoviny vinoucí se temnotami Univerza. Byla to kaše veselí, výbuchy radosti, bezbřehý pocit štěstí: vyhráli jsme! Poběda naša!

Všechno zalévané vínem z plastických kanystrů – když se slaví, pije se! Patří se to. Ani mi nepřišlo, že také můj přítel a druh

nejvěrnější Paralipomenon Zahrádka, který se správně jmenuje Josef, láme do sebe nápoje, které by neměl, jako zamlada, po třech letech ukázněného sucha zalévá svoji zkormoucenou slinivku břišní pivem, vínem ba i kořalkami, nedošlo mi, že ve sváteční chvíli před očima příznivců a přátel, ve společenství rozjařených zástupů nesmlouvavě páše sebevraždu. Ne, tohle nebylo riziko, jaké postupují opilí carští oficíři při ruské ruletě, riziko jedna ku pěti, rozjařen přitukával si tu na zdraví... se smrtí. Díval jsem se, jak pije, novou si nechává nalít a nezakročil, protože jsem neviděl. Byl to zcela samozřejmý obraz Paralipomenona Zahrádky, věci se vracejí do starých kolejí, ten starý známý frajer se vrátil do Ostravy na bílém koňu, po pádu režimu na bílém tanku se vrátil domů – vítěz přináší svobodu v záhybech pláště, na vousech a v usměvavých koutcích úst. Copak mi v té chvíli došlo, že se nám uchlastává před očima?

Po měsíci jsme slavili znovu, v Praze na Václavském náměstí, v hotelu Šroubek, nyní Evropa, po natáčení tuze nepodařeného televizního pořadu, který měl být o nás, o tom, jak jsme se posmívali ruským okupantům v roce 1969. Jenže se to jaksi vysmeklo, výpovědní hodnota nulová, a když jsem pak viděl výsledek tří denního šaškování před kamerami v rozbitém divadle v Hybernské ulici, zakousl se do mě pocit trapnosti a je tam, kdykoli si na to vzpomenu. V hotelu Šroubek jsem však ten pocit ještě neměl. Seděli jsme v Zrcadlovém salonku u dlouhého stolu a večeřeli, přátelé z minula a přívětivý televizní štáb. Celé to spískal Paralipomenon, byla to jeho oslava. Zářil jak vycíděné jablíčko, jako by se přehoupl přes hranu a nic už se mu nemohlo stát, jako by zrovna unikl nesmlouvavé prognóze vídeňských lékařů. Byl středem pozornosti a nejvíc pobavil společnost vyprávěním o tom, jak si ze své ruské vintovky vystřelil naposledy. Opět to byla šleha, jaká jistě probudila mnoho spáčů a nikoho nezabila. Nestačil však zbraň vrátit na zed' a dveře se rozletěly, do bytu vtrhli ozbrojenci policejní přepadové jednotky Kobra a už stál s rukama za hlavou obličejem u zdi, nohy rozkro-

čené, a už byl osaháván cvičenou policejní rukou, žádné mazlení. Pouta, rychlá jízda policejním autem, další vůz odvážel arzenál podezřelých předmětů.

„Dva tisíce šilinků pokuty za rušení nočního klidu,“ bilancoval s pyšným úsměvem, „a všechno, co sebrali, vrátili zpátky – včetně vintovky.“

Téhle pražské oslavy jsem si moc neužil, nebylo mi dobře, v krku mě bolelo, a taky jsem měl pocit, že to, co jsme tu zrovna dokončili, nemusí dopadnout nejlíp. Vytratil jsem se uprostřed večera a šel si lehnout do svého pokoje, Jarka ještě zůstala. – Ráno jsem zjistil, že mi někdo z kapsy kalhot ukradl peněženku s penězi a řidičský průkaz. Nezamkl jsem večer pokoj. Hlásit to na policii nemělo cenu. Notně rozladěn rozhodl jsem se, že do Mnichova pojedem bez dokladu o řidičské způsobilosti, doma si nechám vystavit duplikát.

Ostravští přátelé odjeli už v noci, z celé společnosti zbyl v hotelu jenom Paralipomenon. Když jsme si podávali ruce na rozloučenou, bylo to naposledy.

S kolem kolem světa 6

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

Vždyť my vlastně, klopýtající životem, toužíme po idyle; celí se třesem touhou po blaženém žití. – Šel jsem modrými lukami po prašné cestě co noha nohu mine znaven putováním, nevěda kam se vrátit, a přemýšlel o smyslu svého plahočení. Až dosud jsem se domníval, že mým posláním je objevovat neobjevené, nalézat nové světy a setkávat se s jejich obyvateli, přicházet na kloub neznámým věcem, jevům a vztahům – poznávat a pak se o poznání podělit se svou civilizací, přispívat tímto způsobem do kulturního pokladu svého národa, svojí kultury. Až dosud jsem si o sobě myslel, že jsem prostředníkem, čistou, nepopsanou stránkou, udiveným, nezáludným, vcelku inteligentním

člověkem, jehož záměrem a úkolem, jímž se sám pověřil, je nechat se v průběhu cesty popsat poznáním.

Ted' ale – po vítězství nad Kvasničkou zvaným Fajkař, po Pyrrhově vítězství, které za mne vybojoval můj osobní upír pan Jaryn – si uvědomuji, že mé cestovatelství není tak čisté a nevinné, tak nesobecké, jak jsem si nalhával. Mé cestování je hledáním: ztraceného ráje? ostrova blažených? matčina bezpečného lůna? štěstí... Není snad hledáním úkrytu? Vždyť jsem na útěku! Všecek vyděšený prchám před nepřáteli a snad i přáteli, před svými strašáky, před tzv. realitou, sám před sebou... S plnými kalhotami hledám si štěrbinu, do níž bych vklouzl a zalezl až do nejzazšího koutku, šnečí ulitu, do níž bych se svinul a se zatajeným dechem přečkával, až dupot venku dozní, až se ztratí v dáli a vlády se ujme ticho; pak ještě celé dny sklíčený, s nastraženými ušima čekat, než seberu síly a vystrčím tykadélko, přichystán v mžiku je zasunout zpátky v pošetilém přesvědčení, že má ulita je bezpečná, nezničitelná, že ji nerozšlápne bota, nerozdrtí kolo, nerozklovne vrána... Kráčeje světem hledám idylu – blažené místo s přívětivými lidmi a přítulnými zvířátky: se štědrými zloději a bezzubými tygry, pravdomluvnými lháři a mazlivými štíry, s útlocitnými vrahy a bezzubými zmijemi, s vojáky pacifisty, něžnými policisty, s růžemi bez trní... Nebyla to ušlechtilá touha po poznání, co mne přinutilo hledat zasutá dvířka, utajenou branku do jiného světa, byl to jenom strach; zděšení ze světa, který mi byl dán k životu.

Klopýtal jsem co noha nohu mine pod dvěma slunci vnitřní zeměkoule, řetěz kolem krku, opřený o řídítka pokaženého velocipedu ověšeného taškami s cestovatelskou veteší. Věčná kočka Čiča spočívala na koženém sedle, s tlamičkou na složených tlapkách připomínala z okna koukajícího pantátu. Byl jsem unavený a nevěděl kam se vrtnout. Kráčel jsem rovnou za nosem; bloudivec, který se ztratil, a protože nezná nebo spíš nemá cíl, je lhostejné, jakou zvolí cestu. Nezbyvá než jít – kráčet kupředu a nevzdávat se. Jak by bylo jednoduché praštit kolem do škarpy, ulehnout v modré trávě a naslouchat

svrčení svrčků, pozorovat pachtění žlutých koní se zářivým karmínovým sluncem na žluté obloze... Jenže co pak? Vždyť by to byl konec. Přece to nemohu vzdávat jenom proto, že mě Jaryn vypátral i tady, ve ztraceném ráji. – Nezbyvá mi než pokračovat; kupředu jak kolega Kryštof do Indie. S hlavou skloněnou hleděl jsem do země a šel. Cesta mi v mozku vyhladila závity, vnímal jsem jenom rytmus kroků a v mé mysli se odehrávalo nic. Myšlenky se smrskly jako jádro do pecky a vůbec, ani trochu neobtěžovaly.

Až po hodně chvíli jsem zvedl hlavu od mžitek před očima a spatřil před sebou nekonečnou pláň barvy růžové, horizont tvořila oblá zelená čára a nad ní se zvedala žlutá obloha. Oblast svěží modré barvy končila a začínala poušť růžového písku. Zmocnila se mne hluboká sklíčenost, bylo to bezvýchodné. Mám se snad vrátit zpátky a pokračovat končinami přívětivějšími? – Tu jsem si uvědomil, že už nechci poznávat, že už toho vím habaděj a kašlu na další dobrodružství, plné zuby mám téhle planety, která mě nedokázala uchránit před všechněmi mými strašidly, přede mnou samotným. Na okraji růžové pouště mi došlo, že jsem v koncích, že chci zpátky, že chci domů!

Ale copak je možné otočit se na patě a cválat ve vlastních šlépějích někam, kde už jsme přednedávnem byli? Nebo dokonce couvat do času, který pominul? Je vůbec možné vrátit se? – Otočil jsem se na patě a pohlédl tam, kde už jsem byl, odkud jsem zrána vyrazil. Viděl jsem siluetu města z neomítnutých cihel, stálo na šedivém pahorku a mělo barvu sieny pálené. Jsou v něm toulavě kočky, kostely a chrámy plné umění a snad i Bůh tam někdy zavítá. Ale vždyť ten je přece všude...

Na putování pouští jsem nebyl vybaven. Bylo by to šílenství, pouštět se na cestu vyprahlým pískem bez velblouda, vody a potravin, bez karavany se zkušenými vůdci. Vždyť by to byla jasná sebevražda a vražda nevinného tvora Čiči, kdybych se s kolem bez řetězu a kočkou, za niž nesu odpovědnost, pustil na cestu rozpáleným růžovým pískem, jehož konec je v nedohlednu. – A přece jsem se k tomu šílenství odhodlal.

Silnice neskončila hned, ještě nějaký ten kilometr byla znatelná, cítil jsem ji pod nohama, také bílé patníky trčely z růžového písku a zřetelně ukazovaly, kudy mam jít, jenže jako by se zmenšovaly. Kola mého kola se bořila čím dál hlouběji, chůze vyžadovala notnou námahu; jako bych se brodil čerstvě napadaným sněhem, jenže horkým, obě slunce se opírala do pouště vši silou a nikde kousek stínu, jenom písek a nic než písek, a když se zvedl vítr, zvedl se s ním růžový oblak a praštil mě do tváře, bodal drobnými jehličkami, div mi oči nevypíchal. Poušť byla jak zčeřené moře plné mělkých vln, po vodě však ani památky. Ohlédl jsem se, mé stopy už byly zaváté stejně jako patníky utopené silnice. Kdyby mě napadlo vrátit se, nevěděl bych kudy.

– Co teď? Číčo, rad! řekl jsem svojí přítelkyni a myslel to jako řečnickou otázku. Číča správně pochopila a neodpověděla mi. Stoupla si na sedle, udělala kočičí hřbet a seskočila do písku. Jako by dopadla na rozpálenou plotnu, v mžiku se mi zatla drápky do nohavice a vyšplhala po mně vzhůru, usadila se mi na rameně a pustila se do jednotvárného, nesrozumitelného předení – rovnou do ucha. To mi dodalo nových sil. Znovu jsem vykročil, kupředu, za pevným rumělkovým sluncem. To druhé, karmínové, vlečené žlutými hřebci se blížilo západu. Ještě pár kroků a zmizí za obzorem. Pak pohasne i to první a nastane noc, temná a chladná noc uprostřed pouště.

Chvilku byla tma jak na dně uhelného dolu Hlubina, když zhasne kahan. Praštil jsem kolem a schoulil se do písku s Číčou v náručí. Tma však netrvala dlouho, po chvíli vyšel měsíc, bílý kosočtverec ozářil krajinu jak reflektor scény na divadle. Bylo to jasné světlo, číst by se při něm dala i docela drobná písmena. Jako bych se ocitl v jiném, nereálném světě, jako bych se stal součástí surrealistického obrazu nebo obživlé básně. Kolo se samo o sobě zvedlo, stálo jak ve stojanu před kupeckým krámem. Ne, nebylo zabořeno v písku, naopak, mírně se kolíbalo dobrých pět čísel nad zemí a čekalo, ověšené taškami se vším mým majetkem, až vhupe do sedla. Jako by volalo:

– Jen pojd', opři se do pedálů a uvidíš to tóčo!

– Ale vždyť řetěz je přetržený, k ničemu.

– Ty bláho, pořád si myslíš, že na všechno lze jít rozumem? Že se všechno řídí logikou a přírodními zákony, které objevili ti babralové vědci? Myslíš, že rozumem se všechno vysvětlí?

– Věru že ano. Svět je poznatelný a člověk dostatečně vybaven, aby mohl věcem přijít na kloub, řekl jsem tomu vztyčenému kolu, neboť jsem o tom přesvědčen a vím, že neexistuje otázka, na niž by člověk nenalezl odpověď. Ne-li dnes, určitě v budoucnu.

– Jak si tedy vysvětlíš, že ti velociped klade otázky?

– Vymyká se to, pravda, všem obvyklostem, připustil jsem, – určitě je tu však rozumné vysvětlení, jenže o něm nevím...

– Pusť z hlavy rozum a rozumné odpovědi na nerozumné otázky, ber věci, jak přicházejí, řeklo kolo.

– Dobrá!

S Číčou na rameni jsem se tedy vyhoupl do sedla a opřel se opatrně do pedálů očekávaje, že se protočí bez záběru, že se skácím do písku. Můj předpoklad však vyšel naprázdno. Nohy zabraly a kolo se rozjelo.

Konečně jsem si hověl v sedle jako řádný cyklista, vlastně poprvé od chvíle, kdy mi praskl řetěz při zběsilém úprku před divokými šelmami domorodců. Ano, vymykalo se to přírodním zákonům, vždyť jsem jel pár centimetrů nad sypkým pískem, vždyť správně by měla být kola mého kola zabořena nejmíň po osy. A k tomu ještě – prasklý řetěz jsem měl kolem krku jako ozdobu, k ničemu jinému se totiž nehodil, zubatý kotouč pohonu nebyl nijak spjat s ozubeným kolečkem zadního kola. Čímpak tedy byla převáděna síla mých nohou na pohon velocipedu? Tímto problémem jsem si hlavu lámal jenom chvíli, neboť jsem brzy pochopil, že jej nevyřeším jen tak brzy, vyřeším-li ho kdy vůbec. Ačkoli jsem člověk exaktního myšlení a rozum kladu na první místo, musel jsem rezignovat, skutečnost byla prostě taková, nechal jsem se unášet událostmi nemaje na jejich průběh žádný vliv, racionální vysvětlení stranou. Šlapal jsem bez převodu v poušti a kolo jelo pár

centimetrů nad jemným, bořivým pískem bez námahy, vůbec jsem necítil, že šlapu.

Bylo to radostné a opojné, netušil jsem, že dokážu tak rychle šlapat na kole, že lze vyvinout takovou rychlost. Ač bezvětří, vítr mi svištěl kolem uší – já jsem byl ten vítr. Číča mi zaťala drápky do ramene, aby ji to neodválo, svit měsíce odbarvil růžový písek nabílo, hnali jsme se přízračnou krajinou, bílou nekonečnou pouští vlečení měsícem jako příliv, zalykal jsem se rozkoší z té rychlosti, vnímal jsem ji celým tělem, všemi póry, opájela mne víc, než dokáže víno opojit, neboť neubírala na vědomí.

Zkusil jsem krasojízdu: kroužky a osmičky, piruety a skoky, jízdu s nohama na řídítkách, ve stoje na sedle, stojku na rámu... Ačkoli jsem od narození notně nemehlo, všechny kousky se báječně dařily a také Číča se mnou spolupracovala, tančila mi na hlavě čtverylku a metala se mnou přemety, byli jsme duo cirkusáků, kteří nepotřebují publikum, sami sobě jsme se předváděli, výskali radostí a skotačili. Poušť jako by neměla konce, při takové rychlosti jsme už museli obletět zeměkouli. Ale vždyť jsme přece na té druhé, která je uvnitř a je mnohem větší než ta vrchní!

A pak jsem v tom bílém měsíčním světle spatřil horský masiv; jak temná ohrada tyčil se před námi. Řítily jsme se nezadržitelně na něj, i když jsem se ani trošku neopíral do pedálů. Prudkým šlápnutím dozadu jsem hodlal smykem zabrzdít. Teprve teď jsem si uvědomil, že síla, která nás žene kupředu, nepochází z mých nohou, z lýtek ač silných, přeci jen omezených lidskými schopnostmi. Kolo se hnalo dál a skála se blížila, ačkoli jsem brzdil i očima, nakonec jsem je raději zavřel, abych neviděl, jak se tříštíme o skálu, abych neviděl svůj a Číčin konec.

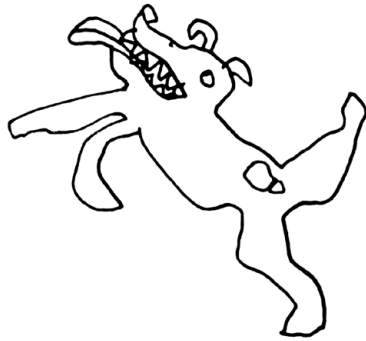
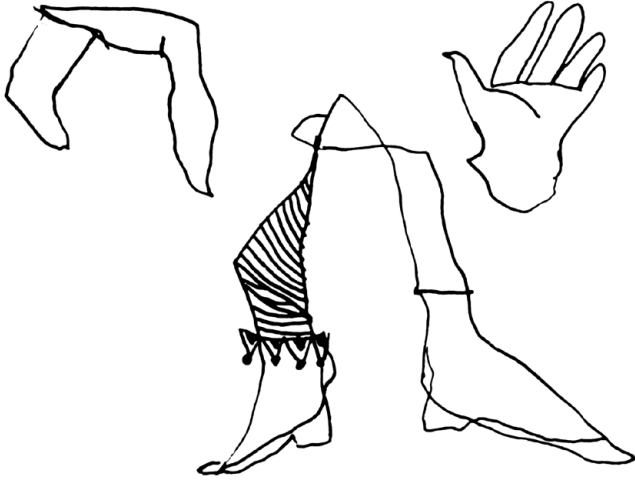
Ale když jsem oči otevřel, byl přede mnou bílý kosočtverec měsíce, jako by ležel na černém horizontu nekonečné, neviditelné roviny ukryté ve tmě, byl mnohonásobně větší, než jak jsem si na něj zvykl za nocí na této zvláštní planetě, a mnohem víc než kdykoli předtím

připomínal neslušný znak, jaký se kreslívá na plotech či na veřejných záchodcích. Když jsem se ohlédl, zjistil jsem, že se ženu prostorem po přímce země – měsíce; poušť i hory zůstaly hluboko pode mnou, v bledém měsíčním světle jsem dokonce spatřil odlesky mořské hladiny a na ní jasné zaoblení zemského povrchu. Zatočila se mi hlava.

Jel jsem vzhůru jak vystřelený, jak tažen na niti, najednou jsem pocítil, že nemám sedlo pod zadkem, kolo že se za mnou opožďuje a já stoupám rychleji, kolo se zastavuje a padá dolů z té výšky spolu s veškerou mojí cestovatelskou výbavou a vším, co jsem cestou nashromáždil, kupodivu mi to nebylo vůbec líto; také Čiča se ztrácí pode mnou, má doširoka roztažené tlapky, vypadá jak parašutista při volném pádu, jenže bez nezbytného rance na zádech – co se s ní stane, co po ní zbude, až dopadne z takové výšky... – Pak jsem ztratil boty: nejdřív levou, ta byla ledabyle zašněrovaná, vzápětí pravou, pořádnější, po botách se uvolnil opasek, pozbyl jsem kalhoty i se spodkami, pak přišel na řadu kabát a košile, také má ozdoba nejkrásnější, zcela zbytečný řetěz od kola opustil mé hrdlo a vydal se na cestu k zemi – do jaké hloubky se asi zaboří? –, nakonec jsem byl nahý jako dlaň, jak ponrava vyoraná v brázdě; vždyť zmrznu v tom kosmickém prostoru. Navzdory fyzice a všem přírodním vědám jsem chlad vůbec necítil, naopak – z měsíce jako by vyzařovalo teplo, ale ne spalující žár, bylo to živočišné teplo, jaké se line z maminka náručí.

V tom letu jsem se schoulil do klubíčka, s koleny u brady sevřel rukama holeně a stal se koulí, jaká zabírá co nejmíň místa, zavřel jsem oči a vůbec jsem se nebál, že se roztříštím o nějaké neznámé nerosty na povrchu měsíce.

Nebyl to náraz, bylo to přijetí. Vklouzl jsem do teplého, vlhkého a vlídného pelíšku, jsem tady zpátky z toulek všecek utahaný, uvelebil jsem se tam, odkud se mi před lety, na úplném začátku, tolik nechtělo, odkud jsem byl násilím vystrkán do nepřívětivého počasí. Tam jsem se vrátil...

Kapitola sedmá

Ještě se mu podařilo odemknout visací zámek druhé skříně. Hodlal snad uprostřed noci vyndat motyku a začít okopávat růže před chemickou úpravnou vody nebo se chtěl utéci do jiného, většího a krásnějšího světa? Tudy, druhou skříní prchával do nádherných končin volnosti a fantazie, oproštění od věcí pozemských, nepříjemných a špatných, ve druhé skříní se ukrýval před nečasem a trpělivě tu vyčkával, až zlé doby pominou. – Pravé křídlo plechových dveří bylo dokořán a Václav Netušil, první strojník chemické úpravny vody v Elektrárně Vítězný únor, ležel podivně zkroucený na podlaze s hlavou uvnitř skříně.

* * *

„Infarkt (z lat.) záhat. Ucpe-li se menší tepna (arterie) vmetkem (embolem) na př. při vadách srdečních aneb srážením se krve lokálním (thrombosou), vzniká v některých orgánech a to směrem k jejich povrchu ložisko klínovité, krvavé nebo bílé aneb smíšené (v centru bílé, na periferii krvavé), jež infarktem zoveme. Infarkt může býti krvavý (haemorrhagický) nebo bílý (anaemický či inhaemický) nebo smíšený, a jednotlivé tvary infarktu závisí na zvláštностech uspořádání cévstva dotyčných míst i na jakosti akce srdeční: ucpe-li se totiž nějaká menší tepna, stane se okršlek jí vyživovaný bezkrevným (anaemickým). Je-li akce srdeční dobrá, naplní se tento okršlek krví ze sousedních cev zúplna a krev tu v hojné míře vtékající vystupuje z cev a naplňuje veškerou tkaň dotyčného okršku (infarkt haemorrhagický); pakliže akce srdeční není dostatečná, nenastane také kollaterální oběh ze sousedních cev a tkaň nejsouc vyživována propadne úmrti (nekrose), kteráž se

jeví makroskopicky tím, že tkaň se stane bílou a hutnou, jako by byla sražena (infarkt anaemický). Konečně vyskytuje se i ten případ, že se naplní jen část tkaně krví, a to bývají periferní partie, kdežto centrální tkaň nekrose propadá (infarkt smíšený). Infarkt se vyhojí resorpcí nebo jizvou, kteráž poslední způsobuje hluboké vtaženiny na povrchu orgánů. Jsou-li ve vmetku nebo v thrombu bakterie hnisání způsobující, tu vzniklý infarkt rovněž zhnisá nebo sněti (gangraeně) propadá. – Infarkt dělohy jest zatvrdnutí i zmohtnutí stěn děložních, které vzniká buď zánětlivým procesem (metritis chronica) neb i při venostase, kupř. při vadách srdečních.“ – To, co se přihodilo Václavu Netušilovi, byla záhat' srdečního svalu. Našli jej tu ráno Karl von Pippa, Zelinka zvaný Evergreen a Křenda, když procházeli halou chemické úpravný vody, aby se podívali, v jakém stavu je neutralizační jímka dole ve sklepě. Sanitka tu byla během několika minut, ale stejně už bylo pozdě.

Ani ho nenapadlo, že by mohl zápolit, že by snad mohl vybojovat ještě nějaké vdechy a výdechy, ještě nějakou tu minutu, hodinu, den, nebo dokonce ještě pár let života. Nenapadla ho ani otázka, co si bez něj počnou jeho lidé. Věděl, byl si jistý, že si bez něho počnou snadno, vždyť nikdo není nenahraditelný a každý jednou umře. Na což se rádo zapomíná... Překvapilo ho to, nepočítal s tím tak brzy, ale necítil se nijak zaskočen anebo podveden, stejně neměl v úmyslu nic důležitého vykonat. Snad ještě pár stránek cestopisu po druhé zeměkouli zůstane dlužen svým nečtenářům, s tím úletem do měsíce nebyl spokojen, snad by bylo lepší postavit kolo k plotu tetičky Pekařové a druhou skříní se vrátit zase zpátky na náš svět, který se jmenuje Země, pevná země pod nohama. Ale ani tím si nebyl zcela jist. Zaživa nedovedl posoudit, co je lepší, nedokázal se rozhodnout pro některou z možností a teď ho to už vůbec nezajímalo.

Bezmocně ležel v cizí posteli přikrytý prostěradlem i přes obličej a vyčkával. Tady přece nemůže zůstat, něco by měl podniknout.

Když si ještě zaživa představoval tuto situaci, jíž nikdo nebude ušetřen, domníval se – ovlivněn četbou vymyšlených tvrzení –, že to půjde samo, nezávisle na jeho vůli. Překulí se přes hranu a cosi ho vcucne do jakési temné roury, kterou ho to protáhne k oslnivému světlu, v němž se rozplyne a stane se součástí věčnosti. – Jenže tak tomu vůbec nebylo. V rozhodujícím okamžiku pocítil, že nic necítí, ani jméno už jej netížilo, zároveň s osobními doklady zůstalo vězet na mrtvole – ta je bude ještě potřebovat k řádnému vyřazení z evidence živých a k zařazení do evidence odešlých. Bylo to žalostné. Uvědomil si, že se může, ba dokonce musí rozhodovat pro další kroky. Snad by měl ještě přehlédnout svých dvanáct, políbit ženu, pohladit Čiču, věčnou kočku bez bázně a hany... Ještě něco tu po něm zbylo? – Nebyl milovníkem okázalých loučení, vždyť to nebude trvat dlouho a všichni, jeden po druhém se vydají stejnou cestou, v jeho šlépějích. Ale cosi přece jen...

Odpoutal se od svých truchlivých ostatků a vypůjčil si nádherná křídla babočky osikové, bude to velice elegantní, když jimi naposledy zamává bídnému světu na rozloučenou. Křídla byla slavnostní, tmavě černohnědá se sírožlutým lemováním. Chvilí plápolal v bílém, nepřívětivém pokoji, v umírárně interního oddělení nemocnice na Fifejdách, nad mrtvolou Václava Netušila pod prostěradlem, ztichlou a vychladající, proces rozkladu už započal.

Napadla ho poslední pošetilost, zaživa by ji nemohl uskutečnit: podívat se za panem Jarynem do jeho soukromí a třeba ho načapat na nějakých švestkách, zastihnout v choulostivé situaci, bezbranného, objevit na třesnutém monstrem slabost, něco člověčího. Lépe by se mu odcházel. Všechna příkoří, která mu způsobil Jaryn, potažmo instituce, v jejichž službách konal, tížila jej ještě teď, kdy na motýlích křídlech odplápolával do nového bytí, ne-li rovnou do nebe.

Pan Jaryn dřepěl u vodní nádrže přezdívané Balaton a sledoval očima splávek mírně se pohupující na hladině. Přes ramena měl

přehozenou pokrývku a pokoušel se obelstít rybu knedlíkem na háčku. A protože u vody vytráví i rybářům, ukusoval z čabajské klobásky jen tak bez chleba a zapíjel to pivem. Byl tlustý a spokojený a nemyslel vůbec na nic. Ani na to nemyslel, až se mu podaří ulovit rybu, že se bude radovat. Cítil v ústech příjemně paprikovanou chuť uzeniny a přívětivě nahořklou chuť lahvové dvanáctky z Nošovic. Může snad od života čekat ještě něco?

Vanessa Antiopa, nádherný a vzácný motýl, usedla rybáři na rameno. Chystala se mu položit několik nepříjemných otázek po smyslu existence důstojníka Státní bezpečnosti. Chtěla se jej zeptat, k čemu bylo dobré lámat lidem charaktery, týrat je a ničit, manipulovat jimi, jaký smysl mělo ubližovat bližnímu, komu že to sloužilo a co tomu říká jeho svědomí? – Jenže než ta krásná a vznešená, dnes do věčnosti povoláná babočka osiková stačila promluvit, zvedla se zamaštěná pravička pana Jaryna a rozdrtila tu krásu na rameni, jenom hromádka nevzhledného, poskvrněného pelu po ní zůstala. – A bylo!

Duše, oproštěná ode všeho dobrého i zlého, kdyby měla ruku, mávla by jí rezignovaně do prázdna. A vzhledem k tomu, že duše ruce nemají, odpustila si tohle drobné gesto bezmoci a bez ničeho vydala se na cestu. Bez mapy, hole a pevných bot, bez svačiny a rozloučení následovala poněkud bezradné tóny hoboje, pokoušejícího se o jednoduchou písničku: – Ovčáci čtveráci, vy jste naši vičku i tu čovičku vypásli...

Lekce letu

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

*Autobus pšouk
zastavil pod kopcem
šlapejme pozpátku
do vršku výš*

*jak žena Lotova
naruby
do vlastní záhuby*

*To kvůli výhledu
přesto
že je pod námi město
modravé šedavé
dýmavé
Dole je město
dolů
a také hutí
továren
kaváren
kdekdo to vidí
město lidí*

*Vyšlapuj pozpátku výš
až narazíš
na pozůstalé
velké i malé
pokuřující čekají
postávající říkají:
mladý že může
starý musí
každý to zkusí
nikdo nezopakuje
tak to funguje
tak to je*

*Pozpátku výš
až narazíš*

ratata
na vrata
Ted' na ně pohlédni
na vrata poslední

Autobus pšouk
už to prokouk
Uhání úprkem prk
prostrč si prst skrze krk
město si dýmá dým
ještě je překřičím
skřivánčím pokřikem
jásavým
Je to pravda stará
nejvíc se umírá zjara

Když neřekneš Božidaro
že je jaro
uříznu ti nos
po tureckém vzoru
nožem od příboru
pak budu chodit bos
jak bez klobouku kos
jak žlutá pampeliška
bum do bříška
jak nepřečtená knížka
jak utřinos

Na znamení pokory
nebudu jíst brambory
nezúčastním se flámů
nebudu kouřit v chrámu

*přestanu krást povidla
nebudu mluvit u jídla
V hluboké pokoře
nakopnu kuře na dvoře
neustále tam krákoře
jako by je bral na nože
můj bože!*

*Je to pravda stará
umírá se zjara
Z téhle výšky
vidím žluté pampelišky
Město začíná vzkvétat
mrtví se učí létat
náramná psina
vylétat z komína
má bílá nevěsto
padají na město
A já s nimi v jednom šiku
letím v letce nebožtíků
vybudovat republiku...*

* * *

Probudil jsem se nad ránem tlakem slovního spojení potměšilý tichošlápek na lebeční spodinu. Kde se to tam vzalo, k čemu, ke komu takovou věc přiřadit? Chvilí jsem bojoval, vyháněl ta dvě slova z hlavy, ale nedala se, vězela tam neodbytná, hrála jako na vergl: potměšilý tichošlápek, potměšilý tichošlápek, potměšilý tichošlápek... pořád dokola. Raději jsem vstal a zapsal si potměšilý tichošlápek do notesu, abych se toho brouka zbavil. Je to jediná účinná metoda. Kdybych to byl býval neudělal, bzučel by mi tvrdošijně, neúnavně

v hlavě pořád dokola; protože když si mozek vezme do hlavy něco, o čem si myslí, že je skvělé, že se to nesmí zapomenout, omílá to stále a nedá šanci jiným myšlenkám. Jen aby se ta vzácnost nevytratila docela, napořád, nenávratně, definitivně. Och, jaká by to byla škoda pro mé psaní, kdyby se potměšilý tichošlápek vypařil ze zápisů. – Jakmile jsem jej však upevnil na papíru, mozek si oddechl a pokračoval v předranní činnosti, o níž nelze říci, že probíhá na plné obrátky. Je to spíš neorganizované bloumání, těkání hop sem hop tam. Už to není spánek, ale bdění se teprve klubá, cosi mezi nocí a dnem, bývá mi v tom dobře, plyne to, vynořují se obrazy i slova, prvky, které spolu nesouvisejí, ačkoli... kdoví! Koupu se v tom, abych se osvěžil, tuze rád bych se s kýmkoli rozdělil o ty zážitky, jenže ono to nejde. Zcela jasné tvary, zřetelné pocity, logické děje a oslnivé myšlenky po zvednutí víček začnou ustupovat, rozplývají se jak ranní opar ve slunci. Jako bych se vracel z jiné planety, o níž se nesmí na té naší mluvit; aby ti, co na té jiné planetě šéfují, měli jistotu, že se nic nevynese, seškrábnou vám žiletkou z mozku všechno, co jste tam nabyli. Jenom nějaký nepodstatný zbytek může ujít pozornosti, skrýt se ve vinutí laloků, a pokud jej honem zapíšete, bude uchován: potměšilý tichošlápek.

Jenže na tomto místě mi ranní úlovek není příliš platný; žánr, který jsem zvolil, vyžaduje fakta. Šmátrám v paměti, šmátrám i v šanonech s korespondencí a v nečtených denících, abych tam našel potřebné, abych se pohnul z místa a přinesl co nejvěrnější informace.

Na rozdíl od těch, co nechtějí, chtěl jsem vědět a šlo mi o zadostiučinění. Režim, který se nedávno sesypal, byl nemorální a člověka, jímž se neustále oháněl, degradoval na užitečného tvora uvězněného v ohradě. Občana zbavil občanských práv a zapravil jej do svých pětiletých plánů, které nikam nevedly, jako položku obdobné hodnoty, jakou má třeba pytel cementu, traktor nebo dobytče. Nepomýšlel jsem na pomstu, jenom jsem chtěl vědět, kdo to způsobil: kdo a proč

po mně šel, kdo mě přivedl do vězení a pak s celou rodinou vyhnal ze země. Chtěl jsem to vědět, abych si na ně mohl dát příště pozor, aby neměli šanci svůj zvrácený režim ještě někdy zopakovat. Nechtěl jsem jejich potrestání, vždyť způsobili cosi tak strašného, že žádný z trestů, které mají lidé k dispozici, nemůže stačit. Jenom bych na ně ukázal, aby se vědělo, aby lidé nedopustili jejich návrat k moci. Ani k sebenepatrnějšímu podílu na moci! Očekával jsem, že noví, skuteční představitelé lidu zvolení ve svobodných volbách pravdu odkryjí; bez pravdy totiž nelze mít spravedlivou, demokratickou společnost. Je třeba pojmenovat viníky, teprve pak je možné odpouštět. Bez viny zjevené totiž nelze, není komu a není co odpouštět. Copak jsme všichni viníky toho, co se tu dělo po čtyři desítky let?

Bylo to v Kanadě, nedaleko Ottawy, na 23. kilometru doleva, Century Rd. v Karsu, hned první dům za křižovatkou se světlý; měli tam ceduli, že prodávají kytky: Fresh Flower for SALE, a kdo je chce, má zatroubit: HONK! – Nezatroubili jsme, nýbrž vjeli rovnou na pozemek. Eliška v šortkách se opírala o lopatu. Bylo horko, 27. červen 1992. Hrob téměř zasypaný, jen mužské nohy v nemožně sešmajdaných botách trčely z hlíny. Nebylo pochyb, byly to Arnoštovy boty, a Eliška nestačila dílo dokonat. Načapali jsme ji při zahlazování stop.

„Byl to padouch, nic jiného si nezasloužil,“ řekla ponuře.

„V jádru to byl dobrý chlap,“ namítl jsem spíš formálně.

„Už se to fakt nedalo vydržet.“

„Jaks ho...“

„Musíš to vědět? Snad nechceš, abych se pouštěla do detailů? Po tom všem? Myslíš, že to bylo snadné?“

„Sotva, byl to přece kus chlapa.“

„Téměř sto padesát kilo,“ řekla Eliška a dál už to nemohla vydržet. Vypadla z role, začala se řehtat.

„Zrovna vás jsme tu potřebovali!“ zahalekal Arnoštek zpoza sítě proti komárům v okně bílého domu. „Elino, skové husu, eště by nám ju zežrali! A kdypak zase odjedete?“

K obědu byly plněné paprikové lusky. Pak jsme jeli k blízkému močálu sklízet divoké modré kosatce, ale moc jsme jich nesklidili, močál byl nad naše gumáky a ty nejkrásnější kousky se vysmívaly z bezpečí. Pak jsme stříhali trávník mašinkou, kanadský trávník není nikdy dost ostříhaný, pro pivo jsme jeli značky AMSEL, prodává se po bednách, a když jsme seděli v zahradě a pili to pivo, zavanul k nám pach těžce zanedbané kanalizace smíchaný s čímsi neznámým, na zvracení – někdo poblíž přejel skunka, museli jsme dovnitř.

Večer přijeli Šuchmovi z druhého konce Ottawy – byli přednedáv-
nem v Praze – a přivezli tři čísla časopisu s dvěma tituly: jedním ne-
šikovným: RUDÉ KRÁVO a druhým přiléhavějším: NECENZUROVANÉ
NOVINY. Čísla 13, 14 a 15. Kompletní seznam spolupracovníků StB
I.–III. díl. Byla to truchlivá noc: čtyři sloupce jmen, čísel a přezdívek,
187 stránek... ne, nebudu to počítat. Nejdřív jsem nalistoval písmeno
B a zhluboka si oddechl. Mé jméno tam není, ani omylem se tam
nedostalo. Býval jsem s nimi často ve styku: 141 den vyšetřovací
vazby a pak po propuštění mě často tahali k výsledkům. Nezakrytě –
sliby i výhrůžkami – usilovali o to, abych s nimi spolupracoval, abych
donášel na své přátele. Četl jsem si ten seznam a bylo mi z něj nanic.
Tolik přátel přece nemám, abych je mohl s lehkým srdcem oželet.
Četl jsem si ta drobně vytištěná jména ve sloupcích jedno po druhém
přes Arnoštovy čtecí brýle, celou noc jsem je četl, až do rozednění,
jako by to byl kriminální román, text plný napětí, každou chvílí ne-
čekané odhalení, občas jsem překvapeně zalapal po dechu, jindy zas
jméno odemklo záhadu: nevysvětlitelné zaklaplo do sebe jako dvě
půle rozlomené pečeti. Vybavilo se mi pár situací z Ostravy, kdy jsem
nechápal, jak je možné, že o nich ti moji úpěnliví vyšetřovatelé vědí.
Náhle se vyjasnilo a já jsem věděl, kdo jim o tom řekl a komu jsem
důvěřoval. Bože, kolik fízlů se potloukalo v mojí blízkosti!

Co s tím? Jak se zachovat, až je potkám? Poslat je do háje? Igno-
rovat? Zahrnout výčitkami? Žádat vysvětlení? Tvářit se, jako by se
nechumelilo, a čekat na jejich reakce? Mám právo někoho soudit,

když neznám okolnosti? – Ano, měli bychom znát okolnosti: jak láma-
li charaktery a proč to dělali. Teprve pak snad budu moci pochopit,
proč byl můj přítel donašeč, proč mi lezl do soukromí a co tam vy-
hrabal, o čem podával hlášení. Za honorář. Nebo snad bez odměny?
Dělal to dobrovolně nebo jej donutili? Jakými prostředky? Tohle chci
vědět, třeba pochopím, třeba pak najdem společný jazyk... Člověk,
jenž zprostředkoval petliční vydání Pana Gabriela a pak mi knížku
pomohl vydat v Německu, první politický vězeň sedmdesátých let
z Ostravy je v tom seznamu dokonce na třech místech: dvakrát jako
Hamerník, jednou Farizej. Co si mám s tímhle počít? Co si mám počít
s tím, že jsem tam našel i pár nejbližších přátel?

Pod jednou střechou, v tomtéž pokoji kousek ode mne seděli
kolem stolu a klábosili Arnošt s Eliškou, manželé Šuchmovi, Jarčin
bratr Luboš se svojí ženou Jarkou – lidé blízcí, a moje Jarka – člověk
nejbližší... přesto jsem byl sám. Přepadl mě pocit drtivého osamění,
jako bych náhle ztratil cosi nesmírně důležitého, nezbytného k ži-
votu; jako bych já část ztratil svůj celek, bez něž nelze existovat,
jako bych byl vytržen jako mrkev ze záhonu, zub z dásně; ocitl jsem
se v roztlemeném prázdnu, volně zavěšen v nicotě, do níž se nelze
opřít, a kdybych promluvil, hvízdal nebo zakřičel, nebylo tu substan-
ce, která by zvuk přenášela, jako bych byl němý; nebylo tu bodu,
kterého bych se zachytil třeba jen vyvalenýma očima, světýlko ve
tmě. – Lidé kolem stolu si vyprávěli a na toku slov mizeli z mého
vnímání, ale ani kdyby je napadlo být se mnou, kdyby mě silou taha-
li zpátky, nebylo by to nic platné. Ani moje žena, která toho se mnou
spoustu prožila, nemohla vstoupit do hlubin, v nichž jsem se ocitl.

Jediný člověk, který by pochopil hloubku mého padání, který by
stejně postižen padal se mnou, společně bychom se propadali do
marnosti, už to má za sebou. Nedožil se chvíle bolestného poodhale-
ní. Paralipomenon Zahrádka sedí na obláčku a pobaveně se chechtá,
ten už ví všechno. Nebo se vůbec nechechtá, protože všechno ví, ale
nejspíš je nad tím povznesen a zabývá se nějakými vznešenostmi.

Přítel z dětství, spolu jsme chodili do nedělní školy, hráli divadlo, pili, koně kradli, spolu jsme bojovali na Piavě a u Verdunu, všechno o mně věděl a já o něm, i to, co se manželkám neříká – jenom on by pochopil, jak mi bylo. Jenže Paralipomenon Zahradka, který se vlastně jmenuje Josef, už je v Pánu a popel z něj spočívá v plechovce, kterou má jeho brácha Jirka v obyváků za sklem. – Jako bych teď zrovna okusil ze Stromu poznání a byl vyháněn z ráje – sám, bez Evy i bez kamarádů...

V pondělí 29. června jsme se vrátili do Toronta, v úterý nasedli do letadla a jako ptáci odletěli domů, do Evropy. 7. července 1992 jsem jednomu z blízkých napsal z Mnichova domů, do Československa dopis:

Milý N.,

Četl jsem si ta jména o dovolené v Kanadě, kus noci, která byla jednou z nejhorších, ale každá noc se dočká rána. – A máme to z krku, už se to ví, jedeme dál močálem černým kolem bílých skal... Mám Ti za zlé jenom to, žeš mi o tom neřekl a doba byla příhodná, říct's mi to mohl a měl. – Koho chtěli, toho dostali, chápu, prostředky k tomu měli a dokázali jich použít. Kdo nebyl vystaven tlaku, tomu se to kecá! – A myslím si, že je to dobře, že seznam vyšel, hlavně pro vás, pro oběti toho zhovadilého režimu. Vy byste teď měli podat svědectví o jejich způsobech, jak k tomu došlo, pravdu – v té se žije líp než ve lži. A konečně podat žalobu na viníka – vždyť vás donutili –, ve snu by mě nenapadlo si myslet, že převážná většina to dělala dobrovolně. Za vydírání je žalujte – ministra Obzinu a estébáky, zneužití pravomoci veřejného činitele atd., teď už na nikoho nemůžou, tak co se bát!

Chci Ti ještě říct, že na mém vztahu k Tobě se nic nemění, ve mně jsi kamaráda neztratil.

Pozdrav ženě a děčkám taky od Jarky

Ivan

Nuže dobrá, ale co s ostatními? S těmi, u nichž se na mém vztahu cosi změnilo, cosi podstatného, protože mi došlo, že právě oni škodili. Seznam spolupracovníků StB je řada jmen těch, kteří podepsali, ale neodhaluje okolnosti podpisu a míru spolupráce. Naše životy jsou potřísněny špínou, jejíž původ je utajován. Je snad pravda tak strašná, že bychom ji neunesli? Tento seznam totiž není oficiální, žádný z našich představitelů nenašel odvahu vypustit pravdu do světa, pravdu o nás, aby se vědělo, abychom věděli, kdo je kdo a jací jsme. Dá se pak, aniž by byla pravda vyjevena, něco napravit?

Chtěl jsem vědět alespoň to, co se týká mne, kdo mi připravil ten poněkud nevšední osud. Způsob, jak bych mohl aspoň cípek poodhalit, mi poradil Vlasta Třešňák. Jemu se už cosi podařilo:

„Podej trestní oznámení, pak se dostaneš ke svým spisům.“

Podal jsem tedy trestní oznámení:

Městská prokuratura v Ostravě

Ostrava 1

Mnichov 24. srpna 1992

Věc: podání trestního oznámení

Ve smyslu příslušných ustanovení trestního řádu podávám tímto

TRESTNÍ OZNÁMENÍ

na neznámého pachatele pro trestný čin zneužívání pravomoci úředního činitele podle § 158 tr. zákona, případně i jiné trestné činy.

Odůvodnění:

Dne 1. února 1972 jsem byl Okresním soudem v Ostravě (1T 3/71) odsouzen podle §100 odst. 1/c tr. z. k 12 měsícům

nepodmíněně v procesu Podhrázký a spol. – Dvanáct dnů před odpykáním trestu jsem byl na základě amnestie prezidenta republiky (1973) podmíněčně propuštěn.

Za nějakou dobu po mém propuštění jsem se stal objektem zájmu ostravské StB. Její příslušníci mě zadržovali na ulici nebo vyzvedávali v bytě a odváděli do budovy KS MV na ulici 30. dubna, kde jsem byl podrobován několikahodinovým výslechům, které se týkaly mé literární činnosti, mých styků s přáteli. Výhrůžkami, že půjdu opět do vězení, a sliby, že budu moci opět publikovat, mě nutili, abych vypovídal o činnosti a názorech mých přátel – což jsem odmítl. Také citovali z nehotového a tedy nepublikovaného rukopisu mé knihy Rekonstrukce – čerpá z mých vězeňských zážitků. Rukopis jsem jim neposkytl, museli tedy k textu přijít nelegálním způsobem. Snažili se mě – opět výhrůžkami a sliby – odradit od další práce na tomto rukopisu.

Několikrát – v Ostravě a v Praze – jsem byl ostentativně sledován několika muži (pěšky i v autech), bezpochyby příslušníky StB, kteří se chovali tak, aby mi nahnali strach.

Při častých výsleších mi příslušníci StB sice nepřímou, ale jednoznačně dávali najevo, že by bylo nejlepší, kdybych požádal o vystěhování z republiky – jinak mohu počítat s dalším uvězněním. Vzhledem k perspektivám, které by mě a mou rodinu za takovéto situace v Československu čekaly, přistoupil jsem na jejich nabídku. Poslední kapkou byl výslech mé ženy Jarmily Binarové na počátku roku 1977 po mém podpisu Charty 77, kdy jí příslušníci StB v budově ostravské věznice vyhrožovali fyzickým násilím.

Nerozepisují tu podrobně veškerá příkoří, která na mně a mé rodině StB v letech od roku 1971 do roku 1977 páchala, bezpochyby je prokuratuře k dispozici spis nadepsaný mým jménem a uložený v archivech ministerstva vnitra. – Domnívám se, že tato dokumentace je sama o sobě dostatečným důkazem

toho, že příslušníci StB, jejichž jména mi nejsou známa (jeden se představil jménem Kovář), postupovali vůči mně způsobem, kterým překročili své úřední pravomoci a zneužívali svoji moc, čímž naplnili skutkovou podstatu shora uvedeného trestného činu. Proto podávám toto trestní oznámení.

Ivan Binar

Městská prokurátorka v zastoupení JUDr. Dana Mastná mě dopisem z 1. 9. 1992 uvědomila, že mé oznámení zaslala Krajské prokuratuře v Ostravě, která je dle příslušnosti postoupí dále Generální prokuratuře ČSFR. – Generální prokuratura postoupila mé podání 8. 10. 1992 Úřadu Federálního ministerstva vnitra pro dokumentaci a vyšetřování činnosti StB v Praze. O výsledku řízení budu informován, podepsána prokurátorka GP ČR JUDr. Lubomíra Vávrová, v. r. – Úřad pro dokumentaci a vyšetřování činnosti StB se ozval v březnu 1993 dopisem. Jeho ředitel pan JUDr. Ing. Lubomír Blažek se omluvil za opožděnou odpověď, protože po zřízení úřadu bylo několik úředníků zahlceno stovkami podobných podání, teprve po doplnění počtu pracovníků mohli zpracovávat neroztříděnou agendu. Potřebovali doplnit mé osobní údaje a nejlepší by bylo, kdybych se mohl dostavit k upřesnění některých údajů osobně. Dobrá, to se hodí.

Úřad jsem navštívil v pondělí 20. září 1993, v Bartolomějské ulici, tu znám z Čapka. Policista ve vrátnici chtěl občanský průkaz a tuze se divil, že ho nemám a že bydlím v Mnichově, ale ne u Strakonice, nýbrž v Německu. Nevěděl, co má dělat, nakonec mi přidělil kolegu a ten mne k panu doktoru Blažkovi dovedl. Je to příjemný, povídavý pán, s komunisty si užil své a v úřadu mu není co závidět: legislativa mizerná, pravomoci veškeré žádné, práce jak na kostele a bez „důkazů“ nelze stíhat ani toho největšího a zcela zjevného zločince. Měl pro mne nachystán vyšetřovací spis našeho procesu Podhrázký a spol., ten jsem měl v ruce po uzavření vyšetřování v červenci 1971, ve vyšetřovně majora Bedřicha Janečka, nejvyšší

patro vazební věznice zvané Krajzák v Ostravě, a směl jsem si v něm číst, co hrdlo ráčilo. Tady, v Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování činnosti StB v Bartolomějské ulici v Praze jsem si v tom spisu listoval bezmyšlenkovitě a zcela nesoustředěně, byly tam vězeňské fotky Peťky Podhrázkého, Petra Ullmanna a moje – ze tří pohledů. Byly tam protokoly, výpovědi obviněných i svědků, znalecké posudky a všelijaké doklady, nic nového, nic zajímavého, žádné vzrušení ani zděšení. Byly tam jenom staré strachy a beznaděje, které jsme už přestáli, které nás sice utvářely, ale dnes už jsou zcela vyčpělé. Víc tam toho pro mne neměli. Ještě mi pan Blažek ukázal lístek s mým jménem z kartotéky osob, o něž se Státní bezpečnost zajímala, a bylo tam jenom krycí jméno, pod kterým si mě vedli: Herec! – Opravdu trefný pseudonym... – Spis, který si o mně vedlo 1. i 2. oddělení, byl zničen hned po převratu, ještě v roce 1989. Mé úsilí nevedlo k ničemu, nemohl jsem panu doktoru Blažkovi předložit žádné důkazy proti StB a on mně taky ne. Spáleno, uklizeno, zameteno... Jaké zločiny, jaké bezprávi, jaká StB? Žili jsme vůbec svoje životy? – Ani jsem pana Blažka nepožádal, aby mi ukázal, kde tu mají záchod, raději jsem to vydržel.

Záchod jsem našel až pod Národním divadlem, stál tam ctihodný stařec v bílém plášti; byl-li kdy hercem, na rozdíl ode mne komika býval bezpochyby hercem charakterních rolí. Sáhl jsem do kapsy a našel tam nejmenší bankovku – stokorunu.

„Na tu mi musíte dát zpátky, za tohle vám ji celou nenechám,“ řekl jsem králi Learovi. Usmál se přátelsky a rukou učinil odmítavé gesto.

„Příště,“ pravil důstojně.

Jenomže příště už tam nebyl a mne dodnes mrzí moje lakota.

V polovině října jsem dostal poslední dopis z Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování činnosti StB:

*Vážený pane Binare,
odvoláváme se na Vaši návštěvu našeho úřadu dne 20. září
1993, kdy jsme Vás informovali o postupu našeho šetření. Jelikož
spisový materiál o Vašem sledování, z něhož vyplývaly šikany,
pohrůžky apod., byl skartován a Vy sám jste nám nemohl bohu-
žel identifikovat jména příslušníků bývalého StB, jsme nuceni
šetření Vašeho případu uzavřít a vyšetřování Vašeho podání
uložit do archivu našeho úřadu. (...)*

*Pokud se snad služebně dostanete do Prahy, budete u našeho
úřadu vždy srdečně vítáni.*

S pozdravem

*JUDr. Ing. Lubomír Blažek
ředitel Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování*

Tímto specifickým způsobem jsem tedy vyrovnal svůj otevřený účet se Státní bezpečností a s komunistickým režimem vůbec. – Pak jsem si sedl ke stolu a začal o tom psát knížku. Měl jsem se snad uchlastat jako Paralipomenon Zahradka, který se správně jmenoval Josef?

Neřeknu, odkud to mám, jisté však je, že nejméně ze dvou více než důvěryhodných zdrojů, takže – ačkoliv jsem se vzpíral a nechtěl to, musel jsem uvěřit. Kdyby se někdo o to se mnou hodlal soudit, musel bych své zdroje uvést a ten proces bych nerad vyhrál. Stejně jako Petr Cibulka, kdyby šlo o pravdivost seznamů. Po jejich přečtení jsem si myslel, že to nejhorší mám za sebou, z míry že už mě nic nemůže vyvést. Ale nehaň dne před večerem. Ostatně, potvrdil mi to Landák a Ivan Medek o tom věděl dřív než já a podrobněji – probírali jsme to společně v sobotu 4. června 1995 v jejich hradním bytě. Okna jsou tam veliká jako ve školní třídě, naproti arcibiskupskému paláci, tuze nóbl adresa. Helena přiběhla v ústrety, abychom nebloudili, vchodem, kterým hradní stráž pochoduje do služby. Ivan

nalil kořaličku: – Chcete bílou nebo hnědou? Bílá není. Tak jsme si dali hnědou a bylo to jako ve Vídni v Ottakringu, až na to téma hovoru. Měl podrobnější informace než já, vždyť bydlel na Hradě! – Takže: V Ostravě tomu člověku, jehož jméno se mi ještě přičí v ústech, zaplatili jednorázově deset tisíc korun, což v roce 1978 nebylo tak málo, a pak ve Vídni si za celou dobu svého působení vysloužil 35 tisíc šilinků, a to zas není tak moc. V roce 1985 – to už jsem byl dva roky v Mnichově – s ním ukončili vztahy pro notný pokles výkonnosti.

Je pravda nebezpečná? Může zabít? Není snad lepší spočívat ve sladké iluzi než se potýkat s drsnou pravdou pravdoucí? Není lepší nevědět než vědět?

Neprozradím-li zdroj svých informací, pravda tím zkrátka nepřijde. Bylo to v úterý 11. dubna 1995 v Praze, při zcela banálním povídání nad kazetou Radosti, radosti, na níž Ludvík Vaculík doprovázený ostravskou cimbálovou muzikou Technik zpívá lidové písničky a čte své fejetony. – V těch dnech generál Alexandr Ivanovič Lebed' oznámil svoji kandidaturu na úřad ruského prezidenta a na otázku LIDOVÝCH NOVIN, co se stane, rozroste-li se Severoatlantická aliance o země, jako je Česká republika či Polsko, odpověděl: Začne 3. světová válka. Zaniknou jak civilizované, tak necivilizované státy. Všichni a všechno. – Chmurné vyhlídky... Vaculík zpívá pěkně a zná spoustu písniček, nejenom valašských.

„Jak jste se srovnal s tím Zahrádkou?“ zeptal se mě Josef K. po písni Zešli zmy sa třé mládenci.

„To víte, když vám umře kamarád... Ale vždyť už je to pět roků a my žijeme.“

„Nemyslím smrt, ale tu jeho...“ Zde se Josef K. zarazil, tvářil se rozpačitě, jako by byl přistižen s rozepnutým poklopem a z něj mu čouhal podolek bílé košile.

„Ted' mi to ale musíte...“

„Myslel jsem, že už vám to řekli.“

„Neřekli, vy jste začal. Tak ven s tím!“

„Nechci být poslem špatné zprávy.“

„Snad si nemyslíte, že vás nechám popravit.“

„Podivné na tom je, že na něj nevyvíjeli žádný nátlak, přišel za nimi sám. Spolupráci podepsal v Ostravě, když se tam po rozvodu vrátil z Českého Krumlova,“ rozhoupal se konečně Josef K.

„Počkejte, to je na mě moc. Není to nějaký omyl, mluvíte o mém příteli Paralipomenonu Zahrádkovi?“

„Ne, o Josefu Zahrádkovi.“

„Ano, pokračujte.“

„V roce 1978 v Ostravě se Josef Zahrádka nechal naverbovat do služeb StB jako agent rozvědky. Podepsal vázací dokument a přijal krycí jméno Kovanda, podepsal smlouvu o tom, kolik bude dostávat, kolik mu budou ukládat doma na konto, v případě nebezpečí že ho dopraví do bezpečí. Naučili ho šifrovat, podávat a přijímat zprávy, nechali ho podepsat Chartu 77 a poslali do Vídně speciálně na vás, pane, a taky na ostatní chartisty. Potřebovali vědět, jak se do republiky dostává exilová literatura...“

Pak mi ještě Josef K. řekl o konkrétním případě, který mu uvízl v paměti, kdy agent Kovanda podal zprávu o tom, jak František Vaněček posílá do Československa tři auta vycpaná knihami a časopisy, v hlášení byla i jména rakouských řidičů, kteří to vezli. – Vzpomněl jsem si na Ivoše Řezníčka, vybrali mu zásilku knížek při cestě do Brna a pak jej nepustili na mamčin pohřeb; vzpomněl jsem si také na případ Aleksandra Kalinowského, mladého Poláka, kterému na československém území vybrali auto plné exilové literatury, zatkli jej a předali polským úřadům. – Paralipomenon byl v obou případech nablízku, zasvěcen; vždyť kdo by se mohl těšit větší důvěře než on, komunisty dvakrát odsouzený rebel, vězeň svědomí, chartista...

Strčil jsem do kapsy kazetu nadepsanou Radosti, radosti a šel domů, v hlavě vymeteno, jen mi tam na spodinu lebeční jak vergl

bušilo a nedalo se vyhnat slovní spojení: potměšilý tichošlápek, potměšilý tichošlápek, stále dokola.

„Nevíš, kam se poděla ta skříň?“ zeptal jsem se doma ženy. „Jaká skříň?“ nechápala.

„Ta plechová skříň, doručila nám ji pošta ve Vídni, byla převázaná prádelní šňůrou. Pošťák nás pak nenáviděl, dostal malé spropitné. Měla khaki barvu, byla na špinavé a čisté šaty, v každé fabrice jich mají spoustu.“

„O čem to meleš?“

Podcenil jsem význam druhé skříně Vašíka Netušila, cestou jsme ji někam zašantročili, zřejmě zůstala v některém ze sklepů či půd našich příbytků. Co bych ted' za ni dal! Je to způsob, jak uniknout, stačí otevřít dveře a do pravé poloviny, určené čistým, občanským šatům, vstoupit... Uvnitř zeměkoule je totiž ještě jedna mnohem větší než ta vrchní a Václav Netušil objevil způsob, jak se tam dostat. Bez pochyby je taky lepší než ta naše. Jenom najít tu skříň...

S kolem kolem světa 7

(Z pozůstalosti Věncezslava Páva)

Nevím, zda jsem to s tou idylou nepřepísl, raději jsem se měl držet skutečnosti, faktů, které lze prověřit, ověřit, dokázat. Jako je například kulatost země. Seriózní cestovatel nemá právo vymýšlet si nehoráznosti jenom proto, aby jeho zápisky vypadaly efektně. Jakou pak mají hodnotu! Samozřejmě jsem to přepísl, žádný let do měsíce se nekonal.

Bylo to mnohem obyčejnější. Logice věci spíš odpovídá návrat do výchozího bodu. Každá planeta přece má tvar koule, na pólech pravda trochu smáčkuté, a tak i zeměkoule, která je uvnitř té naší – i když je mnohem větší, není výjimkou. Po dlouhém cestování a marném hledání drátu k provizorní opravě jízdniho kola jsem se i s kočkou Čičou

na sedadle ocitl v krajině nám oběma povědomé, kruh se uzavřel, nepravidelná křivka mých kroků dospěla k výchozímu bodu.

Opřel jsem kolo o plot a Číča seskočila ze sedadla na zem; otřela se mi o lýtka, vzhlédla ke mně svýma kočičíma očima, přivírala je blaženě, když jsem ji podrblal na hlavičce, a zapředla mi naposledy. Byla doma. Protáhla se mezi plaňkami plotu a sklepním okýnkem zmizela v chaloupce tetičky Pekařové. Stiskl jsem kliku, branka se otevřela, tady se nezamyká, kdo potřebuje, může vejít. Tetička Pekařová na dvorku škubala husu a Číča už tu byla s ní. Tvářila se, jako by mě neznala, teď se otírala o nohy tetičce v očekávání, že z té husy cosi i pro ni kápne. Zadávejte si pak s kočkou...

– Pěkně vítám, pane Poštulka, odpověděla tetička Pekařová na můj pozdrav. Paměť jí sloužila, jenom ta jména trochu pletla, ale neopravil jsem ji, vždyť na tom nezáleží, každý se nějak jmenuje. – Dobře jste udál, že jste se stavil, lidi se u lidí mají stavovat. Dáte si buchtu?

– Abych neurazil, řekl jsem a dal si povídkovou buchtu s velkou radostí. A k tomu cikórkové kafe se škraloupem z puntíkovaného kafáče. Tetička si taky dala, husu nechala nedoškubanou a přitom vyprávěla:

– Tak ten tlustý šantala, jak má toho jaguára Ferdu, tak ten už s tó babó ze Zbrojovky nežije. S tó, co zametala špony a krótila u toho zadkem. Ta krótit nepřestala. Vrátil se k té svojí a hnedká jí udál šesty děcko. Ale nebylo to jedno, byly to dvojčata. Představte si, pane Strnad, dvojčata!

– To já znám, řekl jsem s porozuměním. – Třeba to dotáhnou na dvanáct a bude jich jak apoštolů...

– Bať, děcek néni nikdy dost. A vemte si ještě buchtu!

Snědl jsem těch buchet půl plechu a tetička Pekařová mě stále nutila. Jenže všechno má svůj konec a já jsem měl před sebou ještě pár kroků. Už jsem to nechtěl protahovat, poslední kroky jsou nejdůležitější. Poděkoval jsem tetičce Pekařové za všechno a ona nevěděla, zač jí děkuju. Myslela, že za buchty.

Ještě mě napadlo postát chvíli u odstaveného kola, třeba se tu ještě ukáže Číča, třeba mi zamává, ale neukázala se. Na zemi hned pod pedály se v modré trávě cosi zalesklo. Byl to kus drátu, zrovna teď, kdy už mi nebyl k ničemu. Povaloval se tam s vyzývavou samozřejmostí a já jsem se pro něj shýbl. Neodolal jsem pokušení a v několika minutách opravil řetěz tak, že byl schopen vykonávat svoji funkci. – Objel jsem zkusmo domek se zahrádkou a vrátil kolo zpátky. Vzít si je nemohu ani jako suvenýr z cest, neprošlo by branou; do druhé skříně by se nevešlo.

Z rozvernosti jsem si ještě zazvonil. Na rozloučenou... Jako když kostelní zvon Bonifác svolává k bohoslužbě. – Na to se ze všech stran seběhli domorodci ověnčení věnci z bílých květů šlatce přitůly a modrých kolemkolů, také domorodky ztepilých postav se přihnaly a cenily na mne radostně zlaté zuby, také mužové na mne pohlíželi s jakýmsi záhadným, neskrývaným obdivem; jejich zbraně směřovaly hroty k zemi. Semkli se kolem mne, sotva jsem dechu popadal. Voněli pižmem a skořicí, také pivem desítkou, smáli se od ucha k uchu. Svě pantery, gepardy a jaguáry drželi nakrátko a pevně. Zvířata se vzpínala na vodítkách, prohlížela si mne šelmíma očima, jež se nedokážou pohybovat, nešilhají, hledí vždycky jen zpřima. Drápy předních tlap se zatínaly do udusané hlíny. Bylo to zlověstné.

– Vrátil se! Vrátil se! Vrátil se! spustili domorodci. Skandovali ta slova ve zběsilém, veselém rytmu, dívky křepčily kolem mne, svými věnci věncily mne i kolo, radovaly se jak děcka, když jim neočekávaně odpadne vyučování. – Nevěděl jsem, jak se zachovat. Spíš bych předpokládal, že mě přivážou ke kůlu nebo uvrhnou do kotle s vroucí vodou, uvaří se zeleninou a snědí, jak se to začasť cestovatelům a také misionářům přihází. Vždyť jsem jim sebral a zavlkl jejich pánbíčka! Radost z navrácení předmětu jejich zbožně úcty však převýšila nevraživost. Po chvíli radostného křepčení předstoupil před zástup hejhula s jaguárem Ferdou, jejich mluvčí, zjednal si klid a do ticha promluvil:

– Ty budeš náš král. Dostaneš novó chatrč u lesa, dvanást nétlustšich bab za manželky a nebudeš muset nic dělat, jenom šukat ty baby, mazat pánaboha husim sadlem a zvonit na zvonek, aby přšelo. My tě budem holdovat. Jasny!

– Sláva! Sláva! Sláva! volali domorodci nadšeně, ale mně do radosti nebylo. Dvanást dětí, prosím, taky je to hodně, ale dá se to ustát. Ovšem dvanást manželek... Dav se uklidnil, šelmy se přestaly caplovat na vodítkách, ulehly do prachu, mordy položily na složené přední tlapy – připomínaly tak Číču a z oken koukající pantáty, v rozpacích začaly příst. Některé se pustily do olizování vlastního pohlaví. Na žluté obloze mezi dvěma slunci se objevil bílý obláček a zase zmizel, hodinky na mé ruce tiktaly tik-tak, tik-tak, jedné domorodce zakručelo v břiše, malému Kubíkovi se chtělo čurat. A protože zaražená máma nedbala důrazného dožadování, skončilo to v kalhotkách. Očekávali, že král promluví.

Bezvýchodná situace. Když odmítnu, zřejmě mne rozsápu na místě, když přikývnu, dvanást nejtučnějších krasavic mě nemine. Svou bezradnost jsem dal bezděčně najevo: gestem rozsévače, rozmachem pravičky od klína, kde bývá plachetka s osivem. – Kšáá! vyklouzlo mi z úst. – Jedete, potvory! – Jako když do vrabců střelí... Domorodci se rozprchli na všechny strany. Ale vždyť zrovna tohle už tu jednou bylo!

A teď honem, než se zmobilizují, než se vrátí s kopími napřaženými. Rozběhl jsem se a běžel, vždyť už mi zbývá jenom pár kroků, pryč odtud, už toho bylo dost, zpátky za dětmi a stromy, za manželkou Janou – jedna úplně stačí – domů!

– Tam je! uslyšel jsem za zády hlásek počuraného Kubíka a k němu se přidávaly další hlasy: – Poštвите na ně zvířátka, na sraba! A líté šelmy se už blížily, už mi byly v patách. Ještě tři skoky a byl jsem u cíle. Zaklapl jsem kovové dveře těsně před horkými tlamami, naprázdno cvakla dychtivá zubiska.

Byla to má druhá skříň, brána mezi dvěma světy, průsečík. A já jsem se vracel. Stojí v hale chemické úpravný vody Elektrárny Vítězný

únor, plechová, natřená ošklivou khaki barvou, jako u vojáků. Její pravý účel znám jenom já. Byl jsem namačkán v úzkém prostůrku pro čisté šaty; ledva jsem se pohnout mohl. Popadla mě úzkost. Jako bych klíčovou dírkou nahlédl do pekla. Rychle ven!

Loktem jsem zatlačil do dveří, ty však vzdorovaly, i když jsem se do nich opřel ramenem. Větracími průduchy jsem viděl osvětlenou halu, temnězelené filtry s kulatými okénky, aby bylo vidět na proces regenerace a praní aktivní hmoty, spleť potrubí a ciferníky měřících přístrojů, slyšel jsem hukot čerpadel a snad i cvrčky ze sklepa. Ano, byl jsem doma, vrátil jsem se z toulek, od mého světa už mne dělí jen moje úzkost a visací zámek zvenku na dveřích.

Do omezeného zorného úhlu vstoupili tři muži: Karl von Pippa, Zelinka zvaný Evergreen a Křenda, mí věční zachránci. Zastavili se, měli na sobě montérky potřísněné vápenným mlékem, o čemsi vášnivě hovořili, gestikulovali přitom prudce jak v italském filmu a ústa otvírali dokořán, jako by křičeli, jako by se o cosi hádali a každý chtěl mít pravdu. Nerozuměl jsem jedinému slovu, ani čerpadla jsem už neslyšel, všechno přehlušili cvrčci. Zabušil jsem do plechu skříně pěstmi, vší silou jsem zabušil, ale ne...

Dopsáno 15. srpna 1999 v Praze.

Použitá literatura

Jaroslav Hašek: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války

Lewis Carroll: Alenčina dobrodružství v říši divů a za zrcadlem

Jonathan Swift: Gulliverovy cesty

François Rabelais: Gargantua a Pantagruel

Jan Hanzák a Karel Hudec: Světem zvířat

Ottův slovník naučný

Ivan Binar

**Sedm kapitol ze života Václava Netušila
aneb S kolem kolem světa**

Ilustrace v knize a na obálce Ivan Binar
Redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 14. 10. 2022

ISBN 978-80-274-2522-8 (epub)
ISBN 978-80-274-2523-5 (pdf)
ISBN 978-80-274-2524-2 (prc)